

Ἡ ΑΝ ΝΤΥΦΟΥΡΜΑΝΤΕΛ
προκαλεῖ
τὸν ΖΑΚ ΝΤΕΡΡΙΝΤΑ
νὰ ἀπαντήσῃ

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

Μετάφραση-Σημειώσεις:
Βαγγέλης Μπισώρης

ΕΚΚΡΕΜΕΣ

«Μὲ ἄλλα λόγια θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει μιὰ ἀντινομία [...] μεταξύ, ἀφ' ἑνός, τοῦ νόμου τῆς φιλοξενίας, τοῦ ἀπροϋπόθετου νόμου τῆς ἀπεριόριστης φιλοξενίας [...] καί, ἀφ' ἑτέρου, τῶν νόμων τῆς φιλοξενίας, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθηκόντων ποῦ πάντοτε εἶναι ὑπὸ ὄρους καὶ ὑπὸ προϋποθέσεις».

JACQUES DERRIDA

Τὸ 1995-96 τὸ σεμινάριο τοῦ Ντερριντὰ στὴν École des Hautes Études en Sciences Sociales εἶχε τὸν τίτλο «Ἐχθρότητα/Φιλοξενία» (Hostilité/Hospitalité). Στὸ ἀνά χειρας βιβλίο, ὁ Ζάκ Ντερριντὰ ἀποδέχεται τὴν «πρόσκληση» τῆς Ἄν Ντυφουρμαντέλ καὶ τῆς προσφέρει πρὸς ἔκδοση δύο συνεδρίες ἀπὸ τὸ ἐν λόγω σεμινάριό του. Συνεπῶς ὁ Ἕλληνας ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ διαβάσει τὸ παρὸν κείμενο ὡς ἐὰν ἦταν παρὼν τῆ στιγμῆ τῆς ἐκφώνησης-ἀνάγνωθός του στὸ ἀμφιθέατρο τῆς ἐν λόγω Σχολῆς. Ἐδῶ ὁ Ντερριντὰ προβαίνει στὴ θεμελιακὴ διάκριση μεταξύ τοῦ ἀπροϋπόθετου Νόμου τῆς φιλοξενίας – ποῦ ἀξιῶνει νὰ παρέχω κατάλυμα στὸν ξένο χωρὶς προϋποθέσεις, περιορισμοὺς καὶ ἀνταλλάγματα – καὶ τῶν νόμων τῆς φιλοξενίας ποῦ θέτουν ὄρους (ἠθικούς, δικαιοκούς, πολιτικούς) στὸ δικαίωμα τῆς φιλοξενίας.

Ἐνα παράδειγμα φιλοξενίας προσφέρει ἡ σοφὸκλεια τραγωδία Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, ὅπου ὁ τυφλὸς βασιλιάς τῆς Θήβας καταφεύγει στὴν Ἀθήνα ζητώντας φιλοξενία γιὰ τὸν εαυτό του ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἐπικείμενο ἐνταφιασμό του στὴν ξένη γῆ. Ὁ Ντερριντὰ πραγματεύεται, μεταξύ πολλῶν ἄλλων, τὴν κυριαρχικὴ, ἐνίοτε φαλλοκεντρικὴ στάση τοῦ φιλοξενούντος, τὴ διαστρεψιμότητα τοῦ φιλοξενουμένου ποῦ σύμφωνα μὲ τὸν ἀπροϋπόθετο νόμο τῆς φιλοξενίας γίνεται ὁ φιλοξενῶν τοῦ φιλοξενούντος, τὶς νέες τελετεχνολογίες ποῦ ἀλλάζουν ριζικὰ τοὺς ὄρους παροχῆς τῆς φιλοξενίας, καθὼς καὶ τὸ ρόλο τῆς ἠθικῆς, τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς ποῦ υπερασπίζονται τὸ δικαίωμα στὴ φιλοξενία καὶ καλοῦνται νὰ ἀπαντήσουν στὰ κελεύσματα τῶν σημερινῶν καινοφανῶν ἱστορικῶν καταστάσεων.

Ἡ ΑΝ ΝΤΥΦΟΥΡΜΑΝΤΕΛ
προσκαλεῖ
τὸν ΖΑΚ ΝΤΕΡΡΙΝΤΑ
νὰ ἀπαντήσῃ

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

Μετάφραση - Σημειώσεις
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΜΠΙΤΣΩΡΗΣ

ΕΚΚΡΕΜΕΣ

Ζακ Ντερριντά - Άν Ντυφουρμαντέλ

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

Ἡ μετάφραση ἐπιδοτήθηκε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ
τῆς Γαλλίας (Ἐθνικὸ Κέντρο Βιβλίου)

© Éditions Calmann-Lévy, *De l'hospitalité*, 1997

© γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα: Ἐκδόσεις ΕΚΚΡΕΜΕΣ – Χριστίνα Ζήση

Ἔδρα: Ἰουλιανοῦ 41-43, Ἀθήνα 104 33, Τηλ./Fax: 210 8220006
Βιβλιοπωλεῖο: Στοὰ τοῦ Βιβλίου, Περσμαζόγλου 5, Ἀθήνα, Τηλ.: 210 3213583

Σεπτέμβριος 2006
ISBN 960-7651-52-9

ΑΝ ΝΤΥΦΟΥΡΜΑΝΤΕΛ

Πρόσκληση

«Ἡ πράξη φιλοξενίας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ μόνο ποιητική».
Ζὰκ Ντερριντά

Σὲ τοῦτες τὶς σελίδες θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ στὴν ποιητικὴ φιλοξενία τοῦ Ντερριντά, μὲ τὴ δυσκολία ποὺ συνίσταται στὸ νὰ ἀποδώσεις τὰ ὀφειλόμενα στὴ νύχτα, σὲ αὐτὸ ποὺ σὲ μιὰ φιλοσοφικὴ σκέψη δὲν ἀνήκει στὴν τάξη τῆς ἡμέρας, τοῦ ὄρατοῦ καὶ τῆς μνήμης. Αὐτὸ σημαίνει νὰ προσπαθήσεις νὰ προσεγγίσεις μιὰ σιωπὴ γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία συντάσσεται ὁ λόγος [le discours], ἡ ὁποία μερικὲς φορές ἀνακαλύπτεται ἀπὸ τὸ ποίημα ἀλλὰ πάντοτε, μέσα στὴν ἴδια τὴν κίνηση τῆς ὁμιλίας ἢ τῆς γραφῆς, διαφεύγει τὴν ἀποκάλυψη. Ἄν ἓνα μερίδιο τῆς νύχτας ἐγγράφεται μέσα στὴ “γλώσσα”, αὐτὸ εἶναι ἐπίσης ἡ στιγμή τῆς ἐξάλειψης τούτης τῆς “γλώσσας”.

Τὴ νυχτερινὴ πλευρὰ τῆς ὁμιλίας θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὴν ὀνομάσει ἔμμονη ιδέα. Ἐνας πλαστογράφος μπορεῖ νὰ μιμηθεῖ τὴν πινελιὰ τοῦ ζωγράφου ἢ τὸ ὄφος ἑνὸς συγγραφέα καὶ νὰ καταστήσει ἀδιόρατη τὴ διαφορὰ τους, ἀλλὰ

ΖΑΚ ΝΤΕΡΡΙΝΤΑ

Περὶ ξένου ἐρώτημα: ἐρχόμενο ἀπὸ τὸν ξένο / τὰ ξένα

Τέταρτη συνεδρία (10 Ἰανουαρίου 1996)

Τὸ ἐρώτημα τοῦ ξένου δὲν εἶναι ἓνα περὶ ξένου ἐρώτημα; Ἐρχόμενο ἀπὸ τὸν ξένο / τὰ ξένα ¹;

Πρὶν ποῦμε τὸ ἐρώτημα τοῦ ξένου, ἴσως θὰ ἔπρεπε στὴ συγκεκριμένη περίπτωσι νὰ τὸ προσδιορίσουμε ἀκριβέστερα: ἐρώτημα τοῦ ξένου. Πῶς πρέπει νὰ ἐννοήσουμε-ἀκούσουμε αὐτὴν τὴ διαφορὰ τονισμοῦ;

Ἐπείγει, ὅπως ἔχουμε πεῖ, ἓνα ἐρώτημα τοῦ ξένου. Ἐπείγει νὰ τὸ προσεγγίσουμε – ἔτσι ὅπως εἶναι.

Ἀσφαλῶς. Προτοῦ ὅμως νὰ εἶναι ἓνα ἐρώτημα ποὺ πρέπει νὰ τὸ πραγματευθοῦμε, προτοῦ νὰ προσδιορίσει μιὰ ἐννοια, ἓνα θέμα, ἓνα πρόβλημα, ἓνα πρόγραμμα, τὸ ἐρώτημα τοῦ ξένου εἶναι ἓνα ἐρώτημα τοῦ ξένου, ἐρώτημα ποὺ ἐρχεται ἀπὸ τὸν ξένο / τὰ ξένα, καὶ ἓνα ἐρώτημα πρὸς τὸν ξένο, ποὺ ἀπευθύνεται στὸν ξένο. Ὡς ἐὰν ὁ ξένος ἦταν κατ' ἀρχὰς αὐτὸς ποὺ θέτει τὸ πρῶτο ἐρώτημα ἢ αὐτὸς στὸν

ποτέ δέν θά μπορέσει νά κάνει δική του τήν ἔμμομη ιδέα τους, γεγονός πού τόν ὑποχρεώνει νά ἐπανερχεται ἀδιάκοπα σέ τούτη τή σιωπή στήν ὁποία ἔχουν παγιωθεῖ τὰ πρῶτα ἀποτυπώματα. Ἡ ἔμμομη ιδέα¹ τοῦ Ντερριντά, σέ τοῦτο τό φιλοσοφικό ἀφήγημα πού ὑφαίνεται γύρω ἀπό τό τόσο ὠραῖο θέμα τῆς φιλοξενίας, ἀφιερώνει πολὺ χρόνο στό σχεδιασμό τοῦ περιγράμματος μιᾶς γεωγραφίας –ἀνέφικτης, ἀθέμιτης– τῆς ἐγγύτητας. Μιά ἐγγύτητα πού δέν ἀντιπαρατίθεται σέ ἓνα ἄλλοῦ τό ὁποῖο ἐρχεται ἔξωθεν γιά νά τήν περιοροθετήσει, ἀλλά σέ ἓνα «πλησίον τοῦ πλησίον», σέ τούτη

ὁποῖο ἀπευθύνει κανεῖς τό πρῶτο ἐρώτημα. Ὡς ἐάν ὁ Ξένος ἦταν τό ὄν-πού-ὑπόκειται-στό-ἐρώτημα, τό ἴδιο τό ἐρώτημα τοῦ νά εἶναι-ὑποκείμενος-στό-ἐρώτημα, τό νά εἶναι-ἐρώτημα ἢ τό νά εἶναι-ὑποκείμενος-στό-ἐρώτημα τοῦ ἐρωτήματος· ἀλλά καί αὐτός πού θέτοντας τό πρῶτο ἐρώτημα μέ θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ. Ἐδῶ σκέφτεται κανεῖς τήν κατάσταση τοῦ τρίτου καί τή δικαιοσύνη, τήν ὁποία ὁ Λεβινὰς ἀναλύει ὡς «τή γέννηση τοῦ ἐρωτήματος²».

Πρὶν θέσουμε ἐκ νέου αὐτό τό ἐρώτημα περὶ τοῦ ἐρωτήματος ἀπό τόν τόπο τοῦ Ξένου, καί ἀπό τήν ἑλληνική κατάστασή του –ὅπως τό εἶχαμε ἤδη ἀναγγεῖλει–, ἄς περιοριστοῦμε σέ μερικές παρατηρήσεις ἢ σέ μερικές ἀναγνώσεις ἐν εἶδει ἐξέργου.

Ἐπαναφορὰ σέ τόπους πού πιστεύουμε πῶς μᾶς εἶναι οἰκείοι: σέ πολλοὺς ἀπό τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνα αὐτός πού συνήθως θέτει ἐρωτήματα εἶναι ἀκριβῶς ὁ Ξένος (Ξένος³). Φέρει καί θέτει τό ἐρώτημα. Κατ' ἀρχὰς ὁ νοῦς μας πηγαίνει στόν Σοφιστή. Ὁ Ξένος εἶναι ἀκριβῶς αὐτός πού προτάσσοντας τό δυσανεκτικό ἐρώτημα, τό ἐρώτημα τῆς πατροκτονίας, ἀμφισβητεῖ τήν παρμενίδεια θέση, θέτει ἐν ἀμφιβόλῳ τὸν λόγον τοῦ πατέρα μας Παρμενίδα, τὸν τοῦ πατρὸς Παρμενίδου λόγον⁴. Ὁ Ξένος κλονίζει τὸν ἀπειλητικό δογματισμὸ τοῦ πατρικοῦ λόγου: τό ὄν πού ὑπάρχει καί τό μὴ ὄν πού δέν ὑπάρχει. Ὡς ἐάν ὁ Ξένος ὀφείλε νά ἀρχίσει νά ἀμφισβητεῖ τήν αὐθεντία τοῦ ἡγέτη, τοῦ πατέρα, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογένειας, τοῦ «κύριου τοῦ οἴκου», τῆς δύναμης-ἐξουσίας τῆς φιλοξενίας, τοῦ *hosti-pet-s*⁵ γιά τό ὁποῖο μιλήσαμε τόσο πολὺ.

Ἐδῶ ὁ Ξένος τοῦ Σοφιστῆ μοιάζει μέ αὐτὸν πού κατὰ βά-

τήν ἀνυπόφορη τροχιά τῆς οἰκειότητος πού καταρρέει στό μίσος. Ἄν μπορεῖ κανεῖς νά πει ὅτι ὁ φόνος, τὸ μίσος δείχνουν καθεὶ πού ἀποκλείει τὸν πλησίον, αὐτὸ συμβαίνει στό βαθμὸ πού καταστρέφει ἐκ τῶν ἔνδον μιὰ πρωτογενῆ σχέση μετὰ τὴν ἑτερότητα. Ὁ hostis² ἀπαντᾷ στὴ φιλοξενία ὅπως τὸ φάντασμα ὑπενθυμίζει τὸν ἑαυτό του στοὺς ζῶντες χωρὶς νά ἀποδέχεται τὴ λήθη. Στὸν γαλήνιο ὀρθὸ λόγο τοῦ Κάντ ὁ Ντερριντὰ ἀντιπαραθέτει τὴν πρωταρχικὴ στοιχειωμένη σκέψη ἐνὸς ὑποκειμένου πού ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἑτερότητα νά κλειστεῖ μέσα στὴν ἡσυχία του.

θος ὀφείλει νὰ λογοδοτήσῃ γιὰ τὴ δυνατότητα τῆς σοφιστικῆς. Ὡς ἐὰν ἐμφανιζόταν ὁ Ξένος με χαρακτηριστικὰ πού μᾶς φέρνουν στὸ νοῦ ἕναν σοφιστὴ, κάποιον πού ἢ πόλις ἢ τὸ κράτος θὰ τὸν ἀντιμετωπίσει ὡς σοφιστὴ: κάποιον πού δὲν μιλά ὅπως οἱ ἄλλοι, κάποιον πού μιλά μιὰ παράξενη γλώσσα. Ὁ Ξένος ὁμῶς ζητᾷ νά μὴν τὸν θεωρήσουν πατροκτόνο: «Θὰ σοῦ ἐκφράσω ἀκόμη μιὰ παράκληση», λέει ὁ Ξένος στὸν Θεαίτητο: «Νὰ μὴ με θεωρήσεις πατροκτόνο». «Τί θέλεις νά πεις;», ἐρωτᾷ τότε ὁ Θεαίτητος. Ὁ Ξένος: «Θὰ πρέπει ἀπαραιτήτως, γιὰ νά ἀμυνθοῦμε, νά θέσουμε ὑπὸ ἐξέταση τὴ θέση (λόγος) τοῦ πατέρα μας Παρμενίδη καί, διὰ τῆς βίας, νά θέσουμε ἐν ἰσχύι τὴν ἄποψη ὅτι τὸ μὴ ὄν ὑπάρχει, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, καί ὅτι τὸ ὄν, με τὴ σειρά του, με ἕναν ὀρισμένο τρόπο, δὲν ὑπάρχει⁶».

Ἴδου τὸ φοβερὸ ἐρώτημα, ἡ ἐπαναστατικὴ ὑπόθεση τοῦ Ξένου. Μέσω τῆς ἀπάρνησης δὲν παραδέχεται ὅτι εἶναι πατροκτόνος. Δὲν θὰ σκεφτόταν νά μὴν τὸ παραδεχτεῖ, ἂν δὲν αἰσθανόταν βαθιὰ μέσα του ὅτι πράγματι εἶναι πατροκτόνος, δυνάμει πατροκτόνος, καί ὅτι ἡ ῥῆσις «τὸ μὴ ὄν ὑπάρχει» ἀποτελεῖ πρόκληση πρὸς τὴν πατρικὴ λογικὴ τοῦ Παρμενίδη, μιὰ πρόκληση πού ἔρχεται ἀπὸ τὸν ξένο. Αὐτὴ ἡ πατροκτονία, ὅπως κάθε πατροκτονία, λαμβάνει χώρα μέσα στὴν οἰκογένεια: ἕνας ξένος μπορεῖ νά εἶναι πατροκτόνος μόνο ἂν εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ἐν οἰκογενείᾳ. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ συναντήσουμε ὀρισμένες ἐπιπτώσεις αὐτῆς τῆς οἰκογενειακῆς σκηνῆς καί τῆς διαφορᾶς τῶν γενεῶν πού σηματοδοτοῦνται ἀπὸ ὅποιονδήποτε ὑπαινιγμὸ γιὰ τὸν πατέρα. Ἐδῶ ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεαίτητου ἀποδυναμώνεται ἀπὸ τὴ μετάφραση. Καταγράφει πολὺ καλά τὸν καθαρὰ πολεμι-

Όταν ο Ντερριντά διαβάσει τον Σοφοκλή, τον Τζόνς, τον Κάντ, τον Χάιντεγγερ, τον Τσέλαν, τον Λεβινάς, τον Μπλανσό ή τον Κάφκα, δεν συνοδεύει μόνο τα κείμενά τους προσδίδοντάς σ' αυτά μια δευτερογενή συνήχηση, αλλά τα «κατατρώχει» με το θέμα που επεξεργάζεται και το οποίο έφεξης δρᾶ ὅπως ο φωτογραφικός εμφανιστής. Περί αυτού μαρτυρεί εκείνη ή στιγμή ὅπου, σχολιάζοντας στο σεμινάριο τις τελευταίες σκηνές από τον Οιδίποδα ἐπὶ Κολωνῶν με βάση την ιδέα της φιλοξενίας που προσφέρεται στον θάνατο και στους νεκρούς, ο Ντερριντά εξαίρει τον ἀπόλυτα σύγ-

κό, ακόμη και πολεμοχαρή χαρακτήρα του πράγματος που είναι κάτι περισσότερο από μια διαλογική αντιπαράθεση («*débat*» είναι ή λέξη της γαλλικής συμβατικής μετάφρασης για την απάντηση του Θεαίτητου, όταν αυτός λέει «Φαίνεται το τοιοῦτον διαμαχετέον ἐν τοῖς λόγοις ⁷»: είναι πρόδηλο, ἐμφανίζεται ὡς πρόδηλο, φαίνεται πράγματι ὅτι ἐδῶ ἀκριβῶς πρέπει νά ἀγωνιστοῦμε, δ ι α μ α χ ε τ ε ο ν, νά δώσουμε μιὰ λυσσαλέα μάχη ἢ ὅτι ἐδῶ ἀκριβῶς πρέπει νά μεταφέρουμε τὸν πόλεμο, ἐντὸς τῶν λ ὁ γ ὼ ν, τῶν ἐπιχειρημάτων, τῶν λόγων [*discours*], ἐντὸς τοῦ λ ὁ γ ο υ· καὶ ὄχι ὅπως διατυπώνεται ἡρεμα, εἰρηνικὰ στὴ γαλλικὴ μετάφραση τοῦ Ντιές: «Ἀκριβῶς ἐδῶ, προφανῶς, πρέπει νά μεταφέρουμε τὴ διαλογικὴ ἀντιπαράθεση ⁸» (241 d). Ὅχι, ἡ απάντηση διατυπώνεται μὲ τρόπο ἐπικίνδυνο: «Φαίνεται πράγματι ὅτι ὁ ἔνοπλος πόλεμος, ἢ ἡ μάχη, πρέπει νά λάβουν χώρα ἐδῶ, μέσα στους λόγους ἢ στὰ ἐπιχειρήματα»). Ὁ πόλεμος στὸ ἔνδον τοῦ λ ὁ γ ο υ, ἰδοὺ τὸ ἐρώτημα τοῦ Ξένου, τὸ διττὸ ἐρώτημα, ἡ λογομαχία τοῦ πατέρα καὶ τοῦ πατροκτόνου. Εἶναι ἐπίσης ὁ τόπος ὅπου τὸ ἐρώτημα τοῦ Ξένου ὡς ἐρώτημα περὶ τῆς φιλοξενίας συναρθρώνεται μὲ τὸ ἐρώτημα τοῦ εἶναι. Γνωρίζουμε ὅτι μιὰ ἀναφορὰ στὸν Σοφιστὴ ἀνοίγει ὡς ἔξεργο τὸ *Sein und Zeit* ⁹.

Θὰ ἔπρεπε, ἂν αὐτὸ ἦταν δυνατόν, νά ἀνασυστήσουμε σχεδὸν ὅλα τὰ συμφραζόμενα, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει νά διαβάσουμε ἐκ νέου ὅ,τι ἔπεται, τὴν κειμενικὴ ἐνότητα που συνδέεται μὲ τὴν ἀνταπάντηση τοῦ Ξένου. Αὐτὴ ἀναφέρεται συνάμα στὴν τύφλωση καὶ τὴν τρέλα, σὲ μιὰ παράξενη συμμαχία τῆς τρέλας μὲ τὴν τύφλωση.

Κατ' ἀρχάς ἡ τύφλωση. Στὴν απάντηση τοῦ Θεαίτητου

χρονο χαρακτήρα της, ενώ επιβάλλεται σέ εκείνους που την ακούνε ή αναγκαιότητα αυτής της παράξενης «έπισκεψης-χαιρετισμού» της τραγωδίας του Σοφοκλή. Ἡ κλήση που απευθύνει σέ νεκρούς ή ζωντανούς συγγραφείς για να περιπλανηθοῦν μαζί του στίς παρυφές ενός θέματος δέν τόν οδηγεί νά στρέψει τὰ νῶτα του, σύμφωνα μέ τὰ λεγόμενά του, «στίς ἐπείγουσες ἀνάγκες που μᾶς πολιορκοῦν στό τέλος αὐτῆς τῆς χιλιετίας». Ἀντίθετα, ὑποστηρίζει τήν ἀντιμετώπισή τους.

Σ' αὐτό τό σεμινάριο ὑπάρχει μιὰ ἀκρίβεια που μπορεῖ

(«Ἐμφανίζεται ὡς πρόδηλο, φαί ν ε τ α ι, ὅτι πρέπει νά μεταφέρουμε ἐδῶ τόν πόλεμο»), ὁ Ξένος ἀπαντᾷ μέ τή σειρά του για νά ὑπερθεματίσει: «Αὐτό εἶναι πρόδηλο ἀκόμη και για ἕναν τυφλό». Τό λέει μέ τή μορφή τῆς ρητορικῆς ἐρώτησης· πρόκειται για ὁμοίωμα ἐρώτησης, αὐτό που στὰ ἀγγλικά ἀποκαλεῖται rhetorical question: «Πῶς δέν θά ἦταν πρόδηλο και, ὅπως λέγεται, πρόδηλο ἀκόμη και για ἕναν τυφλό, και τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο τυφλῶ; ¹⁰».

Ἐν συνεχείᾳ, ἡ τρέλα. Για μιὰ τέτοια μάχη, για τήν ἀνασκευή τῆς πατρικῆς θέσης, ἐν ὄψει μιᾶς ἐνδεχόμενης πατροκτονίας, ὁ Ξένος λέει ὅτι εἶναι πολὺ ἀδύναμος, ὅτι δέν ἔχει τήν ἀπαραίτητη ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό του. Πράγματι, πῶς θά μπορούσε νά τήν ἔχει ἕνας πατροκτόνος Ξένος, ἄρα ἕνας ξένος γιός; Ἄς ἐπιμείνουμε στήν προφάνεια που τυφλώνει και τρελαίνει: ἕνας «ξένος γιός», ἐφ' ὅσον ὁ πατροκτόνος μόνο γιός μπορεῖ νά εἶναι. Στήν πραγματικότητα, μέ τό ἐρώτημα που εἶναι ἔτοιμος νά θέσει για τό εἶναι τοῦ μή ὄντος, ὁ Ξένος φοβᾶται μήπως τόν χαρακτηρίσουν τρελό (μ α ν ι κ ὸ ς). Τρέμει μήπως τόν περάσουν για τρελό-ξένο-γιό: «Συνεπῶς φοβᾶμαι μήπως αὐτό που ἔχω πεῖ σοῦ δώσει τήν εὐκαιρία νά μέ θεωρήσεις ἀνισόρροπο», λέει ἡ μετάφραση (κατά λέξη τρελός, μ α ν ι κ ὸ ς, παλαβός, μανιακός), ἀναποδογυρισμένο ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον (π α ρ ἄ π ὸ δ α με τ α β α λ ὶ ν ἐ μ α υ τ ὸ ν ἄ ν ω και κ ἄ τ ω ¹¹, ἕναν τρελό που ἀναποδογυρίζει τὰ πάντα ἀπό κεφαλῆς μέχρι ὀνύχων, ἀπό πάνω ἔως κάτω, που βάζει τὰ πόδια του πάνω στό κεφάλι, ἀνάποδα, που βαδίζει μέ τό κεφάλι πρὸς τὰ κάτω).

Ὁ Ξένος κομίζει και θέτει τό φοβερό ἐρώτημα, βλέπει τόν ἑαυτό του ἢ προβλέπει, γνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων ὅτι τίθε-

κάνεις να την ακούσει. Και αυτό προέρχεται, πιστεύω, από τη στενή έναρμόνιση της σκέψης και της όμιλίας – του έναρμονισμένου ρυθμού τους – καθώς και από την τονική ανάλυση του θέματος που κατατρύχει τον φιλοσοφικό αναστοχασμό, αλλά και από τις μεταβάσεις στο όριο που πραγματοποιεί ο Ντερριντά όταν επεξεργάζεται μια έννοια μέχρι το σημείο της επανάκαμψής της στο αίνιγμα που τη στηρίζει.

Γι' αυτό ακριβώς θεωρήσαμε ότι ήταν σημαντικό να μεταδώσουμε αυτούσιο ένα απόσπασμα από τα σεμινάρια του. Έδω ακούει κανείς τον μοναδικό ρυθμό της σκέψης του

ται υπό αμφισβήτηση από την πατρική και έλλογη αύθεντία του λόγου. Η πατρική αρχή [instance] του λόγου ετοιμάζεται να τον άφοπλίσει, να τον χαρακτηρίσει τρελό, και όλα αυτά την ίδια στιγμή που το έρώτημά του, το έρώτημα του Ξένου φαίνεται να αμφισβητεί μόνο για να υπενθυμίσει εν προκειμένω αυτό που θα έπρεπε να είναι πρόδηλο ακόμη και στους τυφλούς!

Το γεγονός ότι έδω ο Ξένος απεικονίζει, δυνητικά, έναν πατροκτόνο γιό, τυφλό και συνάμα υπερδιορατικό, που προβλέπει στην τυφλή θέση του τυφλού – ιδού κάτι που δεν είναι Ξένο σε έναν Οιδίποδα που θα τον δοῦμε εντός ολίγου να διαβαίνει τα σύνορα. Διότι θα τεθεί το έρώτημα για την άφιξη του Οιδίποδα, μάλιστα θα είναι το έρώτημα καθαυτό, από τη στιγμή της προσέλευσης αυτού του τυφλού Ξένου που στηρίζεται στην Αντιγόνη – ή όποια βλέπει γι' αυτόν. Όταν έλθει η κατάλληλη στιγμή, με την άφιξη του στην πόλη, θα κλητεύσουμε τον Οιδίποδα να εμφανιστεί.

Έν τῷ μεταξύ, για να μείνουμε ακόμη λίγο στον Πλάτωνα, θα μπορούσαμε επίσης να έχουμε ξαναδιαβάσει τον Πολιτικό. Έδω πάλι ένας Ξένος έχει την πρωτοβουλία του φοβερού, και δὴ δυσανεκτικού έρωτήματος. Άλλωστε ο Ξένος έχει τύχει καλῆς υποδοχῆς, κατά τα φαινόμενα, του δίνουν άσυλο, έχει δικαίωμα στη φιλοξενία· οί πρώτες λέξεις του Σωκράτη, από την πρώτη φράση του διαλόγου, είναι για να ευχαριστήσουν τον Θεόδωρο, επειδή του γνώρισε τον Θεαίτητο, προφανῶς, αλλά επίσης, ταυτόχρονα, τον Ξένο («ἄμα καί τῆς τοῦ Ξένου¹²»). Και το έρώτημα που θα τους απευθύνει ο Ξένος, για να ανοίξει αυτή τη μεγάλη διαλογική αντιπαράθεση, ή όποια θα είναι επίσης μιὰ μεγάλη μάχη, δὲν

Ντερριντά όταν αυτή εκφέρεται τόσο διαφορετικός από τη γραφή, της οποίας άλλωστε είναι ένας υπομονετικός τεχνίτης. Μάλιστα μās φάνηκε ότι ήταν δυνατόν να απομονώσουμε δύο σεμιναριακές συνεδρίες, γιατί σε αυτόν τον «θύλακα» ήταν ήδη παρούσα όλη ή προβληματική της φιλοξενίας (όπως ακριβώς το έργο έμπεριέχεται σε κάθε ένα από τα αποσπάσματά του), αλλά και η διαχώρηση της έλλογης βίας και της φιλίας που προσδίδει σε τούτη τη σκέψη τη μοναδικότητά της, την προσίδια μεγαλοφυΐα της.

Ο ίδιος ό Ντερριντά έχει μιλήσει για το πόσο δύσκολο

είναι τίποτε λιγότερο από το έρώτημα περί του πολιτικού, του άνδρα ως πολιτικού όντος. Ή μάλλον το έρώτημα περί του πολιτικού άνδρα, του πολιτικού, μετά το έρώτημα περί του σοφιστή. Διότι ό διάλογος υπό τον τίτλο *Ο πολιτικός* (*Πολιτικός*) έρχεται ως προς το χρόνο και τη λογική, τη χρονο-λογική διάσταση του έργου και του πλατωνικού λόγου [discours], μετά τον *Σοφιστή*. Έπομένως το έρώτημα-πρόγραμμα του Ξένου στον *Πολιτικό*, μετά τον *Σοφιστή*, είναι ακριβώς το έρώτημα-πρόγραμμα περί του πολιτικού. Ο Ξένος λέγει: «Έ λοιπόν, μετά τον σοφιστή, ακριβώς τον πολιτικό (τόν πολιτικό άνδρα (τόν πολιτικό άνδρα) πρέπει να μελετήσουμε (διαζητήν). Λοιπόν πές μου, θα πρέπει, ναι ή όχι, να τον θέσουμε μεταξύ των ανθρώπων που έχουν γνώση (των επιστημόνων);¹³» Ναι, άπαντά ό Σωκράτης ό νεότερος, ό άλλος Σωκράτης. Ο Ξένος μετά από αυτό καταλήγει λέγοντας ότι κατά συνέπεια είναι αναγκαίο να αρχίσουν να διαιρούν τις επιστήμες, όπως ακριβώς το είχαν κάνει μελετώντας το προηγούμενο πρόσωπο, δηλαδή τον σοφιστή.

Ένιοτε ό Ξένος είναι ό ίδιος ό Σωκράτης, ό ένοχλητικός άνδρας Σωκράτης της έρώτησης και της ειρωνείας (δηλαδή της έρώτησης, μιας άλλης σημασίας της λέξης «ειρωνεία»), ό άνδρας της μαιευτικής έρώτησης. Ο ίδιος ό Σωκράτης έχει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Ξένου, παριστάνει τον Ξένο, υίοθετεί το σχήμα του Ξένου, παίζει τον Ξένο που δέν είναι. Ίδιαίτερα αυτό το κάνει σε μια σκηνή έξαιρετικά ένδιαφέρουσα για έμās – και την όποία υπενθυμίζει ό Άνρι Ζολύ στην αρχή του ώραιοι μεταθανάτιου βιβλίου του που σās είχα συστήσει να το διαβάσετε: *Τό έρώτημα περί των ξένων*¹⁴.

είναι να αποτιμήσει την άνοιχτή όμιλία του σεμιναρίου στη συνάρτησή της με τη φιλοξενία. «Θά έπρεπε να έρμηνεύσω αυτό που δεν θέλω ή δεν μπορώ να πω, τό μη-λεχθέν, τό απαγορευμένο, αυτό που έχει άποσιωπηθεί, τό άπροσπέλαστο», υπογραμμίζει. «Σέ αυτές τίς περιοχές βρίσκουμε πάλι τό άνοιχτό έρώτημα τής σχέσης μεταξύ τής φιλοξενίας και του έρωτήματος, δηλαδή μιās φιλοξενίας που αρχίζει με τό όνομα, με τό έρώτημα περι του όνόματος, ή που άνοίγει χωρίς έρώτημα...» Καί επίσης: «Θά μπορούσε κανείς να όνειρευτεί για τό τί θα ήταν ή διδασκαλία κάποιου που δεν

Στήν *Άπολογία του Σωκράτη* (17 d), άκριβώς στην αρχή τής άγόρευσης του Σωκράτη, αυτός άπευθύνεται στους Άθηναίους συμπολίτες του και δικαστές. Άρνείται ότι είναι ένα είδος σοφιστή ή επιδέξιου όμιλητή. Άναγγέλλει ότι αντίθετα προς τους ψευδόμενους που τον κατηγορούν αυτός θα πεί τό σωστό-δίκαιο και τό άληθινό, προφανώς, αλλά χωρίς ρητορική κομπόχη, χωρίς καλλιτέπεια. Δηλώνει ότι είναι «ξένος» προς τον δικανικό λόγο, προς τό βήμα των δικαστηρίων: δεν γνωρίζει τή γλώσσα τής αίθουσας των δικαστηρίων, τή νομική ρητορική τής κατηγορίας, τής υπεράσπισης και τής άγόρευσης· δεν έχει τήν τεχνική, είναι *σάν* ένας ξένος.

(Μεταξύ των κρίσιμων προβλημάτων που πραγματευόμαστε εδώ υπάρχει τό πρόβλημα του ξένου ό οποίος, καθώς δεν έχει τή δεξιότητα να μιλά τή γλώσσα, κινδυνεύει πάντοτε να είναι άνυπεράσπιστος ενώπιον του δικαίου τής χώρας που τον υποδέχεται ή τον άπελαύνει· ό ξένος είναι κατ' αρχάς ξένος προς τή γλώσσα του δικαίου στις όποια είναι διατυπωμένο τό καθήκον τής φιλοξενίας, τό δικαίωμα ασύλου, τά όριά του, οι γνώμονές του, ή άστυνομία του, κ.λπ. Ό ξένος όφείλει να ζητήσει τή φιλοξενία σε μιá γλώσσα ή όποια έξ όρισμού δεν είναι ή δική του, σ' εκείνη που του επιβάλλει ό οικοδεσπότης, ό φιλοξενών, ό βασιλιάς, ό άρχοντας, ή έξουσία, τό έθνος, τό κράτος, ό πατέρας, κ.λπ. Αυτός άκριβώς του επιβάλλει τή μετάφραση στην προσίδια γλώσσα του, και αυτό είναι ή πρώτη βία. Τό έρώτημα περι τής φιλοξενίας αρχίζει εδώ: πρέπει να ζητήσουμε από τον ξένο να μάς κατανοήσει, να μιλήσει τή δική μας γλώσσα, με όλες τίς σημασίες αυτού του όρου, σε όλες τίς δυνατές προε-

έχει τα κλειδιά της προσίδιας μαθησιακής γνώσης του, που δέν θά τὰ σφετεριζόταν. Θά έδινε τόπο-ένανσμα στόν τόπο, αφήνοντας τὰ κλειδιά στό άλλο για να καταστήσει προσπελάσιμη τήν όμιλία».

Φρονώ ότι τό «δίνω τόπο-ένανσμα στόν τόπο» είναι ή υπόσχεση που τηρείται από τήν όμιλία. Αυτή ή όμιλία μάς αφήνει επίσης να έννοήσουμε-ακούσουμε τό έρώτημα περί του τόπου, έφ' όσον είναι ένα θεμελιώδες, θεμελιωτικό και άδιανόητο έρώτημα της ιστορίας του πολιτισμού μας. Αν ή σκέψη επισυνέβαινε στό ανθρώπινο όν, θά σήμαινε ότι απο-

κτάσεις του, προτού, και για, να μπορέσουμε να τον ύποδεχτούμε στο σπίτι μας; Αν μιλούσε ήδη τή γλώσσα μας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, αν μοιραζόμαστε ήδη καθετί που μπορεί να μοιραστεί με τή γλώσσα, ό ξένος θά ήταν άκόμη ξένος και θά μπορούσε κανείς να όμιλεί για τήν περίπτωση του περι άσύλου ή φιλοξενίας; Αυτό άκριβώς τό παράδοξο θά δούμε να προσδιορίζεται άκριβέστερα.)

Τί λέει λοιπόν ό Σωκράτης τή στιγμή που –ας μίν τό λησμονήσουμε– παίζει τή ζωή του και σε λίγο θά τή χάσει σε τουτό τό παιχνίδι; Τί λέει παρουσιάζοντας τον έαυτό του σαν τον Ξένο, συνάμα *ώς εάν* ήταν ένας ξένος (διά της μυθοπλασίας) και *στό βαθμό που γίνεται* πράγματι ό ξένος μέσω της γλώσσας (μιά συνθήκη που μάλιστα θά τή διεκδικήσει –παρά τὰ όσα λέει περί αυτού– με μιά επιδέξια δικανική άπάρνηση), ένας ξένος που κατηγορείται σε μιά γλώσσα που λέει πώς δέν τήν μιλά, ένας κατηγορούμενος που τον έγκαλουν έπιτακτικά να δικαιολογήσει τον έαυτό του στη γλώσσα του άλλου, ένώπιον του δικαίου και των δικαστών της πόλεως; Κατά συνέπεια άπευθύνεται στους συμπολίτες του, στους Αθηναίους δικαστές που τους άποκαλεί άλλοτε «δικαστές» και άλλοτε «Αθηναίους». Μιλούν *ώς (σαν)* δικαστές – οί πολίτες που μιλούν έν όνόματι της δικής τους ιδιότητας του πολίτη. Ό Σωκράτης αντίστρέφει τήν κατάσταση: ζητεί από τους δικαστές να τον αντιμετώπισουν σαν ξένο για τον όποιο ύπάρχουν κάποια άπαιτητά σεβαστά δικαιώματα, έξαιτίας της ήλικίας του και σαν ξένο έξαιτίας της γλώσσας του, της μόνης γλώσσας που έχει συνηθίσει να χρησιμοποιεί· και αυτή είναι είτε ή γλώσσα της φιλοσοφίας είτε ή καθημερινή, ή λαϊκή γλώσσα (σε αντίθεση προς τή λόγια

δεχόμαστε την έξορία, με άλλα λόγια ότι έχουμε μια έγγενή (θά έλεγα σχεδόν μητρική) και έντουτους έκκρεμη σχέση προς τόν τόπο, προς την κατοικία.

Οί σκέψεις του Ντερριντά για τόν τάφο, τó όνομα, τή μνήμη, τήν τρέλα πού διακατέχει τή γλώσσα, για τήν έξορία και τó κατώφλι, είναι πολλαπλά σημεία πού απευθύνονται στο έρώτημα περί του τόπου τó όποιο προσκαλεί τó υποκείμενο νά αναγνωρίσει ότι πρωτίστως είναι φιλοξενούμενος.

γλώσσα τών δικαστῶν ἢ τῆς σοφιστικῆς, τῆς ρητορικῆς καί τῆς λεπτόλογης στρεψοδικίας):

«Ὅχι, θά μιλήσω κοντσά στραβά, ὅπως θά μοῦ ἔρχονται τὰ λόγια. Ὅλα αὐτά πού ἔχω νά πῶ εἶναι δίκαια, νά κάτι γιά τó όποιο εἶμαι βέβαιος. Μήν περιμένετε κάτι ἄλλο ἀπό ἐμένα. Θά ἦταν ὑπερβολικά ἀνάρμοστο, ὡ δικαστές, ἕνας ἄνδρας τῆς ἡλικίας μου νά ἔλθει [ἐνώπιόν σας ¹⁵] καί νά πλάθει τίς φράσεις του ὅπως ἀκριβῶς τó κάνουν τὰ μειράκια μας. Βλέπετε, Ἀθηναῖοι, αὐτό γιά τó όποιο σᾶς παρακαλῶ, αὐτό πού ζητῶ ἀπό ἐσᾶς εἶναι τó ἐξῆς: ἂν μέ ἀκούσετε νά ἐκφράζομαι, ὑπερασπιζόμενος τήν ὑπόθεσή μου, ὅπως συνηθίζω νά τó κάνω, εἴτε στήν ἀγορά, εἴτε στοὺς πάγκους τῶν ἀργυραμοιβῶν, ὅπου πολλοί ἀπό ἐσᾶς μέ ἔχουν ἀκούσει, νά μή σκανδαλιστεῖτε [καί νά μή διαμαρτυρηθεῖτε ¹⁶]. Διότι, νά τó ξέρετε, σήμερα εἶναι ἡ πρώτη φορά πού παρουσιάζομαι ἐνώπιον δικαστηρίου, καί εἶμαι ἐβδομήντα ἐτῶν. Συνεπῶς εἶμαι τελείως ξένος ὅσον ἀφορᾶ τούτη τή γλώσσα [τó “τελείως ξένος” εἶναι τó “ἀ τ ε χ ν ὦ ς ο ὕ ν ξ έ ν ω ς ἔ χ ω τ ῆ ς ἐ ν θ ἄ δ ε λ έ ξ ε ω ς”: ἀ τ ε χ ν ὦ ς, μέ ὠμέγα, σημαίνει “ἀπλῶς, τελείως, ἀπολύτως”, καί γι’ αὐτό δικαιολογημένα μεταφράζεται ὡς “τελείως ξένος”. ὡστόσο σημαίνει “ἀπλῶς, ἀπολύτως, τελείως”, γιατί πρωτίστως σημαίνει “ἀπλῶς, χωρίς τέχνασμα”, χωρίς τ ε χ ν η, πολύ κοντά στο ἄ τ ε χ ν ο ς, μέ ὀμικρον, ἐπίθετο πού δηλώνει ἀκριβῶς τόν ἄπειρο, αὐτόν πού στερεῖται τεχνικῆς, τόν ἀδέξιο, αὐτόν πού δέν ἔχει τεχνογνωσία: εἶμαι ἀπλῶς ξένος, ἀπλούστατα ἕνας ξένος χωρίς δεξιότητες, χωρίς προσφυγή καί χωρίς πόρους ¹⁷]. Ἐ λοιπόν, ἂν ἤμουν πράγματι ξένος [ε ἰ τ ῶ ὄ ν τ ι ξ έ ν ο ς ἐ τ ὕ γ α-

Κινήσεις της όμιλίας

Είναι δύσκολο να έννοήσουμε-ακούσουμε κάτι από την ακρίβεια μιās όμιλίας χωρίς να μετρήσουμε τó βήμα της, δηλαδή τó ρυθμό της και τó χρόνο που χρειάζεται για να λεχθεί. «Τό πώς της αλήθειας είναι ακριβώς ή αλήθεια³», έγραψε ó Κίρκεγκωρ. Συνεπώς θά προσηλωθώ μάλλον στην ακρόαση του «πώς» της προσίδιας σκέψης του Ντερριντά παρά στην άγωνα άσκηση του ύπομνηματισμού. «Ό φιλόσοφος χρειάζεται διπλή ακοή», επέμενε ó Νίτσε, «μέ την

ν ο ν ώ ν], ασφαλώς θά με συγχωρούσατε αν μιλούσα μέ την προφορά και τη διάλεκτο της παιδικής μου ηλικίας [ή προφορά είναι ή φ ω ν ή ή διάλεκτος ή τó ιδιόλεκτο είναι ó τ ρ ό π ο ς, τó ρητορικό σχήμα, ή τροπή, οί ρητορικοί τρόποι που προσιδιάζουν σε ένα ιδίωμα, έν συντομία οί τρόποι του λέγειν *]». ¹⁸

Αυτό τó απόσπασμα μάς διδάσκει κάτι άλλο. Ό Ζολύ τó υπενθυμίζει, όπως και ó Μπενβενίστ που θά τόν παραθεσω έντός όλίγου: στην Άθήνα ó Ξένος είχε δικαιώματα. Πίστευε ότι του αναγνωρίζουν τó δικαίωμα να έχει πρόσβαση στα δικαστήρια, έφ' όσον ó Σωκράτης προβαίνει στην ακόλουθη υπόθεση: αν ήμουν Ξένος, έδω, στο δικαστήριο, λέει, θά ανεχόσαστε όχι μόνο την προφορά μου, τη φωνή μου, τόν τρόπο όμιλίας μου, αλλά και τις τροπές της αυθορμησιακής, πρωτογενοϋς, ιδιωματικής ρητορικής μου. Συνεπώς στην Άθήνα υπάρχει ένα δίκαιο-δικαίωμα των Ξένων, ένα δίκαιο-δικαίωμα φιλοξενίας για τούς Ξένους. Ποιά είναι ή λεπτότητα της σωκρατικής ρητορικής, της υπεράσπισης του Σωκράτη του Άθηναίου; Αυτή συνίσταται στο να παραπονιέται επειδή δεν αντιμετωπίζεται ως Ξένος: αν ήμουν Ξένος, θά δεχόσαστε μέ μεγαλύτερη ανεκτικότητα να μη μιλώ όπως έσεϊς, να έχω τó ιδίωμά μου, τόν δικό μου τρόπο όμιλίας, έλάχιστα τεχνικό, έλάχιστα δικανικό, έναν τρόπο που είναι συνάμα πιό λαϊκόσ και πιό φιλοσοφικόσ. Ότι ó Ξένος, ó Ξένος, δεν είναι απλώς ó απόλυτος άλλος, ó βάρβαρος, ó απολύτως αποκλεισμένος και έτερογενής είναι αυτό ακριβώς που υπενθυμίζει επίσης ó Μπενβενίστ, πάντοτε στο ίδιο λήμμα, όταν προσεγγίζει τούς έλληνικούς θεσμούς,

έννοια ότι μπορεί να έχει κανείς το δώρο της διπλής όρασης, δηλαδή το πιο λεπτό αυτί». Αυτό που απαιτούσε ο Νίτσε για το έργο του ήταν η ευαίσθητη φροντίδα για τη σάρκα της όμιλίας. «Ω άνθρωπε, ω ενώ ανώτερε άνθρωπε, φυλάξου! Αυτός ο λόγος απευθύνεται στα πιο ντελικάτα αυτιά, στα αυτιά σου – τί λένε τα βαθιά μεσά-νυχτα⁴;» Πρέπει να μάθουμε να διακρίνουμε το σχεδόν ανήκουστο. Διότι, προσθέτει ο Νίτσε, «όταν δεν έχεις πρόσβαση σε κάτι μέσω μιᾶς βιωμένης ἐμπειρίας, δὲν ἔχεις αυτιά για να το ἀκούσεις. Ἄς φανταστοῦμε ὅτι πρόκειται για μιὰ νέα γλώσσα πού μιλά

μετά τις γενικότητες και την παράδοση γενεαλογική σχέση του hostis, για τον οποίο μιλήσαμε πολύ στις προηγούμενες συνεδρίες. Σύμφωνα με τη λογική αυτού του επιχειρήματος που το συζητήσαμε την τελευταία φορά ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀμοιβαϊότητα και τὴν ἰσότητα τοῦ «ἐναντι» στὴν ἀνταλλαγή (δὲν θὰ ἐπανέλθω), ὁ Μπενβενίστι ὑπογραμμίζει ὅτι «ὁ ἴδιος θεσμός ὑπάρχει στὸν ἑλληνικὸ κόσμο με ἓνα ἄλλο ὄνομα: ὁ ξένος (ξ ἐν ο ς) ὑποδηλώνει ὀρισμένες σχέσεις τοῦ ἴδιου τύπου μεταξύ ἀνθρώπων πού συνδέονται με μιὰ συνθήκη ἢ ὁποία συνεπάγεται συγκεκριμένες ὑποχρεώσεις πού προεκτείνονται ἐπίσης ἔως τοὺς κατιόντες¹⁹».

Αὐτὸ τὸ τελευταῖο σημεῖο –θὰ τὸ σταθμίσουμε ἀμέσως– εἶναι κρίσιμο. Ὅσον ἀφορᾶ τούτη τὴ συνθήκη, τοῦτο τὸ συμβόλαιο φιλοξενίας πού συνδέει με τὸν ξένο και δεσμεύει ἀμοιβαῖα τὸν ξένο, προέχει νὰ μάθουμε ἂν ἰσχύει πέραν τοῦ ἀτόμου και ἂν προεκτείνεται κατ' αὐτὸν τρόπο ἔως τὴν οἰκογένεια, τὴ γενεά, τὴ γενεαλογία. Ἐδῶ δὲν πρόκειται, μολονότι τὰ πράγματα εἶναι συναφῆ, για τὸ κλασικὸ πρόβλημα τοῦ δικαιώματος στὴν ἐθνικότητα ἢ στὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη ὡς γεννησιακὸ δικαιο-δικαίωμα – τὸ ὁποῖο συνδέεται ἄλλοῦ με τὸ ἔδαφος και ἄλλοῦ με τὸ αἷμα. Δὲν πρόκειται μόνο για τὴ σύνδεση γέννησης και ἐθνικότητας· δὲν πρόκειται μόνο για τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη πού παρέχεται σὲ κάποιον πού δὲν τὴ διέθετε προηγουμένως, ἀλλὰ για τὸ δικαιοδικαίωμα πού ἐκχωρεῖται στὸν ξένο ὡς τέτοιο, στὸν ξένο πού παρέμεινε ξένος, καθὼς και στοὺς δικούς του, στὴν οἰκογένειά του, στοὺς κατιόντες.

Αὐτὸ πού μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ ἀναστοχαστοῦμε τοῦτο τὸ οἰκογενειακὸ ἢ γενεαλογικὸ δικαίωμα, πού ἀφορᾶ

για πρώτη φορά για μια νέα τάξη εμπειρίας. Σε αυτή την περίπτωση δημιουργείται ένα εξαιρετικά απλό φαινόμενο: δεν ακούς τίποτε από αυτά που λέει ο συγγραφέας και έχεις την ψευδαίσθηση ότι εκεί που δεν ακούς τίποτε δεν υπάρχει επίσης τίποτε⁵».

Ἡ πρώτη ἐντύπωση πού ἀποκομίζει κανείς ἀπὸ τὴν ἀκρόαση τοῦ σεμιναρίου εἶναι ὅτι ἀκούει νὰ ἀναπύσεται μιὰ μουσικὴ παρτιτούρα πού καθιστᾷ ἀκουστὴ τὴν ἴδια τὴν κίνηση τῆς σκέψης. Ὅλα συμβαίνουν ὡς ἐὰν παρακολουθοῦσε

περισσότερες ἀπὸ μία γενεές, κατὰ βάθος δὲν εἶναι τὸ ζήτημα τῆς προέκτασης τοῦ δικαίου-δικαιώματος [droit] ἢ τῆς «συνθήκης» [«pacte»] (γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὴ λέξη τοῦ Μπενβενίστ πού θέλει νὰ ἐπιμείνει στὴν ἀμοιβαιότητα τῆς δέσμευσης: ὁ ξένος δὲν ἔχει μόνο ἓνα δικαίωμα ἀλλὰ ἔχει, ἀμοιβαίως, καὶ ὑποχρεώσεις, ὅπως συχνὰ ὑπενθυμίζεται, κάθε φορά πού θέλει κανεὶς νὰ τὸν κατηγορήσει γιὰ τὴν κακὴ συμπεριφορὰ του)· δὲν εἶναι τὸ ζήτημα, ἐν προκειμένῳ, μιᾶς ἀπλῆς προέκτασης ἐνὸς ἀτομικοῦ δικαιώματος, τῆς διάνοιξης στὴν οἰκογένεια καὶ στὶς γενεές ἐνὸς δικαιώματος πού κατὰ πρῶτον λόγο εἶχε ἐκχωρηθεῖ σὲ ἓνα ἄτομο. Ὅχι, αὐτὸ ἀντανაკλᾷ, μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ ἀναστοχαστοῦμε τὸ γεγονός ὅτι τὸ δικαίωμα στὴ φιλοξενία δεσμεύει, ἐξ ἀρχῆς, ἓναν οἶκο, μιὰ ομάδα κοινῆς μονογραμμικῆς καταγωγῆς, μιὰ οἰκογένεια, μιὰ οἰκογενειακὴ ἢ ἐθνοτική ομάδα πού δεξιώνεται μιὰ οἰκογενειακὴ ἢ ἐθνοτική ομάδα. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἐγγράφεται σὲ ἓνα δίκαιο, σὲ ἓνα ἔθιμο, σὲ ἓνα ἦ θ ο ς καὶ σὲ μιὰ Sittlichkeit [ἠθικότητα], αὐτὴ ἢ ἀντικειμενικὴ ἠθικότητα [moralité], γιὰ τὴν ὁποία μιλοῦσαμε τὴν τελευταία φορά, προϋποθέτει τὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ καθεστῶς τῶν συμβαλλομένων, τὴ δυνατότητα γι' αὐτοὺς νὰ καλοῦνται μὲ τὸ ὄνομά τους, νὰ ἔχουν ἓνα ὄνομα, νὰ εἶναι ὑποκείμενα δικαίου, τὰ ὅποια θὰ μπορεῖ νὰ κλητεύονται καὶ νὰ ὑπόκεινται σὲ ποινικὲς κυρώσεις, νὰ τοὺς ἀποδίδονται ἐγκληματικὲς πράξεις, νὰ εἶναι ὑπεύθυνα, νὰ εἶναι ἐφοδιασμένα μὲ μιὰ ὀνομαστικὴ ταυτότητα, μὲ ἓνα κύριο ὄνομα. Τὸ κύριο ὄνομα ποτέ δὲν εἶναι καθαρὰ ἀτομικό.

Ἄν ἤθελε κανεὶς νὰ σταματήσει γιὰ μιὰ στιγμή σὲ τοῦτο

κάνεις μιὰ στοχαστική σκέψη ἀκριβῶς τῆ στιγμῆ τῆς ἐκφορᾶς τῆς. Αὐτὸς πού κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο φιλοσοφεῖ μεγαλοφώνως δὲν ξεδιπλώνει ἓνα λείο καὶ μονοσήμαντο ἴστό, ἀλλὰ ἐκθέτει τὶς σχισμὲς του. Ἀφήνει θέση στὴν κατάπληξη, σ' αὐτὸ πού διακόπτει τὸν ἀναστοχασμὸ μέσφ τῆς σύλληψης τοῦ τρόμου.

Γιατί ὁ τρόμος; Ἡ λέξη μοιάζει νὰ εἶναι ὑπερβολικὰ βίαιη γιὰ νὰ δηλώσει μόνο αὐτὸ πού προξενεῖ κατάπληξη. Καὶ ὁμως, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πρόκειται, ὄχι γιὰ τὸν τρόπο πού δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ καταστροφικὸ ἢ κυριαρχικὸ ἀποτελέ-

τὸ σημαντικό γεγονός, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπισημάνει ἀκόμη μιὰ φορά ἓνα παράδοξο ἢ μιὰ ἀντίφαση: τὸ δικαίωμα στὴ φιλοξενία πού παρέχεται σὲ ἓναν ξένο «ἐν οἰκογενείᾳ» εἶναι αὐτὸ πού καθιστᾶ δυνατὴ τὴ φιλοξενία ἢ τὴ σχέση φιλοξενίας μὲ τὸν ξένο ἀλλὰ συνάμα, μὲ τὸ ἴδιο ἐνέργημα, καὶ αὐτὸ πού τὴν περιορίζει καὶ τὴν ἀπαγορεύει. Διότι, μὲ αὐτὲς τὶς συνθήκες, δὲν παρέχει κανεὶς φιλοξενία σὲ ἓναν ἀνώνυμο ἐρχόμενο καὶ σὲ κάποιον πού δὲν ἔχει οὔτε ὄνομα, οὔτε πατρώνυμο, οὔτε οἰκογένεια, οὔτε κοινωνικὸ καθεστῶς, καὶ ὁ ὅποιος ἐφεξῆς ἀντιμετωπίζεται ὄχι ὡς ξένος ἀλλὰ ὡς ἓνας ἄλλος βάρβαρος. Τὸ ἔχουμε ὑπαινιχθεῖ: ἡ διαφορὰ, μιὰ ἀπὸ τὶς λεπτές, ἐνίοτε ἀσύλληπτες διαφορὲς μεταξὺ τοῦ ξένου καὶ τοῦ ἀπόλυτου ἄλλου, εἶναι ὅτι ὁ τελευταῖος μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει ὄνομα καὶ ἐπώνυμο· ἡ ἀπόλυτη ἢ ἀπροϋπόθετη φιλοξενία πού θὰ ἤθελα νὰ τοῦ προσφέρω προϋποθέτει μιὰ ρῆξη μὲ τὴ φιλοξενία μὲ τὴν τρέχουσα σημασία, μὲ τὴν ὑπὸ προϋπόθεση φιλοξενία, μὲ τὸ δίκαιο ἢ τὴ συνθήκη φιλοξενίας. Λέγοντας ὅλα αὐτὰ, ἀκόμη μιὰ φορά, συνυπολογίζουμε μιὰ μὴ ἀναγώγιμη διαστρεψιμότητα. Ὁ νόμος τῆς φιλοξενίας, ὁ τυπικὸς νόμος πού διέπει τὴ γενικὴ ἔννοια τῆς φιλοξενίας, ἐμφανίζεται σὰν παράδοξος νόμος, διαστρεψίμος ἢ διαστρεπτικός. Φαίνεται νὰ ὑπαγορεύει ὅτι ἡ ἀπόλυτη φιλοξενία πρέπει νὰ διακόψει τὴ σχέση τῆς μὲ τὸ νόμο τῆς φιλοξενίας ὡς δίκαιο ἢ καθῆκον, μὲ τὴ «συνθήκη» φιλοξενίας. Γιὰ νὰ τὸ πῶ μὲ ἄλλους ὄρους, ἡ ἀπόλυτη φιλοξενία ἀπαιτεῖ νὰ ἀνοίξω τὸ σπίτι μου καὶ νὰ δώσω ὄχι μόνο στὸν ξένο (ἐφοδιασμένο μὲ ἐπώνυμο, μὲ τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς του ὡς ξένου, κ.λπ.) ἀλλὰ καὶ στὸν ἀπόλυτο, ἄγνωστο, ἀνώνυμο ἄλλο, νὰ τοῦ δώσω τόπο-ἐναυσμα, νὰ τὸν ἀφήσω νὰ ἔλθει,

σμα της ίδιας της όμιλίας, αλλά για το χώρο του μη γνωστοῦ πού συλλαμβάνεται από την όμιλία ή όποία μᾶς σταματᾶ μπροστά του μιᾶ στιγμή, τρομαγμένους. Ὅπως συμβαίνει στην παρτιτούρα, όπου οἱ σημειογραφίες της σιωπῆς κάνουν νά διαλέγεται ή μελωδική γραμμὴ με τὴ σιωπὴ στὴν όποία στηρίζεται, ἔτσι καὶ φιλοσοφικὴ όμιλία ἀσπάζεται τὴν ἀκριβὴ λογικὴ ἑνός συλλογισμοῦ, γιὰ νά προσβάλει καλύτερα, τὴν κατάλληλη στιγμή, τὴν προφάνειά του. Συνήθως αὐτὴ ή στιγμή ὀνομάζεται ἀπορία: ή ἀνεπίκριτη διασταύρωση τῶν ὁδῶν.

νά τὸν ἀφήσω νά ἀφιχθεῖ, καὶ νά λάβει χώρα-τόπο στὸν τόπο πού τοῦ προσφέρω, χωρὶς νά τοῦ ζητήσω οὔτε ἀμοιβαίότητα (τὴν ἔνταξή του σὲ μιᾶ συνθήκη) ή ἀκόμη τὸ ὄνομά του. Ὁ νόμος τῆς ἀπόλυτης φιλοξενίας ἐντέλλεται τὴ διακοπὴ τῆς σχέσης με τὴ δικαιοκίνη φιλοξενία, με τὸ νόμο ή τὴ δικαιοσύνη ὡς δίκαιο. Ἡ σωστὴ-δίκαιη φιλοξενία διακόπτει τὴ σχέση της με τὴ δικαιοκίνη φιλοξενία: ὄχι ὅτι τὴν καταδικάζει ή ἀντιτίθεται σ' αὐτήν, ἀπεναντίας μπορεῖ νά τὴ θέτει καὶ νά τὴ διατηρεῖ σὲ μιᾶ ἀκατάπαυστη προοδευτικὴ κίνηση: ὡστόσο τῆς εἶναι τόσο παράξενα ἑτερογενὴς ὅσο ἑτερογενὴς εἶναι ή δικαιοσύνη πρὸς τὸ δίκαιο με τὸ ὁποῖο ἐντούτοις εἶναι τόσο κοντινὴ, καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο στὴν πραγματικότητα εἶναι ἀδιαχώριστη.

Συνεπῶς ὁ ξένος — ὁ ξένος, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Σωκράτης λέγει ὅτι «αὐτὸν τουλάχιστον θὰ τὸν εἶχατε σεβαστεῖ, θὰ εἶχατε ἀνεχθεῖ τὴν προφορὰ του καὶ τὸ ἰδίωμά του», ή ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Μπενβενιστ λέγει ὅτι ἐντάσσεται σὲ μιᾶ συνθήκη, αὐτὸς ὁ ξένος πού ἔχει δικαίωμα στὴ φιλοξενία σύμφωνα με τὴν κοσμοπολιτικὴ παράδοση, ή ὁποία θὰ βρεῖ τὴν ἰσχυρότερη μορφή της στὸν Κάντ καὶ στὸ κείμενο²⁰ πού διαβάσαμε καὶ ξαναδιαβάσαμε—, αὐτὸς ὁ ξένος λοιπὸν εἶναι κάποιος με τὸν ὁποῖο, γιὰ νά τὸν δεξιωθεῖς, ἀρχίζεις θέτοντας τὸ ἐρώτημα γιὰ τὸ ὄνομά του: τοῦ ἐπιτάσσεις νά δηλώσει τὴν ταυτότητά του καὶ νά δώσει ἐγγυήσεις γι' αὐτήν. Εἶναι κάποιος στὸν ὁποῖο θέτεις μιᾶ ἐρώτηση καὶ τοῦ ἀπευθύνεις ἕνα αἴτημα, τὸ πρῶτο αἴτημα — ἐφ' ὅσον τὸ ἐλάχιστο αἴτημα εἶναι τὸ ἐξῆς: «Πῶς ὀνομάζεσαι;» ή ἀκόμη: «Λέγοντάς μου πῶς ὀνομάζεσαι, ἀπαντώντας σὲ τοῦτο τὸ αἴτημα, δίνεις ἐγγυήσεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου, εἶσαι ὑπεύθυνος

Όταν εισερχόμαστε σε έναν άγνωστο τόπο, η συγκίνηση που νιώθουμε είναι σχεδόν πάντοτε η συγκίνηση μιας απροσδιόριστης ανησυχίας. Έν συνεχεία αρχίζει η βραδεία διεργασία της εξημέρωσης του άγνωστου, και σταδιακά η δυσφορία αμβλύνεται. Μετά τον τρόπο που προκάλεσε μέσα μας η αϊφνίδια εισβολή του «παντελώς άλλου» ακολουθεί η νέα εξοικείωση. Αν το σώμα συλλαμβάνεται, όσον αφορά τις πιο αρχαϊκές ένστικτώδεις αντιδράσεις του, στη συνάντησή του με αυτό που δεν αναγνωρίζει άμεσα μέσα στο πραγματικό, πώς θα μπορούσε όντως ή σκέψη να ισχυριστεί

ένώπιον του νόμου και ενώπιον εκείνων που σε φιλοξενούν, είσαι υποκείμενο δικαίου».

Ίδου, σύμφωνα με μία από τις εμβέλεις του, το ερώτημα του Ξένου ως ερώτημα περί του ερωτήματος. Μήπως η φιλοξενία συνίσταται στο να υποβάλλεις ερωτήματα στον έρχομενο; Μήπως αρχίζει η φιλοξενία με το ερώτημα που απευθύνεις σε αυτόν που έρχεται (κάτι που φαίνεται πολύ ανθρώπινο και ένιοτε εκφράζει αγάπη, αν υποθέσουμε ότι η φιλοσοφία πρέπει να συνδέεται με την αγάπη – ένα αϊνιγμα που θα το αφήσουμε προς στιγμήν στην άκρη): πώς ονομάζεσαι, πές μου το όνομά σου, πώς πρέπει να σε αποκαλώ, έγω που σε καλώ, έγω που έχω την επιθυμία να σε καλώ με το όνομά σου, πώς πρέπει να σε αποκαλώ; Αυτό επίσης ζητάμε τρυφερά, ένιοτε, από τα παιδιά και από εκείνους που αγαπάμε. Ή μήπως η φιλοξενία αρχίζει με την υποδοχή χωρίς ερώτηση, με μια διπλή εξάλειψη, την εξάλειψη του ερωτήματος και του ονόματος; Τί είναι πιο σωστό-δίκαιο και αυτό που δείχνει περισσότερη αγάπη: να θέτουμε ή να μη θέτουμε ερωτήματα; Να καλούμε κάποιον με το όνομά του ή χωρίς το όνομά του; Να δίνουμε ή να μαθαίνουμε το όνομα που έχει ήδη δοθεί; Δίνει κανείς τη φιλοξενία σε ένα υποκείμενο; Σε ένα υποκείμενο που μπορεί να ταυτοποιηθεί μέσω του ονόματός του; Σε ένα υποκείμενο δικαίου; Ή μήπως η φιλοξενία αποδίδεται, δίδεται στον άλλον πριν αυτός ταυτοποιηθεί, ακόμη και πριν γίνει (τιθέμενο ως η υποτιθέμενο) υποκείμενο, υποκείμενο δικαίου και υποκείμενο που μπορεί να κατονομασθεί με το επώνυμό του, κ.λπ.;

Συνεπώς το ερώτημα περί της φιλοξενίας είναι το ερώτημα περί του ερωτήματος· αλλά με το ίδιο ένεργημα γίνεται

ὅτι προσλαμβάνει τὸν ἄλλον, τὸν παντελῶς ἄλλον, χωρίς κατάλληλη; Ἡ σκέψη εἶναι κατ' οὐσίαν μιὰ δύναμη κυριότη-
τας. Δὲν παύει νὰ ἐπαναφέρει τὸ ἄγνωστο στοῦ γνωστό, νὰ
κατακερματίζει τὸ μυστήριό του γιὰ νὰ τὸ κάνει δικό της,
γιὰ νὰ τὸ φωτίσει. Γιὰ νὰ τὸ ὀνομάσει.

Τί συμβαίνει λοιπὸν ὅταν τὰ μάτια μας σταματοῦν στὶς
λέξεις : «φιλοξενία, ἐγγύτητα, ἐγκλειστο ἔδαφος, μίσος, ξέ-
νος...»; Ἀκόμη καὶ ἂν γιὰ μιὰ στιγμή βρισκόμε μεσα τους
κάποιο «ἄλλοῦ», σύντομα αὐτὲς οἱ λέξεις ἀφομοιώνονται
σὲ ἓνα τοπίο πού ἔχει σφραγιστεῖ ἀπὸ τὴν ἔξη τῆς σκέψης

τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ὀνόματος ὡς ὑπό-
θεση τῆς γενεᾶς

Ὅταν ὁ Μπενβενίστ θέλει νὰ ὀρίσει τὸν ξένον, δὲν
εἶναι καθόλου τυχαῖο πὺ ἀφορμᾶται ἀπὸ τὴν ξενία ν.
Ἐγγράφει τὸν ξένον ἐντὸς τῆς ξενίας, δηλαδὴ ἐντὸς
τῆς συνθήκης, τοῦ συμβολαίου ἢ τοῦ συλλογικοῦ συμφώνου,
ὅπως τὸ ἀποκαλοῦσαν. Κατὰ βάθος δὲν ὑπάρχει ξένος
πρὶν ἢ ἔξω ἀπὸ τὴν ξενία ν, αὐτὴν τὴ συνθήκη ἢ αὐτὴ τὴν
ἀνταλλαγὴ μὲ μιὰ ὁμάδα, ἀκριβέστερα μὲ μιὰ ὁμάδα κοινῆς
μονογραμμικῆς καταγωγῆς. Ὁ Ἡρόδοτος ἔλεγε ὅτι ὁ Πολυ-
κράτης εἶχε συνάψει ξενία ν (συνθήκη) μὲ τὸν Ἄμασιν καὶ
ἔστειλαν ὁ ἓνας στοῦ ἄλλον δῶρα: ξενίην σὺνεθήκα-
το (ῥῆμα γιὰ τὴ συνθήκη: συνῆψαν, ὡς συνθήκη, μία ξενίην)
πέμπων δῶρα καὶ δεχόμενος ἄλλα παρ'
ἐκεῖνον²¹, ἀποστέλλοντας καὶ παραλαμβάνοντας δῶρα,
ἀμοιβαίως, ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Ἄν διαβάσουμε πάλι τὸν
Μπενβενίστ θὰ βροῦμε καὶ ἄλλα παραδείγματα τοῦ ἴδιου
τύπου. Γιὰ νὰ τελειώσουμε μὲ αὐτὸ τὸ ἔξεργο, ἂς ὑπενθυμί-
σουμε μόνον ἓναν κοινὸ τύπο τοῦ Σωκράτη. Καὶ αὐτός,
ἄλλοῦ, καταλαμβάνει τὴ θέση τοῦ ξένου, καὶ ἀκριβῶς σὲ μιὰ
παράδοξη σκηνὴ τῆς ἐρώτησης, τῆς ἀντεστραμμένης ἐρώτη-
σης-ἀπάντησης, ἂν μπορῶ νὰ τὸ πῶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο.
Ἄντὶ νὰ ὑποβάλει ὁ ἴδιος ἐρωτήματα ἢ νὰ ἐπικαλεστεῖ τὸν
νόμο καὶ τὸ δίκαιο τῆς πόλεως, οἱ Νόμοι τὸν διερωτοῦν,
ἀπευθύνονται σ' αὐτὸν διὰ τῆς ἀποστροφῆς. Ἀπευθύνονται
σ' αὐτὸν γιὰ νὰ τοῦ θέσουν ἐρωτήσεις, πὺ εἶναι ὁμως κί-
βδηλες ἐρωτήσεις, πλαστὲς ἐρωτήσεις, «ρητορικὲς ἐρωτή-
σεις». Παγιδευμένους ἐρωτήσεις. Μπορεῖ μονάχα νὰ δώσει
ὡς ἀπάντηση αὐτὸ πὺ οἱ Νόμοι, μέσῳ τῆς προσωποποίησής

μας και της μνήμης μας. Είναι πιθανόν κάποιες στιγμές ή φιλοσοφική χρήση της είρωνείας, από τον Σωκράτη έως τον Κίρκεγκωρ, να έχει αναστατώσει τη σκέψη. Άς επανέλθουμε όμως στον τρόπο που προκάλεσε ή εισβολή μας σε έναν άγνωστο τόπο, του οποίου ή ξενότητα μās παγώνει πριν έξοικειωθοῦμε με αυτήν σταδιακά. Είναι άρχετὸ τὸ άγχος που έχει προκληθεῖ ὡστε να μās κρατήσσει ζωντανούς, δηλαδή να έμποδίσει τή διαδικασία αὐτοῦ του έθισμού; Μπορεί κανείς να μιλήσει πραγματικά για έτερότητα, είτε αὐτή λέγεται είτε γίνεται αντιληπτή, χωρίς να ὑποστει μιά στιγμή

τους, θέλουν και αναμένουν να απαντήσει. Είναι ή περίφημη Προσωποποίηση τῶν Νόμων στὸν Κρίτωνα που θά έπρεπε να τή διαβάσετε μόνοι σας εκ του σύννεγγυς: από αὐτήν θά μνημονεύσω μόνο τήν επίθεση, κατά κάποιον τρόπο. Ὁ Σωκράτης προσποιείται άκόμη, τούτη τή φορά μετά την καταδίκη του σε θάνατο, ὅτι συμπεριφέρεται σαν ξένος, έτοιμος να εγκαταλείψει τήν πόλιν χωρίς έγκριση, να δραπετεύσει από τήν Ἄθινα άψηφώντας τούς Νόμους τής πόλεως. Τότε οί Νόμοι άπευθύνονται σ' αὐτόν για να του θέσουν αὐτές τις ὑπουλες έρωτήσεις, αὐτές τις άπίθανες έρωτήσεις.

Στήν άρχή αὐτοῦ του άποσπάσματος ὑπάρχει ή είσοδος στη σκηνή τῶν Νόμων – ο ί ν ό μ ο ι. Είσοδος στη σκηνή σκηνοθετημένη από τόν Σωκράτη του Πλάτωνα ὁ ὁποῖος κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὁμιλεῖ διαμέσου του προσώπου τῶν Νόμων, διαμέσου τής φωνής τής προσωποποίησής τους. Προσωποποίηση, δηλαδή τὸ πρόσωπο, ή προσωπίδα, και κατ' άρχάς ή φωνή που μιλά διαμέσου αὐτῆς τής προσωπίδας, μιās persona, μιā φωνή χωρίς βλέμμα (έντὸς ὀλίγου θά έχουμε τὸ πορτρέτο ενός τυφλοῦ άνδρα και τή φωνή του Οιδίποδα, του Ξένου που άπευθύνεται σε Ξένους τή στιγμή που φθάνει στὸν Κολωνὸ έχοντας ὡς στήριγμα τήν Ἄντιγόνη):

«Σωκράτης – Ἐ λοιπόν, εξέτασε και τήν άκόλουθη περίπτωση. Να ὑποθέσεις ὅτι ενώ έτοιμαζόμαστε να δραπετεύσουμε –μπορείς άλλωστε να ὀνομάσεις ὅπως θέλεις αὐτὸ τὸ πράγμα–, βλέπουμε να έρχονται πρὸς έμās οί Νόμοι και τὸ κράτος που ὀρθώνονται μπροστά μας και μās ὑποβάλλουν τὰ άκόλουθα έρωτήματα: “Πές μας, Σωκράτη, τί σχεδιάζεις να κάνεις; Αὐτὸ που επιχειρεῖς είναι τίποτε άλλο από τὸ να

ή σκέψη τη δοκιμασία αὐτοῦ τοῦ ἐνεργήματος; Συνήθως ἡ σκέψη δὲν ὑφίσταται αὐτὴ τὴ δοκιμασία, καθόλου. Στοχάζεται «τὸν ἄλλον», (τὸν φιλοξενούμενο), κυριαρχικά, καὶ περνᾷ στὴν ἐξέταση ἑνὸς ἄλλου ἐρωτήματος. Ἐνίοτε ὅμως, μάλιστα ὁ Λεβινὰς ἔχει μιλήσει γι' αὐτὸ πολὺ καλὰ, ἡ σκέψη νιώθει ἀμήχανη.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ὀνόματα αὐτῆς τῆς ἀμηχανίας, στὴ φιλοσοφία, εἶναι ἡ κατάπληξη. Ἀλλὰ ἡ κατάπληξη μᾶς στρέφει πρὸς ἐκείνη τὴ στιγμή ὅπου ὁ τρόμος ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὴν προέλαση τοῦ οἰκείου, καθὼς ἀνακαλύπτει στὴν πορεία ἄλλες διόδους, ἄλλα ἴχνη στὸν ἔθισμό.

θέλεις νὰ μᾶς καταστρέψεις, ἐμᾶς τοὺς Νόμους, καὶ ὅλο τὸ κράτος, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ τίς δυνατότητές σου; Πιστεύεις πράγματι ὅτι ἓνα κράτος μπορεῖ νὰ ὑφίσταται, πὼς δὲν ἀνατρέπεται ὅταν οἱ δικαστικὲς ἀποφάσεις πού ἔχουν ἐκδοθεῖ σ' αὐτὸ εἶναι χωρὶς ἰσχύ, ὅταν οἱ ἰδιῶτες μποροῦν νὰ ἀναιροῦν τὸ κύρος τους καὶ νὰ τίς καταστρέφουν;" Τί θὰ ἀπαντήσουμε, Κρίτων, σὲ τοῦτο τὸ ἐρώτημα καὶ σὲ ἄλλα παρόμοια; Πόσους λόγους θὰ μποροῦσε πράγματι κανεὶς νὰ ἀναπτύξει –κυρίως ἓνας ρήτορας– γιὰ τὴν υπεράσπιση αὐτοῦ τοῦ νόμου, ποὺ καταστρέφεται ἀπὸ ἐμᾶς, καὶ ὁ ὁποῖος θέλει μόνις ἐκδοθῶν οἱ δικαστικὲς ἀποφάσεις νὰ ἔχουν κύρος! Μήπως θὰ τοὺς ποῦμε: "Τὸ κράτος ὅμως μᾶς ἀδίκησε, δὲν μᾶς ἔκρινε ὀρθά";» Αὐτὸ θὰ τοὺς ποῦμε;

Κρίτων – Βεβαίως, Σωκράτη.

Σωκράτης – Ἄς ὑποθέσουμε ὅμως ὅτι οἱ Νόμοι μᾶς λένε: "Σωκράτη, αὐτὰ συμφωνήσαμε ἐσὺ κι ἐγώ, ἢ μήπως ὅτι θὰ θεωροῦσες ἔγκυρες τίς δικαστικὲς ἀποφάσεις τοῦ κράτους, ὅποιες καὶ ἂν εἶναι αὐτές;" Καὶ ἂν μᾶς ἐκπλήσσουν αὐτὰ τὰ λόγια, οἱ Νόμοι θὰ μποροῦσαν πράγματι νὰ ποῦν: "Νὰ μὴ σοῦ προκαλοῦν ἐκπληξη τὰ λεγόμενά μας, ἀλλὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσεις, ἐφ' ὅσον συνηθίζεις νὰ ὑποβάλλεις ἐρωτήσεις καὶ νὰ ἀπαντᾷς. Ἐλα λοιπόν, τί εἶναι αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο μᾶς κατηγορεῖς, ἐμᾶς καὶ τὸ κράτος, οὕτως ὥστε νὰ ἐπιχειρεῖς νὰ μᾶς καταστρέψεις; Δὲν ὀφείλεις, πρωτίστως, σ' ἐμᾶς τὴ γέννησή σου, δὲν εἴμαστε ἐμεῖς πού παντρέψαμε τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου καὶ τῆς δώσαμε τὴ δυνατότητα νὰ σὲ γεννήσει; Λέγε, ἔχεις κάτι νὰ προσάψεις ἐναντίον ἐκείνων τῶν νόμων ἀπὸ ἐμᾶς πού διέπουν τοὺς γάμους; Θεωρεῖς ὅτι εἶναι ἐσφαλμένοι;" – "Καθόλου", θὰ ἀπαντοῦσα.

Ἡ κατάπληξη εἶναι ἀκριβέστατα αὐτὸ πὸν προκαλεῖ μέ-
σα μας ἡ ὁμιλία τοῦ Ντερριντά. Αὐτὴ ἡ ὁμιλία μᾶς ἀναγκά-
ζει τελικὰ νὰ σκεφτοῦμε, καὶ ὄχι πλέον νὰ φανταζόμαστε
ὅτι σκεπτόμαστε. Προσθέτω ὅτι ἀναλαμβάνει τὸν κίνδυνο
τοῦ ἄλλου μέσα στὸ παίγνιο τοῦ σεμιναρίου. Ἀποδέχεται
τὸν κίνδυνο νὰ ἀκουστεῖ ἐσφαλμένα, νὰ ἐρμηνευτεῖ ἐσφαλ-
μένα, νὰ θεοποιηθεῖ, νὰ δαιμονοποιηθεῖ, ἢ ἀκόμη νὰ διακο-
πεῖ αἰφνιδίως, ὅποτε ὁ λόγος [discours] ἐνδέχεται νὰ ἐκτρα-
πεῖ ἀπὸ τὴν πορεία του γιὰ νὰ ἐγκαινιάσῃ ἕνα διάλογος

“Καὶ ἐναντίον ἐκείνων πὸν διέπουν τὴν ἀνατροφή τῶν παι-
διῶν καὶ τὴν παιδεία πὸν ἦταν καὶ δική σου; Ἦσαν κακοὶ οἱ
νόμοι πὸν ἀναφέρονται στὴν ἀνατροφή καὶ στὴν παιδεία,
αὐτοὶ πὸν ὄριζαν στὸν πατέρα σου νὰ συμπεριλάβει στὴν
ἐκπαίδευσή σου τὴ μουσική καὶ τὴ γυμναστική”; ». ²²

Ὁ Σωκράτης συνεπῶς ἐμφανίζεται σὰν ξένος στὰ ὄρια
τῶν Ἀθηνῶν. Σκέφτεται νὰ δραπετεύσει μιὰ καὶ τὸν ἔχουν
καταδικάσει σὲ θάνατο, ἀλλὰ ἀρνεῖται νὰ φύγει ἀπὸ τὴν πό-
λη ἀπὸ τὴ στιγμή πὸν οἱ Νόμοι ἀπευθύνονται σ’ αὐτὸν γιὰ
νὰ τοῦ ὑποβάλουν ὀρισμένα ἐρωτήματα, στὴν πραγματικό-
τητα νὰ τοῦ θέσουν κίβδηλες ἐρωτήσεις. Αὐτὴν τὴ μορφή τοῦ
ξένου θὰ μπορούσαμε νὰ τὴ συγκρίνουμε –γιὰ νὰ τὴ φέρου-
με πιὸ κοντὰ κατ’ ἀναλογία καὶ συνάμα νὰ τὴ διακρίνουμε,
ἀν ὄχι νὰ τὴν ἀντιπαραθέσουμε– μὲ τὴ μορφή τοῦ Οἰδίποδα,
μὲ τὸν ἔκνομο [le hors-la-loi] (ἄ ν ο μ ο ν). Ὁχι τὴ στιγμή τῆς
ἀναχώρησής του, τὴ στιγμή πὸν ἀποκόπτεται, φεύγει ἢ προ-
σποιεῖται ὅτι φεύγει ἀπὸ τὴν πόλη, ὅπως ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ
τὴ στιγμή πὸν εἰσέρχεται στὸν Κολωνό. Προφανῶς θὰ ἐπα-
νέλθουμε γιὰ νὰ παρεμείνουμε ἀρκετὰ σὲ τούτη τὴν ἱστορία·
ἀλλὰ πάντοτε ἐν εἶδει ἐξέργου καὶ γιὰ νὰ ἀφήσω τὰ πράγμα-
τα μετέωρα, ἰδοὺ δύο στιγμὲς ὅπου ὁ Οἰδίποδας ὁ ξένος, ὁ
ξένοϛ, ἀπευθύνεται στοὺς κατοίκους αὐτῆς τῆς χώρας σὰν
νὰ ἦσαν ξένοι. Ὁ ξένος μιλά σὲ ξένους, ἔτσι τοὺς ἀποκα-
λεῖ. Ἡ πρώτη στιγμή εἶναι συνεπῶς ἡ ἀφιξη τοῦ ἐρχόμε-
νου, τοῦ Οἰδίποδα. Ἐνας ξένος ἐτοιμάζεται νὰ ἀπευθυνθεῖ
σὲ ξένους. Χωρὶς γνώση. Χωρὶς τὴ γνώση, τὴ γνώση τοῦ
τόπου, καὶ τὴ γνώση τοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου: πὸν εἶναι,
πὸν πηγαίνει. Μεταξὺ τοῦ βέβηλου καὶ τοῦ ἱεροῦ, τοῦ

από τον οποίο τίποτε δεν ήταν έγγεγραμμένο. Θά ήθελα να χαιρετίσω την τόλμη που οδηγεί μια φιλοσοφική όμιλία στο να μᾶς κάνει να εγκαταλείψουμε τὰ ἐνδιαιτήματα τοῦ πνεύματος ὅπου κατοικεῖ ὁ ὀρθὸς λόγος ὡς κύριος, ὅταν γιὰ μιὰ στιγμή ἢ κατάπληξη τὸν μετατρέπει σὲ φιλοξενούμενο.

ἀνθρώπινου καὶ τοῦ θεϊκοῦ. Αἴτημα τοῦ ξένου πρὸς τὸν ξένο:

«*Οἰδίπους* – Κόρη γέροντα τυφλοῦ, Ἄντιγόνη, ποῦ εἶμαστε; Τίνος λαοῦ εἶναι αὐτὴ ἡ χώρα; Ποιὸς θὰ δώσει στὸν περιπλανώμενο Οἰδίποδα κάποια εὐτελῆ ἐλεημοσύνη; [...] Ἔλα, κόρη μου, ἂν βλέπεις ἓνα μέρος ὅπου μπορῶ νὰ καθίσω, εἴτε σὲ βέβηλο χῶρο, εἴτε σὲ ἄλλος θεῶν, σταμάτα με καὶ βάλε με ἐκεῖ νὰ ἐγκατασταθῶ. Κατόπιν θὰ ρωτήσουμε νὰ μάθουμε γιὰ τὸ μέρος πού βρισκόμαστε. Εἴμαστε ἐδῶ, ξένοι ἐμεῖς, γιὰ νὰ ζητήσουμε νὰ μάθουμε ἀπὸ τοὺς ντόπιους καὶ γιὰ νὰ κάνουμε αὐτὸ πού θὰ μᾶς ποῦν. [...]

Κάθισέ με λοιπὸν ἐκεῖ, καὶ μετὰ πρόσεχέ με.

Ἄντιγόνη – Πρέπει νὰ πάω τώρα γιὰ νὰ μάθω τὸ ὄνομα αὐτῆς τῆς τοποθεσίας;

Οἰδίπους – Ναί, τέκνο μου, ἂν εἶναι παρ' ὅλα αὐτὰ ἡ τοποθεσία κατοικήσιμη.

Ἄντιγόνη – Εἶναι ἀκόμη κατοικήσιμη. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μετακινηθῶ: νὰ πού κοντά μας εἶναι ἓνας ἄνδρας. [...] Πές του αὐτὸ πού πιστεύεις ὅτι εἶναι πρόσφορο νὰ τοῦ πεις: νὰ τος, εἶναι μπροστά σου.

Οἰδίπους – Αὐτὴ ἡ κόρη, ξένη, βλέπει γιὰ μένα καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της. Καθὼς τὴν ἀκούω νὰ λέει πόσο καλότυχα ἔρχεσαι νὰ μᾶς φωτίσεις γιὰ ὅσα ἐμεῖς ἀγνοοῦμε...

Ξένος – Πρὶν ρωτήσεις περισσότερα, νὰ ἀρχίσεις νὰ εγκαταλείψεις τὸν τόπο ὅπου κάθου. Αὐτὸ τὸ μέρος εἶναι ἀπαγορευμένο σὲ κάθε ἀνθρώπινη πατημασιά.

Οἰδίπους – Ποιὸ εἶναι λοιπὸν; Καὶ σὲ ποιὸν θεὸ εἶναι ἀφιερωμένες οἱ τελετουργίες του;

Τονικότητα της σκέψης γύρω από τη νύχτα που την κρατά. Σχήματα της έμμονης ιδέας

Ποιά είναι αυτή η «νύχτα» στο βάθος της οποίας διαγράφεται μια φιλοσοφική σκέψη; Στο πολύ ωραίο βιβλίο του που κυκλοφόρησε κρυφά στην Πράγα υπό τον τίτλο Τα αίρετικά δοκίμια, ο Γιάν Πάτοτσκα αντιπαραθέτει τη νύχτα –που έδω θα πρέπει να την έννοήσουμε σαν ένα οντολογικό σχήμα– στις αξίες της ημέρας. «Ο άνθρωπος είναι υποχρεωμένος να αφήνει να αυξάνεται μέσα του το ανησηχητικό στοιχείο,

Ξένος – Σ' αὐτὸν τὸν τόπο δὲν μπορεῖ κανένας οὔτε νὰ βά-
λει τὸ πόδι του οὔτε νὰ ἐγκατασταθεῖ. Ἄνηκει στὶς θεές τοῦ
τρόμου, στὶς κόρες τῆς Γῆς καὶ τοῦ Σκότους *». ²³

Πρόκειται ἀκριβῶς γιὰ τὶς Εὐμενίδες «ποὺ βλέπουν τὰ
πάντα, ὅπως θὰ σοῦ ποῦν οἱ ἄνθρωποι αὐτῆς τῆς χώρας ²⁴». Ὁ Οἰδίποδας δὲν θὰ ἀργήσει νὰ ἐπικαλεστεῖ τὴν «παύση»
ὄλων τῶν δεινῶν του ὅπως τοῦ ὑποσχέθηκε ὁ Φοῖβος, τὴν
ἡμέρα ποῦ, «σὲ μιὰ τελευταία χώρα», θὰ δεῖ νὰ τοῦ προσφέ-
ρονται ἀπὸ τὶς φοβερές Θεές «στέγη καὶ φιλόξενη διαμο-
νὴ ²⁵». Αὐτὸς ὁ φιλοξενούμενος ξένος παρουσιάζεται σαν
ένα φάντασμα. Ζητᾷ ἔλεος γιὰ τὸ «δυστυχημένο φάντασμα
ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ὀνομαζόταν Οἰδίποδας ²⁶». Καὶ
ἐνῶ ὁ Χορὸς τὸν ἀποκαλεῖ «περιπλανώμενο» ποὺ «δὲν
εἶναι ντόπιος ²⁷», ὁ Οἰδίποδας ἱκετεύει νὰ μὴν τὸν ἐκλά-
βουν, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ένα φάντασμα, ὡς κάποιον ποὺ
εἶναι «ἐκνομος» (ἄ ν ο μ ο ν ²⁸).

Ἡ δευτέρη στιγμή ποὺ θὰ προτιμήσουμε νὰ ἐπιλέξουμε ἐν
εἶδει ἐξέργου θὰ εἶναι ἡ στιγμή τοῦ Χοροῦ. Ἐδῶ δὲν μιλοῦν
οἱ Νόμοι, ὅπως τὸ κάνουν ὅταν ἀπευθύνονται στὸν Σωκρά-
τη. Ὁ Χορὸς μιλά ἀτότομα στὸν Οἰδίποδα. Ἀπευθύνεται
στὸν ξένο ὁ ὁποῖος κρατᾷ ἕνα φοβερὸ μυστικό. Αὐτὸ ποὺ
ξέρει ἀπειλεῖ νὰ τὸν θέσει ἐκτὸς τοῦ νόμου, τὸν τοποθετεῖ ἐκ
τῶν προτέρων ἐκτὸς τοῦ νόμου: ὁ Οἰδίποδας αἰμομίκτης
καὶ πατροκτόνος, πασίγνωστη σκηνὴ ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τὴ
διαβάσουμε ἀπὸ μιὰ ἄλλη ὀπτική γωνία. Ποιάν; Τί εἶναι μιὰ
γωνία, ἐδῶ, σὲ κάτι ποὺ δὲν εἶναι πλέον ένα τρίγωνο; Ἡ γω-
νία ἀπὸ τὴν ὁποία ἀντιλαμβανόμαστε τοῦτο: μιὰ παράξενη

τὸ ἀσυμφιλίωτο, τὸ αἰνιγματικό, αὐτὸ πὸν ἐγκαταλείπει ἢ καθημερινὴ ζωὴ γιὰ νὰ μεταβῆ στὴν τάξη τῆς ἡμέρας⁶». Ὁ Πάτοτσκα ἀποκρυπτογραφοῦσε τὴν κρίση τοῦ σύγχρονου κόσμου καὶ τὴν παρακμὴ τῆς Εὐρώπης μέσῳ τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ τῆς ἡμερήσιας γνώσης. Τὸ νὰ συλλογιζέσαι μὲ ἀφετηρία τίς ἀξίες τῆς ἡμέρας σημαίνει ὅτι σὲ παρακινεῖ ἢ βούληση νὰ ὀρίσεις καὶ νὰ καθυποτάξεις τὸ πραγματικὸ ἀποβλέποντας σὲ μιὰ ποσοτικὴ γνώση πὸν ὑποτάσσεται στίς ἀξίες τῆς τεχνικῆς. Ἄν διαχωρίσουμε τὸ σκοτεινὸ ἀπὸ τὴ σαφήνεια θὰ ὑποστοῦμε τίς καταστροφές τῆς, προέβλεπε ὁ

κατηγορία, μιὰ ἀντι-κατηγορία, ἓνα κατηγορητήριο; Γιὰ νὰ δικαιολογηθεῖ, γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὴν ὑπόθεσή του κατὰ κάποιον τρόπο, ὁ Οἰδίποδας πράγματι κατηγορεῖ, κατηγορεῖ χωρὶς νὰ κατηγορεῖ κανένα, κατηγορεῖ μᾶλλον κάτι παρὰ κάποιον. Στὴν πραγματικότητα καταγγέλλει τὴ μορφή μιᾶς πόλης, τὴ Θήβα. Ὁ ἔνοχος εἶναι ἡ Θήβα. Ἡ Θήβα –χωρὶς νὰ τὸ ξέρει, ἡ ἀσυνείδητη Θήβα, ἡ πόλη-ἀσυνείδητο, τὸ ἀσυνείδητο μέσα στὴν καρδιὰ τῆς πόλης, ἡ π ὁ λ ι ς, τὸ πολιτικὸ ἀσυνείδητο (γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ κατηγορία ἔνοχοποιεῖ χωρὶς νὰ ἔνοχοποιεῖ: πῶς νὰ δικάσεις ἓνα ἀσυνείδητο ἢ μιὰ πόλη, ὅταν οὔτε τὸ ἓνα οὔτε ἡ ἄλλη εἶναι σὲ θέση νὰ ἀπαντήσουν-ἐγγυηθοῦν γιὰ τίς πράξεις τους;)-, ἡ Θήβα λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ἀκριβῶς πού, ἐν ἀγνοίᾳ τῆς, εὐθύνεται γιὰ τὸ ἔγκλημα. Τὸ ἀσυνείδητο (τῆς) Θήβα(-ς) θὰ ἔπρεπε νὰ κηρυχθεῖ ἀσυγχώρητο ἔνοχο γιὰ τὴν αἰμομιξία, τὴν πατροκτονία καὶ γιὰ τὸ εἶναι-ἐκτὸς-τοῦ-νόμου τοῦ Οἰδίποδα.

Πῶς νὰ συγχωρήσεις τὸ ἀσυγχώρητο; Τί ἄλλο ὅμως μπορεῖς νὰ συγχωρήσεις;

Ὁ νόμος τῆς πόλης –χωρὶς νὰ τὸ θέλει καὶ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζει– τὸν ὤθησε ἀκριβῶς στὸ ἔγκλημα, στὴν αἰμομιξία καὶ στὴν πατροκτονία: αὐτὸς ὁ νόμος θὰ πρέπει νὰ ἔχει δημιουργήσει τὸν ἔκνομο. Κατὰ βάθος, σὲ ὅλα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἐκπληκτικό. Τὴ σκηνὴ τῆς πατροκτονίας τὴ βρισκουμε συστηματικὰ ἐκεῖ ὅπου τίθεται τὸ ἐρώτημα περὶ ξένου καὶ φιλοξενίας, ἐφ' ὅσον ὁ φιλοξενῶν [hôte] (host) –αὐτὸς πὸν δεξιῶνεται– εἶναι ἐπίσης ἐκεῖνος πὸν ἐξουσιάζει. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀλυσίδα πὸν τώρα πιά μᾶς εἶναι οἰκεία (hosti-pet-s, potis, potest, ipse, κ.λπ.²⁹) ἡ κυριαρχία τῆς δυνάμει-ἐξουσίας, ἡ potestas καὶ ἡ κατοχὴ τοῦ φιλοξενούντος ἀνήκουν στὸν

Πάτοτσα, ενώ αντίθετα θά έπρεπε νά κετευθύνουμε τό βλέμμα μας μέχρι τό κατώφλι αυτής τής σκοτεινότητας. Ή αποκρυπτογράφηση τής σαφήνειας μέσω του γεγονότος ότι αυτή ανήκει κοινώς στη νύχτα είναι επίσης, κατ' έμέ, μία από τις όδοις που άνοιξε ό Ντερριντά.

Και έφ' όσον στη διάρκεια του σεμιναρίου εμφανίζονται αυτοί οι περιπλανώμενοι που όνομάζονται Οιδίπους και Ήντιγόνη, θά ήθελα νά επανέλθω μία στιγμή στην έρμηνεία τής Ήντιγόνης από τον Πάτοτσα ⁷.

Ό μυθικός χαρακτήρας τής Ήντιγόνης του Σοφοκλή μās

paterfamilias, στον οικοδεσπότη, στον «κύριο του οίκου» [«*maître de céans*»] όπως αποκαλείται από τον Κλοσσόφοκι. Και ή ίδια λέξη μεταφράζεται με δύο τρόπους, άλλοτε ως «ξένος» άλλοτε ως «φιλοξενών». Αυτό είναι κατανοητό, προφανώς. Ύπενθυμίζει και αφήνει νά νοήσουμε την αναγκαιότητα μιας διάβασης, μέσα στην κουλτούρα, μεταξύ των δύο νοημάτων τής λέξης ξένος ³⁰, αλλά δύσκολα δικαιολογείται με την αύστηρή σημασία των λέξεων.

«Χορός – Είναι βέβαια, ξένη, επικίνδυνο νά ξυπνάς ένα κακό που ήδη είναι θαμμένο εδώ και τόσα χρόνια. Και όμως φλέγομαι από την επιθυμία νά μάθω...

Οιδίπους – Τί θέλεις νά πεις;

Χορός –... τή φοριχτή, αγιάτρευτη όδύνη με την όποία βρέθηκες νά μάχεσαι.

Οιδίπους – Ή! για χάρη του ίδιου του όνόματός σου, “φιλοξενών” [“*hôte*”] (ξένος ³¹), μήν αποκαλύψεις τίποτε εδώ: έγιναν φοβερά πράγματα.

Χορός – Πρόκειται για μία πολλαπλή και επίμονη φήμη, για την όποια θά ήθελα, ξένη (ξένος), νά μάθω αυτό που είναι αληθινό. [...]

Οιδίπους – Φορτώθηκα, ξένη, φορτώθηκα τό έγκλημα, παρ' ότη θέλησή μου, μάρτυρές μου οι θεοί. Σε όλα αυτά δέν υπάρχει τίποτε τό εκούσιο. [...] Ή ίδια ή πόλη των Θηβών, και χωρίς νά τό ξέρω, με έμπλεξε στο δίχτυ ενός ύμναιου που προκάλεσε τή συμφορά μου

Χορός – Πήγες στ' αλήθεια, όπως ακούω νά λέγεται, σε κρεβάτι που απέκτησε ζοφερό όνομα εξαιτίας τής μητέρας σου;

Οιδίπους – Ή! πεθαίνω που τ' ακούω, ξένη. Και αυτές οι

σαγηνεύει γιατί βρίσκεται κοντά στις άπαρχές. «Είναι από αυτές που αγαπούν, όχι από εκείνες που μισούν», έγραφε ο Πάτοτσα, αυτή όμως ή αγάπη δεν είναι ή Χριστική αγάπη, σημαίνει «την αγάπη που είναι ξένη προς την ανθρώπινη συνθήκη, καθώς απορρέει από το μερίδιο της νύχτας που είναι το μερίδιο των θεών⁸». Στη μετωπική αντιπαράθεση μεταξύ του Κρέοντος και της Αντιγόνης ο Πάτοτσα δείχνει ότι ή ισχύς του νόμου που εκπροσωπεί ο Κρέων στην πραγματικότητα υπόκειται στο φόβο, διότι «ή σφαίρα της ημέρας, το κράτος έτσι όπως το έννοει ο ίδιος στηρίζονται

δύο κόρες προέρχονται από μένα... [...], αυτά τα δύο παιδιά, αυτές οι δύο δυστυχίες [...] βγήκαν όπως κι εγώ από την κοιλιά της μάνας μου.

Χορός – Άρα είναι θυγατέρες σου και συνάμα...

Οιδίπους – Άδελφές του πατέρα τους. [...]

Χορός – Έπραξες...

Οιδίπους – Δεν έπραξα. [...] Δέχτηκα από την πόλη μου, ο δύστυχος, ένα δώρο για τις υπηρεσίες μου που μακάρι να μην ήθελα ποτέ να το δεχτώ.

Χορός – Δυστυχισμένε, τί λές; Δεν είσαι λοιπόν ο δράστης...

Οιδίπους – Τί λές; Τί θέλεις να μάθεις;

Χορός – ...του φόνου του πατέρα σου; [...] Σκότωσες.

Οιδίπους – Σκότωσα, όμως αυτός ο φόνος έχει από την άλλη μεριά [...] κάτι που με δικαιώνει. [...] Δεν είχα συνείδηση όταν σκότωνα, όταν σφαγίαζα. Ήδη άθως σύμφωνα με το νόμο, ήλθα εδώ άνίδεος *». ³²

Ο Θησέας, μόλις φτάνει, συμπονά τον τυφλό. Δεν λησμονεί – όπως λέγει – ότι και ο ίδιος «μεγάλωσε στην έξορία, ως ξένος», και διακινδύνευσε τη ζωή του «σε ξένη γη³³». Κατ' αυτόν τον τρόπο, ή ανταλλαγή, όπως και ο όρκος που θα ακολουθήσει, δένει τη συμμαχία των δύο ξένων.

Μετά από αυτό το μακροσκελές έξεργο, ως αρχίσουμε εκ νέου. Μολονότι ή παράξενη λέξη “ξένος” συσχετίζεται στενά, μολονότι παραμένει συνδεδεμένη με την αντίστοιχη λατινική λέξη *hostis* – φιλοξενούμενος ή έχθρος (άμφισημία που έως τώρα την έχουμε μελετήσει ή προμελετήσει επί μακρόν³⁴) –, δεν την έχουμε προσεγγίσει καθ' έαυτήν.

ἀκριβῶς στο φόβο». Αὐτός ὁ φόβος, κάτω ἀπὸ τὴν ἔσχατη προσωπίδα του, εἶναι ὁ φόβος τοῦ θανάτου. «Ὁ ἴδιος ὁ Κρέων πιστοποιεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐν ἀγνοίᾳ του, τὴν ἐξάρτησή του στὴ σχέση του μὲ τὸν ἄλλον, στὴ σχέση του μὲ τὸν νόμο τῆς Νύχτας. Καὶ ἐφ' ὅσον ἡ Ἀντιγόνη ἐνσαρκώνει τὸν νόμο, τὸ μερίδιο τῆς νύχτας, εἶναι παντελῶς ἀνώφελο νὰ τὴν ἀπειλεῖ μὲ τὸν θάνατό της⁹». Ἐδῶ ὁ Πάτοσκα γράφει ἐναντίον τοῦ πράγματος ποὺ συνέδεσε τὴ συνείδησή μας μὲ τὴ μόνοπώληση ἑνὸς νοήματος ποὺ αὐτὴ ἡ συνείδηση πίστευε ὅτι μποροῦσε νὰ τὸ χρησιμοποιήσει. «Ἡ Ἀντιγόνη

Τί σημαίνει «ξένος»; Ποιός εἶναι ξένος; Ποιός εἶναι ὁ ξένος, ποιὰ εἶναι ἡ ξένη; Τί θέλει νὰ πεῖ «πηγαίνω στὰ ξένα», «ἔρχομαι ἀπὸ τὰ ξένα»; Αὐτὸ ποὺ εἶχαμε ἀπλῶς ὑπογραμμίσει εἶναι ὅτι ἡ λέξη “ξένος” – ἂν τουλάχιστον ἐφείλουμε νὰ τῆς δώσουμε ἓνα καθορισμένο εὖρος, μιὰ τρέχουσα ἀποδεκτὴ σημασία, αὐτὴ ποὺ χρησιμοποιεῖται συχνότερα, *stricto sensu*, ὅταν τὰ συμφραζόμενα δὲν τὴ διευκρινίζουν περισσότερο (προφανῶς ἡ τρέχουσα σημασία εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἢ πιὸ «στενὴ» σημασία)– γίνεται κατανοητὴ μὲ ἀφετηρία τὸ περιοροθετημένο πεδίο τοῦ ἦ θ ο υ ς ἢ τῆς ἠθικῆς, τῶν συνθηκῶν κατοίκησης ἢ τῆς διαμονῆς ὡς ἦ θ ο υ ς, τῆς *Sittlichkeit* [ἠθικότητας], τῆς ἀντικειμενικῆς ἠθικότητας [moralité], ἰδιαίτερα στὶς τρεῖς ἀρχές ποὺ καθορίζονται ἀπὸ τὸ δίκαιο καὶ ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τοῦ δικαίου τοῦ Χέγκελ: ἡ οἰκογένεια, ἡ ἀστική κοινωνία ἢ κοινωνία τῶν πολιτῶν καὶ τὸ κράτος (ἢ τὸ κράτος-ἔθνος). Ἐπεξεργαστήκαμε καὶ διερευνήσαμε ἐπὶ μακρὸν αὐτὰ τὰ ὄρια καὶ θέσαμε ἓναν ὀρισμένο ἀριθμὸ ἐρωτημάτων – μὲ ἀφετηρία ἀλλὰ καὶ μὲ θέμα τὶς ἐρμηνεῖες τοῦ Μπενβενίστ, ἰδιαίτερα ὅσον ἀφορᾷ δύο λατινικὲς παραγωγές: ὁ ξένος (*hostis*) ποὺ τὸν ὑποδέχονται ὡς φιλοξενοῦμενο ἢ ὡς ἐχθρό. Φιλοξενία [*hospitalité*], ἐχθρότητα [*hostilité*], ἐχθροξενία [*hostipitalité*]. Ὅπως πάντοτε, οἱ ἀναγνώσεις τοῦ Μπενβενίστ μᾶς φάνηκαν ἐξίσου πολὺτιμες καὶ προβληματικὲς – ἐδῶ ἂς μὴν ἐπανέλθουμε σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Σήμερα, καὶ μὲ ἀφετηρία ὅλα αὐτὰ, ἂς προσεγγίσουμε ἀμεσότερα τὴν ἀξία τοῦ ξένου, αὐτὴν τὴ φορὰ μὲσω τοῦ «ἐλληνικοῦ κόσμου» (θέτοντας προσωρινὰ ὡς προϋπόθεση τὴν ἐνότητά του ἢ τὴν ταύτιση μὲ τὸν ἑαυτὸ του), ἀλλὰ πά-

του Σοφοκλή απεικονίζει την υπόμνηση μιᾶς ελάχιστης ἐλπίδας, μιᾶς υπόμνηση πού τήν ἔχει ἀποκρύψει παντελῶς μέσα μας ἡ σκέψη τοῦ Κρέοντος: τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν ἀνήκει στὸν ἑαυτό του, ὅτι τὸ νόημά του δέν εἶναι τὸ Νόημα, ὅτι τὸ ἀνθρώπινο νόημα φτάνει σὲ ἕνα τέλος ἀπὸ τὴ στιγμή πού προσεγγίζει τὴν ὄχθη τῆς Νύχτας, καὶ ὅτι ἡ Νύχτα δέν εἶναι τὸ μηδέν, ἀλλὰ ἀνήκει σὲ αὐτὸ πού "εἶναι" μὲ τὴν κυριολεκτικὴ σημασία τοῦ ὄρου¹⁰».

Ἡ Νύχτα, γιὰ τὸν Πάτοτσκα, εἶναι «τὸ ἄνοιγμα σ' αὐτὸ πού κλονίζει». Μᾶς ζητᾶ νὰ διασχίσουμε τὴν ἐμπειρία τῆς

ντοτε προσπαθώντας, μιὰ καὶ αὐτὸ τὸ πράγμα δέν εἶναι εὐκολο, νὰ πολλαπλασιάσουμε τὶς παλινδρομήσεις, τὸ πῆγαιν' ἔλα ἀνάμεσα στὶς ἐπείγουσες ἀνάγκες πού μᾶς ταλαιπωροῦν στὸ τέλος αὐτῆς τῆς χιλιετίας καὶ στὴν παράδοση ἀπὸ τὴν ὁποία λαμβάνουμε τὶς ἐννοιες, τὸ λεξιλόγιο, τὰ στοιχειώδη καὶ ὑποτιθέμενα φυσικὰ ἢ ἀπρόσβλητα ἀξιώματα. Συχνὰ αὐτὸ πού μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἀποδομήσουμε εἶναι ἀκριβῶς ἡ τεχνο-πολιτικο-επιστημονικὴ μετάλλαξη· στὴν πραγματικότητα ἀποδομεῖ ἀπὸ μόνη τῆς αὐτῆς τὶς ὑποτιθέμενες φυσικὲς προφάνειες ἢ αὐτὰ τὰ ἀπρόσβλητα ἀξιώματα. Ἐπὶ παραδείγματι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς λατινικῆς ἢ τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης στὴν ὁποία μόλις ἀναφερθήκαμε.

Ἔτσι τὶς προάλλες προσπαθήσαμε νὰ μεταφράσουμε στὴ δική μας προβληματικὴ περὶ φιλοξενίας αὐτὸ πού μᾶς ἔρχεται-συμβαίνει, αὐτὸ πού ἔρχεται πάνω μας μέσῳ τοῦ e-mail καὶ τοῦ Internet. Μεταξὺ τῶν ἀναρίθμητων σημείων αὐτῆς τῆς μετάλλαξης πού συνοδεύουν τὴν ἀνάπτυξη τοῦ e-mail καὶ τοῦ Internet –θέλω νὰ πῶ καθετὶ τοῦ ὁποίου ἐνδείξεις εἶναι αὐτὰ τὰ ὀνόματα– ἄς πριμοδοτήσουμε κατ' ἀρχὰς αὐτὰ πού μετασχηματίζουν ὀλοσχερῶς τὴ δομὴ τοῦ λεγόμενου δημόσιου χώρου. Μόλις μιλήσαμε –καὶ θὰ μιλήσουμε περαιτέρω, ἀργότερα– γιὰ τὸν ξένο καὶ τὴν ξενία ν στὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὸν Οἰδίποδα καὶ τὴν Ἀντιγόνη πού ὡς ξένο ἰ ἀπευθύνονται σὲ ξένους, οἱ ὁποῖοι τοὺς μιλοῦν, ἀνταποδίδοντας, ἀμοιβαῖα, σὰν νὰ ἀπευθύνονται σὲ ξένους. Πῶς ὁμως ἡ σημασιολογία τοῦ Σοφοκλή, ἐπὶ παραδείγματι, θὰ μποροῦσε νὰ ἀντέξει σὲ ἕνα δημόσιο χῶρο πού συγκροτεῖται ἀπὸ τὸ τηλέφωνο, τὸ fax, τὸ e-mail καὶ τὸ Internet, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους προσθετικούς μηχανισμούς

απώλειας του νοήματος, έμπειρία από την οποία απορρέει ή αυθεντικότητα της φιλοσοφικής σκέψης. Όταν ο Ντερριντά αναφέρεται στη σκέψη του Πάτοτσα για την έμπειρία του μετώπου κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο ¹¹, αυτό που συλλαμβάνει είναι ή ακρότατη παρυφή της έννοιας της φιλοξενίας. Στην έμπειρία του μετώπου, γράφει ο Τσέχος φιλόσοφος, ό αντίπαλος δέν είναι πλέον ό ίδιος, είναι «ό συνένοχός μας μέσα στον κλονισμό της ημέρας. Έδώ συνεπώς ανοίγει ή άβυσσαλέα περιοχή της προσευχής για τον έχθρό: ή άλληλεγγύη των κλονισμένων ¹²». Τό να πεθάνεις για να

της τηλεόρασης και της τηλεφωνικής τύφλωσης; Τίς προάλλες είχαμε διερωτηθεί για τό τί μπορεί να σημαίνει σήμερα ή παρέμβαση του κράτους (συνέβη πρόσφατα στη Γερμανία) ή μιās κρατικής χορείας που θα επιδίωκε να άπαγορεύσει ή να λογοκρίνει τίς λεγόμενες «πορνογραφικές» επικοινωνίες σε μιά ιστοσελίδα του Internet. Όχι τούς Νόμους της φιλοξενίας του Κλοσσόφσκι ³⁵, αλλά όρισμένα κείμενα και όρισμένες εικόνες που διανέμονται στο Internet. Η γερμανική κυβέρνηση άπαγόρευσε 200 δικτυακούς τόπους πορνογραφικού περιεχομένου (ή γαλλική έφημερίδα *Le Canard enchaîné* έπισημαίνει σχετικά με αυτό τό θέμα ότι κάποιιο λογοκριτές που άνίχνευαν τίς πορνογραφικές συνδηλώσεις της λέξης «στήθος» άπαγόρευσαν την πρόσβαση σε ένα “φόρουμ” όπου συζητούσαν άθώα άσθενείς που είχαν προσβληθεί από τον καρκίνο του στήθους). Θα μου έπιτρέψετε να μην πάρω θέση τώρα άμέσως για τή βασιμότητα αυτών των μορφών λογοκρισίας και των αρχών τους, αλλά να αναλύσω, εν είδει έναρξης, τά δεδομένα ενός προβλήματος. Σήμερα ή σκέψη για τή φιλοξενία προϋποθέτει, μεταξύ άλλων πραγμάτων, τή δυνατότητα μιās άυστηρης όριοθέτησης των βαθμίδων ή των συνόρων: μεταξύ του οίκογενειακού και του μη οίκογενειακού, μεταξύ του ξένου και του μη ξένου, του πολίτη και του μη πολίτη, αλλά πρωτίστως μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου, του ιδιωτικού δικαίου-δικαιώματος και του δημόσιου δικαίου-δικαιώματος. Κατ' αρχήν ή ιδιωτική άλληλογραφία με τήν κλασική μορφή (ή έπιστολογραφία, ή κάποι ποστάλ) πρέπει να κυκλοφορεί χωρίς έλεγχο έντός μιās χώρας και από τή μία χώρα στην άλλη. Δέν πρέπει ούτε να διαβάζεται ούτε να ύφαρπάζεται. Τό ίδιο ισχύει,

έπιβιώσει μιὰ ἀλήθεια τῆς ἐρωτηματοθεσίας περὶ τοῦ νοήματος, καὶ ὄχι γιὰ νὰ δώσεις σὲ τοῦτο τὸ ἐνέργημα τὴν ὑπεροφία μιᾶς ἀπάντησης, σημαίνει ὅτι ἀποδίδεις στὴ νύχτα τὴν πραγματικότητά της· τὸ ἀντίθετο τῆς παραίτησης.

Ἄκριβῶς μέσῳ αὐτοῦ τοῦ «νυχτερινοῦ» νόηματος θὰ ἤθελα νὰ μιλήσω γιὰ τὴ σχέση τῆς λογικῆς μὲ τὴν ἔμμονη ιδέα, δηλαδὴ μὲ τὸ «ἄνοιγμα σὲ αὐτὸ πού κλονίζει». Ἡ ἔμμονη ιδέα, ὅταν διεργάζεται ἐκ τῶν ἔνδον τῆ σκέψης, ἢ μᾶλλον ἂν ἡ σκέψη ἔχει ἀρκετὴ ἰσχύ ὥστε νὰ ἀφεθεῖ στὴ διεργασία τῆς ἔμμονης ιδέας, καθιστᾶ δημιουργικὴ τὴ σκέψη

κατ' ἀρχὴν, γιὰ τὸ τηλέφωνο, τὸ fax, τὸ e-mail, καὶ φυσικὰ γιὰ τὸ Internet. Οἱ λογοκρισίες, οἱ τηλεφωνικὲς συνακροάσεις, οἱ ὑποκλοπὲς ἀποτελοῦν εἴτε ἀδικήματα εἴτε πράξεις πού ἐπιτρέπονται μόνο ἀπὸ τὴ λογικὴ-σκοπιμότητα τοῦ κράτους, ἐνὸς κράτους πού εἶναι ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα, τὴν ἐθνικὴ κυριαρχία, τὴν ἐθνικὴ ἀσφάλεια καὶ τὴν ἐθνικὴ ἄμυνα. Τί συμβαίνει ὁμως ὅταν ἓνα κράτος παρεμβαίνει ὄχι μόνο γιὰ νὰ ἐπιτηρεῖ ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἀπαγορεύει ἰδιωτικὲς ἐπικοινωνίες, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι εἶναι πορνογραφικὲς, καὶ οἱ ὁποῖες, ὡς τώρα, δὲν ἔχουν θέσει σὲ κίνδυνο τὴ δημόσια ἀσφάλεια ἢ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα; Ὑποθέτω, χωρὶς νὰ ἔχω ἀρκετὲς πληροφορίες ἐπ' αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἐπιχείρημα μὲ τὸ ὁποῖο θέλει νὰ δικαιολογηθεῖ αὐτὴ ἡ κρατικὴ παρέμβαση εἶναι ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἀκριβῶς ὁ χώρος τοῦ Internet δὲν εἶναι ἰδιωτικὸς ἀλλὰ δημόσιος καὶ ὅτι πάνω ἀπ' ὅλα ἡ δημόσια πρόσβαση σ' αὐτὸ (ἐθνικὴ ἢ διεθνὴς) εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη, ὡς πρὸς τὴ χρῆση της καὶ τὰ μέσα της, ἀπὸ τὰ τηλεφωνικὰ ἢ βίντεο «πορνογραφικὰ» δίκτυα. Καὶ ἀκόμη πιὸ ἀνώτερη ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ ἔργου τοῦ Σάντ, τῶν *Νόμων τῆς φιλοξενίας* καὶ ἄλλων παρόμοιων ἔργων, τὰ ὁποῖα περιορίζουν αὐτόματα τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀναγνωστῶν τους καθῶς, κατὰ κάποιον τρόπο, αὐτολογοκρίνονται λόγῳ τῆς «ἐπάρκειας» πού ἀπαιτοῦν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, αὐτὸ πού τίθεται ὑπὸ ἀμφισβήτηση, καὶ μὲ τὸ ἴδιο ἐνέργημα «διαταράσσεται», παραμορφώνεται, εἶναι ἀκόμη μιὰ φορὰ ἡ συνοριακὴ γραμμὴ μεταξὺ τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ μὴ δημοσίου, μεταξὺ τοῦ δημοσίου ἢ πολιτικοῦ χώρου καὶ τοῦ ἀτομικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ σπιτιοῦ. Αὐτὸ τὸ σύνορο ἐμπλέκεται μέσα σὲ μιὰ νομικο-πολιτικὴ δίνη, σὲ μιὰ

μέ τον τρόπο που ένα έργο τέχνης εγκαινιάζει έναντι του ύλικού από το οποίο κρατιέται μια σκέψη που μέχρι τότε ήταν άγνωστη. Η νύχτα είναι αυτό από το οποίο μπορεί να έλθει-συμβεί στην όμιλία «αυτό που κατατρώει...».

Όταν η όμιλία αποδίδει τα όφειλά της στη «νύχτα», μάς καθιστά ικανούς να εννοήσουμε-ακούσουμε τις λέξεις διαφορετικά. Έτσι, το να μιλάς «για τον πλησίον, τον εξόριστο, τον ξένο, τον επισκέπτη, για το σπίτι σου στο σπίτι του άλλου» εμποδίζει όρισμένες έννοιες όπως «τό εγώ και ο άλλος» ή «τό υποκείμενο και τό αντικείμενο» να παρουσιά-

διαδικασία άποσυγκρότησης-άνασυγκρότησης, προκαλώντας τό ύφιστάμενο δίκαιο και τους καθιερωμένους κανόνες. Από τη στιγμή που μια δημόσια αρχή, ένα κράτος, ή τάδε ή ή δείνα κρατική έξουσία δίνει στον έναν της ή βλέπει να της αναγνωρίζουν τό δικαίωμα να έλέγχει, να επιτηρεί, να άπαγορεύει όρισμένες άνταλλαγές που θεωρούνται ιδιωτικές από εκείνους που τις πραγματοποιούν, τις όποιες όμως τό κράτος μπορεί να τις ύποκλέπτει καθώς αυτές οι ιδιωτικές άνταλλαγές διασχίζουν τον δημόσιο χώρο όπου γίνονται διαθέσιμες, τότε τό στοιχείο της φιλοξενίας άνατρέπεται. Τό «σπίτι» μου συγκροτείται επίσης από τό πεδίο πρόσβασης της τηλεφωνικής μου γραμμής (χάρη στην όποια μπορώ να δώσω τό χρόνο μου, τά λόγια μου, τη φιλία μου, τον έρωτά μου, τη βοήθειά μου σε όποιον θέλω, συνεπώς να προσκαλέσω να έλθει στο σπίτι μου όποιον επιθυμώ, και πρώτα στο αυτό μου, όταν θελήσω, όποιαδήποτε ήμερήσια ή νυχτερινή ώρα, ό άλλος να είναι ό διπλανός γείτονάς μου, ένας συμπολίτης ή ένας άλλος φίλος ή ένας άγνωστος στην άλλη άκρη του κόσμου). Αν λοιπόν τό «σπίτι» μου, κατ' αρχήν άπαραβίαστο, συγκροτείται επίσης, και με τρόπο όλο και πιο ούσιαστικό, πιο έσωτερικό, από την τηλεφωνική μου γραμμή, αλλά συνάμα από τό e-mail μου, τό fax μου και από την πρόσβασή μου στο Internet, τότε ή κρατική παρέμβαση γίνεται ένας βιασμός του άπαραβίαστου, εκεί όπου ή άπαραβίαστη άσυλία παραμένει ό όρος της φιλοξενίας.

Οι δυνατότητες που μνημονεύουμε εδώ δεν είναι περισσότερο άφηρημένες ή άπίθανες από τις τηλεφωνικές συνακροάσεις. Οι τηλεφωνικές συνακροάσεις δεν πραγματοποιούνται μόνο από την άστυνομία ή τις ύπηρεσίες άσφαλείας

ζονται ως υποκείμενες σε ένα νόμο διηνεκώς δυαδικό. Αυτό που ο Ντερριντά μάς επιτρέπει να κατανοήσουμε είναι ότι στο πλησίον δεν αντιπαρατίθεται το άλλο αλλά μία άλλη μορφή του πλησίον. Και αυτή η γεωγραφία οδηγεί κατ' έμέ, σε όλη τη διάρκεια του σεμιναρίου, στην αποκάλυψη του ερωτήματος «που;» ως του περι του ανθρώπου ερωτήματος. Ένα ερώτημα το οποίο, όπως το ερώτημα της Σφίγγας, απευθύνεται σε έναν όδοιπόρο που δεν έχει άλλον προσίδιο τόπο από το ότι είναι καθ' όδόν, και ο οποίος έχει αποστα-

του κράτους. Στη Γερμανία, πριν από μερικές εβδομάδες, διάβασα στην έφημερίδα μιά είδηση που αφορούσε κάποιες συσκευές που πωλούνται ελεύθερα στην αγορά (περίπου είκοσι χιλιάδες από αυτές είχαν ήδη πωληθεί όταν το γερμανικό δίκαιο άρχισε να άνησυχεί). Αυτές οι συσκευές έχουν τη δυνατότητα να συλλαμβάνουν οποιαδήποτε τηλεφωνική συνομιλία σε μιά εύρεια περίμετρο (πεντακοσίων περίπου μέτρων, νομίζω), αλλά και να τις μαγνητοφωνούν, γεγονός που άνοίγει καινοφανείς προοπτικές για την ιδιωτική κατασκόπευση και τους έκβιασμούς. Όλες αυτές οι τεχνο-επιστημονικές δυνατότητες άπειλούν την έσωτερικότητα του σπιτιού («δέν μπορεί κανείς πια να είναι σπίτι του!») και στην πραγματικότητα την ίδια την άκεραιότητα του έαυτού, της αυτότητας. Αυτές τις δυνατότητες τις νιώθει κανείς σαν άπειλές που πέφτουν πάνω στην προσίδια περιοχή του ίδιου και στο δικαίωμα στην ιδιωτική περιουσία. Είναι προφανές ότι αυτές βρίσκονται πίσω από την έναρξη όλων των αντιδράσεων και κάθε είδους καθαρχτικής μνησικακίας. Παντού όπου παραβιάζεται το «σπίτι», παντού όπου έν πάση περιπτώσει αυτό βιώνεται σαν παραβίαση, μπορεί κανείς να προβλέψει μιά αντίδραση που ιδιωτικοποιεί, που είναι μάλιστα οίκογενειοκρατική και δή, καθώς διευρύνει τον κύκλο, έθνοκεντρική και έθνικιστική, συνεπώς δυνητικά ξενόφοβη: που δέν κατευθύνεται έναντίον του ξένου ως τέτοιου, αλλά, παραδόξως, έναντίον της ανώνυμης τεχνικής δύναμης (ξένης προς τη γλώσσα ή τη θρησκεία, όπως και προς την οίκογένεια και το έθνος) ή όποια άπειλεί, μαζί με το «σπίτι», τους παραδοσιακούς όρους της φιλοξενίας. Η διαστροφή, ή διαστρεψιμότητα αυτού του νόμου (που είναι

λει σέ έναν προορισμό πού τού είναι μὲν ἄγνωστος ἀλλὰ ἡ σκιά του προπορεύεται.

Τὸ ἐρώτημα «ποῦ;» δὲν ἔχει ἡλικία, εἶναι μεταβατικό, σηματοδοτεῖ ὡς οὐσιαστικὴ τὴ σχέση μὲ τὸν τόπο, τὴν κατοικία, τὸ ἀνευ-τόπου, καὶ ἀρνεῖται μέσῳ τῆς ἴδιας τῆς λειτουργίας του τὴ σκέψη στὴ σχέση της μὲ τὴν κατανόηση τοῦ ἀντικειμένου. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀλήθεια ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τοῦ δαχτυλιδιοῦ πού τρέχει ἀπὸ χέρι σὲ χέρι στὸ παιδικὸ τραγούδι-παιχνίδι: «ποῦ εἶναι, ποῦ εἶναι τὸ δαχτυλίδι;» τὴν ἀλήθεια τὴν ἀποκαλύπτει ἀκριβῶς ἡ κίνησή της καὶ τὴν κα-

ἐπίσης ἓνας νόμος τῆς φιλοξενίας) συνίσταται στὸ γεγονὸς ὅτι μπορεῖ κανεὶς νὰ γίνῃ δυνητικὰ ξενόφοβος γιὰ νὰ προστατεύσει ἢ γιὰ νὰ ἰσχυριστεῖ ὅτι προστατεύει τὴν προσίδια φιλοξενία του, τὸ προσίδιο σπίτι του πού καθιστᾷ δυνατὴ τὴν προσίδια φιλοξενία του. (Νὰ θυμηθεῖτε ἐπίσης τὴν ξενομεταφύτευση [xénotransplantation] γιὰ τὴν ὁποία μιλούσαμε τὴν τελευταία φορὰ.) Θέλω νὰ εἶμαι ὁ κύριος στὸ σπίτι μου (ipse, potis, potens, οἰκοδεσπότης, ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχουμε δεῖ) γιὰ νὰ μπορῶ νὰ ὑποδέχομαι σ' αὐτὸ ὅποιον θέλω. Ἀρχίζω νὰ θεωρῶ ἀνεπιθύμητο ξένο, καὶ δυνάμει ἐχθρὸ, ὅποιον καταπατᾷ τὸ «σπίτι» μου, τὴν αὐτότητά μου, τὴ δύναμη-ἔξουσία τῆς φιλοξενίας μου, τὴν κυριαρχία μου ὡς φιλοξενούντος. Ὁ ἄλλος γίνεται ἓνα ἐχθρικό ὑποκείμενο πού κινδυνεύω νὰ γίνω ὁμηρὸς του.

Νόμος παράξενος καὶ διαστρεπτικός: αὐτὸς ἀπορρῆει ἀπὸ τὴ σταθερὴ συνεργία μεταξὺ τῆς παραδοσιακῆς φιλοξενίας, φιλοξενίας μὲ τὴν τρέχουσα σημασία, καὶ τῆς δύναμη-ἔξουσίας. Αὐτὴ ἡ συνεργία εἶναι ἐπίσης ἡ δύναμη-ἔξουσία στὴν περατότητά της, τουτέστιν ἡ ἀναγκαιότητα, γι' αὐτὸν πού φιλοξενεῖ, γι' αὐτὸν πού δεξιώνεται, νὰ ξεχωρίσει, νὰ ἐπιλέξει, νὰ φιλτράρει, νὰ διαλέξει τοὺς καλεσμένους του, τοὺς ἐπισκέπτες του ἢ τοὺς φιλοξενουμένους του, ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἀποφασίζει νὰ προσφέρει ἄσυλο, τὸ δικαίωμα ἐπίσκεψης ἢ φιλοξενίας. Καμία φιλοξενία [ras d'hospitalité] –μὲ τὴν κλασικὴ σημασία τοῦ ὄρου– χωρὶς τὴν κυριαρχία τοῦ ἑαυτοῦ σου πάνω στὸ σπίτι σου· ἐπειδὴ ὁμως δὲν ὑπάρχει ἐπίσης φιλοξενία χωρὶς περατότητα, τὴν κυριαρχία μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ἀσκήσει μόνον φιλτράροντας, ξεχωρίζοντας, συνεπῶς ἀποκλείοντας καὶ προκαλώντας

τονομάζει το ίχνος της. Αυτό που προέχει είναι λιγότερο να ορίσουμε, να εξηγήσουμε, να κατανοήσουμε και περισσότερο να αναμετρηθούμε με το αντικείμενο της σκέψης ανακαλύπτοντας σε τούτη την αντιμετώπιση την έδαφική περιοχή όπου έγγραφεται το ερώτημα: την ακριβείά του.

Γι' αυτό ακριβώς, «τό σύνορο, τό δριο, τό κατώφλι, τό βήμα πέρα από αυτό τό κατώφλι» επανέρχονται τόσο συχνά στη "γλώσσα" του Ντερριντά, ως εάν ή αδυνατότητα να οριοθετήσεις μιὰ σταθερή έδαφική περιοχή - όπου ή σκέψη θά μπορούσε να εγκαθιδρυθεί- ήταν αυτή που προκαλεί την

βία. Ή άδικία, μιὰ όρισμένη βία, και δὴ μιὰ όρισμένη έπιτορκία, αρχίζει άμέσως, από τό κατώφλι του δικαιώματος στη φιλοξενία. Αυτή ή συνεργία μεταξύ της βίας της έξουσίας ή της ισχύος νόμου (Gewalt ³⁶) από τὴ μιὰ μεριά και της φιλοξενίας από τὴν άλλη φαίνεται να άπορρέει, με άπόλυτα ριζικό τρόπο, από τὴν έγγραφὴ της φιλοξενίας σε ένα δίκαιο-δικαίωμα, μιὰ έγγραφὴ για τὴν όποία μιλήσαμε επί μακρόν στη διάρκεια προηγούμενων συνεδριών. Καθώς όμως αυτό τό δίκαιο-δικαίωμα, ιδιωτικό ή οίκογενειακό, μπορεί κανείς να τό άσκήσει και να έγγυθει γι' αυτό μόνο με τὴ μεσολάβηση ενός δημόσιου δικαίου ή ενός δικαίου του κράτους, ή διαστροφή ξεσπά από μέσα. Διότι τό κράτος δέν μπορεί να έγγυθει ή να ισχυριστεί ότι έγγυθαι για τὴν ιδιωτικὴ περιοχή (διότι πρόκειται για μιὰ περιοχή) παρὰ μόνο έλέγχοντάς τὴν και προσπαθώντας να διεισδύσει σ' αυτήν για να εἶναι βέβαιο γι' αυτήν. Βεβαίως, έλέγχοντάς τὴν, πράγμα που μπορεί να φανεί άρνητικό και καταπιεστικό, μπορεί να ισχυριστεί, με τό ίδιο ένέργημα, ότι τὴν προστατεύει, ότι καθιστὰ τὴν έπικοινωνία έφικτή, ότι προεκτείνει τὴν πληροφόρηση και τὴ διαφάνεια. Τό έπώδυνο παράδοξο όφείλεται στην έπαλληλία του εκδημοκρατισμοῦ της πληροφόρησης και του πεδίου της άστυνομίας: οί έξουσίες της άστυνομίας και της πολιτικοποίησης επεκτείνονται στο βαθμό που ή έπικοινωνία, ή δημοκρατικὴ διαπερατότητα και ή δημοκρατικὴ διαφάνεια προεκτείνουν τό χώρο τους και τὴ φαινομενικότητά τους, τὴν εμφάνισή τους στο φῶς της ήμέρας.

Ή ευλογία της θέασης και του ήμερήσιου φωτός είναι επίσης αυτό που απαιτοῦν ή άστυνομία και ή πολιτικὴ. Άκόμη και ή λεγόμενη «μυστικὴ» άστυνομία και ή λεγόμενη «μυ-

ίδια τη σκέψη. «Για να προσφέρεις τη φιλοξενία», διερωτάται, «πρέπει να ξεκινήσεις από τη διασφαλισμένη ύπαρξη μιᾶς κατοικίας ή μήπως ή αυθεντικότητα της φιλοξενίας μπορεί να ανοιχτεί μόνο από τη διατόπιση [dislocation] του ἄστεγου, του χωρίς-σπίτι; Ίσως μόνο αυτός που υπομένει καρτερικά την ἔμπειρία της στέρησης του οἴκου μπορεί να προσφέρει τη φιλοξενία».

Τὸ «ποῦ;» δηλώνει ὅτι τὸ πρῶτο ἐρώτημα δὲν εἶναι τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ υποκειμένου ὡς *ipse*, ἀλλὰ ριζικότερα αὐτὸ πὸν ἀφορᾷ τὴν ἴδια τὴν κίνηση τοῦ ἐρωτήματος ἀπὸ τὸ

στική» πολιτική, μιὰ ὀρισμένη ἀστυνομία καὶ μιὰ ὀρισμένη πολιτική πὸν συχνὰ παρουσιάζονται, καὶ πολὺ δικαιολογημένα, σὰν νὰ εἶναι τὸ ἅπαν τῆς ἀστυνομίας καὶ τῆς πολιτικῆς. Πάντοτε αὐτὸ συνέβαινε, ἀλλὰ σήμερα ἡ ἐπιταχυνόμενη ἀνάπτυξη ὀρισμένων τεχνικῶν αὐξάνει ταχύτερα ἀπὸ ποτὲ ἄλλοτε τὸ πεδίο καὶ τὴ δύναμη τῆς λεγόμενης ἰδιωτικῆς κοινωνικότητας, πολὺ πέρα ἀπὸ τὴν ἐδαφικὴ περιοχὴ ἢ τὸ χῶρο πὸν μπορεῖ νὰ μετρηθεῖ-ὀροθετηθεῖ, μέσα στὸν ὁποῖο ἄλλωστε ποτὲ δὲν στάθηκε δυνατόν νὰ περιοριστεῖ αὐτὴ ἡ κοινωνικότητα. Σήμερα, συνεπῶς, χάρη στὸ τηλέφωνο, στὸ fax, στὸ e-mail καὶ στὸ Internet, κ.λπ., ἡ ἰδιωτικὴ κοινωνικότητα τείνει νὰ ἐπεκτείνει τὶς κεραίες της πέραν τῆς κρατικο-εθνικῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός. Τότε τὸ κράτος, ξαφνικὰ πολὺ μικρὸ, πιὸ ἀνίσχυρο ἀπὸ τοῦτες τὶς μὴ-κρατικῆς, ὑπο-κρατικῆς καὶ συνάμα ὑπερ-κρατικῆς, ἰδιωτικῆς δυνάμεις, τὸ κλασικὸ κράτος λοιπὸν –ἢ ἡ σύμπραξη κλασικῶν κρατῶν– κάνει ὑπέρμετρες προσπάθειες γιὰ νὰ προλάβει καὶ νὰ ἐπιβλέψει, νὰ συγκρατήσει καὶ νὰ ἐπανιδιοποιηθεῖ αὐτὸ ἀκριβῶς πὸν τοῦ διαφεύγει ὀλοταχῶς. Αὐτὸ προσλαμβάνει ἐνίοτε τὴ μορφή μιᾶς ἐπανασύνταξης τοῦ δικαίου, νέων νομικῶν κειμένων, ἀλλὰ καὶ νέων φιλοδοξιῶν τῆς ἀστυνομίας πὸν προσπαθοῦν νὰ προσαρμοστοῦν στὶς νέες δυνάμεις-ἐξουσίες τῆς ἐπικοινωνίας ἢ τῆς πληροφόρησης, δηλαδή στὸς νέους χώρους φιλοξενίας.

Οἱ τηλεφωνικῆς συνακροάσεις στὴν πράξη μένουν ἀνεξέλεγκτες, ἐπεκτείνονται καθημερινά, ἀκόμη καὶ ἂν φαίνονται ἀπὸ τεχνολογικὴ ἄποψη κάπως ἀρχαϊκῆς. Τώρα παρακολουθεῖται καὶ τὸ e-mail. Πρόσφατα, στὴ Νέα Ὑόρκη, συνελήφθη ἕνας Γερμανὸς μηχανικὸς πὸν ἐπιδιδόταν στὸ παρά-

όποιο επισυμβαίνει τὸ ὑποκείμενο. Τὸ ἐρώτημα «ποῦ;» μεταφράζει τὴν ἀνικανότητα νὰ ἔχεις δική σου γῆ, ἐφ' ὅσον τὸ ἐρώτημα ἐπιστρέφει στὴν ἴδια περιοχὴ ἀπ' ὅπου πιστεύει κανεὶς ὅτι εἶναι βέβαιος πὼς μπορεῖ νὰ ἀρχίσει νὰ μιλά. Θέτει τὸ ἐρώτημα τῆς ἐναρξης, ἢ μᾶλλον τῆς ἀδυνατοῦς τῆς ἐναρξης, μιᾶς πρώτης ἀδιαμφισβήτητης ἀπαρχῆς στὴν ὁποία θὰ ἐγγραφόταν ὁ λόγος.

Ἔτσι ὅμως μπορεῖ κανεὶς νὰ πέσει στὴ δίνη μιᾶς ὀρισμένης περιπλάνησης, ὡς ἐὰν ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὶς ὑλικές ρίζες (μέσω τοῦ Ἴντερνετ καὶ ἄλλων τηλετεχνολογιῶν), μὲ ἄλλα

νομο ἐμπόριο ἠλεκτρονικοῦ ὑλικοῦ. Ἡ σύλληψή του ἔγινε δυνατὴ μὲ τὴν ὑποκλοπὴ μεταδόσεων μέσω τοῦ fax καὶ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου. Τὸ ἔκαναν γιὰ λόγους ποὺ προφανῶς κανένας δὲν θὰ τολμοῦσε νὰ τοὺς ἀμφισβητήσει, γιατί προέρχονταν ἀπὸ τὶς μυστικὲς ὑπηρεσίες καὶ τὸ Γραφεῖο Ναρκωτικῶν μεταξύ τοῦ Χόνγκ-Κόνγκ, τοῦ Λὰς Βέγκας καὶ τῆς Νέας Ὑόρκης. Ἄλλωστε φαίνεται ὅτι ὁ Γερμανὸς μηχανικὸς ἦταν εἰδικὸς στὰ ὄργανα παρακολούθησης ποὺ ἀποσκοποῦσαν, μεταξύ ἄλλων, στὸ νὰ παρεμποδίζουν τὶς τηλεφωνικὲς συνακροάσεις τῆς ἀστυνομίας. Στὸ ἠλεκτρονικὸ γραμματοκιβώτιο τῶν συνδρομητῶν τῆς τηλεφωνικῆς ἐταιρείας CompuServe ἀποστέλλονταν προσφορὲς γιὰ μηχανήματα ποὺ τοὺς ἔδιναν τὴ δυνατότητα νὰ ὑποκλέπτουν ἐπικοινωνίες, νὰ τὶς «ἀνιχνεύουν» (tracking), νὰ πιάνουν συνομιλίες ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναγνωρίζουν τοὺς ἀριθμοὺς τηλεφώνου. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ παιχνίδια καθιστᾷ δυνατὴ τὴν κλωνοποίηση κινητῶν τηλεφώνων μέσω τῆς ἀντιγραφῆς τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου. Ἐν προκειμένῳ ὑποκλέπτεις τὸν ἀριθμὸ τοῦ κινητοῦ τηλεφώνου καὶ τὸν ἀριθμὸ τῆς σειρᾶς του μὲ ἓνα σκάνερ (αὐτὸ ποὺ ἐπωλεῖτο στὴ Γερμανία), κατορθώνεις νὰ σὲ θεωροῦν ἄλλο πρόσωπο, οἱ λογαριασμοὶ φτάνουν στὸν συνδρομητὴ καὶ τὸ ἴχνος τοῦ παράσιτου εἶναι ἀδύνατον νὰ βρεθεῖ. Ἄς ποῦμε «παράσιτο», γιατί αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐπιτάσσει τὴ διάνοιξη εἶναι πράγματι ἡ γενικὴ προβληματικὴ τῶν σχέσεων μεταξύ παραιοπισμοῦ καὶ φιλοξενίας. Πὼς νὰ διακρίνεις μεταξύ ἑνὸς φιλοξενουμένου (guest) καὶ ἑνὸς παράσιτου; Κατ' ἀρχὴν ἡ διαφορὰ εἶναι αὐστηρή, ἀλλὰ γι' αὐτὸ χρειάζεσαι ἓνα δικαιο-δικαίωμα. Πρέπει νὰ ὑπαγάγεις τὴ φιλοξενία, τὴν ὑπο-

λόγια τὸ γεγονός ὅτι «δὲν ἔχεις πλέον νὰ διατρέξεις τὴν ἀπόσταση πού σέ χωρίζει ἀπὸ τὸ κατώφλι» –σύμφωνα μὲ τὴ διατύπωση τοῦ Ντερριντά–, μᾶς ἐκχωροῦσε μιὰ ἀναστολή τοῦ νοήματος. Διότι ἡ σημερινὴ περιπλάνηση μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνα δόλιο δέλεαρ. Πρόκειται γιὰ μιὰ περιπλάνηση πού στὴν πραγματικότητα μᾶς καταδικάζει σὲ βάνουσες καὶ ἄγριες κλητεῦσεις κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες ἐμφανίζεται, ὅπως τονίζει ὁ Ντερριντά, ἡ ἐπιστροφή τῶν ἐθνικισμῶν καὶ τῶν φονταμενταλισμῶν στὶς πιὸ αἱματηρὲς ἐκδηλώσεις τους.

Ἡ φιλοξενία, ἐπομένως, δὲν μπορεῖ νὰ προσφερθεῖ παρὰ

δοχή, τὸ καλοσῶρισμα πού δίνεις σὲ μιὰ αὐστηρὴ καὶ περιοριστικὴ δικαιοδοσία. Ἄν δὲν διαθέτει τὸ δικαίωμα στὴ φιλοξενία ἢ τὸ δικαίωμα ἀσύλου, κ.λπ., κάθε ἐρχόμενος δὲν γίνεται δεκτὸς ὡς φιλοξενούμενος. Χωρὶς αὐτὸ τὸ δικαίωμα μπορεῖ νὰ εἰσέλθει στὸ «σπίτι μου», στὸ «σπίτι» τοῦ φιλοξενούντος (host), μόνο σὰν παράσιτο, σὰν φιλοξενούμενος πού προσφεύγει στὴν κατάχρηση, παράνομος, λαθραῖος, ὑποκείμενος στὴν ἀπέλαση ἢ στὴ σύλληψη.

Ὡστόσο ἡ σημερινὴ ἀνάπτυξη τῶν τεχνολογιῶν ἀναδομεῖ τὸ χῶρο μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε αὐτὸ πού ἀποτελεῖ ἓναν ἐλεγχόμενο ἰδιοκτησιακὸ καὶ περιοροθετημένο χῶρο εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο πού τὸ ἀνοίγει στὴν παρείσδυση. Αὐτὸ, ἀκόμη μιὰ φορὰ, δὲν εἶναι ἀπολύτως καινούργιο: γιὰ νὰ κατασκευάσεις τὸ χῶρο μιᾶς κατοικήσιμης οἰκίας καὶ ἑνὸς σπιτιοῦ, χρειάζεσαι ἓνα ἄνοιγμα, μιὰ πόρτα καὶ παράθυρα, πρέπει νὰ δημιουργήσεις ἓνα πέρασμα γιὰ τὸν ξένο. Δὲν ὑπάρχει οἶκος ἢ ἐσωτερικότητα χωρὶς πόρτα ἢ παράθυρα. Ἡ μονάδα τοῦ σπιτιοῦ πρέπει νὰ μείνει φιλόξενη γιὰ νὰ εἶναι ipse, ὁ ἑαυτὸς τῆς σπῆς, τὸ κατοικήσιμο σπίτι στὴ σχέση τοῦ ἑαυτοῦ πρὸς ἑαυτὸν. Ὡστόσο αὐτὸ πού ἦταν πάντοτε δομημένο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο πολλαπλασιάζει σήμερα καὶ τὸ σπίτι καὶ τὴν πρόσβαση τοῦ σπιτιοῦ σύμφωνα μὲ κάποιες ἀπόλυτα καινοφανεῖς ἀναλογίες καὶ τροπικότητες. Ἐξ οὗ ἡ βαθιὰ ὁμοιογένεια μεταξὺ τῶν μηχανισμῶν τοῦ ιδιωτικοῦ, λαθραίου, μὴ κρατικοῦ δικτύου, κ.λπ., καὶ τῶν μηχανισμῶν τοῦ ἀστυνομικοῦ δικτύου τῆς κρατικῆς ἐπιτήρησης. Ἡ κοινὴ τεχνολογία τους καθιστᾷ ἀδύνατη ὁποιαδήποτε στεγανότητα μεταξὺ τῶν δύο χώρων καὶ τῶν δύο τύπων δομῶν.

μόνο ἐδῶ καὶ τώρα, κάπου. Ἡ φιλοξενία ἐκλαμβάνει ὡς ἀδιανόητη, μέσα στὴ «νύχτα» τῆς, τῆ δύσκολη, ἀμφίσημη σχέση με τὸν τόπο. Ὡς ἐὰν ὁ τόπος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔγινε λόγος στὴ φιλοξενία, ἦταν ἕνας τόπος πού δὲν ἀνήκει ἐξ ὑπαρχῆς οὔτε σ' αὐτὸν πού φιλοξενεῖ οὔτε στὸν προσκεκλημένο, ἀλλὰ στὴ χειρονομία με τὴν ὁποία ὑποδέχεσαι τὸν ἄλλον – ἀκόμη καὶ ἂν, προπάντων, εἶσαι ὁ ἴδιος χωρὶς κατοικία μέσῳ τῆς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ σκεφεῖ κανεὶς αὐτὴ τὴν ὑποδοχή.

Ὅλα αὐτὰ καταγέλλουν, με ἄλλο τρόπο, τὶς δόλιες μορ-

ἼΑΣ πάρουμε ἀκόμη ἕνα ἀμερικανικὸ παράδειγμα. Ὑπάρχει σήμερα ἕνα lifetime phone τὸ ὁποῖο ἐγγράφει στὴ μνήμη του ἐνενηντα ἐννέα διαφορετικοὺς συνδυασμοὺς δύο ἀριθμῶν. Διατίθεται στὴν ἀγορὰ (1900 δολάρια), πωλεῖται ἀπὸ τὴν ἐταιρεία αὐτοῦ τοῦ Μπόβιτς (τοῦ Γερμανοῦ μηχανικοῦ), ἀλλὰ παράνομα, καὶ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ λαθρέμπορους ναρκωτικῶν, ἀπαγωγεῖς, κ.λπ. Ἐ λοιπόν, ἕνας ὁμοσπονδιακὸς πράκτορας παρεισέφρησε στὸ δίκτυο καὶ ἔγινε δεκτὸς «μὲ ἀνοιχτὲς ἀγκάλες» παρουσιάζοντας τὸν ἑαυτό του ὡς λαθρέμπορο ἠρωίνης. Ὁ Γερμανὸς μηχανικὸς τοῦ πρότεινε μάλιστα νὰ ξεπλύνει στὸ Χόνγκ-Κόνγκ τὰ χρήματά του ἀπὸ τὴν ἠρωίνη. Ὁ μηχανουργὸς αὐτοῦ τοῦ μηχανοστάσιου high tech καταστράφηκε ἐξαιτίας τῶν e-mail του τὰ ὁποῖα, γιὰ νὰ ἐξασφαλιστοῦν οἱ πωλήσεις του, ἔφταναν στὸ ἠλεκτρονικὸ γραμματοκιβώτιο σχεδὸν ὁποιοῦδήποτε, ἐπὶ παραδείγματι ἑνὸς ὑπαλλήλου τῆς ἐταιρείας AT&T, συνδρομητοῦ τῆς CompuServe, ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπὸ διάφορες ἐνέργειες ἑνὸς ἰδιωτικοῦ ντετέκτιβ στὸν ὁποῖο εἶχε ἀναθέσει τὴν ὑπόθεση, συνάντησε τὸν Μπόβιτς, εἶδε τὰ μηχανήματα καὶ τελικὰ εἰδοποίησε τὴν ἀστυνομικὴ διεύθυνση ναρκωτικῶν καὶ τὶς ἀμερικανικὲς μυστικὲς ὑπηρεσίες. Ὁ δικαστὴς τῆς Νέας Ὑόρκης προσέφυγε στὴ νομολογία πού ἐπιτρέπει τὶς τηλεφωνικὲς συνακροάσεις γιὰ τὴν ὑποκλοπὴ τῶν μηνυμάτων σὲ e-mail. Τότε οἱ ὑπεύθυνοι τῆς CompuServe, τῆς τηλεφωνικῆς ἐταιρείας πού ἡ ἴδια δὲν ἦταν ἀνέντιμη, ἔθεσαν τοὺς ἑαυτοὺς τους στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀστυνομίας. Ὁ ἐκπρόσωπος τῆς CompuServe δηλώνει: «Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού ἀντιμετωπίσαμε αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν κατάσταση. Ὅταν πρόκειται γιὰ ἐγκληματικὲς πράξεις, καὶ ἐνώπιον νόμιμων

φές διαμέσου τῶν ὁποίων ἡ ἠθική καταλήγει νὰ ὑπηρετεῖ σκοπούς πού εἶναι διαφορετικοί ἀπὸ τοὺς δικούς της. Ὅλα συμβαίνουν ὡς ἐάν σήμερα τὸ νὰ προτείνεις ἀδιαχώριστα τὸ οὐσιῶδες καὶ τὸ μὴ οὐσιῶδες εἶναι μιὰ δυσανεκτικὴ ἀπειλὴ γιὰ τὴν κοινωνία μας, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι δημοκρατικὴ· ὡς ἐάν ἔπρεπε τὰ πάντα νὰ δικαιολογοῦνται τουλάχιστον ἀπὸ μιὰν ἠθικὴν· ὡς ἐάν ὁ ὕψιστος κίνδυνος γιὰ μιὰ κοινωνία πού εἶναι καταδικασμένη στὴν ποσοτικὴ ἀποτίμηση τοῦ χρήσιμου καὶ τοῦ ἀποτελεσματικοῦ νὰ βρισκόταν στὸ μὴ

ἔγγραφων στοιχείων, ἦταν φυσικὸ νὰ προφέρουμε τίς ὑπηρεσίες μας». Τὸ ἴδιο πρόσωπο εἶπε ἐπίσης: «Τὰ ψευδώνυμα καὶ οἱ ἀριθμοὶ μποροῦν νὰ διαφυλάξουν τὴν ἀνωνυμία, ἀλλὰ, ὅταν εἶναι ἀναγκαῖο, ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ βροῦμε καὶ πάλι τὰ προσωπικὰ στοιχεία τοῦ συνδρομητῆ πού διαπράττει ἓνα ἔγκλημα: ἔχουμε πάντοτε τὸν ἀριθμὸ τῆς πιστωτικῆς του κάρτας καὶ τὴ διεύθυνσή του». Ἡ πιστωτικὴ κάρτα, ὅπως καὶ ὁ κωδικὸς ἀριθμὸς: ἴδου σήμερα τὸ τελευταῖο δελτίο ταυτότητας καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα μέσα τῆς ἀστυνομίας. Αὐτό, *mutatis mutandis*, εἶναι περίπου σὰν τὴν κατάσταση τοῦ ταχυδρομικοῦ διανομέα ἢ τοῦ ταχυδρομικοῦ ὑπαλλήλου ὁ ὁποῖος, μπροστὰ σὲ αὐτὸ πού εἶναι ἢ τοῦ παρουσιάζεται σὰν ὑποψία ἐγκληματικότητας, δέχεται νὰ ἀνοίξει τὴν ἀλληλογραφία, νὰ παραδώσει τὴν ἀλληλογραφία στὴν ἀστυνομία· ἢ ἀκόμη, γιὰ νὰ μιλήσουμε γιὰ κάτι πού εἶναι πιὸ κοντὰ στὴ φιλοξενία, σὰν τὴν κατάσταση (κλασικὴ καὶ συνηθισμένη ἄλλωστε) ἑνὸς ξενοδόχου πού συνεργάζεται μὲ τὴν ἀστυνομία. (Ἄς ἀφήσουμε κατὰ μέρος τὰ προβλήματα –ἀναλογικὰ μόνο, καὶ μεταξύ τους μόνο ἀναλογικὰ– τοῦ ἐξομολογητῆ ἢ τοῦ ψυχαναλυτῆ.) Αὐτὸ μπορεῖ νὰ συμβεῖ σὲ ξενοδοχεῖα ἀλλὰ καὶ σὲ νυχτερινὰ ἄσυλα ἢ σὲ νοσοκομεῖα. Αὐτὸ τὸ ἀπόλυτο πορῶδες, αὐτὴ ἡ ἄνευ ὀρίων δυνατότητα πρόσβασης σὲ τεχνικὲς συσκευὲς πού προορίζονται γιὰ τὴ διαφύλαξη ἑνὸς μυστικοῦ, τὴν κρυπτογράφηση, τὴ διασφάλιση τῆς κρυπτότητας, κ.λπ., εἶναι ὁ νόμος, ὁ νόμος τοῦ νόμου: ὅσο περισσότερο κωδικοποιεῖς καὶ κρυπτογραφεῖς τόσο περισσότερο παράγεις αὐτὴ τὴν τελεστικὴ ἐπαναληψιμότητα πού καθιστᾷ προσιτὸ τὸ μυστικὸ πού πρέπει νὰ προστατευθεῖ. Τὸ γράμμα μπορῶ νὰ τὸ κρυ-

χρήσιμο, στο άνευ σκοποῦ, στο απόλυτο άνευ λόγου· ως εάν ή άρνηση να δικαιολογήσεις το άνευ λόγου, αυτό που γίνεται «για το τίποτε», να έφερνε στο φως δλο το οικόδομημα των άξιων της αποτελεσματικότητας. Γι' αυτό ακριβώς ή διάκριση που προτείνει έξ αρχής ο Ντερριντά μεταξύ Του Νόμου της άπροϋπόθετης φιλοξενίας και των νόμων της φιλοξενίας είναι πρωταρχική. Διότι ή άπροϋπόθετη φιλοξενία άπειλεί μιá κοινωνία που βρήκε μέσα στη διαφάνεια ένα μέσο ολοποίησης της έξουσίας κατακερματίζοντας την ευθύνη.

ψω μόνο μέσω του χωρισμού μου από αυτό και συνεπώς μέσω της παράδοσής του στο έξωθι, της έκθεσής του στον άλλον, της άρχαιοθέτησής του, ένα γράμμα που έφεξης έχει γίνει τεκμήριο προσιτό στο χώρο όπου έχει κατατεθεί.

Πρόκειται για το παράδοξο αποτέλεσμα που έδω το αποκαλούμε διαστρεψιμότητα, ή πάντοτε δυνατή και στ' αλήθεια δυναμικά αναπόφευκτη, μοιραία διαστροφή της κρατικής βίας ή του δικαίου: έξάλειψη του όριου μεταξύ του ιδιωτικού και του δημοσίου, του μυστικού και του φαινομενικού, του σπιτιού (που καθιστά δυνατή τη φιλοξενία) και της παραβίασης ή της άδυνατότητας του σπιτιού. Αυτή ή μηχανή άπαγορεύει τη φιλοξενία, το δικαίωμα στη φιλοξενία, που θα έπρεπε να το καθιστά δυνατόν (πάντοτε σύμφωνα με την αντίφαση ή την άπορία που διατυπώσαμε από την άρχή αυτού του σεμιναρίου).

Όσον άφορā το παράδοξο και την άπορία του δικαιώματος στη φιλοξενία, της ήθικης της φιλοξενίας που περιορίζεται και αντιφάσκει προς τον έαυτό της a priori, ως υπενθυμίσουμε άκόμη ένα άλλο μικρό αλλά τόσο σπουδαίο κείμενο του Κάντ, όχι αυτό που αναφέρεται στο δικαίωμα της οικουμενικής φιλοξενίας με το όποιο άνοιξαμε αυτό το σεμινάριο, αλλά εκείνο για «το ύποτιθέμενο δικαίωμα να ψευδόμεστε από άνθρωπιά ³⁷», ένα κείμενο που επίσης το άναλύσαμε πρόσφατα. Η προσταγή για άληθοέπεια θα πρέπει να είναι άπολύτως άπροϋπόθετη. Θα έπρεπε πάντοτε να λέμε την άλήθεια, όποιες και άν είναι οι συνέπειές της. Διότι άν άποδεχόταν κανείς κάποιο δικαίωμα να ψεύδεται, για τους καλύτερους λόγους του κόσμου, θα άπειλούσε τον ίδιο τον κοινωνικό δεσμό, την καθολική δυνατότητα ενός κοινω-

Ὡστόσο πρέπει νὰ συνεχίσουμε νὰ σκεπτόμαστε αὐτὸν τὸν Νόμο τῆς φιλοξενίας σὰν ἕναν μαγνητισμὸ πὸν «υποβάλλει σε ἀνάκριση» τὴν ἡρεμία τῶν νόμων τῆς φιλοξενίας.

Τὸ νὰ ἐπιτρέπεις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται ἀνοιχτοὶ τόποι πὸν ἀφήνουν μιὰ θέση στὴ «μὴ χρησιμότητα» τῆς φιλοσοφικῆς ὁμιλίας εἶναι ἤδη μιὰ πολιτικὴ χειρονομία, ἡ ὁποία διαφυλάσσει συμβολικὰ ἕνα χῶρο ὅπου μπορεῖ ἐπίσης νὰ λεχθεῖ καὶ νὰ ἀναδυθεῖ τὸ οὐσιῶδες.

νικοῦ συμβολαίου ἢ μιᾶς κοινωνικότητας ἐν γένει. Αὐτὸ τὸ ἀπροϋπόθετον, πρὶν ἀκόμη συνδεθεῖ μὲ κάποια κανονο-
στικὴ ὁδηγία (κάτι πὸν ἐπίσης γίνεται, φυσικὰ), θὰ μπο-
ροῦσε κανεὶς νὰ δείξει ὅτι συνάγεται ἀπὸ μιὰ ἀπλή, πολὺ
ἀπλή *ἀνάλυση* τῆς ὁμιλίας, μιᾶς θεωρητικῆς, διαπιστωτικῆς,
περιγραφικῆς διερεύνησης τῆς προσαγόρευσης στὸν ἄλλον,
τῆς κανονιστικότητάς της ἢ τῆς ἐγγενοῦς ἐπιτελεστικότητάς
της. Ὅπως κάθε ἐκφερόμενο συνεπάγεται ἕνα ἐπιτελεστικὸ
πὸν ὑπόσχεται ὅτι ἀπευθύνεται στὸν ἄλλον ἄνθρωπο
[autrui] ὡς τέτοιο («σοῦ μιῶ, σ' ἐξένα, καὶ σοῦ ὑπόσχομαι
τὴν ἀλήθεια»), ὅπως κάθε ὁμιλιακὸ ἐνέργημα ὑπόσχεται τὴν
ἀλήθεια (ἀκόμη καὶ, κυρίως, ἂν ψεύδομαι), ἔ λοιπὸν, μπορῶ
πάντοτε νὰ λέω ψέματα, βεβαίως (καὶ ποιὸς θὰ ὀρκιζόταν ἢ
θὰ ἀποδείκνυε ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κάντ δὲν εἶπε ποτὲ ψέματα;),
ἀλλὰ αὐτὸ θὰ σήμαινε ἀπλούστατα ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώ-
σει δὲν μιῶ στὸν ἄλλον ἄνθρωπο, τελεία καὶ παύλα. Καὶ
κάνοντας ὅλα αὐτὰ δὲν ἀναγνωρίζω οὔτε τὴν οὐσία τῆς ὁμι-
λίας ὡς ὁμιλίας πὸν δίνεται, οὔτε τὴν ἀνάγκη τῆς θεμελίω-
σης ἐνὸς κοινωνικοῦ δεσμοῦ. Τί κάνει ἐν προκειμένῳ ὁ Κά-
ντ, ἀκολουθώντας αὐτὴν τὴ λογικὴ, ἐκεῖ ὅπου μπορεῖ νὰ
φαίνεται *ἀναντίρρητη* (ἀναντίρρητη ὡς μαρτυρία, ἀκόμη
καὶ ἂν ἦταν δυνατὴ ἢ λογικὴ ἀνασκευὴ της καὶ μάλιστα ἂν
σκανδαλίζει τὴν ὀρθοφροσύνη τοῦ καθενός, ὅπως αὐτὴ ἀνη-
σύχησε τὸν Μπενζαμέν Κονστάν· ἔθεσε τὸ ἐρώτημα ἂν πρέ-
πει νὰ παραδώσεις τὸν φίλο σου, πὸν τοῦ προσφέρεις κατὰ-
λυμα, στοὺς δολοφόνους πὸν τὸν ἀναζητοῦν· ἐρώτημα στὸ
ὁποῖο ὁ Κάντ ἀπαντᾷ χωρὶς νὰ διστάσει: «ναί, δὲν πρέπει
ποτὲ νὰ ψεύδῃσαι, ἀκόμη καὶ στοὺς δολοφόνους»); Δύο
ἐγχειρήματα σὲ ἕνα, ἐξ οὗ ἢ ἀμφιλογία. Ἀπὸ τὴ μία μεριά,

«...Τό ἐρώτημα πού θά τοὺς ἀπευθύνει ὁ ξένος, γιὰ νὰ ἀνοίξει αὐτὴ τὴ μεγάλη διαλογικὴ ἀντιπαράθεση, ἢ ὁποία θά εἶναι ἐπίσης μιὰ μεγάλη μάχη, δὲν εἶναι τίποτε λιγότερο ἀπὸ τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ πολιτικοῦ, τοῦ ἀνδρα ὡς πολιτικοῦ ὄντος», δηλώνει ὁ Ντερριντὰ στὴν ἐναρξη τοῦ σεμιναρίου. Τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ πολιτικοῦ τίθεται ἐδῶ σὰν νὰ εἶναι ἓνα ἐρώτημα πού ἔρχεται ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀπὸ τὸν ξένο. Ἄν ὁ πολιτικός εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κατ' ἀρχὴν φιλοσοφικὰ ἐρωτήματα, ἐν ἔργῳ ἀπὸ τοὺς πρώτους διαλόγους, τότε αὐτὸ τὸ

μὲ τὴν ἴδια καὶ μόνη κίνηση, ὁ Κάντ θεμελιώνει τὴν καθαρὴ ὑποκειμενικὴ ἠθικότητα, τὸ καθῆκον νὰ λὲς τὴν ἀλήθεια στὸν ἄλλον ὡς ἀπόλυτο καθῆκον σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄλλον καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν κοινωνικὸ δεσμό· αὐτὴ τὴν προ-σταγὴ τὴ θεμελιώνει μέσα στὴν ἐλευθερία καὶ τὴν καθαρὴ προθετικότητα τοῦ ὑποκειμένου· μᾶς ὑπενθυμίζει τὴ θεμελίωσή της μέσω μιᾶς ἀτεγκτῆς ἀνάλυσης τῆς δομῆς τοῦ ὀμιλιακοῦ ἐνεργήματος: κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο διασφαλίζει τὸ κοινωνικὸ δίκαιο-δικαίωμα ὡς δημόσιο δίκαιο-δικαίωμα. Ἄλλὰ ταυτόχρονα, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, θεμελιώνοντας αὐτὸ τὸ δίκαιο, ὑπενθυμίζοντας ἢ ἀναλύοντας τὸ θεμέλιό του, καταστρέφει, μαζί μὲ τὸ δικαίωμα νὰ ψεύδῃσαι, κάθε δικαίωμα νὰ φυλάξεις κάτι γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, νὰ τὸ ἀποκρύψεις, νὰ ἀντισταθεῖς στὴν ἀπαίτηση γιὰ τὴν ἀλήθεια, γιὰ τὴν ὁμολογία, ἢ γιὰ τὴ δημόσια διαφάνεια. Ἐν προκειμένῳ αὐτὴ ἡ ἀπαίτηση ἀποτελεῖ τὴν οὐσία ὄχι μόνο τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀστυνομίας ἀλλὰ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ κράτους. Μὲ ἄλλα λόγια, ἀπορρίπτοντας ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ κάθε δικαίωμα νὰ ψευδόμεσθε, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἀνθρωπιά, συνεπῶς κάθε δικαίωμα νὰ ἀποκρύπτεις καὶ νὰ κρατᾶς κάτι γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, ὁ Κάντ ἀπονομιμοποιεῖ ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει καθιστᾶ δευτερεῦον καὶ ὑποτάσσει κάθε δικαίωμα στὰ κατάβαθα τῆς συνείδησης, στὸ σπίτι, στὸν καθαρὸ ἑαυτὸ πού εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴ δημόσια, πολιτικὴ ἢ κρατικὴ φαινομενικότητα. Ἐν ὀνόματι τῆς καθαρῆς ἠθικῆς, ἀπὸ τὴ στιγμή πού αὐτὴ γίνεται δίκαιο, ὁ Κάντ εἰσάγει τὴν ἀστυνομία παντοῦ, τόσο πολὺ καὶ τόσο καλὰ ὥστε ἡ ἀπολύτως ἐσωτερικευμένη ἀστυνομία ἔχει τὰ μάτια της καὶ τὰ αὐτιά της παντοῦ, τοὺς ἀνιχνευτὲς της a priori μέσα στὰ ἐσωτερικὰ τηλέφωνα μας,

ερώτημα, έτσι όπως εγγράφεται στο σεμινάριο από τον Ντερριντά, είναι καινοφανές, γιατί κοινοποιείται σ' εμάς από τον τόπο του άλλου, από την επαναληπτική, επίμονη διάρρηξη του ερωτήματός του· από αυτό το όποιο, μέσα σε τούτο το ερώτημα, μᾶς κλητεύει να απαντήσουμε, να εγγυηθοῦμε γι' αυτό, όπως δίνουμε ἐχέγγυα με τὸ λόγο μας σὲ μιὰ μονομαχία, ἐφ' ὅσον πρόκειται γιὰ μάχη. Τὸ ερώτημα πού μᾶς ἀπευθύνει ὁ ξένος τὸ ἐννοῶ-ἀκούω σὰν μιὰ «οὐτοπία», μετὴν ἑλληνικὴ σημασία τοῦ τ ὀ π ο υ, τοῦ τόπου [lieu]. Ἡ

στά πιο κρυφά e-mail και fax τῆς ιδιωτικῆς μας ζωῆς, ἀκόμη και τῆς καθαρῆς ἐνδόμυχης σχέσης μας μετὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό μας. Μάλιστα αὐτὴ ἡ μορφή τοῦ κράτους ἢ τῆς ἀστυνομίας δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκη τίς ὑπερσύγχρονες τεχνικὲς γιὰ νὰ συλλάβει τίς προσωπικὲς, ἐγκληματικὲς ἢ πορνογραφικὲς συνομιλίες. Μετὸ ἴδιο ἐνέργημα ὁ στοχαστὴς τοῦ κοσμοπολιτικοῦ δικαιώματος στὴν οἰκουμενικὴ φιλοξενία, ὁ συγγραφέας τοῦ Τρίτου Ἄρθρου ἐν ὄψει τῆς αἰώνιας εἰρήνης³⁸ εἶναι ἐπίσης, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἐδῶ τίποτε τὸ τυχαῖο, αὐτὸς πού καταστρέφει ἀπὸ τὴ ρίζα τῆς τὴν ἴδια τὴ δυνατότητα τοῦ πράγματος πού ὁ ἴδιος θέτει και καθορίζει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἀπορρέουν ἀπὸ τὸν νομικιστικὸ χαρακτῆρα αὐτοῦ τοῦ λόγου, ἀπὸ τὴν ἐγγραφή σὲ ἓνα δίκαιο αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς φιλοξενίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀπειρη ἰδέα θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνθίσταται στὸ ἴδιο τὸ δίκαιο – ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ τὸ ὑπερφαλαγγίζει ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου τὸ διέπει. Ἄλλωστε, μοῦ φαίνεται, δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο ἂν στὸ κείμενο *Περί ἐνὸς ὑποτιθέμενου δικαιώματος νὰ ψευδόμεστε ἀπὸ ἀνθρωπιά*³⁹ (1797) τὸ παράδειγμα πού προεξάρχει (ἄλλωστε τὸ ἔχει προτείνει ὁ ἴδιος ὁ Μπενζαμέν Κονσταν, ἀρχικὰ, μέσα ἀπὸ τὴ μεγάλη παράδοση τῶν βιβλικῶν ἀφηγήσεων –τὴν ὁποία πρό τινος εἶχαμε ἀνασυνθέσει–, ἰδιαιτέρως τῆς ἱστορίας τοῦ Λὼτ) ἀναφέρεται σὲ μιὰ κατάσταση *φιλοξενίας*: πρέπει νὰ πῶ ψέματα στοὺς δολοφόνους πού ἔρχονται γιὰ νὰ με ρωτήσουν ἂν αὐτὸς πού θέλουν νὰ σκοτώσουν εἶναι μέσα στὸ σπίτι μου; Ἡ ἀπάντηση τοῦ Καντ –μάλιστα ἐπιχειρηματολογεῖ μετὸ κοπιώδη ἀλλὰ σίγουρο τρόπο (θὰ μπορούσαμε, ἂν θέλατε, νὰ ἐπανέλθουμε σὲ τούτο τὸ θέμα κατὰ τὴ συζήτηση)– εἶναι «ναί», πρέπει νὰ ποῦμε τὴν

οὐτοπία, αὐτὸ τὸ «πουθενά» πὸ τὸ στοχάστηκε προφητικὰ ὁ Τόμας Μόρ, σήμερα θὰ πρέπει νὰ εἶναι τὸ «ἐκτὸς τόπου» ἀπὸ τὸ ὁποῖο μᾶς κοινοποιήθηκε ἓνα ἐρώτημα. Βεβαίως ἡ ἔκθεση τοῦ ἀνθρώπου ὡς πολιτικοῦ ἀντηγεῖ στὴ δική μας ἐποχὴ μὲ μιὰ κυριαρχικὴ αὐθάδεια, στὸ βαθμὸ πὸν ἡ κουλτούρα μας βρίσκεται στὸ σημεῖο, ὅπως φαίνεται, νὰ ἐξαφανίσαι πλήρως τὸ(ν) πολιτικὸ μέσῳ μιᾶς θεατρικῆς ταχυδακτυλουργίας – καὶ δὲν λέγω τὸν πολιτικὸ ἀναστοχασμό, ἀλλὰ τὴν ἴδια τὴν πράξη πὸν συγκροτεῖ τὸν πολιτικὸ, καὶ ἡ

ἀλήθεια, ἀκόμη καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι, ἄρα νὰ διακινδυνεύσουμε νὰ παραδώσουμε τὸν φιλοξενούμενο στὸν θάνατο παρὰ νὰ ποῦμε ψέματα. Εἶναι καλύτερα νὰ ἔλθουμε σὲ ρήξι μὲ τὸ καθῆκον τῆς φιλοξενίας παρὰ νὰ ἔλθουμε σὲ ρήξι μὲ τὸ ἀπόλυτο καθῆκον τῆς ἀληθοέπειας, θεμέλιο τῆς ἀνθρωπότητας καὶ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνικότητας.

Μήπως αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ σημαίνει ὅτι ὁ καντιανὸς φιλοξενῶν ἀντιμετωπίζει ἐν προκειμένῳ ὡς ξένο αὐτὸν στὸν ὁποῖο προσφέρει κατάλυμα; Ναι καὶ ὄχι. Τὸν ἀντιμετωπίζει ὡς ἀνθρώπινο ὄν, ἀλλὰ ἐγκαθιδρύει τὴ σχέση του μὲ αὐτὸν πὸν εἶναι μέσα στὴν οἰκία του σύμφωνα μὲ τὸ δίκαιο, ὅπως ἐπίσης τὴ σχέση πὸν τὸν συνδέει μὲ τοὺς δολοφόνους, μὲ τὴν ἀστυνομία ἢ μὲ τοὺς δικαστές. Ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ δικαίου ὁ φιλοξενούμενος, ἀκόμη καὶ ὅταν τὸν δεξιῶνται καλά, εἶναι πρωτίστως ἓνας ξένος, πρέπει νὰ παραμείνει ξένος. Βεβαίως ἡ φιλοξενία εἶναι ἓνα χρέος πρὸς τὸν φιλοξενούμενο, ἀλλὰ παραμένει, ὅπως τὸ δίκαιο, ὑπὸ προϋπόθεσι, καὶ συνεπῶς καθορίζεται μέσῳ τῆς ἐξάρτησής της ἀπὸ τὸ ἀπροϋπόθετον [inconditionnalité] ἀπὸ τὸ ὁποῖο θεμελιώνεται τὸ δίκαιο.

Συνεπῶς τὸ ἐρώτημα ἐπανερχεται. Τί εἶναι ὁ ξένος; Ποιά θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἡ ξένη;

Δὲν εἶναι μόνο ἐκεῖνος ἢ ἐκεῖνη πὸν βρίσκεται στὸ ἐξωτερικὸ, στὸ ἐξωτερικὸ τῆς κοινωνίας, τῆς οἰκογένειας, τῆς πόλεως. Δὲν εἶναι ὁ ἄλλος, ὁ παντελῶς ἄλλος πὸν ἐκτοπίζεται σὲ ἓνα ἀπόλυτο καὶ ἄγριο ἔξωθι, βάρβαρο, προ-πολιτισμικὸ καὶ προ-νομικὸ, ἔξωθεν καὶ ἐντεῦθεν τῆς οἰκογένειας, τῆς

όποια, εξ αρχής, είναι η μόνη πράξη με την οποία ένα ή πολλά πρόσωπα, δυνάμει μιας εξουσίας που τους έχει εκθωρηθεί από κάποιους άλλους για να τους εκπροσωπούν, μπορούν να εμποδίζουν, να ολοκληρώνουν ή να αναστέλλουν μιά οικονομική διαδικασία παραπέμποντάς την σε άλλες αξίες που δεν είναι ποσοτικές. Όσοσο ή τρέλα της πολιτικής ουτοπίας έχει προκαλέσει κατά τον 20ό αιώνα αρκετά δεινά ώστε έφεξης να φυλαγόμαστε από αυτήν! Στην πραγματικότητα ή ουτοπία, όταν μεταβλήθηκε σε ιδεολογία,

κοινότητας, της πόλεως, του έθνους ή του κράτους. Η σχέση με τον ξένο ρυθμίζεται από το δίκαιο, από το γίνεσθαι δίκαιο της δικαιοσύνης. Αυτό το βήμα θα μάς οδηγήσει πίσω στην Ελλάδα, κοντά στον Σωκράτη και στον Οιδίποδα, αν δεν ήταν ήδη πολύ αργά.

προικίστηκε με μιὰ γλώσσα πὺν τὴ συνέδεσε με τὴν ἀδυσώπητη λογικὴ τῆς οἰκονομικῆς «efficiency» [«ἀποτελεσματικότητας, ἀποδοτικότητας»], τὴν ὁποία ἰσχυριζόταν ὅτι ἀντιμάχεται. Οἱ οὐτοπίες, ἀπὸ τὸν μαρξισμό ἕως τὸν φασισμό, ὁσάκις ἐγγράφονταν στὴν πραγματικότητα ἑνὸς τόπου, μιᾶς χώρας, μιᾶς ἐξουσίας, κατέρρεαν ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου εἶχαν συγκροτηθεῖ, μέσα στὴ νοσταλγία μιᾶς ἀχρονης σταθερότητας πὺν θὰ κρατοῦσε στὰ χέρια τῆς τὰ μέσα τῆς ἀσκησῆς τῆς. Τὸ πολιτικὸ, κάτω ἀπὸ μάτια μας, ἔχει ἀποσυντεθεῖ

ZAK NTEPPINTA

*Βῆμα φιλοξενίας / Ὅχι φιλοξενία*⁴⁰

Πέμπτη συνεδρία (17 Ἰανουαρίου 1996)

Βῆμα φιλοξενίας / Ὅχι φιλοξενία.

Προχωρᾶμε. Μετακινούμαστε: ἀπὸ παραβίαση σὲ παραβίαση ἀλλὰ καὶ ἀπὸ παρέκβαση σὲ παρέκβαση. Τί σημαίνουν ὅλα αὐτά, αὐτὸ τὸ παραπάνω βῆμα καὶ ἡ παραβίαση, ἂν γιὰ τὸν προσκεκλημένο καὶ συνάμα γιὰ τὸν ἐπισκέπτη τὸ γεγονός ὅτι περνοῦν τὸ κατώφλι παραμένει πάντοτε ἓνα βῆμα παραβίασης; ἂν μάλιστα πρέπει νὰ παραμείνει; Καὶ τί σημαίνει αὐτὸ τὸ παράπλευρο βῆμα, ἡ παρέκβαση; Ποῦ ὁδηγοῦν αὐτὲς οἱ παράξενες διαδικασίες φιλοξενίας; Αὐτὰ τὰ ἀτελείωτα, συνεπῶς ἀνυπέρβατα κατώφλια, καὶ αὐτὲς οἱ ἀπορίες; Ὅλα συμβαίνουν σὰν νὰ πηγαίνουμε ἀπὸ τὴ μία δυσκολία στὴν ἄλλη. Κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, καὶ σοβαρότερα, ἀπὸ τὴ μία ἀδυνατότητα στὴν ἄλλη. Ὅλα συμβαίνουν ὡς ἔάν ἡ φιλοξενία εἶναι ἀδύνατη: ὡς ἔάν ὁ νόμος τῆς φιλοξενίας προσδιορίζει τὴν ἴδια τὴν ἀδυνατότητα, ὡς ἔάν μπορεῖ κανεὶς μόνον νὰ τὴν παραβιάσει, ὡς ἔάν ὁ νόμος τῆς ἀπόλυτης, ἀπροϊπόθετης, ὑπερβολικῆς φιλοξενίας, ὡς ἔάν ἡ κα-

στις λεπτές καλωδιώσεις αυτής της νέας οικονομικής αξίας, της αποτελεσματικότητας, εξαλείφοντας μαζί της ίχνη και αποτυπώματα.

Έκκινώντας από τη ριζική ανοικειότητα της γλώσσας και του θανάτου στην ξένη γη έτοιμος και τα δύο προσεγγίζονται από τη σκέψη του Ντερριντά και του Λεβινάς, μήπως θα μπορούσαμε να ακούσουμε μέσα στην πολιτική ουτοπία το «άνευ τόπου» που ανοίγει τη δυνατότητα της ανθρώπινης «πόλεως» [*«cité»*]; Το γεγονός ότι αυτή την

τηγορική προσταγή της φιλοξενίας επιτάσσει να παραβιάσουμε όλους τους νόμους της φιλοξενίας, τουτέστιν τους όρους, τους γνώμονες και τα καθήκοντα που επιβάλλονται σε όσους και όσες φιλοξενούν / φιλοξενούνται, σε εκείνους ή εκείνες που υποδέχονται καθώς και σε εκείνους ή εκείνες που τυγχάνουν υποδοχής. Όλα συμβαίνουν, με τρόπο αμφίδρομο, ως εάν οι νόμοι της φιλοξενίας, μέσω του προσδιορισμού ορίων, έξουσιων, δικαιωμάτων και καθηκόντων, συνίστανται στο γεγονός ότι άψηφοὺν και παραβιάζουν τὸν νόμο της φιλοξενίας, αὐτὸν ποὺ επιτάσσει νὰ ὑποδεχτοῦμε ἄνευ ὄρων τὸν ἐρχόμενο.

Νὰ ποῦμε ναὶ στὸν ἐρχόμενο [*arrivant*], πρὶν ἀπὸ οἰονδήποτε προσδιορισμό, πρὶν ἀπὸ οἰανδήποτε πρόληψη, πρὶν ἀπὸ οἰανδήποτε ταυτοποίηση, ἀνεξάρτητα ἂν πρόκειται γιὰ ξένο, μετανάστη, προσκεκλημένο ἢ γιὰ ἀπρόσμενο ἐπισκέπτη, ἀνεξάρτητα ἂν ὁ ἐρχόμενος εἶναι ὁ πολίτης μιᾶς ἄλλης χώρας, ἓνα ἀνθρώπινο, ζωικὸ ἢ θεϊκὸ ὄν, ἓνας ζωντανὸς ἢ ἓνας νεκρὸς, ἀρσενικὸς ἢ θηλυκός.

Μὲ ἄλλα λόγια θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει μιὰ ἀντινομία, μιὰ ἄλυτη ἀντινομία, μιὰ ἀντινομία –ποὺ δὲν ὑπόκειται στὴ διαλεκτικὴ διαδικασία– μεταξύ, ἀφ' ἑνός, Τοῦ νόμου τῆς φιλοξενίας, τοῦ ἀπροϋπόθετου νόμου τῆς ἀπεριόριστης φιλοξενίας (νὰ δώσω στὸν ἐρχόμενο ὅλο τὸ σπίτι μου καὶ τὸν ἑαυτό μου, νὰ τοῦ δώσω τὸ ἴδιόν μου, τὸ ἴδιόν μας, χωρὶς νὰ τοῦ ζητήσω οὔτε τὸ ὄνομά του οὔτε ἀντάλλαγμα, οὔτε τὴν ἐκπλήρωση τοῦ παραμικροῦ ὄρου) καί, ἀφ' ἑτέρου, τῶν νόμων τῆς φιλοξενίας, τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθηκόντων ποὺ πάντοτε εἶναι ὑπὸ ὄρους καὶ ὑπὸ προϋποθέσεις, ὅπως ἀκριβῶς προσδιορίζονται ἀπὸ τὴν ἑλληνολατινικὴ καὶ δὴ

«ουτοπία» μπορούμε σήμερα να την ακούσουμε μόνο επειδή διαρρηγνύει εκκινώντας από τον άλλο, από τον απροσδόκητο και πάντοτε ανησυχητικό φιλοξενούμενο, αποτελεί ένα από τα «φαντάσματα» –μέ την ντερριντιανή σημασία του όρου– του τέλους του αιώνα μας.

Αν στην εβραϊκή γλώσσα ή έκφραση «παράγω χρόνο» είναι ισοδύναμη με το «προσκαλώ», ποιά είναι αυτή η παράξενη διορατικότητα της γλώσσας που καταγράφει εκ των προτέρων το γεγονός ότι για να παραγάγουμε χρόνο χρειά-

την ιουδαιοχριστιανική παράδοση, από όλο το δίκαιο και όλη τη φιλοσοφία του δικαίου έως τον Κάντ και τον Χέγκελ ιδιαίτερα, διαμέσου της οικογένειας, της κοινωνίας των πολιτών και του κράτους.

Εδώ ακριβώς έντοπιζεται αυτή η άπορία, μια αντίνομία. Αυτό που διακυβεύεται είναι πράγματι ο νόμος (ν ό μ ο ς). Αυτή η σύγκρουση δεν αντιπαραθέτει ένα νόμο σε ένα εμπειρικό γεγονός. Σηματοδοτεί την πρόσκρουση δύο νόμων, στο σύνορο μεταξύ δύο επίσης μη εμπειρικών καθεστώτων νόμου. Η αντίνομία της φιλοξενίας αντιπαραθέτει με τρόπο ασυμφιλίωτο Τόν νόμο, μέσω της καθολικής ενικότητάς του, προς μια πληθυντικότητα που δεν είναι μόνο διασκορπισμός (οί νόμοι) αλλά και μια δομημένη πολλαπλότητα που καθορίζεται από μια διαδικασία έπιμερισμού και διαφοροποίησης: από μερικούς νόμους που διανέμουν με διαφορετικό τρόπο την ιστορία τους και την ανθρωπολογική γεωγραφία τους.

Η τραγωδία –διότι πρόκειται για μια τραγωδία της μοίρας– είναι ότι οί δύο ανταγωνιστικοί όροι αυτής της αντινομίας δεν είναι συμμετρικοί. Εδώ υπάρχει μια παράξενη ιεραρχία. Ο νόμος είναι πάνω από τους νόμους. Συνεπώς είναι παράνομος, παραβατικός, εκτός του νόμου, σαν ένας άνομος νόμος, ν ό μ ο ς ἄ - ν ο μ ο ς, νόμος πάνω από τους νόμους και νόμος εκτός του νόμου (ἄ ν ο μ ο ς, τὸ θυμόμαστε, έτσι χαρακτηρίζεται επί παραδείγματι ὁ Οιδίποδας, ὁ πατέρας-γιός, ὁ γιός ὡς πατέρας, πατέρας και ἀδελφός τῶν θυγατέρων του). Ὡστόσο, ἐνῶ ἴσεται πάνω ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς φιλοξενίας, ὁ ἀπροϋπόθετος νόμος τῆς φιλοξενίας χρειάζεται τοὺς νόμους, τοὺς ἀπαιτεῖ. Αυτή η ἀξίωση είναι

ζονται δύο, ή καλύτερα ότι πρέπει να υπάρχει κάποιος άλλος, μιὰ πρωτογενή διάρρηξη του άλλου; Το μέλλον μᾶς δίνεται σαν να είναι αυτό που έρχεται από τον άλλον, από αυτό που προκαλεί την απόλυτη έκπληξη. Έν τοιαύτη περιπτώσει ή "γλώσσα" δέν έρχεται να διακόψει την απόσταση ανάμεσα σ' έμένα και τον άλλον, αλλά να την έμβαθύνει. Αυτό ακριβώς προκαλεί μιὰ διεργασία έντός του χώρου του πολιτικού ως λύτρωση για την απάνθρωπη κατάσταση που είναι πάντοτε έτοιμη να κλειστεί μέσα στις έμμονες ιδέες

συστατική. Ο νόμος δέν θα μπορούσε να είναι απροϋπόθετος αν δέν έπρεπε να γίνει ένυπαρκτος-άποτελεσματικός, συγκεκριμένος, καθορισμένος, αν δέν ήταν τέτοιο το είναι του ως δέον-είναι. Αυτός ο νόμος θα κινδύνευε να είναι άφηρημένος, ουτοπικός, άπατηλός, συνεπώς να αντιστραφεί στο αντίθετό του. Για να είναι αυτό που είναι, ο νόμος κατ' αυτόν τον τρόπο χρειάζεται τους νόμους, οί όποιοι έντούτοις τον άρνούνται, έν πάση περιπτώσει τον άπειλούν, ένίοτε τον διαφθείρουν ή τον διαστρέφουν. Και πρέπει πάντοτε να μπορούν να το κάνουν.

Διότι αυτή ή διαστρεψιμότητα είναι ουσιαστική, μη αναγώγιμη, αναγκαία επίσης. Η βελτιωσιμότητα των νόμων έχει αυτό το τίμημα. Κατά συνέπεια και ή ιστορικότητά τους. Και αντιστρόφως, οί υπό προϋπόθεση νόμοι θα έπαυαν να είναι νόμοι τής φιλοξενίας, αν ο νόμος τής άπροϋπόθετης φιλοξενίας δέν τους καθοδηγούσε, αν δέν έμπνεόταν από αυτούς, αν δέν προσέβλεπε σ' αυτούς, αν μάλιστα δέν τους άπαιτούσε. Συνεπώς αυτά τα δύο καθεστώτα νόμου, του νόμου και των νόμων, είναι συνάμα αντιφατικά, αντινομικά, και άδιαχώριστα. Το ένα συνεπάγεται και άποκλείει το άλλο ταυτόχρονα. Το ένα έσωματώνεται στο άλλο τή στιγμή που άποκλείεται από το άλλο, το ένα άποσυνδέεται από το άλλο τή στιγμή που περικλείεται από το άλλο, τή στιγμή (ταυτοχρονία χωρίς ταυτοχρονία, στιγμή άδύνατης συγχρονίας, στιγμή χωρίς στιγμή) όπου —καθώς το ένα έκτίθεται στο άλλο, το ένα στα άλλα, τα άλλα στο άλλο— έμφανίζονται περισσότερο και συνάμα λιγότερο φιλόξενα, φιλόξενα και άφιλόξενα, φιλόξενα ως άφιλόξενα.

Έπειδή ο άποκλεισμός και ο έγκλεισμός είναι άδιαχώρι-

της. «Ο φόνος του άλλου ανθρώπου είναι ή αδυνατότητά του να πει: “εγώ είμαι”», γράφει ο Λεβινάς, «στο βαθμό που το εγώ είμαι [je suis] είναι ένα “ίδου έμέ” [“me voici”]», «όπως το “ίδου έμέ” του φιλοξενουμένου που εμφανίζεται αϊφνιδίως και προκαλεί τραύμα», συνεχίζει ο Ντερριντά.

Υπερβολές

Θά ήθελα, για να τελειώσω, να δοκιμάσω να φωτίσω τον προσίδιο τρόπο του Ντερριντά που συνίσταται στο να «όδη-

στοι στην ίδια στιγμή, κάθε φορά που θα ήθελε κανείς να πει «αυτήν ακριβώς τη στιγμή» υπάρχει αντινομία. Ο νόμος, στον απόλυτο ένικό, αντιφάσκει προς τους νόμους στον πληθυντικό, αλλά κάθε φορά είναι ο νόμος εντός του νόμου, και κάθε φορά εκτός του νόμου εντός του νόμου. Αυτό ακριβώς είναι, αυτό το τόσο μοναδικό πράγμα που ονομάζεται οι νόμοι της φιλοξενίας. Παράξενος πληθυντικός, πληθυντική γραμματική δύο συνάμα διαφορετικῶν πληθυντικῶν. Ο ένας από τους δύο πληθυντικούς δηλώνει τους νόμους της φιλοξενίας, τους υπό προϋπόθεση νόμους, κ.λπ. Ο άλλος πληθυντικός δηλώνει την αντινομική πρόσθεση, αυτήν που προσθέτει τους υπό προϋπόθεση νόμους στον μοναδικό και ένικό και απολύτως μόνο μεγάλο Νόμο της φιλοξενίας, στον νόμο της φιλοξενίας, στην κατηγορική προσταγή της φιλοξενίας. Στη δεύτερη περίπτωση ο πληθυντικός γίνεται από το “Ένα (ή τη Μία) + μιὰ πολλαπλότητα, ενώ στην πρώτη περίπτωση ήταν μόνο ή πολλαπλότητα, ή διανομή, ή διαφοροποίηση. Στη μία περίπτωση έχουμε “Ένα + n” στην άλλη n + n + n, κ.λπ. (Ώς έπισημάνουμε εντός παρενθέσεως ότι ως οίονει συνώνυμη του ὄρου «ἀπροϋπόθετο» [«inconditionnel»] ή καντιανή έκφραση «κατηγορική προσταγή» δέν είναι ἀπαλλαγμένη προβλημάτων· τη διατηρούμε με κάποια επιφύλαξη, με μιὰ γραμμὴ διαγραφῆς, ή υπό ε π ο χ ή ν. Διότι, για να είναι αυτό που «πρέπει» να είναι, ή φιλοξενία δέν πρέπει να πληρώνει ένα χρέος, ούτε να διέπεται από ένα καθήκον: φιλόφρων, δέν «πρέπει» να ανοίγεται στον φιλοξενούμενο [προσκεκλημένο ή έπισκέπτη ⁴¹] ούτε «σύμφωνα με το καθήκον», ούτε ακόμη, για να χρησιμοποιήσουμε την καντιανή διάκριση «ἀπό καθή-

γει στο δριό τους» μία ή πολλές έννοιες. Για να ξεχωρίσω αυτές τις υπερβολές θα πρέπει μερικές φορές να μεταγράψω τον λόγο του σχεδόν λέξη προς λέξη. Θα αναφέρω δύο παραδείγματα που έσκειμμένα δεν θα τα δανειστώ από τα σεμινάρια που δημοσιεύονται στον ανά χειρας βιβλίο, ούτως ώστε να διαφυλάξω για τον αναγνώστη το «σασπένς» της φιλοσοφικής αφήγησης. Το πρώτο παράδειγμα αναφέρεται στην τρέλα, το δεύτερο στο φάντασμα.

κον ⁴²». Συνεπώς ο άπροϊτόθετος νόμος της φιλοξενίας, αν μπορεί κανείς να διανοηθεί αυτό το πράγμα, θα ήταν ένας νόμος χωρίς προσταγή, χωρίς διαταγή και χωρίς καθήκον. Ένας νόμος χωρίς νόμο, εν τέλει. Μιά έκκληση που κελεύει, χωρίς να επιτάσσει. Διότι αν άσκω τή φιλοξενία από καθήκον [και όχι μόνο σύμφωνα με το καθήκον ⁴³], αυτή ή έξοφλητική φιλοξενία δεν είναι πλέον μια άπόλυτη φιλοξενία, δεν προσφέρεται πλέον φιλοφρόνως πέραν του χρέους και της οίκονομίας, προσφορά στον άλλον, μια φιλοξενία που έπινοείται χάριν της ένικότητας του έρχομένου, του άπρόσμενου επισκέπτη *.)

Για να προσεγγίσουμε αυτές τις άντινομίες είχαμε άνοιξει το βιβλίο [του Πιέρ Κλοσσόφσκι] *Ή Ρομπέρτ, άπόψε* ⁴⁴ και άρχισαμε να διαβάζουμε το *αναπόφευκτο* καταστατικό υπό τον τίτλο *Οί νόμοι της φιλοξενίας*, αυτές τις «χειρόγραφες σελίδες» που ο θεϊος του άφηγητή –έκείνου που λέει «ό θεϊος μου ο Όκτάβ»– τις είχε τοποθετήσει πάνω από το κρεβάτι, στο δωμάτιο των φιλοξενουμένων, «στον τοίχο του δωματίου που προοριζόταν για τους επισκέπτες» – και κάτω από γυαλί. Άναπόφευκτο αλλά και άποφευκτο καταστατικό, διότι εκεί που βρίσκεται (πάνω από το κρεβάτι και κάπως χωριστά, στο άνοιγμα του βιβλίου) θα πρέπει να ήταν άδύνατον να μνή το προσέξεις, αν και έντούτοις μπορείς πάντοτε να παραλείψεις να το διαβάσεις.

Αυτές τις «χειρόγραφες σελίδες» είχε «παραγγείλει να τις βάλουν κάτω από γυαλί και να τις κορνιζάρουν, για να τις κρεμάσει στον τοίχο του δωματίου που προοριζόταν για τους επισκέπτες». Νά τες λοιπόν κρεμασμένες, ψηλά: είναι ή

Ὁ Ντερριντὰ ἀρχίζει νὰ δικαιώνει αὐτὴ τὴν ἐμπειρία τοῦ «πάντοτε» ὡς πίστη πρὸς τὸν ἄλλον καὶ στὸν ἑαυτὸ σου μέσα στὴ γλώσσα. «Ὅποιες καὶ ἂν εἶναι οἱ μορφές τῆς ἐξορίας», λέει, «ἡ γλώσσα εἶναι αὐτὸ πού κρατᾶς γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου».

Ὁ Ντερριντὰ παραθέτει τὴν Χάννα Ἄρεντ ἢ ὁποῖα, στὴν ἐρώτηση ἑνὸς δημοσιογράφου: «Γιατί μείνατε πιστὴ στὴ γερμανικὴ γλώσσα παρὰ τὸν ναζισμό;», ἀπάντησε μὲ τὴν ἐξῆς φράση: «Τί μπορεῖ νὰ κάνει κανεὶς, ἄλλωστε δὲν εἶναι ἡ

θέση τῶν νόμων, αὐτὸ τὸ κατακόρυφο τοῦ ὕψιστου, ἀλλὰ καὶ ἡ τοποθεσία ἐκείνου πού ἔρχεται αἰφνιδιαστικά, ἀναπόφρευκτα, περιπαίζοντας κάθε ὀρίζοντα ἀναμονῆς καὶ κάθε δυνατὴ πρόληψη. Ἐναπόφρευκτες καὶ ἀπρόσιτες, ἀνέγγιχτες, αὐτὲς οἱ «χειρόγραφες σελίδες» εἶναι τοποθετημένες πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι, ὅπως ὁ νόμος, βεβαίως, ἀλλὰ τόσο ἀπειλητικὲς ὅσο καὶ ἓνα σπαθὶ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι, σὲ ἐκείνον τὸν τόπο ὅπου ὁ φιλοξενούμενος ἀναπαύεται, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν θὰ ἔχει, ἐκεῖ ὅπου δὲν θὰ εἶχε τὴ δυνατότητα, ἐκεῖ ὅπου δὲν θὰ πρέπει (ἔπρεπε) νὰ παραλείψει νὰ διαβάσει τὰ κείμενα ἑνὸς νόμου πού δὲν ἐπιτρέπεται σὲ κανένα ἢ ἀγνοίᾳ του.

Πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τους, ἀνεξάρτητα ἂν οἱ ἐπισκέπτες κοιμοῦνται, ὄνειρεύονται ἢ κάνουν ἔρωτα, οἱ νόμοι ἀγρυπνοῦν. Τοὺς παρακολουθοῦν ἀγρυπνα, τοὺς ἐπιτηροῦν ἀπὸ ἓναν τόπο ἀπάθειας, ἀπὸ τὸν πάγωμένο-γυάλινο τόπο τους, τὸν τύμβο αὐτοῦ τοῦ γυαλιοῦ κάτω ἀπὸ τὸν ὁποῖο μιὰ περασμένη γενιὰ (ἐν προκειμένῳ τοῦ θείου) τοὺς ἔχει τοποθετήσει, διευθετήσει, ἐπιβάλει. Ὁ νόμος πάντοτε τίθεται, καὶ δὴ ἀντιτίθεται σὲ κάποια φύση· εἶναι μιὰ θεσμοθετημένη θέση (ν ὀ μ ο ς, θ ἔ σ ι ς). «Κάτω ἀπὸ γυαλί⁴⁵», ἰδοὺ οἱ νόμοι τῆς φιλοξενίας, ἀπρόσιτοι σὲ κάθε μετασχηματισμό, ἀνέγγιχτοι, προφανῶς, ἀλλὰ ὄρατοὶ καὶ περισσότερο ἀπὸ ὄρατοί, εὐανάγνωστοι ὅπως πρέπει νὰ εἶναι οἱ γραπτοὶ νόμοι. Δὲν εἶναι πλέον οἱ νόμοι οἱ ὁποῖοι, μὲ τὴν ὑποτιθέμενη προσίδια φωνή τους, ἀπευθύνονται στὸν Σωκράτη στὴν περίφημη προσωποποίηση πού ἀκούσαμε τὴν τελευταία φορὰ, ἀλλὰ νόμοι γραπτοί. Εἶναι ἐδῶ, ἐν τέλει, μόνο γιὰ νὰ ἐπιτάσσουν – καὶ γιὰ νὰ προδιαγράψουν τὴν προσίδια διαστροφή τους. Εἶναι

γλώσσα που έγινε τρελή!». Και πρόσθεσε: «Τίποτε δέν μπορεί νά αντικαταστήσει τή γερμανική γλώσσα».

«...ώς εάν», επισημαίνει ο Ντερριντά, «ή Χάννα Άρεντ άδυνατούσε νά αντιληφθεϊ ότι ή τρέλα μπορεί νά ένοικήσει στη γλώσσα...». Κατάπληξη, ή φαινομενική έκπληξη, ή όποία ήδη πραγματοποιεί μιá πρώτη μετάβαση στό όριο.

Ό Ντερριντά πράγματι έκπλήσεται από τό γεγονός ότι ή Άρεντ δέν μπορεί νά φανταστεί ότι ή γλώσσα -τό πιό οϊκείο αλλά και τό πιό κοινόχρηστο πράγμα που διαθέτου-

έδω, κάτω από γυαλί, για νά παρακολουθοῦν άγρυπνα τοῦς φιλοξενουμένους και τήν προσίδια διαστροφή τους. Θα μάς περιμένουν, σέ όλη τή διάρκεια μιās έκτεταμένης παράκαμψης.

Διότι αὐτοί οἱ γραπτοί νόμοι μάς θυμίζουν άμέσως εκείνους τοῦς γραπτούς νόμους που ή Άντιγόνη θα πρέπει νά τοῦς παραβιάσει για νά προσφέρει τή φιλοξενία τής γῆς και τοῦ ένταφιασμοῦ στοῦς άδελφούς της: ή Άντιγόνη ή ξένη, που συνοδεύει τόν έκτός τοῦ νόμου πατέρα της τή στιγμή που αὐτός διαβαίνει ένα σύνορο και άπειθύνεται σέ ξένους για νά τοῦς ζητήσει φιλοξενία: ή Άντιγόνη τής όποίας ό τυφλός πατέρας, στό τέλος τοῦ *Οιδίποδος επί Κολωνῶν*, έπεξηγεϊ-έξεικονίζει περαιτέρω αὐτή τήν παράξενη έμπειρία τής φιλοξενίας που παραβιάζεται, δυνάμει τής όποίας πεθαίνει κανείς στα ξένα και όχι πάντοτε όπως θα τό έπιθυμούσε.

Τό θυμόμαστε, από παρέκβαση σέ παρέκβαση: στην άπαρχή τοῦ σεμιναρίου, χρειάστηκε νά μετατοπίσουμε τό έρώτημα τοῦ ξένου. Από τή γέννηση στόν θάνατο. Συνήθως ό ξένος, ό ξένος πολίτης, ό ξένος πρὸς τήν οϊκογένεια ή πρὸς τό έθνος όρίζεται με άφετηρία τή γέννησή του: είτε τοῦ δίνουν είτε τοῦ άρνοῦνται τήν ιδιότητα τοῦ πολίτη βάσει τοῦ νόμου τοῦ έδάφους ή τοῦ νόμου τοῦ αίματος, ό ξένος εἶναι ξένος λόγω γεννήσεως, εκ γενετῆς. Έδω, αντίθετα, αὐτό που γίνεται, ας τό ποῦμε, καθοριστικό στοιχείο εἶναι ακριβῶς ή έμπειρία τοῦ θανάτου και τοῦ πένθους, εἶναι πρωτίστως ό τόπος τοῦ ένταφιασμοῦ. Τό έρώτημα τοῦ ξένου άφορᾶ αὐτό που συμβαίνει κατά τόν θάνατο και όταν ό ταξιδιώτης αναπαύεται σέ ξένη γῆ.

Τό κοινό στοιχείο τῶν «έκπατρισμένων», τῶν έξορίστων,

με, μιὰ γλώσσα στο βαθμό που διέπει τὴ σχέση μας με τὸν ἄλλον καὶ με τὸν κόσμο, καὶ τῆς ὁποίας ὁ νόμος μᾶς ἀποσπᾶ ἀπὸ τὴν ἀγριότητα μᾶς ὀρισμένης σιωπῆς—μπορεῖ νὰ εἶναι συνένοχη με τὴ βαρβαρότητα. «Ὡς ἐὰν τὸ εὐθραστο οἰκοδόμημα τῆς ἀπάντησης τῆς Ἄρεντ ἤθελε νὰ διαφυλάξει μιὰ δυνατότητα λύτρωσης ἔναντι τοῦ ἀπόλυτου κακοῦ», συνεχίζει ὁ Ντερριντὰ ὀδηγώντας μας σὲ αὐτὸ που δὲν λέει ἡ Ἄρεντ. Μάλιστα ὁ Ντερριντὰ τὸ κάνει ἀθώντας «τὴ γερμανικὴ γλώσσα» πρὸς τὴ μητέρα γλώσσα καὶ τὸ ἐπίθετο

τῶν ἐκτοπισμένων, τῶν ξεριζωμένων, τῶν νομάδων εἶναι δύο στεναγμοί, δύο νοσταλγίες: οἱ νεκροὶ τους καὶ ἡ γλώσσα τους. Ἄφ' ἐνός θὰ ἤθελαν νὰ ἐπανεέλθουν, τουλάχιστον ὡς προσκύνημα, στοὺς τόπους ὅπου οἱ ἐνταφιασμένοι νεκροὶ τους ἔχουν τὴν τελευταία κατοικία τους (ἡ τελευταία κατοικία τῶν δικῶν τους τοποθετεῖ ἐδῶ τὸ ἦ θ ο ς, τὴν κατοίκηση ἀναφορᾶς γιὰ νὰ προσδιοριστεῖ τὸ σπίτι, ἡ πόλη ἢ ἡ χώρα ὅπου οἱ συγγενεῖς, ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ὁ παππούς καὶ ἡ γιαγιά ἀναπαύονται με μιὰ ἀνάπαυση που εἶναι ὁ χώρος τῆς ἀκινήσιας ἀπὸ τὴν ὁποία μετρᾶ κανεὶς ὅλα τὰ ταξίδια καὶ ὅλες τὶς ἀπομακρύνσεις). Ἄφ' ἑτέρου οἱ ἐξόριστοι, οἱ ἐκτοπισμένοι, οἱ ἀπελαθέντες, οἱ ξεριζωμένοι, οἱ ἀπάτριδες, οἱ ἄνομοι νομάδες, οἱ ἀπόλυτοι ξένοι συχνὰ συνεχίζουν νὰ ἀναγνωρίζουν τὴ γλώσσα, τὴ λεγόμενη μητρικὴ γλώσσα, ὡς τὴν ἔσχατη πατρίδα τους, καὶ δὴ ὡς τὴν τελευταία κατοικία τους. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἦταν ἡ ἀπάντηση που ἔδωσε μιὰ μέρα ἡ Χάννα Ἄρεντ: δὲν ἐνιωθε πλέον Γερμανίδα παρὰ μόνο μέσα στὴ γλώσσα *, ὡς ἐὰν ἡ γλώσσα ἦταν ἓνα ἀπομεινάρι τοῦ ἀνήκειν, μολονότι —θὰ ἐπανεέλθουμε σ' αὐτὸ τὸ θέμα— τὰ πράγματα εἶναι πιὸ περίπλοκα. Ἄν φαίνεται νὰ εἶναι ἐν πάση περιπτώσει, καὶ μάλιστα με τὸν ἴδιο τρόπο, ὁ πρῶτος καὶ τελευταῖος ὄρος τοῦ ἀνήκειν, ἡ γλώσσα εἶναι ἐπίσης ἡ ἐμπειρία τῆς ἀνιδίωσης [expropriation], μᾶς μὴ ἀναγώγιμη ἀποϊδιοποίησης [exappropriation]. Ἡ λεγόμενη «μητρικὴ» γλώσσα εἶναι ἤδη «γλώσσα τοῦ ἄλλου». Ἄν ἐδῶ λέγομε ὅτι ἡ γλώσσα εἶναι ἡ πατρίδα, τουτέστιν αὐτὸ που μεταφέρουν στὴ σόλα τῶν ὑποδημάτων τους οἱ ἐξόριστοι, οἱ ξένοι, ὅλοι οἱ περιπλανώμενοι Ἰουδαῖοι τοῦ κόσμου, δὲν τὸ κάνουμε γιὰ νὰ ἀναφεροῦμε σὲ κάποιον τερατῶδες σῶμα, ἓνα ἀνέφι-

«τρελή» προς την πλευρά όλης της τρέλας, μαζί με τους τρόμους της και τις τυφλότητές της. Μας δείχνει ότι η Άρεντ ενσπείρει την αμφιβολία εκεί που θα ήθελε να δώσει στον εαυτό της τη βεβαιότητα, όπως ακριβώς η απάρνηση αξιοδοτεί αυτό από το οποίο θα ήθελε να εξαλείψει το ίχνος του. Διότι το άκουσμα του Ντερριντά είναι οίονει ψυχαναλυτικό, όταν ο ίδιος αποκαλύπτει τη νυχτερινή πλευρά που ση- ρίζει τον αίνιγματικό τόπο του ερωτήματος.

Άπό τη στιγμή που πραγματοποιήθηκε αυτή η μετάβαση

κτο σώμα, ένα σώμα του οποίου το στόμα και η γλώσσα θα έσερνε τα πόδια, και δη κάτω από τα πόδια. Αυτό γίνεται γιατί εδώ διακυβεύεται το βήμα [pas], ακόμη μιὰ φορά, ή πρόοδος, ή επίθεση, ή παραβίαση, ή παρέκβαση. Τί ονομάζει πράγματι ή γλώσσα, ή λεγόμενη μητρική γλώσσα, αυτή που μεταφέρει κανείς μαζί του, αυτή που επίσης μας μεταφέρει από τη γέννηση στον θάνατο; Δεν απεικονίζει το σπίτι που ούδέποτε μας εγκαταλείπει; Το ίδιο ή την ιδιοκτησία, τουλάχιστον τη φαντασίωση ιδιοκτησίας ή όποια, όσο είναι δυνατόν πιο κοντά στο σώμα μας, και σ' αυτό πάντοτε επανερ- χόμαστε, θα έδινε τόπο-ένανσμα στον πιο αναπαλλοτρίωτο τόπο, σέ ένα είδος κινητού οικιστικού περιβάλλοντος, ενός ενδύματος ή ενός αντίσκηνου; Η λεγόμενη μητρική γλώσσα δεν θα πρέπει να είναι ένα είδος δεύτερου δέρματος που φέ- ρει κανείς πάνω του, ένα κινητό σπίτι; Άλλά και ένα άμετα- κίνητο σπίτι, έφ' όσον μετακινείται μαζί μας;

Στην προηγούμενη συνεδρία είχαμε αναφερθεί στις νέες τηλετεχνολογίες, στο τηλέφωνο, στην τηλεόραση, στο fax ή στο e-mail, στο Internet επίσης, σέ όλες αυτές τις μηχανές που εισάγουν την πανταχού παρούσα διάσπαση, και στην εκρίζωση του τόπου, στη δια-τόπιση της οικίας, στη διάρρη- ξη μέσα στο σπίτι. Έ λοιπόν, ή όμιλία, ή μητρική γλώσσα δεν είναι μόνο το σπίτι που ανθίσταται, ή αυτότητα του έαυ- του που την αντιπαραθέτει κανείς σαν δύναμη αντίστασης, σαν μιὰ αντι-δύναμη έναντίον αυτών των δια-τοπίσεων. Η γλώσσα ανθίσταται σέ όλες τις κινητικότητες γιατί μετακι- νείται μαζί μου. Είναι το λιγότερο άμετακίνητο πράγμα, το πιο κινητό προσίδιο σώμα που παραμένει ό σταθερός αλλά και φορητός όρος κάθε κινητικότητας: για να χρησιμοποιή-

στό δριο, ο Ντερρινά παρατηρεί το καινοφανές της περιοχής που προσφέρεται στον ίδιο: ή γλώσσα που εμφανίζεται ως τόπος της ίδιας της τρέλας.

«Υπάρχει μιὰ τρέλα στη σχέση με τή μητέρα που μάς εισάγει στην αινιγματική του σπιτιού. Η τρέλα της μητέρας απειλεί το σπίτι. Η μητέρα ως μοναδική μη αναπληρώσιμη, ως τόπος της γλώσσας, είναι αυτό που καθιστά δυνατή την τρέλα, ως δυνατότητα που μένει πάντοτε ανοιχτή στην τρέλα».

σω το fax ή το «κινητό» τηλέφωνο χρειάζεται να φέρω πάνω μου, μαζί μου, μέσα μου, ως εγώ, το πιο κινητό απ' όλα τα τηλέφωνα που ονομάζεται γλώσσα, ένα στόμα και ένα αυτί που δίνουν τη δυνατότητα να ακούς-τόν-εαυτό-σου-νά-μιλά.

Έδω περιγράφουμε –αυτό δεν σημαίνει ότι το επιβεβαιώνουμε– την ανθεκτικότερη φαντασίωση. Διότι αυτό που κατ' αυτόν τρόπο δεν με εγκαταλείπει, ή γλώσσα, είναι επίσης, στην πραγματικότητα, κατ' ανάγκην, πέραν της φαντασίωσης, αυτό που δεν παύει να αποχωρεί από μένα. Η γλώσσα προχωρεί μόνο αναχωρώντας από μένα. Είναι επίσης αυτό από το οποίο αναχωρώ, εκτρέπομαι και χωρίζομαι. Αυτό που χωρίζεται από μένα αναχωρώντας από μένα. Το να ακούς-τόν-εαυτό-σου-νά-μιλά, ή λεγόμενη «αυτο-πάθεια» του να ακούς-τόν-εαυτό-σου-νά-μιλά-στον-ίδιο-τόν-εαυτό-σου, το να ακούμε-τόν-εαυτό-μας-νά-μιλά ό-ξνας-στον-άλλο, το να ακούς-τόν-εαυτό-σου-νά-μιλά μέσα στη γλώσσα ή από το στόμα στο αυτί είναι ακριβώς το πιο κινητό από τα κινητά επειδή είναι το πιο ακίνητο, το σημείο μηδέν όλων των κινητών τηλεφώνων, το απόλυτο έδαφος όλων των μετακινήσεων και γι' αυτό φρονοῦμε ότι σε κάθε βήμα το μεταφέρουμε, όπως λέγεται, στη σόλα των υποδημάτων μας. Αλλά πάντοτε ενώ χωρίζεται κατ' αυτόν τον τρόπο από τον εαυτό, ενώ ποτέ δεν απαλλάσσεται από αυτό το οποίο, καθώς αναχωρεί από τον εαυτό, δεν παύει να εγκαταλείπει, με το ίδιο βήμα, τον τόπο της καταγωγής του.

Τί συμβαίνει στο τέλος του *Οιδίποδος επί Κολωνῶν*; Ο Οιδίποδας λοιπόν, όπως είπαμε, έπεξηγεῖ-έξεικονίζει αυτή την παράξενη έμπειρία της φιλοξενίας: να πεθαίνεις στα ξένα και όχι πάντοτε όπως θα το επιθυμοῦσες. Σ' αυτή την

Ἡ μυστική, μύχια πραγματικότητα τῆς γλώσσας πού ὑπερασπιζόταν ἡ Ἄρεντ, αὐτὴ ἡ μητρικὴ γλώσσα πού τὴν ὀνόμαζε «ἀναντικατάστατη», στεγάζει μέσα τὸν παραλογισμό, τὸ τραῦμα, τὸ μίσος. Ὁ Ντερριντὰ ἐπιμένει ὅτι αὐτὴ ἡ γλώσσα εἶναι κατ' εἰκόνα τῆς «μοναδικῆς μὴ ἀναπληρώσιμης μητέρας», αὐτῆς τῆς μητέρας στὴν ὁποία ὁ κοινός, ἐπιθυμητικός, ἐρωτευμένος κόσμος μπορεῖ νὰ μετατραπῆ σὲ τρόμο· μιὰ μητέρα πού μπορεῖ νὰ παραδοθεῖ χωρὶς χρονοτριβὴ στὴν τρέλα. Ἀπὸ τὸ πιὸ οἰκτεῖο ἀναδύεται

τραγωδία τῶν γραπτῶν καὶ ἀγραφῶν νόμων, προτοῦ ζήσει τὴν ἐμπειρία τοῦ τελευταίου καθήκοντος πρὸς τὸν ἕναν ἀπὸ τοὺς νεκροὺς ἀδελφούς της, ἡ Ἀντιγόνη ὑπομένει καὶ κατονομάζει τὸ φοβερὸ πρᾶγμα: νὰ ἔχει στερηθεῖ τὸν τάφο τοῦ πατέρα της, νὰ ἔχει στερηθεῖ προπάντων, ὅπως καὶ ἡ ἀδελφὴ της Ἴσμήνη, τὴ γνώση ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελευταία κατοικία τοῦ πατέρα. Καὶ τὸ χειρότερο, νὰ τὸ ἔχει στερηθεῖ ἀπὸ τὸν πατέρα, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἴδιου τοῦ πατέρα. Σύμφωνα μὲ ἕναν ὄρκο. Πράγματι, τὴ στιγμὴ πού πεθαίνει, ὁ Οἰδίποδας δίνει στὸν Θεσέα τὴν ἐντολὴ νὰ μὴ ἀποκαλύψει ποτὲ σὲ κανένα τὸν τόπο τοῦ τάφου του, ἰδιαίτερα στὶς κόρες του. Εἶναι σὰν νὰ ἤθελε νὰ φύγει χωρὶς μάλιστα νὰ ἀφήσει μιὰ διεύθυνση γιὰ τὸ πένθος τῶν θυγατέρων του πού τὸν ἀγαποῦν. Εἶναι σὰν νὰ ἤθελε νὰ κάνει τὸ πένθος τους ἀπείρως χειρότερο, ἀκόμη καὶ νὰ τὸ βαρύνει μὲ τὸ πένθος πού δὲν μποροῦν πλέον νὰ ἔχουν. Θὰ στερήσει στὶς κόρες του τὸ πένθος τους, καθὼς τὶς ὑποχρεώνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ πενήθουν τὸ πένθος τους. Γνωρίζει κανεὶς ἄλλο εἶδος δώρου τόσο γενναιόδωρου καὶ τόσο δηλητηρώδους ὅσο αὐτό; Ὁ Οἰδίποδας δὲν δίνει στὶς θυγατέρες του οὔτε τὸν χρόνο τοῦ πένθους, τὶς ἀποκλείει ἀπ' αὐτὸν· ἀλλὰ, μάλιστα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, προσφέρει σ' αὐτὲς ἀκόμη, ταυτόχρονα, μιὰ ἀναστολὴ χωρὶς ὄρια, ἕνα εἶδος ἀπειροῦ χρόνου.

[Ἀντίστιξη: δευτερεῦον μοτίβο, σχετικὰ ἀνεξάρτητο καὶ ὑπερθετιμμένο μέσα σὲ μιὰ πολυφωνία. Ἀπὸ τούτη τὴ στιγμή ὅ,τι θὰ λεχθεῖ γιὰ τὸν θάνατο καὶ τὸν ἐνταφιασμό τοῦ Οἰδίποδα, τοῦ παραβάτη πατέρα-γιου, τοῦ πατέρα-γιου, τοῦ ἐκτὸς τοῦ νόμου (ἄ ν ο μ ο ς) πατέρα-ἀδελφοῦ-τῶν-θυγατέ-

ξαφνικά ή άνησυχία ότι ένα παράλογο σύμπαν υποκαθιστά με σπαρακτικό και σχεδόν άδιανόητο τρόπο τον κόσμο που έχει δοθεί από τη μητέρα.

«Πρέπει να συσχετίσουμε την ουσία της τρέλας με την ουσία της φιλοξενίας, στα παράλια αυτού του ανεξέλεγκτου ξεσπάσματος έναντι εκείνου που είναι πιο κοντά».

Έν συνεχεία ο Ντερριντά πραγματοποιεί μία νέα μετάβαση στο όριο όταν λέει για τη μητρική τρέλα ότι αυτή μας κάνει να διαβλέπουμε κάτι από την ουσία της τρέλας. Ο

ρων-του, θα μπορούίτε να τó έννοείτε-άκούτε σαν αντίστοιξη ένός στοχασμού σχεδόν σιωπηλοῦ, μάλλον επιφυλακτικού [réticent], με τή σημασία που ή *επιφύλαξη* [réticence], τó γνωρίζετε, είναι ή μορφή ένός περιεσκεμμένου *άπο-σιωπών* [se-taire] ⁴⁶, για να άφήσει να έννοηθεί-άκουστεί κάτι περισσότερο από τήν εύγλωττία. Έδω θα μπορούσε να τεθεί τó ζήτημα να σκεφτούμε, για να τó αναλύσουμε επίσης, αυτό που διαδραματίστηκε πρόσφατα ανάμεσα στην έκκλησία τής Παναγίας τών Παρισίων και στην κωμόπολη Ζαρνάκ: συνάμα τó αντίθετο και τó ίδιο πράγμα από/μέ τόν ένταφιασμό του Οιδίποδα, αλλά και ένα άπαξ στην ιστορία τής ανθρωπότητας, έν πάση περιπτώσει στην ιστορία του κράτους ως τέτοιου, στην καταστατική μορφή του. Μεταξύ δύο κηδειών, μία και δύο οικογένειες, από τή μία κηδεία στην άλλη: ένα και μόνος pater familias, ένας και μόνος κύριος του οίκου και άρχηγός του κράτους, ιδιώτης και μονάρχης, δύο γιοί και μόνο μία θυγατέρα, ή Άντιγόνη χωρίς τήν Ίσμήνη, μία και μόνη θυγατέρα που πρέπει να κρατήσει μία μοναδική σχέση με τόν άγραφο νόμο ⁴⁷. Έδω δέν θα πούμε τίποτε γι' αυτό, ίσως έσεις οι ίδιοι θα τó σκέφτεστε σε κάθε βήμα και θα επανέλθουμε έν πλήρη ελευθερία, άν θέλετε, κατά τή διάρκεια τής συζήτησης. Έδω υπάρχουν πάρα πολλά πράγματα που θα μπορούσαν να λεχθούν και θα μου επέτρεπαν να κρατήσω κάποιες σημειώσεις για ένα σεμινάριο ⁴⁸.]

Στό κατώφλι του θανάτου, λοιπόν, ό Οιδίποδας δηλώνει στον Θησέα:

«Θά σου μάθω λοιπόν, γιέ του Αίγέα [αρα είναι μία διδα-

Ντερριντά μᾶς ὁδηγεῖ στοῦ νὰ σκεφτοῦμε τὴ μητέρα γλώσσα ὡς μεταφορὰ γιὰ «τὸ σπῖτι μου στοῦ σπῖτι τοῦ ἄλλου» – ἕναν τόπο χωρὶς τόπο ποῦ ἀνοίγεται στὴ φιλοξενία – καὶ ἡ ὁποία ὡς τέτοια νεύει πρὸς τὴν οὐσία τῆς φιλοξενίας.

Αὐτὲς οἱ μεταβάσεις στοῦ ὄριο καθιστοῦν γιὰ μᾶς εὐανάγνωστη τὴ μόλυνση τῆς φιλοξενίας διαμέσου τοῦ «ἀνεξέλεγκτου ξεσπάσματος ἐναντι ἐκείνου ποῦ εἶναι πιὸ κοντά», ὅταν ἡ ἐγγύτητα ὑποκαθίσταται μὲ τὴν ἔκρηξη τῆς βίας ποῦ δανεῖζεται τὴν τρέλα τῆς ἀπὸ τὸ μητρικὸ στοιχεῖο. Ὁ Ντερ-

σκαλία, διδάξω] ποιό θησαυρὸ θὰ φυλάξετε, ἐσὺ καὶ ἡ πόλη σου, μακριὰ ἀπὸ τὴ γήρανση καὶ τὶς ἐγνοιες τῆς. Στὸν τόπο [χωρὸν: πρόκειται, ὅπως ἡ χώρα, γιὰ τὸν τόπο, τὸ διάστημα, τὴν τοποθεσία, τὸν τόπο διαμονῆς, τὴν περιοχὴ, τὴ χώρα] ὅπου πρέπει νὰ πεθάνω, θὰ σὲ ὁδηγήσω ὁ ἴδιος παρευθύς, χωρὶς κανέναν ὁδηγὸς νὰ μὲ κρατᾶ ἀπὸ τὸ χέρι ⁴⁹».

Ὁ Οἰδίποδας προτίθεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ ἐπιλέξει τὴν κατοικία του, τὴν τελευταία κατοικία του. Θέλει νὰ εἶναι μόνος του ὅταν τὸ κάνει, εἶναι ὁ μόνος γιὰ νὰ τὸ ἀποφασίσει, μόνος γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ σκοπὸ, μόνος στοῦ μέτρο ποῦ ὑπογράφει, μόνος γιὰτὶ ἐκδίδει τὴν ἀπόφαση γιὰ τούτη τὴν ἐπιλογὴ καὶ θέλει νὰ προσέλθει ἀπὸ μόνος του στὸν τόπο τοῦ θανάτου του καὶ τοῦ ἐνταφιασμοῦ του. Καθοδηγεῖ κρυφὰ τὴ δική του κηδεία. Σχεδὸν κρυφὰ [en secret], νὰ τὸ διευκρινίσουμε, γιὰτὶ ὅταν ζητᾶς γιὰ ἕνα μυστικὸ [secret], ὀφείλεις ἐπίσης νὰ τὸ ἐκμυστηρευθεῖς ἐμπιστευτικά. Γι' αὐτὸ καὶ ὀρκίζει τὸν Θεσέα νὰ κρατήσῃ τὸ μυστικὸ.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὸ τὸ μυστικὸ δὲν τὸ ἀποκαλύπτει ἐκ τῶν προτέρων στὸν Θεσέα. Τὸ ἀναγγέλλει, ἀφήνει νὰ μαθευτεῖ ὅτι ὑπάρχει ἕνα φυλαγμένο μυστικὸ, ἕνα μυστικὸ ποῦ πρέπει νὰ φυλαχτεῖ, ἀλλὰ ὁ ἴδιος θὰ τὸ ἀποκαλύψῃ μόνος κατὰ τὴν ἄφιξη, στὶς παρυφῆς τοῦ τάφου, στὸν τόπο τῆς τελευταίας κατοικίας.

«Ἐσὺ ὅμως μὴ τὸν δείξεις σὲ κανέναν ἄλλο, μὴν ἀποκαλύψεις οὔτε ποῦ κρύβεται οὔτε ποῦ βρίσκεται αὐτὸς ὁ τόπος, ἂν θέλεις κάποια μέρα νὰ σὲ ἀξιῶσω μὲ μιὰ βοήθεια ἰσάξια

ριντά διακρίνει την επανεμφάνιση μιᾶς παρεμφεροῦς «οἰκείας» βίας στὰ συμβάντα τῶν πολέμων μέσω ὁμήρων ἢ στίς τρομοκρατικές ἐνέργειες ἐναντίον πολιτῶν, ἀλλὰ αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο θέτει ἐξίσου ὀρισμένα ἐρωτήματα ἐκ τοῦ σύνεργου, σὲ τοῦτο τὸ πεδίο, εἶναι ἡ ἀντιστροφή τῆς φιλοξενίας σὲ ἐχθρότητα μὲ ἀφετηρία τὴν πάντοτε δυνατὴ διαστροφή τοῦ Νόμου.

«Ἡ τρέλα τῆς γλώσσας μητέρας», λέει, «μᾶς θέτει στὰ ἴχνη μιᾶς μητέρας ποὺ ἐπιβάλλει τὸ νόμο ἀπὸ τὸν τόπο ἑνὸς

μὲ χίλιες ἀσπίδες, καὶ μάλιστα μὲ τὴν ἐνίσχυση ἑνὸς στρατοῦ ποὺ θὰ φτάσει ἀπὸ γειτονικὴ χώρα. Ἄλλὰ τὸ εὐσεβὲς μυστήριό ποὺ τὰ λόγια [parole] δὲν ἔχουν δικαίωμα νὰ τὸ ταράξουν [κυριολεκτικά: τὸ πιὸ ἀκάθαρτο πράγμα, τὸ πιὸ καταραμένο ποὺ δὲν πρέπει νὰ εἰπωθεῖ, τὸ μυστικὸ ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὸ βεβηλώσουν τὰ λόγια, τὸ καταραμένο πράγμα ποὺ δὲν πρέπει νὰ τὸ ἀγγίξεις, οὔτε νὰ τὸ θέσει σὲ κίνηση ὁ λόγος, ὁ λόγος [discours] (ἅ δ' ἐξ ἀγισταμηδέ κινεῖται ἰλόγω)], αὐτὸ τὸ μυστικὸ θὰ τὸ μάθεις, ἐσύ, μόλις φτάσεις ἐκεῖ – ἐσύ μονάχος, γιατί ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τὸ ἀποκαλύψω σὲ κανένα [ἄρα πρόκειται γιὰ ἕνα καταραμένο μυστικὸ, γιὰ τὸν τόπο ὅπου θὰ πεθάνει καὶ θὰ ἐνταφιαστεῖ, καὶ αὐτὸ τὸ μυστικὸ τὸ ἐκμυστηρεῖται ἐμπιστευτικά σὲ κάποιον, στὸν Θεσέα, ἐνῶ ταυτόχρονα τοῦ λέει ὅτι ὁ ἴδιος δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ τὸ ἐκμυστηρευτεῖ ἐμπιστευτικά. Σχεδὸν σὰν νὰ μὴ γνωρίζει τὸ μυστικὸ, τὸ ὁποῖο, ὅπως τοῦ λέει, ὁ Θεσέας θὰ τὸ ἀνακαλύψει μόνος του –καὶ ἔκτοτε θὰ πρέπει νὰ τὸ κρατήσει κρυφὸ– συνοδεύοντάς τον μέχρι τὴν τελευταία κατοικία του, τὴν τελευταία διαμονή του, τὸ τελευταῖο οἰκιστικὸ του περιβάλλον], οὔτε σὲ κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς πολίτες, οὔτε στὰ δικά μου παιδιά, παρὰ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχω γι' αὐτὰ [“παρὰ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχω γι' αὐτὰ”: ὡς ἐὰν τὸ νὰ ἀγαπᾶς εἶναι τελικὰ αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ἔπρεπε νὰ σηματοδοτηθεῖ σὲ τούτη τὴν ἐσχατὴ ἀπόδειξη ἀγάπης; ἢ ὁποῖα συνίσταται στὸ νὰ ἀφήνεις νὰ γνωρίζουν οἱ ἀγαπημένοι ποὺ πεθαίνεις, ποὺ εἶσαι νεκρὸς, ποὺ εἶσαι: νεκρὸς, ποὺ εἶσαι: νεκρὸς, ὅπου εἶσαι μίᾳ φορᾷ νεκρὸς, καὶ ὡς ἐὰν ὁ Οἰδίποδας ἔχει στερηθεῖ τὸ δικαίωμα νὰ δώσει αὐτὴ τὴν ἐσχατὴ ἀπόδειξη ἀγάπης σὲ ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἀφιε-

έκνομου». Μητρική αρχή που ό Ντερριντά τή συσχετίζει με τόν Οιδίποδα, «ό όποίος από τόν τόπο του τάφου που τόν έχει αποκρύψει από τις θυγατέρες του αξιώνει να επιβάλει τόν νόμο με τό μυστικό που τό έκμυστηρεύεται έμπιστευτικά στον Θησέα». «Μήπως, έν προκειμένω, Ό Νόμος τής καθαρής φιλοξενίας ως δικαιοσύνη μάς επιτάσσει να ανοίξουμε τή φιλοξενία πέραν τής οίκογενείας;», διερωτάται; Όστόσο ή απόρριψη τής οίκογενείας (καί όλης τής δομής μέσα στην όποία συνεχίζεται αυτή ή οίκογένεια, ή κοινωνία

ρώνει τήν αγάπη του και τούς αγαπά, στίς θυγατέρες του και στους γιούς του, έν προκειμένω στίς θυγατέρες του, τήν Άντιγόνη και τήν Ίσμήνη και τότε -έπειδή άκριβώς στερείται του δικαιώματος να αποκαλύψει σε αυτές που αγαπά τόν τόπο του θανάτου του, εκεί όπου είναι νεκρός, εκεί όπου είναι, νεκρός, μία φορά νεκρός, νεκρός μία φορά νεκρός, νεκρός μία και μόνη φορά μία φορά νεκρός άπαξ διά παντός- είναι σαν να του στερούν τις θυγατέρες που έχει, σαν να μην είχε θυγατέρες, σαν να μην έχει πλέον ή σαν να μην είχε ποτέ]. Φύλαξέ το, μόνο έσύ, πάντοτε [να τό σώσεις έσύ πάντοτε (ά λ λ' α υ τ ό ς α ι ε ι σ ω ξ ε), και τό πάντοτε, α ι ε ι, τό "κάθε χρονική στιγμή", είναι ό χρόνος τής σωτηρίας / χαιρετισμού, του διασφαλισμένου μυστικού όσον άφορά τόν τόπο όπου είναι-κάνεις-νεκρός], και όταν θα φτάσεις στο τέλος τής ζωής σου (τ έ λ ο ς τ ο υ ζ η ν) να τό έμπιστευθείς στον πιο άξιο, έτσι ώστε αυτός με τή σειρά του, και ούτω καθεξής, να τό αποκαλύψει στον κατοπινό του... 50».

Άν ακολουθήσουμε τή λογική αυτού του λόγου, με τό βηματισμό όλων εκείνων που μόλις άκούσαμε και αυτών που έπονται, θα συλλάβουμε τό μέτρο αυτού του ύπολογισμού. Καί προπάντων των όρων που έχουν τεθεί. Η παράδοση θα διασφαλιστεί με τό έξης τίμημα: ή καλή παράδοση, αυτή που θα σώσει τήν πόλιν [cité], αυτή που θα διασφαλίσει τήν πολιτική σωτηρία τής πόλης [ville], έχει είπωθει ότι θα στηριχθεί, όπως ή ίδια ή παράδοση, στη διαβίβαση ενός μυστικού. Όχι όποιουδήποτε ζωντανού μυστικού, αλλά ενός μυστικού που άφορά τόν κρυφό τόπο ενός θανάτου, τουτέστιν

τῶν πολιτῶν, τὸ κράτος, τὸ ἔθνος) σημαίνει τὴν ἐπιβεβαίωση τῆς καθαρῆς φιλοξενίας μέσω τῆς ἀδυνατότητάς της. Συνεπῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ σκεφτοῦμε τὴ φιλοξενία ἐκκινώντας ἀπὸ αὐτὸ τὸ παράδοξο. «Ἡ φιλοξενία, στὴν Εὐρώπη, θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ὁ χώρος ὄλων τῶν μαχῶν πού πρέπει νὰ δώσουμε», καταλήγει.

Σὲ τούτη τὴν τελευταία μετάβαση στὸ ὄριο ὁ Ντερριντὰ δὲν μᾶς ἐκθέτει μόνον τὴν προβληματικὴ Τοῦ Νόμου καὶ τῆς διαστρεψιμότητάς του, ἀλλὰ αὐτὸ πού γεννιέται μέσα στὴ

τοῦ θανάτου τοῦ Οἰδίποδα. Κρυφὴ γνώση, μυστικὸ πού ἀφορᾷ τὴ γνώση, μυστικὸ πού ἀφορᾷ τὸ νὰ γνωρίζεις πού πεθαίνει, τελικά, ὁ μεγάλος παραβάτης, ὁ ἐκτὸς τοῦ νόμου, ὁ τυφλὸς ἄ ν ο μ ο ς πού δὲν μπορεῖ ὁ ἴδιος νὰ ἐμπιστευτεῖ τὸ μυστικὸ πού ἐπιτάσσει στοὺς ἄλλους νὰ τὸ φυλάξουν σχετικὰ μὲ τὸν τόπο ὅπου αὐτός, ὁ ξένος, θὰ τὸ μάθει ἅπαξ καὶ εἶναι-νεκρός.

«... νὰ τὸ ἐμπιστευθεῖς στὸν πιὸ ἄξιο ἔτσι ὥστε αὐτὸς μὲ τὴ σειρὰ του, καὶ οὕτω καθεξῆς, νὰ τὸ ἀποκαλύψει στὸν κατοπινὸ του. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ κρατήσεις τὴ χώρα σου μακριὰ ἀπὸ τὶς καταστροφές πού θὰ τὶς ἐπέβαλαν τὰ τέκνα τῆς Γῆς [τὰ τέκνα τῆς Γῆς εἶναι ἡ φυλὴ τῶν Θηβῶν πού προῆλθε ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ Δράκοντα πού εἶχε σπείρει ὁ Κάδμος. Ἡ Θῆβα εἶναι κόρη τῆς Γῆς]. Πόσες πόλεις [πόσα κράτη], τόσο καλοκυβερνημένες, ἔχουν παρασυρθεῖ στὴ ὑπερβολὴ (ὑ β ρ ι ς, κ α θ ὑ β ρ ι σ α ν)! Τὰ μάτια τῶν θεῶν μποροῦν πράγματι νὰ ἀνακαλύψουν [τὰ μάτια τῶν θεῶν παρακολουθοῦν ἀγρυπνα, ὅπως οἱ νόμοι πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας – ἢ πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι ἢ τὸν θάνατο], ἀκόμη καὶ μετὰ ἀπὸ πολὺ καιρὸ, ἐκείνους πού περιφρονώντας τοὺς οὐρανούς γύρισαν στὴν τρέλα (μ α ί ν ε σ θ α ι). Νὰ εἶσαι ἀποφασισμένος, τέκνο τοῦ Αἰγέα, νὰ μὴ γίνεις κάτι τέτοιο [φόβος γιὰ ἐλευσόμενο πόλεμο μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Θηβῶν] ⁵¹».

Ὁ Οἰδίποδας ἐπιταχύνει τὸ βῆμα του κατευθυνόμενος πρὸς τὸν τόπο τὸν ὅποιο κρατᾷ κρυφὸ. Θέλει νὰ ἀποφύγει τὴν καθυστέρηση σὲ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴ συνάντηση μὲ τοὺς

σκέψη από τη σχέση με τη γλώσσα στο βαθμό που αυτή περιγράφει μια καθολική δομή. Ο Ντερριντά, καθώς αναφέρεται στους συγγραφείς και στοίχες στοχαστές για τους οποίους «η γλώσσα ήταν μια επίκτητη και όχι μητρική οικειότητα», παραθέτει την πολύ ωραία φράση του Λεβινάς: «Η ουσία της “γλώσσας” είναι φιλία και φιλοξενία», προσθέτοντας: «Στην ιερότητα του εδάφους ως ριζικής θεμελίωσης, την οποία υπερασπιζόταν η Άρεντ, ο Λεβινάς ή ο Ρόζεντσβάικ αντιπαραθέτουν την ιερότητα του νόμου».

θεούς. Θα έπρεπε να παρακολουθήσουμε το μοτίβο της καθυστέρησης και της σπουδής, το χρόνο και το ρυθμό αυτής της διαδρομής, τη στάση [*halte*] και τη σπουδή [*hâte*] που χαρακτηρίζουν το βηματισμό αυτής της τραγωδίας. Άπευθυνόμενος στις θυγατέρες του, ο Οιδίποδας ζητά από αυτές να τον ακολουθήσουν. Ώς τώρα τον οδηγούσαν, αυτόν, τον τυφλό. Έφεξης θα τις οδηγήει. Άν και τυφλός, είναι αυτός που πηγαίνει, δείχνοντας το δρόμο, είναι αυτός που θα δείξει το δρόμο. Ζητά μάλιστα από τις κόρες του να μην τον άγγιζουν. Έδώ δέν είναι ο νόμος που θα πρέπει να μείνει άνεγγιχτος, αλλά ο ά ν ο μ ο ς:

«Έλατε χωρίς να με άγγιζετε, και αφήστε με ολομόναχο να βρω το ιερό μνήμα (τ ό ν ι ε ρ ό ν τ ύ μ β ο ν), όπου η Μοίρα θέλει να ταφώ, σε τούτη τη χώρα [κ ρ υ φ θ ή ν α ι χ θ ο ν ί: να ταφώ στη γη, να κρυφτώ, να σκεπαστώ, να χαθώ μέσα στην κρύπτη μου] ⁵²».

Ξένος σε ξένη γη, ο Οιδίποδας οδεύει λοιπόν προς έναν λαθραίο τόπο. Σάν ένα είδος λαθρομετανάστη, εκεί θα είναι κρυμμένος μες στον θάνατο: θαμμένος, ένταφιασμένος, οδηγημένος κρυφά μέσα στη νύχτα μιās κρύπτης. Άντιστρέφει τους ρόλους οδηγώντας, αυτός, ο τυφλός, τις θυγατέρες του και τον Θησέα. Άλλά και ο ίδιος οδηγείται από τον Έρμη και τη θεά του Κάτω Κόσμου:

«Ναί, άπ' έδώ με οδηγούν μαζί ο Έρμης, ο οδηγός των νεκρών, και η θεά του Κάτω Κόσμου. Φως, άορατο για τα μάτια μου (Ώ φ ώ ς ά φ ε γ γ έ ς), που όμως πριν ήσουν δικό

Ἄργότερα ὁ Ντερριντὰ θὰ ἐπανέλθει στὴ σχέση μεταξύ τῆς τρέλας, τῆς μητέρας καὶ τῆς γλώσσας θέτοντας ἐρωτήματα, αὐτὴν τὴ φορά, γιὰ τὴν ἀφθαρτὴ σχέση μεταξύ τοῦ μητρικοῦ στοιχείου καὶ τοῦ θανάτου. Μπορεῖ κανεὶς νὰ λησμονήσει τὴν προσίδια γλώσσα του ἐπειδὴ αὐτὴ πρόδωσε, ὅπως λησμονεῖ τοὺς νεκροὺς του; «Προέχει νὰ διερωτηθοῦμε γι' αὐτὸ ποὺ συμβαίνει κατὰ τὸν θάνατο τοῦ ξένου ὅταν ἀναπαύεται σὲ ξένη γῆ· γνωρίζετε ὅτι τὸ κοινὸ στοιχεῖο τῶν ἐξορίστων, τῶν ἐκτοπισμένων, αὐτῶν ποὺ ἔχουν

μου γιὰ πολὺ καιρὸ, τὸ σῶμα μου νιώθει σήμερα τὴν ἐπαφὴ σου γιὰ τελευταία φορά ⁵³».

Τὸν ἀκοῦμε, τὸν τυφλό, τὸν ξένο χωρὶς βλέμμα, τὸν ἐκτὸς τοῦ νόμου ξένο ποὺ θέλει νὰ διαφυλάξει ἀκόμη ἓνα δικαίωμα ἐποπτείας ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀπαγορευμένο τόπο τῆς τελευταίας κατοικίας του. Τὸν ἀκοῦμε, αὐτὸν τὸν ξένο, νὰ παραπονιέται παράξενα.

Ποιὰ εἶναι ἡ αἰτίασὴ του, τὸ «αἰτίαμά» του; Τί συμβαίνει μὲ τὸ πένθος του; Γιατί αὐτὸ τὸ τελευταῖο πένθος; Σὰν τὸν ἐτοιμοθάνατο ποὺ θὰ ἔλεγε τελετουργικὰ «ἀντίο» στὸ φῶς τῆς ἡμέρας (γιατί ἂν γεννιέσαι βλέποντας τὸ φῶς, πεθαίνεις παύοντας νὰ βλέπεις τὸ φῶς), ὁ τυφλὸς θρηνεῖ, οἰκτίζει ἐπίσης, ἐπειδὴ πρέπει νὰ στερηθεῖ πολὺ σύντομα τὸ ἡμερήσιο φῶς. Ἐνῶ ὁμως ἐδῶ παραπονιέται ἐπειδὴ πρέπει νὰ χάσει τὸ φῶς μιᾶς ἡμέρας ποὺ ποτὲ δὲν θὰ εἶναι δικό του, ὁ τυφλὸς θρηνεῖ τὸ ἀπτό φῶς, τὸ θωπευμένο φῶς, τὸν ἥλιο ποὺ θωπεύει. Τὸ φῶς τὸν ἄγγιζε, ὁ ἴδιος τὸ ἄγγιζε, αὐτὸ τὸ ἀπτό καὶ συνάμα θωπευτικὸ-συγκινητικὸ φῶς. Μιὰ θέρμη τὸν ἄγγιζε ἀδιόρατα. Αὐτὸ ποὺ θὰ στερηθεῖ μὲς στὴν κρυπτότητα, κατὰ τὴ χρονικὴ στιγμή αὐτῆς τῆς κρύπτης, αὐτῆς τῆς κρύπτης τῆς κρύπτης, τὴ στιγμή ποὺ θὰ ταφεῖ κρυφὰ σὲ ἓνα κρυψώνα, εἶναι ἡ ἀνήκουστη ἐπαφὴ τοῦ φωτός. Σὲ τούτη τὴν τελευταία διεύθυνση δεσπόζει ἓνα λεξιλόγιο ποὺ κατονομάζει τὴ σημασιολογικὴ οἰκογένεια τῆς κρύπτης, τοῦ κρυψώνα, τοῦ μυστικοῦ. Ἡ διεύθυνση εἶναι κρυπτογραφημένη, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πεῖ, καὶ ἂν ὁ Οἰδίποδας τὴ δίνει στὶς θυγατέρες του καὶ στὸν Θησέα, στὸν Θησέα ποὺ τὸν ἀποκαλεῖ «πολυαγαπημένο, τὸν πιὸ ἀγαπημένο φιλοξενούντα ἢ

ἀπελαθεῖ, τῶν ξεριζωμένων, τῶν νομάδων εἶναι δύο στεναγμοί, δύο νοσταλγίες: οἱ νεκροὶ τους καὶ ἡ γλώσσα τους...».

Τόσο ἰσχυρὴ εἶναι αὐτὴ ἡ ἔκφραση τοῦ μεταναστεύοντος θανάτου, αὐτοῦ τοῦ πράγματος ποὺ μᾶς παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Ντερριντὰ σὰν τὴν εὐθραυστὴ σχέση ποὺ συνδέει τὸ μύχιο καὶ τὸ ἐφήμερο τῆς ὑποκειμενικότητας (ἡ ἐκ γενετῆς γλώσσα) μὲ αὐτὸ ποὺ μπορεῖ εὐκολότερα νὰ διαβαστεῖ, νὰ χειραγωγηθεῖ, νὰ ἐκ-σκαφτεῖ, στὸν ἐνταφιασμὸ (τὸ πτώμα). Ὁ νεκρὸς –ποὺ δὲν μᾶς ἀνήκει πλέον, ποὺ δὲν ἀνήκει πλέον

ξένο», τοὺς ἀπευθύνει μόνο ἓνα ἀφηρημένο μήνυμα: χωρὶς νὰ γνωρίζουν κάτι περισσότερο, ἄς γνωρίζουν τουλάχιστον ὅτι πηγαίνει σὲ ἓνα κρυφὸ τόπο. Κατευθύνει τὰ βήματά του σὲ μιὰ ἔσχατη κατοικία γιὰ νὰ ἐξαφανιστεῖ ἐκεῖ μέσα, γιὰ νὰ ἐγκρυφτεῖ ἐκεῖ, κρύπτη μέσα στὴν κρύπτη:

«Φεύγω μὲ τοῦτο τὸ βῆμα γιὰ νὰ κρύψω (κ ρ ύ ψ ω ν) μέσα στὸν Ἄδη τὴν τελευταία μέρα τῆς ζωῆς μου. Σ' ἐσένα τὸν πιὸ ἀγαπημένο ἀπὸ τοὺς φιλοξενοῦντες [μετάφραση γιὰ τὸν πιὸ ἀγαπημένο ἀπὸ τοὺς ξένους (φ ί λ τ α τ ε ξ έ ν ω ν), καὶ οἱ ξένοι εἶναι φιλοξενοῦντες, ὁ Οἰδίποδας ἀπευθύνεται σ' αὐτὸν ποὺ τὸν φιλοξενεῖ σὰν νὰ ἦταν ξένος τῆ στιγμῆ ποὺ θὰ πεθάνει σὲ ξένη γῆ ἀλλὰ σὲ κρυφὸ τόπο] σὲ τούτη τὴ χώρα, σὲ ὅλους ὅσοι σὲ ἀκολουθοῦν, εὐχομαί νὰ εἴστε εὐτυχισμένοι· ἀλλὰ μὲς στὴν εὐτυχία σας μὴ μὲ ξεχάσετε, ἀκόμη καὶ νεκρὸ, ἂν θέλετε ἢ εὐημερία νὰ μείνει μοίρα σας παντοτινὴ⁵⁴».

Εἶναι ἡ στιγμὴ ποὺ πρέπει νὰ ἐξαφανιστεῖ καὶ νὰ ἐγκρυφτεῖ, νὰ ἀφεθεῖ νὰ τὸν ἐγκρύψουν τουλάχιστον δύο φορές, σὰν νὰ ὑπῆρχαν δύο τόποι, δύο συμβάντα, δύο στιγμές τοῦ λαμβάνειν χώραν. Δύο χρόνοι γιὰ τὸν ἐνταφιασμὸ καὶ γιὰ τὴν ἐξαφάνιση ἐνὸς πτώματος ποὺ τὸ ἐκλεψαν δύο φορές, τὴ μία φορὰ πεθαίνοντας, μὲ τὴν ἀπώλεια τοῦ φωτὸς ποὺ τὸ εἶχε ἤδη χάσει, μὲ τὴ στέρηση τοῦ ἡμερήσιου φωτὸς ποὺ τὸ εἶχε ἤδη στερηθεῖ, τὴν ἄλλη φορὰ μὲ τὴν ταφή του σὲ ξένη γῆ, καὶ μάλιστα ὄχι μόνο μακριὰ ἀλλὰ σὲ μιὰ ἀπρόσιτη τοποθεσία. Γι' αὐτὸ ὁ Οἰδίποδας ζητᾷ νὰ μὴν τὸν λησμονήσουν. Παρακαλεῖ: νὰ τὸν κρατήσουν νεκρὸ. Θέτει αὐτὸ τὸ

στον εαυτό του ή σε κάποιον άλλον, αλλά ό όποιος ήταν άνέκαθεν προστατευμένος, στίς κουλτούρες μας, ίσως μέ μεγαλύτερη έγνοια από όποιονδήποτε ζώντα— καθιστά δυνατή την πράξη τής βεβήλωσης. Βεβήλωση πού είναι ένα έγκλημα έναντίον τών επίζώντων, τής μνήμης τους και τής άφθαρτης σχέσης πού διατηρεί ή μνήμη μέ τούς νεκρούς τής. Ωστόσο, σήμερα, ό Οιδίποδας θέλει νά αποκαλύψει αποκλειστικά στον Θησέα αυτήν ακριβώς τή μυχιότητα του μυστικού, τήν όποία στερεί από τίς θυγατέρες του — γεγονός πού κοινοποι-

αΐτημα, παρακαλεί, αλλά αυτή ή παράκληση είναι ένα κέλευσμα, αφήνει νά διαφανεί μία άπειλή, προετοιμάζει ή προαναγγέλλει έναν έκβιασμό. Έν πάση περιπτώσει μοιάζει τόσο πολύ μέ κάτι τέτοιο πού μπορεΐ κανείς νά παραπλανηθεί. Ό Οιδίποδας άπαιτεί νά μήν τόν λησμονήσουν. Διότι, προσοχή! Άν τόν λησμονήσουν, όλα θα πάνε άσχημα! Ως έκ τούτου, άπευθύνει τήν άπειλητική παράκληση και τό ύπολογισμένο κέλευσμα στον ξένο, στον πιο άγαπημένο ξένο ή φιλοξενούντα, στον φιλοξενούντα ως φίλο αλλά και σε ένα φίλο και σύμμαχο φιλοξενούντα πού έφεξης γίνεται ένα είδος όμηρου, ό όμηρος ενός νεκρού, ό δυνάμει αίχμάλωτος ενός δυνητικού άπόντος προσώπου..

Ό φιλοξενών γίνεται κατ' αυτόν τόν τρόπο ένας κρατημένος όμηρος, ένας κρατούμενος άποδέκτης, ύπεύθυνος για τό δώρο, αλλά και θύμα αυτού του δώρου τό όποιο ό Οιδίποδας, λιγάκι σαν τόν Χριστό, κάνει μέ τή θανά του [mourance] ή τή μονιά του [demeurance], τή θανομονιά του [demourance]⁵⁵: τούτο είναι τό σώμα μου, νά τό φυλάξετε σε ανάμνηση του έαυτού μου. Ό προσφιλής ξένος ή φιλοξενών, ό πολυαγαπημένος Θησέας στον όποιο άπευθύνεται κατ' αυτόν τόν τρόπο ό Οιδίποδας (φίλιτατε ξένων) τή στιγμή τής τελευταίας έπιθυμίας του, τή στιγμή πού του έμπιστεύεται αυτή τήν άμφίλογη έγκατοίκηση του έαυτού του [mise en demeure de soi]⁵⁶, τήν έμπιστευτική έκμυστήρηση του μυστικού τής κρύπτης του, ό κατ' αυτόν τόν τρόπο έλεκτός-έπιλεγμένος φιλοξενών είναι ένας όμηρος δεμένος μέ έναν όρκο. Ό Θησέας δέν βλέπει τόν έαυτό του νά ύποχρεώνεται από έναν όρκο πού έχει εκστομίσει αυθόρμητα, αλλά από έναν όρκο (όρκος) μέ τόν όποιο βρέ-

ήθηκε δημοσίως. Στην κοινωνία μας που διέπεται από την έμμονή της μονιμότητας, αλλά και από τις συνέπειες του νομαδισμού της που αυξάνονται από μέρα σε μέρα, οίονει για να «θίξουν» καλύτερα το απρόβλεπτο στοιχείο του ζωντος όντος που ένυπάρχει σε όλους μας, οί χρόνοι και οί τόποι της μεταμόρφωσης έκλαμβάνονται ως δυνητικά επικίνδυνοι, σχηματίζουν τις διαβάσεις απ' όπου εμφανίζονται οί πλέον αίφνίδιες ανατροπές· μιλώ για τή γέννηση και «τήν ώρα του θανάτου», έτσι όπως τή σηματοδότησε ό Μπλανσό.

θηκε, ναι, βρέθηκε, ασύμμετρα δεσμευμένος. Δεσμευμένο ένώπιον του θεού, προσδιορισμένος άπλως και μόνο από τή λόγο του Οιδίποδα. Διότι ό θεός έπιτηρεί, παρακολούθησ άγρυπνα τήν ταφή του άνδρα που είναι εκτός του νόμου. Και όταν οί θυγατέρες του Οιδίποδα θά του ζητήσουν να δοϋν τή ιερή μνήμη (ί ε ρ ο ν τ ύ μ β ο ν), όταν θά τόν ίκετεύσουν να τής αφήσει να έλθουν στον κρυφό τόπο του μυστικού, ό Οιδίποδας θά άρνηθει επικαλούμενος τόν όρκο (δ ρ κ ο ς) που τόν δένει με τόν θεό. "Όλος ό κόσμος είναι όμηρος του νεκρού, αρχίζοντας από τόν αγαπητό φιλοξενοϋντα που είναι δεσμευμένος από τή μυστική που τή έχουν δώσει, έμπιστευθεί, που του τή έχουν δώσει για να τή φυλάξει, που πρέπει να τή φυλάξει, έφόσον έφεξης είναι υποχρεωμένος από τόν νόμο που πέφτει πάνω του προτού μάλιστα να πρέπει να τόν επιλέξει να υπακούσει σ' αυτόν.

("Όλα αυτά μας έπαναφέρουν στην όδό του άόρατου θεάτρου τής φιλοξενίας, στον νόμο χωρίς νόμο τής έχθρότητας και δή στον πόλεμο μέσω των όμηρων. "Ας υπενθυμίσουμε τις διατυπώσεις του Λεβινάς, στις όποιες θά επανέλθουμε σε ένα άλλο πλαίσιο: «Τό υποκείμενο είναι ένας φιλοξενών *», εν συνεχεία, μερικά χρόνια άργότερα, «Τό υποκείμενο είναι όμηρος **».)

Τό τέλος του Οιδίποδα. Έδώ άκούσ τήν παράκληση του χορού: είτε ό ξένος (ξ έ ν ο ς) να κατέλθει στην κοιλάδα των νεκρών όπου τή πάντα σκεπάζονται, στον οίκο τής Στυγός. Άκούσ τις δύο κόρες οί όποιες, αφού ό Θησέας έχει δεσμευτεί με όρκο να σεβαστεί τή μυστική, πρέπει να αποχωριστούν τόν έτοιμοθάνατο πατέρα τους, έναν πατέρα που εν προκει-

Ἡ σαγήνη (καί ἡ ἐπιστημονικὴ ἐγκυρότητα) τῶν τεχνολογιῶν πού ἀποσκοποῦν στήν ἐξάλειψη τοῦ πόνου, στή βελτίωση τῆς ὑπαρξης, εἶναι οἱ ἴδιες πού τώρα συνοδεύουν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἐπὶ παραδείγματι, ὅλα τὰ στάδια τῆς ἐγκυμοσύνης, μὲ τὸν κίνδυνο νὰ μετατρέπουν τὴ μήτρα σὲ ἕναν χώρο παντελῶς «κοινοποιημένο», ἀνοιχτὸ σὲ ὅλες τὶς ἐξετάσεις, ἕναν «κοινὸ τόπο» πού τὸν ἐπωμίζεται ἡ ἰατρικὴ. Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τὸν θάνατο· τὸ νὰ πεθάνεις στὸ σπίτι σου ἔχει γίνει τόσο λίγο ἀποδεκτό, ὥστε κινδυνεύεις νὰ διαπρά-

μένω πεθαίνει χωρὶς μεγάλη καθυστέρηση. Τὸ θέμα τῆς καθυστέρησης εἶναι ἐπίμονο –τὸ ὑπαινίχτηκα πρὶν ἀπὸ λίγο– σὲ ὅλη αὐτὴν τὴ σκηνή. Ἴσως μάλιστα νὰ στεγάζει τὸ θέμα μιᾶς ὀργανωτικῆς ἀντιχρονίας, τοῦ ἀληθινοῦ κύριου τῶν τόπων σὲ ὅλη τὴ σκηνὴ τῆς τελικῆς φιλοξενίας. Δὲν πρέπει νὰ εἴμαστε καθυστερημένοι, πρέπει νὰ μειώνουμε τὴν καθυστέρηση, πρέπει πάντοτε νὰ ἐπισπεύδουμε λιγάκι περισσότερο. Οὕτως ἢ ἄλλως εἴμαστε πάντοτε καθυστερημένοι, ἡ συνείδηση προλαμβάνει, πάντοτε, μόνο τὸ ἐλάχιστο ἐκπρόθεσμο. Οἱ δύο κόρες ὀδύρονται, ἀλλὰ δὲν οἰκτίρουν μόνο ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ δοῦν πλέον τὸν πατέρα τους («νύχτα θανάτου ἔπεσε πάνω στὰ μάτια μας⁵⁷», λέει ἡ Ἀντιγόνη), παραπονοῦνται γιὰ τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ παραπονοῦνται-διαμαρτύρονται κυρίως, αὐτὲς οἱ παραπονιάρες-ἐνάγουσες, γιὰ δύο πράγματα, ὑπερασπίζονται δύο ὑποθέσεις καὶ κατηγοροῦν δύο φορὲς: ἀφ' ἑνὸς γιὰτὶ ὅτι ὁ πατέρας τους πέθανε σὲ ξένη γῆ, γιὰτὶ πρωτίστως θέλησε νὰ πεθάνει μακριά, ἀλλὰ ἀφ' ἑτέρου γιὰτὶ τὸ πτώμα του –κρυμμένο μέσα στὸ μυστικὸ μιᾶς ξένης γῆς–, τὸ πτώμα τοῦ πατέρα τους ἔχει ἐπίσης ἐνταφιαστῆ χωρὶς τύμβο. Ὁχι, ἴσως, χωρὶς τάφο, ἀλλὰ χωρὶς τύμβο, χωρὶς προσδιορισμένο τόπο, χωρὶς μνημεῖο, χωρὶς ἕναν τόπο πένθους πού ἔχει περιοροθετηθεῖ καὶ μπορεῖ νὰ ἐντοπιστεῖ, χωρὶς στάση. Χωρὶς παγιωμένο τόπο, χωρὶς προσδιορισμὸ τ ὀ π ο ν, δὲν ἐπιτρέπεις τὸ πένθος. Ἡ, κάτι πού σημαίνει τὸ ἴδιο, τὸ ὑπόσχεσαι χωρὶς νὰ λαμβάνει χώρα, χωρὶς νὰ ἔχει τόπο, ἕναν προσδιορισμὸ τόπο, ἐφ' ὅσον τὸ ὑπόσχεσαι ὡς ἀτελείωτο πένθος, ἕνα ἀτελεύτητο πένθος πού ἀψηφά κάθε ἐργασία, πέρα ἀπὸ κάθε ἐργασία δυνατοῦ πένθους. Τὸ μόνο δυνατόν πένθος εἶναι τὸ ἀδύνατον πένθος.

Ξεις σοβαρό παράπτωμα έναντι της ιατρικής ευθύνης αν θελήσεις να μείνεις μόνος με τον έτοιμοθάνατο, χωρίς άλλους «μάρτυρες» από τους οικείους του. Δεν εκθέτω μιὰ ήθικη άποψη, αλλά μιὰ παράξενη τοπολογία ή τοπογραφία που διώχνει από τὸ «σπίτι» τις πιὸ ένδόμυχες, τις πιὸ κρυφές στιγμές της ύπαρξης. Στην άρνηση του θανάτου και της γέννησης -έφ' όσον αυτές οί στιγμές έχουν έξοριστεί μακριά από τὸ ένδιαίτημα, έχουν ύπεξαιρεθεί από τὸ ιατρικό σώμα- ύπάρχει ή άπάρνηση της μετάβασης. Σās έχουν απο-

Παράπονα-διαμαρτυρίες: αναγνωρίζοντας ότι τὸ σώμα του πατέρα της, κρυμμένο κατ' αυτόν τὸν τρόπο, προστατεύεται από τὴ βεβήλωση και τὴν επανιδιοποίηση, ή Ἐντιγόνη παραπονιέται. Παραπονιέται για τὸν ἴδιο τὸν έαυτὸ της, αλλά παραπονιέται-διαμαρτύρεται για τὸν άλλο, έναντίον του άλλου (Klagen/Anklagen)⁵⁸. Παραπονιέται-διαμαρτύρεται για τὸ γεγονός ότι ὁ πατέρας της πέθανε σὲ ξένη γῆ και έπιπλέον έχει θαφτεῖ σὲ έναν τόπο που εἶναι ξένος πρὸς κάθε δυνατό έντοπισμό. Παραπονιέται-διαμαρτύρεται για τὸ μὴ έπιτρεπόμενο πένθος, έν πάση περιπτώσει για ένα πένθος χωρίς δάκρυα, για ένα πένθος που στερεῖται δακρύων Ἡ Ἐντιγόνη θρηνεῖ για τὸ γεγονός ότι δέν θρηνεῖ, θρηνεῖ ένα πένθος που εἶναι αφιερωμένο στην έξοικονόμηση των δακρύων. Διότι στην πραγματικότητα, θρηνεῖ, αλλά αυτό που θρηνεῖ εἶναι, ίσως, λιγότερο ὁ πατέρας της απ' ὅτι τὸ πένθος της, τὸ πένθος που έχει στερηθεῖ, αν μπορεί να λεχθεῖ κάτι τέτοιο. Θρηνεῖ για τὸ γεγονός ότι έχει στερηθεῖ έν κανονικό πένθος. Θρηνεῖ τὸ πένθος της, αν αυτό εἶναι δυνατόν.

Πῶς να θρηνήσεις ένα πένθος; Πῶς να θρηνήσεις για τὸ γεγονός ότι δέν μπορείς να πενήσεις; Πῶς να πενήσεις τὸ πένθος σου; Ἄλλά και πῶς να κάνεις διαφορετικά από τὴ στιγμή που τὸ πένθος πρέπει να τελειώσει; Ἄπό τὴ στιγμή που τὸ πένθος του πένθους εἶναι ύποχρεωμένο να εἶναι άτελεύτητο; Ἄδύνατον μέσα στην ἴδια τὴ δυνατότητά του;

Ἴδου τὸ έρώτημα που θρηνεῖ τὸν έαυτὸ του μέσα από τὸ δάκρυα της Ἐντιγόνης. Εἶναι κάτι περισσότερο από έρώτημα, διότι τὸ έρώτημα δέν θρηνεῖ, αλλά ίσως αυτό να εἶναι προέλευση κάθε έρωτήματος. Και εἶναι τὸ έρώτημα του ξέ

στερήσει αυτό ακριβώς που δεν σ' ανήκει, διότι εδώ βρίσκεται ο τόπος της ύψιστης διακινδύνευσης. Αυτό που δεν κατέχεις και αυτό που σε κατατρώχει ίσως είναι το ίδιο πράγμα: ένας μεγάλος αριθμός από εκείνους και εκείνες που δημιουργούν, προγραμματίζουν και περιμένουν παιδιά το γνωρίζουν.

Από τη μητρική γλώσσα στην έξορία, από τον περιπλανώμενο θάνατο του Οιδίποδα στον όρκο που δίνεται για το μυστικό του τάφου, ο Ντερριντά μάς προσκαλεί να διαβούμε κάποια κατώφλια.

νου – της ξένης. Αυτά τα δάκρυα ποιός τα είδε ποτέ;

Θα το ακούσουμε. Αυτά τα δάκρυα που θρηνεί ή 'Αντιγόνη, τα θρηνεί θρηνώντας τον θάνατο του πατέρα της σε ξένη γη και μάλιστα σε μια ξένη γη όπου επιπλέον πρέπει να μείνει κρυμμένος μέσα στον θάνατό του, για να γίνει έκτοτε ένας ξένος ακόμη πιο ξένος. Αυτός ο θάνατος είναι το γίγνεσθαι-ξένος του ξένου, το απόλυτο του δικού του γίγνεσθαι-ξένος. Διότι στον θάνατο ή όρατότητα του τύμβου θα μπορούσε να επανιδιοποιηθεί τον ξένο, θα μπορούσε να σημαίνει γι' αυτόν ένα είδος επαναπατρισμού. Όχι, εδώ ο νεκρός παραμένει ακόμη πιο ξένος σε ξένη γη στο βαθμό που δεν υπάρχει φανερός τάφος, όρατος και φαινομενικός τύμβος, παρά μόνο ένας κρυφός ένταφιασμός, ένας μη τάφος άθεατος ακόμη και για τους δικούς του, ακόμη και για τη θυγατέρα του. Αυτή προφανώς θρηνεί, όπως το έννοησαμε-ακούσαμε μόλις πριν, ένα αδύνατον πένθος. Άλλά τολμά να το στρέψει προς τον ίδιο τον νεκρό. Διότι του μιλά απότομα, τον εκλιπαρεί επίμονα, τον προκαλεί. Άπευθύνεται ακόμη, πέρα από τον θάνατο, στον πατέρα της, στο φάντασμα του πατέρα της του ξένου που γίνεται γι' αυτήν ξένος, γι' αυτήν, έφ' όσον μάλιστα δεν μπορεί πλέον να τον πενθήσει (συνεπώς πρόκειται πράγματι για το έρώτημα του ξένου, με όλες τις σημασίες του, και για το έρώτημα της ξένης προς τον ξένο). Άπευθύνοντας αίτηση και έρώτημα στον ξένο πατέρα, έκτός του νόμου, τυφλό και νεκρό, ζητά άπ' αυτόν –προπάντων και άπλως – να τη δει. Ή μάλλον του ζητά να τη δει να πενθεί, να δει τα δάκρυά της. Τα δάκρυα λένε ότι τα μάτια δεν είναι καμωμένα πρωτίστως για να βλέπουμε αλλά για να θρηνούμε. Άς την ακούσουμε, τούτη την Άντι-

Καί όταν αναφέρεται στον δρκο —«Τί είναι ο δρκος; Δέν φέρει αναγκαστικά πάνω του τή δυνατότητα τῆς ἐπιορκίας;»—, μᾶς ὀδηγεῖ μαζί του σέ μιάν ἄλλη μετάβαση στό δρκο, ἡ ὁποία συνίσταται στό νά σκεφτοῦμε αὐτήν τή συγκεκριμένη στιγμή ὅπου ἕνα συμβάν, ὅπως εἶναι ἡ ὑπόσχεση, ὁ δρκος, ἀντιστρέφεται ἢ καταρρέει διατηρώντας παρ' ὅλα αὐτά κάτι ἀπό τήν ἴδια τήν οὐσία τοῦ πράγματος ἀπό τὸ ὁποῖο εἶχε συγκροτηθεῖ.

«Ὁ ξένος ἢ ὁ προσφιλῆς, πολυγαπημένος φιλοξενῶν, ὁ

γόνη, τήν ξένη μοιρολογίστρα, νά ἀπευθύνεται στό φάντασμα ἑνὸς πατέρα πού εἶναι ἐκτός τοῦ νόμου περισσότερο ἀπό μία φορὰ, ξένος γιά πολλοὺς λόγους, ξένος ἐφ' ὅσον ἔχει ἔλθει νά πεθάνει σέ ξένη γῆ, ξένος ἐφ' ὅσον ἔχει ταφεῖ σέ κρυφὸ τόπο, ξένος ἐφ' ὅσον ἔχει ταφεῖ χωρίς ὄρατὸ τάφο, ξένος ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νά τὸν θρηνήσουν ὅπως ἐπιβάλλεται, κανονικά, οἱ δικοὶ του πού πενθοῦν.

Ἡ Ἄντιγόνη, ἐκφράζοντας τὸ παράπονό της καὶ τὸ παρὰ-παινο-διαμαρτυρία γιά τήν τύχη τοῦ πατέρα της, καὶ ἐνῶ παραπονιέται-διαμαρτύρεται γιά ὅλα αὐτά, λέει ἕνα φρικτὸ πράγμα. Τολμᾷ νά διακηρύξει ὅτι αὐτὴ ἡ τρομακτικὴ τύχη, ἡ μοῖρα τοῦ πατέρα της εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς πού ὁ ἴδιος ἐπιθυμοῦσε. Ἦταν ἡ ἐπιθυμία τοῦ Οἰδίποδα, ὁ νόμος τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Οἰδίποδα. Σ' αὐτὸ τὸ σῶμα πού ἐπιθυμεῖ, πού ἐπιθυμεῖ παρὰ τὴ θέλησή του ἀλλὰ ἀκόμη ἐπιθυμεῖ, σέ τοῦτο τὸ σῶμα πού ἔχει παρασυρθεῖ στό θάνατο, σέ αὐτὸν τὸν Οἰδίποδα πού συνεχίζει νά ἐπιθυμεῖ μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ τοῦ θανάτου, ἀρχιμυστικοῦ, ὑπερέγκρυπτου καὶ χωρίς πένθος, σέ αὐτὸν τὸν ἐκτός τοῦ νόμου πού ἐπιβάλλει τὸ νόμο του πέραν τοῦ πτώματός του, σέ αὐτὸν τὸν ἐκτός τοῦ νόμου πού ἀξιώνει ἀκόμη νά ἐπιβάλλει τὸν νόμο του στό ξένο κράτος πού τὸν θάβει λάθρα, σ' αὐτὸν τὸν τυφλὸ καὶ πεθαμένο πατέρα, σ' αὐτὸν τὸν πατέρα πού ἔχει ἀποβιώσει, πού ἔχει ἀποχωριστεῖ, πού τὴν ἔχει ἐγκαταλείψει καὶ ἡ μορφή τοῦ ὁποῖου ἐκπροσωπεῖ αὐτὸν τὸ νόμο τοῦ νόμου ἐκτός τοῦ νόμου, σ' αὐτὸν τὸν μοναδικὸ πατέρα ἢ Ἄντιγόνη ζητᾷ κάτι πού εἶναι σαφές: ἐπιτέλους νά τὴ δεῖ, αὐτήν, αὐτήν ἀκριβῶς τὴ στιγμή, καὶ μάλιστα νά τὴ δεῖ νά θρηνεῖ. Ἀκριβέστερα: τὸν προστάζει νά δεῖ τὰ δάκρυά της. Τὸ μὴ ὄρατό, τὸ ἄνευ τόπου,

Θησέας στὸν ὁποῖο ἀπευθύνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Οἰδίποδας τὴ στιγμή τῆς τελευταίας ἐπιθυμίας του, ὅταν τοῦ ἐκμυστηρεῦεται ἐμπιστευτικά τὸ ἀπειλητικὸ κέλευσμα παραδίδοντάς του τὸ μυστικὸ τῆς κρύπτης του, αὐτὸς ὁ φιλοξενῶν εἶναι ἕνας ὄμηρος δεμένος μὲ ἕναν ὄρκο», γράφει ὁ Ντερριντά, «ὄχι ἀπὸ τὸν ὄρκο πού ἔχει ἐκστομίσει, ἀλλὰ ἀπὸ ἕναν ὄρκο μὲ τὸν ὁποῖο δεσμεύτηκε ἀσύμμετρα ἐνώπιον τῶν θεῶν ἀπλῶς μέσῳ τοῦ λόγου τοῦ Οἰδίποδα».

Ἡ κρύπτη ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη τοὺς σφραγισμένους

ἡ ἀτοπία μιᾶς «ἄνευ-μόνιμης-κατοικίας» γιὰ τὸν θάνατο, ὅλα ὅσα ἀφαιροῦν τὸ σῶμα τοῦ πατέρα τῆς ἀπὸ τὴ φαινομενικὴ ἐξωτερικότητα: αὐτὸ ἀκριβῶς θρηνεῖται χωρὶς νὰ βλέπεται στὰ μάτια. Αὐτὴ ἡ ἐσωτερικότητα τῆς καρδιάς, αὐτὰ τὰ ἀθέατα λόγια εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ πού ἔρχεται στὰ δάκρυά τῆς, αὐτὸ πού ἔρχεται στὰ μάτια σὰν δάκρυα, εἶναι ἀκριβῶς ὁ συνάμα ἐνδόμυχος καὶ ἀτελεύτητος πόνος, τὸ νυχτερινὸ μυστικὸ πού ἡ Ἄντιγόνη ζητᾶ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς νὰ τὸ δεῖ. Τοῦ ζητᾶ νὰ δεῖ, μάλιστα νὰ δεῖ τὸ ἀόρατο, τουτέστιν νὰ κάνει τὸ ἀδύνατον, δύο φορές τὸ ἀδύνατον:

Ἄντιγόνη – Ναί, μπορεῖ κανεῖς, τὸ βλέπω, νὰ νοσταλγεῖ τις συμφορές του. Τὰ λιγότερο τερπνά πράγματα ἦσαν γιὰ μένα τερπνά, ὅταν τὸν κρατοῦσα, αὐτόν, μὲς στὰ χέρια μου.

Ἦ πατέρα, ὦ ἐσὺ πού ἀγαπᾷ, ἐσένα πού ἡ ὑποχθόνια σκιά τώρα σέ τυλίγει γιὰ πάντα, ἀκόμη κι ἔτσι στὸ διαβεβαιώνω, ποτὲ δὲν θὰ στερηθεῖς τὴν ἀγάπη μας, τὴ δική μου καὶ τὴ δική τῆς.

Χορός – Εἶχε τὴ μοίρα...

Ἄντιγόνη – Τὴ μοίρα πού ποθοῦσε.

Χορός – Ποιά λοιπόν;

Ἄντιγόνη – Ξένη γῆ ἤθελε νὰ τὸν δεῖ νὰ πεθαίνει. Ἔχει τὸ κρεβάτι του κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, γιὰ πάντα καλὰ κρυμμένο. Πίσω του δὲν ἄφησε πένθος πού νὰ ἀρνεῖται τὰ δάκρυα. Κοίτα λοιπόν τὰ μάτια μου πατέρα· δακρύζουν καὶ θρηνοῦν, καὶ δὲν ξέρω, ἀλίμονο!, τί θὰ πρέπει νὰ κάνω γιὰ νὰ βάλω τέλος κάποια μέρα στὴ μεγάλη ὀδύνη πού σήμερα δὲν μὲ ἀφήνει. Ἦθελες νὰ πεθάνεις σὲ ξένη γῆ· ἀλλὰ γιατί πέθανες χωρὶς ἔμένα⁵⁹».

οὐράνιους θόλους [voûtes] τῆς γητειᾶς [ennoûtement]. Ἐκεῖ ὅπου ἡ μάγευση διέπει τὴ μεταμόρφωση τοῦ ἀφηγήματος σὲ τραγούδι, ἡ γητεία εἶναι ἕνας ταφικός ἐγκλεισμός. Ἄν ὁ κόσμος βρέθηκε ἀπομαγευμένος στὴν αὐγὴ τοῦ 17ου αἰώνα, χαμένος μεταξὺ τῶν σημείων ὅπως ὁ Δὸν Κιχώτης μέσα σὲ ἕνα σύμπαν πού δὲν ἦταν πλέον εὐανάγνωστο, αὐτὴ πού ἴσως ἀπομαγεύτηκε ριζικότερα στὸν 20ὸ αἰώνα εἶναι ἀκριβῶς ἡ ὁμιλία. Ὁ Οἰδίποδας ὑποχρεώνει τὸν Θεσέα νὰ δώσει ὄρκο. Ὡστόσο μετὰ τὴ Σοὰ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει

Μπροστὰ σὲ τούτη τὴ διπλὴ ἀδυνατότητα –νὰ ἀφήσει τὸν τυφλὸ καὶ νεκρὸ πατέρα νὰ δεῖ, καὶ μάλιστα νὰ δεῖ τὰ δάκρυά της– μόνο ἕνας δρόμος μένει ἀνοιχτός γιὰ τὴν Ἀντιγόνη, ἢ αὐτοκτονία. Αὐτὴ ὁμως θέλει ἐπιπλέον νὰ αὐτοκτονήσει στὸν τόπο ὅπου ἐνταφιάστηκε ὁ πατέρας της, σὲ ἕναν τόπο ἀνεξεύρετο, καὶ μάλιστα ἀνεξεύρετο ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ Ὁρκου πού τὸν ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη της ὁ Θεσέας. Διότι αὐτὴ ἡ ἀτοπία δὲν ἀπορρέει ἀπὸ κάποια τοπολογικὴ δραστηριότητα, ἀλλὰ θεσπίζεται ἀπὸ μιὰ ὀρκωτὴ ἐπαγγελία, ἀπὸ τὸν ἀπαιτούμενο Ὁρκο (Ὁ ρ κ ο ς), πού στὴν πραγματικότητα ἔχει ἐπιβληθεῖ, ἀνατεθεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Οἰδίποδα. Ἐτερονομία, ἐπιθυμία καὶ νόμος τοῦ ἄλλου, ὅταν ὁ τελευταῖος, ὁ ἄλλος, ναί, ὁ τελευταῖος, ὁ Οἰδίποδας ὁ πρῶτος ἄνθρωπος (Χέγκελ), ὅπως ὁ Οἰδίποδας ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος (Νίτσε), θέλησε ὄχι μόνο νὰ ἐξαφανιστεῖ, ἀλλὰ νὰ γίνεῖ γιὰ τοὺς δικούς του ἀνεξεύρετος, νὰ διαφύγει τὸ πένθος τους, ὀδηγώντας τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους στὴν ἄβυσσο ἐνὸς πένθους πού πενθεῖ τὸ ἴδιο τὸ πένθος:

«Ἀντιγόνη – Ἄς γυρίσουμε πίσω, ἀγαπημένη μου.

Ἰσμήνη – Γιὰ νὰ κάνουμε τί;

Ἀντιγόνη – Ἕνας πόθος μὲ κατέχει.

Ἰσμήνη – Ποιός;

Ἀντιγόνη – Νὰ δῶ τὴν ὑπόγεια κατοικία.

Ἰσμήνη – Τίνος λουπόν;

Ἀντιγόνη – Τοῦ πατέρα μας, ἀλίμονο!

Ἰσμήνη – Πῶς θὰ μᾶς τὸ ἐπέτρεπαν αὐτό; Δὲν τὸ ἀντιλαμβάνεσαι; [...] Σκέψου ὅτι εἶναι νεκρός, καὶ ἄταφος, μακριὰ ἀπὸ ὄλους.

ὄρκος; Για πρώτη φορά ἡ ὁμιλία ὄχι μόνο χρησιμοποιήθηκε για νὰ δικαιολογήσει ἔλλογα τὴν ἐξολόθρευση ἐνὸς λαοῦ, ἀλλὰ καὶ για νὰ καταστρέψει τὸ ἴδιο τὸ νόημα τοῦ ὄρκου, τὸ νόημα τοῦ νὰ δίνεις τὸ λόγο σου στὸν ἄλλον, τὸ νόημα τοῦ ἱεροῦ πράγματος ποὺ κομίζει αὐτὴ ἡ ὁμιλία μέσα στὴν ἀνθρώπινη γλώσσα. Σὲ τούτη τὴν ἀδιανόητη στιγμή τὰ πάντα ἔχουν λεχθεῖ, ἔχουν γραφεῖ, ἔχουν κατατεθεῖ μέσῳ τῆς μαρτυρίας. Ἐδῶ δὲν τίθεται τὸ ζήτημα νὰ ἐπανέλθουμε στὸ τραῦμα τοῦ πολέμου, ἀλλὰ νὰ κατανοήσουμε γιατί ἡ ριζικὴ

Ἄντιγόνη – Νὰ με ὀδηγήσουν τότε ἐκεῖ για νὰ με σκοτώσουν με τὴ σειρά μου ⁶⁰».

Τότε, ἀκριβῶς τὴ στιγμή αὐτῆς τῆς Δέησης, ὁ Θησέας, ἐπιστρέφοντας, ὑπενθυμίζει στὶς δύο κόρες τὸν Ὅρκο. Ὑπενθυμίζει τὸν γιὸ τοῦ Δία ποὺ φέρει τὸν (τὸ ὄνομα τοῦ) Ὅρκου(ν) (Ὁ ρ κ ο ς). Για νὰ μείνουν πιστὲς στὴν ὀρκωτὴ ἐπαγγελία, για νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπιπορκία, δὲν πρέπει νὰ δοῦν, νὰ δοῦν με τὰ μάτια τους, τὴν ἱερὴ καὶ τελευταία κατοικία τοῦ πατέρα:

«Θησέας – Τί περιμένετε ἀπὸ μένα, παιδιά;

Ἄντιγόνη – Θὰ θέλαμε νὰ δοῦμε με τὰ μάτια μας τὸν τάφο τοῦ πατέρα μας.

Θησέας – Ἄλλὰ ἀπαγορεύεται νὰ πάει κανεὶς ἐκεῖ.

Ἄντιγόνη – Τί θέλεις νὰ πεῖς ἄρχοντα, βασιλιὰ τῶν Ἀθηνῶν;

Θησέας – Αὐτὸς μοῦ τὸ ἔχει ἀπαγορεύσει, παιδιά. Κανεὶς θνητὸς δὲν πρέπει νὰ πλησιάσει αὐτοὺς τοὺς τόπους οὔτε νὰ ταράξει με τὴ φωνὴ του τὸν ἱερὸ τάφο ὅπου ἀναπαύεται καὶ ἂν τηρήσω τὴν ἐντολὴ του, θὰ ἔχω, μοῦ εἶπε, μιὰ χώρα ποὺ θὰ ἔχει ἀποκλείσει για πάντα τὶς λύπες. Καὶ τὶς δεσμεύσεις μας τὶς δέχτηκαν ὁ θεὸς καὶ συνάμα αὐτὸς ποὺ ἀκούει τὰ πάντα, ὁ Ὅρκος (Ὁ ρ κ ο ς), ὁ γιὸς τοῦ Δία.

Ἄντιγόνη – Ἄν αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιθυμία του, εἶναι ἀρκετὴ. Νὰ μᾶς στείλεις τότε στὴ πανάρχαια Θήβα μας, για νὰ φράξουμε, ἂν μπορούμε, τὸ δρόμο στὸ Θάνατο ποὺ ἤδη βαδίζει πρὸς τὰ ἀδελφία μας ⁶¹».

ἀπομάγευση πού δημιουργείται ἀπὸ αὐτὸν ἔχει προσβάλει κάτι μέσα στὴν ἀνθρωπινότητά μας καί, ἴσως γιὰ πάντα, μέσα σὲ αὐτὸ πού μᾶς παραδίδει ὡς «ὑπόσχεση» στὸν ἄλλον ἄνθρωπο. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού στὴ Δύση ἡ ὁμιλία –μέσω αὐτοῦ πού ἡ ἴδια κρατᾶ ἀνοιχτὸ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ δυνατότητα τῆς διάστασης τῆς ὑπόσχεσης καὶ τοῦ ὄρκου– ἀκρωτηριάζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο; Μὲ τὸν ναζισμό ἕνας ὀλόκληρος λαός, ἔθνη καὶ χιλιάδες ἄτομα «μαγεύτηκαν» ἀπὸ μιὰν ὁμιλία πού ἀποσκοποῦσε νὰ ἀλλοιώσει τὴν ἴδια

Αὐτὴ τὴν ἐκτενὴ παρέκβαση μέσω τοῦ Οἰδίποδα στὸν Κολωνό, μεταξὺ Παρισίων καὶ Ζαρινάκ, μᾶς τὴν εἶχε ὑπαγορεύσει, κατὰ κάποιον τρόπο, σὲ μιὰ πρώτη προσέγγιση, ἕνα καταστατικὸ ὑπὸ τὸν τίτλο «Οἱ νόμοι τῆς φιλοξενίας», ἕνας καταστατικὸς χάρτης πού εἶχε τεθεῖ κάτω ἀπὸ γυαλί, δηλαδὴ ἀφαστος καὶ εὐανάγνωστος, πάνω ἀπὸ ἕνα κρεβάτι. Κρεβάτι τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ ἔρωτα, τοῦ ὄνειρου ἢ τῆς φαντασίωσης, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου: «ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι». Τὸ καταστατικὸ εἶχε τοποθετηθεῖ σ' αὐτὸν τὸ χῶρο ἀπὸ τὸν χωροδεσπότη, ἀπὸ τὸν «κύριο τοῦ οἴκου» ὁ ὁποῖος, ἂν πιστέψουμε τὸν ἀφηγητὴ, δὲν εἶχε «πιὸ ἐπείγουσα ἐγνοια ἀπὸ τὸ νὰ κάνει νὰ ἀκτινοβολήσει ἡ χαρὰ του πάνω στὸν ὁποιοδήποτε πού, τὸ βράδυ, θὰ ἔλθει νὰ δειπνήσει στὸ τραπέζι του καὶ νὰ ἀναπαυτεῖ κάτω ἀπὸ τὴ στέγη του μακριὰ ἀπὸ τὶς ταλαιπωρίες τοῦ δρόμου...».

Ὁ κύριος τοῦ οἴκου «ἀναμένει μὲ ἀγωνία στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ τὸν ξένο πού θὰ τὸν δεῖ νὰ διαφαίνεται στὸν ὀρίζοντα σὰν ἀπελευθερωτῆς. Καὶ ὁ κύριος, μόλις τὸν δεῖ ἀπὸ τὸ πιὸ μακρινὸ σημεῖο, θὰ σπεύσει νὰ τοῦ φωνάξει: “Ἐλα μέσα γρήγορα, γιατί φοβᾶμαι τὴν εὐτυχία μου”».

«Ἐλα μέσα», γρήγορα, δηλαδὴ χωρὶς καθυστέρηση καὶ χωρὶς ἀναμονή. Ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἡ ἀναμονή γι' αὐτὸ πού δὲν ἀναμένει. Ὁ φιλοξενούμενος πρέπει νὰ κάνει γρήγορα. Ἡ ἐπιθυμία μετρᾷ τὸν χρόνο ἀπὸ τὴ στιγμή τῆς κατάργησής του μέσα στὴν κίνηση τῆς εἰσόδου τοῦ ξένου: ὁ ξένος, ἐν προκειμένῳ ὁ ἀναμενόμενος φιλοξενούμενος, δὲν εἶναι μόνο κάποιος στὸν ὁποῖο λέει κανεὶς «ἔλα», ἀλλὰ «ἔλα μέσα», ἔλα μέσα χωρὶς ἀναμονή, κάνε στάση στὸ σπῆτι μας χωρὶς ἀναμονή, σπεῦσε νὰ ἔλθεις μέσα, «ἔλα στὰ ἐνδότερα», «ἔλα

την όμιλία. Αυτή την όμιλία ό έκτοπισμένος δέν μπορούσε πλέον νά την έκφέρει, τόν είχαν πείσει έκ τών προτέρων νά παραιτηθεϊ από αυτήν, έφ' όσον ό ίδιος δέν χαρακτηριζόταν πλέον από κανένα ανθρώπινο στοιχείο. Ωστόσο ή όμιλία είναι ή μοναδική ανθρώπινη ιδιότητα που είναι αδύνατον νά έξαναγκαστεϊ από οτιδήποτε άλλο έκτός από τόν έαντό της -όταν μιλάμε γινόμεστε έπίορκοι-, και αυτό έχει γίνει από τό ένδον της ίδιας της "γλώσσας", από έναν έξορθολογισμό ό όποιος έχει ανέλθει στο ύψος μιās αφάνταστης δια-

μέσα μου», όχι μόνο προς έμένα, αλλά μέσα μου: νά κάνεις κατάληψη σ' έμένα, νά πάρεις θέση μέσα μου, τό όποιο σημαίνει επίσης, μέ τό ίδιο ένέργημα, νά πάρεις τή θέση μου, νά μήν περιοριστεϊς νά έλθεις νά μέ συναντήσεις ή νά έλθεις στο «σπίτι μου». Περνάς τό κατώφλι σημαίνει έρχεσαι μέσα και όχι μόνο πλησιάζεις ή έρχεσαι. Παράξενη -άλλά τόσο διαφωτιστική για έμās- λογική του άνυπόμονου κυρίου που άναμένει τόν φιλοξενούμενό του σαν άπελευθερωτή, σαν τόν άνθρωπο που θα τόν όδηγήσει στη χειραφέτησή του. Είναι ως εάν ό ξένος κρατούσε τά κλειδιά. Η κατάσταση του ξένου, στην πολιτική επίσης, συνίσταται πάντοτε στο γεγονός ότι έρχεται σαν νομοθέτης για νά επιβάλλει τόν νόμο και νά άπελευθερώσει τό λαό ή τό έθνος έρχόμενος από έξω, εισερχόμενος μέσα στο έθνος ή στην κατοικία, μέσα στο σπίτι που τόν αφήνει νά εισέλθει αφού τόν έχει καλέσει. Είναι ως εάν (και πάντοτε ένα ως εάν επιβάλλει τόν νόμο εδώ) ό ξένος -ένας Οιδίποδας έν τέλει, τουτέστιν εκείνος του όποιου τό διασφαλισμένο μυστικό για τόν τόπο του θανάτου πρόκειται νά σώσει την πόλη ή της ύπόσχεται τή σωτηρία μέσω του συμβολαίου που μόλις διαβάσαμε-, ως εάν ό ξένος, λοιπόν, μπορούσε νά σώσει τόν κύριο και νά άπελευθερώσει τή δύναμη-έξουσία του ανθρώπου που τόν φιλοξενεί: είναι ως εάν ό κύριος, ως κύριος, ήταν αίχμάλωτος του τόπου του και της δύναμης-έξουσίας του, της αυτότητάς του, της ύποκειμενικότητάς του (ή ύποκειμενικότητά του είναι δημος). Συνεπώς ό κύριος, αυτός που προσκαλεί, ό φιλοξενών [hôte] που προσκαλεί, γίνεται όντως ό δημος - αυτό άκριβώς που πραγματικά ήταν πάντοτε. Και ό φιλοξενούμενος [hôte], ό προσκεκλημένος δημος (guest), γίνεται ό προ-

στροφής. Καμία βαρβαρότητα, κανένα ξέσπασμα βίας, καμία τρομοκρατική ενέργεια, όσο ριζική και αν είναι, δεν είχε συστηματικοποιήσει το ριζικό ψεύδος στην ίδια την έναρξη της όμιλης. Διακρίνω στη φαινομενική ανάπτυξη της εικόνας και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης το εκ των υστέρων του διακεκομμένου συμφώνου με την όμιλία. «A disbelief» [δυσπιστία], όπως λέγουν οι Άγγλοι, ή οποία άφορα τις ίδιες τις ρίζες της σχέσης μας με τη “γλώσσα” και, με το ίδιο ένεργημα, τον Άλλον, αυτόν τον τρίτο που ως τό-

σκαλών του προσκαλούντος, ο κύριος του φιλοξενούντος (host). Ο φιλοξενούμενος [hôte] γίνεται ο φιλοξενών του φολοξενούντος [l'hôte de l'hôte]. Ο φιλοξενούμενος (guest) γίνεται ο φιλοξενών (host) του φιλοξενούντος (host).

Αυτές οι υποκαταστάσεις καθιστούν όλους και τόν καθένα δμηρο του άλλου. Αυτό ακριβώς είναι οι νόμοι της φιλοξενίας. Άνταποκρίνονται στις προαναγγελθείσες Δυσκολίες, στις προαναγγελθείσες άπορίες, ήδη από τις πρώτες άράδες του βιβλίου⁶². Οι Δυσκολίες αναφέρονται άρχικά, και μάλιστα από τον ίδιο τον άφηγητή, δηλαδή τον άνιψιό, κάποιον από την οίκογένεια που δεν είναι ο γιός σέ ευθεία γενεαλογική σχέση και ό όποιος θά συμπεριφερθεί ως οίονει πατροκτόνος. Αυτές οι Δυσκολίες προηγούνται της παράθεσης των νόμων της φιλοξενίας που είναι «κάτω από γυαλί». Μπορεί κανείς νά τις διατυπώσει; Προφανώς ναι, και σύμφωνα με μιá φαινομενικά άπλή άντινομία. Τουτέστιν την ταυτοχρονία, τό «συνάμα» δύο άσύμβατων ύποθέσεων: «Δέν μπορείς συνάμα νά άγκαλιάζεις και νά μñν άγκαλιάζεις, νά είσαι έδω και νά μñν είσαι, νά έρχεσαι μέσα όταν είσαι μέσα».

Όσπόσο ή άδυνατότητα αυτού του «συνάμα» [«à la fois»] είναι ακριβώς αυτό που έρχεται-συμβαίνει. Μία φορά και κάθε φορά [une fois et chaque fois]. Αυτό που πρόκειται νά έλθει-συμβεί είναι ακριβώς αυτό που έρχεται-συμβαίνει. Άγκαλιάζεις χωρίς νά άγκαλιάζεις. Ο φιλοξενών άγκαλιάζει και ύποδέχεται, χωρίς όμως νά τους άγκαλιάζει, και τόν προσκεκλημένο «του» και τή γυναίκα «του», τή θεία του άφηγητή. Κατ' αυτόν τόν τρόπο εισέρχεται κανείς από μέσα: ό κύριος του οίκου είναι στό σπίτι του, αλλά παρ' όλα αυτά

τε ήταν ο έγγυητής για την υπόσχεση που απευθύνεται στον άλλον άνθρωπο, στον πλησίον, μέσω του δρκου, μέσω αυτής της επαναληπτικής προσαγόρευσης που εκφέρω και την προσλαμβάνω ως υποκείμενο.

Η τεχνική στο βαθμό που μεταμορφώνει τη σχέση με τον δομημένο κόσμο μέσω της απουσίας του μεγάλου Άλλου (έδω δέν υπάρχει κανένας για να έγγυηθεῖ για τον άλλο άνθρωπο, ούτε για έμένα τον ίδιο, αλλά και οί δύο θεμελιω- νόμαστε μέσα σε τούτη τη σχέση προς τον τρίτο, τη “γλώσ-

καταλήγει στο να εισέλθει στο σπίτι του χάρη στον φιλοξε- νούμενο – ο όποιος έρχεται από έξω. Συνεπώς ο κύριος έρχεται από μέσα *ώς εάν* έρχόταν από έξω. Εισέρχεται στο σπίτι του χάρη στον επισκέπτη, μέσω της χάριτος του φιλο- ξενουμένου του. Ένω αυτή η αντινομία παραμένει –όπως όφείλει– έντελως αντιφατική, τó συμβάν έντούτοις δέν μπο- ρεί να διαρκεί: «Αυτό διαρκούσε μόνο μία στιγμή...», διευ- κρινίζει ο άφηγητής, «... διότι τελικά δέν μπορείς συνάμα να άγκαλιάζεις και να μήν άγκαλιάζεις, να είσαι έδω και να μήν είσαι, να έρχεσαι μέσα όταν είσαι μέσα».

Αυτή η διάρκεια χωρίς διάρκεια, αυτό τó χρονικό μεσο- διάστημα, αυτή η άρπαγή, αυτή η στιγμή μιās στιγμής που καταργείται, αυτή η άπειρη ταχύτητα που συναιρείται σε ένα είδος άπόλυτης στάσης ή άπόλυτης σπουδής είναι άκριβώς μιá αναγκαιότητα την όποία δέν μπορούμε πλέον να άποφύγουμε με τεχνάσματα: αυτή η αναγκαιότητα έξηγηῖ γιατί νιώθουμε πάντοτε ότι είμαστε καθυστερημένοι και ότι συνεπώς, συνάμα, ένδίδουμε πάντοτε στην έπίσπευση, μέσα στην έπιθυμία για φιλοξενία, μέσα στην έπιθυμία *ώς* φιλο- ξενία. Στην καρδιά μιās φιλοξενίας που έπιτρέπει πάντοτε να έπιθυμούμε.

Γιá να τούς σχολιάσουμε άργότερα στη διάρκεια της συ- ζήτησης, άς περιοριστούμε κατ' άρχάς στο να υπογραμμί- σουμε τούς χρόνους μιās άπίθανης διαδοχής, τις χρονικές και αντινομικές τροπικότητες αυτών των Νόμων, την άδύ- νατη χρονολογία αυτής της φιλοξενίας, όλα όσα έπονομάζο- νται από μιá διακριτική ειρωνεία *Δυσκολίες*. Δύσκολα είναι τά πράγματα που δέν αφήνονται να τά κάνουμε [*se laisser faire*], και τά όποια, όταν έχουμε φτάσει στο όριο του δύ-

σα”, την ήθική, την υπερβατικότητα) ανοίγει τη δυνατότητα μιᾶς προσομοίωσης του πραγματικού. Ἡ λογική τοῦ ἐπαναλαμβανόμενου ἴδιου μέσα στὰ χωρὶς τέλος παιχνίδια τῶν κατόπτρων. Ἄν ἡ γητεία εἶναι ὁ ἐγκλεισμός κάτω ἀπὸ τὸ θόλο, ἐκεῖ ὅπου τὸ σῶμα βυθίζεται μέσα στὴ μεγαλύτερη βαρύτητα, στὴν ἐποχὴ μας μοιάζουμε νὰ ἔχουμε ἀπελευθερωθεῖ πλήρως ἀπὸ αὐτήν. Ἡ ἐπικοινωνία, ἡ πληροφόρηση, ἡ ἐξαῦλωση τῶν ἀνταλλαγῶν ὑποδεικνύουν μιὰ νέα ρευστότητα τοῦ πραγματικοῦ, ἡ ὁποία ἐκ πρώτης ὄψεως ἔχει ἀπο-

σκολου, ὑπερβαίνουν ἀκόμη καὶ τὴν τάξη τοῦ δυνατοῦ ὡς κάνω [faire], ὡς τρόπου κατασκευῆς [facture], ὡς τρόπου μετὸν ὁποῖο κάνω [façon]. Αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ κάνει κανεὶς, ἐξαρτᾶται ἐδῶ, ὅπως φαίνεται, ἀπὸ τὸν χρόνο. Αὐτὲς οἱ Δυσκολίες ἔχουν πάντοτε τὴ μορφή ἑνὸς γίγνεσθαι-χρόνος τοῦ χρόνου, καὶ μάλιστα θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐκλάβει ὅλα αὐτὰ ὡς τὸ ἀνυπολόγιστο timing τῆς φιλοξενίας. Ἄς ὑπογραμμίσουμε αὐτοὺς τοὺς χρονικοὺς καταμετρητές, τὴ χρονομέτρηση αὐτῆς τῆς πλοκῆς:

Δυσκολίες

Ὅταν ὁ θεῖος μου Ὁκτάβ ἐπαιρνε στὴν ἀγκαλιά του τὴ θεία μου Ρομπέρτ δὲν ἔπρεπε νὰ πιστεύει ὅτι ἦταν ὁ μόνος ποὺ τὴν ἀγκάλιαζε. Ἐνας προσκεκλημένος ἐρχόταν μέσα, ἂν καὶ ἡ Ρομπέρτ ἐν πλήρη παρουσίᾳ τοῦ θείου μου δὲν τὸν περίμενε, καὶ ἐνῶ φοβόταν μήπως δὲν ἔλθει ὁ προσκεκλημένος, γιατί ἡ Ρομπέρτ προσδοκοῦσε κάποιον ἐπισκέπτη μὲ ἀκαταμάχητη ἀποφασιστικότητα, ἤδη ὁ προσκεκλημένος πρόβαλε πίσω της, ἂν καὶ αὐτὸς ποὺ ἐρχόταν μέσα ἦταν ὁ θεῖος μου, μόλις ἐγκαιρα γιὰ νὰ συλλάβει αἰφνιδιαστικὰ τὸν ἱκανοποιημένο τρόπο τῆς θείας μου, ἡ ὁποία εἶχε αἰφνιδιαστεῖ ἀπὸ τὸν ἐπισκέπτη. Ἀλλὰ στὸ νοῦ τοῦ θείου μου αὐτὸ διαρκοῦσε μόνο μία στιγμή καὶ ὁ θεῖος μου ἦταν πάλι στὸ σημεῖο νὰ ἀγκαλιάσει τὴ θεία μου. Αὐτὸ διαρκοῦσε μόνο μία στιγμή... διότι τελικὰ δὲν μπορεῖς συνάμα νὰ ἀγκαλιάσεις καὶ νὰ μὴν ἀγκαλιάζεις, νὰ εἶσαι ἐδῶ καὶ νὰ μὴν εἶσαι, νὰ ἐρχεσαι μέσα ὅταν εἶσαι μέσα. Ὁ θεῖος μου Ὁκτάβ

σπαστεί από τη βαρύτητα. Όσοσο σε τούτη την επίφαση υπάρχει γητεία, έγκρυσση. Πιστεύω ότι ούδέποτε ως τώρα δεν ήμαστε τόσο βαριά ύλικοί, σε τόσο μεγάλο βαθμό στο έλεος του αντικειμένου, σκοπικού ή άπτου, τόσο πολύ βυθισμένοι μέσα στη λάσπη του πραγματικού. Δραπετεύουμε μέσα στα δίκτυα του Ίντερνετ μόνο για να περικυκλωθούμε καλύτερα σε έναν δεδομένο τόπο και χρόνο, έγγεγραμμένοι εκεί ακριβώς. Ως απόδειξη όλων αυτών των προτάσεων καταθέτω ακόμη την καταδίκη των νομαδικών λαών και κάθε

θα ζητούσε πάρα πολλά αν ήθελε να επιμηκύνει τη στιγμή της άνοιχτης πόρτας, ήδη ήταν πολύ το γεγονός ότι μπόρεσε να πετύχει να εμφανίζεται ο προσκεκλημένος στην πόρτα και ότι την ίδια στιγμή ο προσκεκλημένος πρόβαλε πίσω από την Ρομπέρτ για να δώσει τη δυνατότητα στον Όκτάβ να νιώσει ότι αυτός ήταν ο επισκέπτης όταν, δανειζόμενος από τον επισκέπτη τη χειρονομία με την οποία άνοιγε την πόρτα, έρχόμενος από έξω, μπορούσε από εκεί να τους βλέπει με την αίσθηση ότι ήταν αυτός, ο Όκτάβ, που αϊφνιδίαζε τη θεία μου.

Τίποτε δεν θα μπορούσε να δώσει καλύτερα μια ιδέα της νοοτροπίας του θείου μου από τις χειρόγραφες σελίδες που είχε παραγγείλει να τις βάλουν κάτω από γυαλί και να τις κορνιζάρουν, για να τις κρεμάσει στον τοίχο του δωματίου που προοριζόταν για τους επισκέπτες, ακριβώς πάνω από το κρεβάτι, μαζί με λίγα μαραμένα αγριολούλουδα πάνω στο παλαιομοδίτικο κάδρο:

Οί Νόμοι της φιλοξενίας

Ο κύριος του οίκου καθώς δεν είχε πια έπειγυσα έγνωια από τό να κάνει να άκτινοβολήσει ή χαρά του πάνω στον οποιοδήποτε πού, τό βράδυ, θα έλθει να δειπνήσει στο τραπέζι του και να αναπαυτεί κάτω από τη στέγη του μακριά από τις ταιλιπρωίες του δρόμου, αναμένει με άγωνία στο κατώφλι του σπιτιού τον ξένο πού θα τον δει να διαφαίνεται στον όρίζοντα σαν άπελευθερωτής. Και ό κύριος, μόλις τον δει από τό πιο μακρινό σημείο, θα σπεύσει να του φωνάξει: «Έλα μέσα γρήγορα, γιατί φοβάμαι την ετύχια μου⁶³».

μετανάστευσης. Σήμερα οί νομαδικοί λαοί, οί μεταναστευτικοί λαοί, έχουν αυτό τό χαρακτηριστικό έξαιτίας του πολέμου, καθώς αναγκάζονται και πιέζονται νά επιλέξουν τήν έξορία. Ωστόσο, αν μιὰ οίκογένεια, ένα άτομο, μιὰ πατριά θελήσουν από μόνοι τους νά αλλάξουν χώρα, νόμους και έθιμα –στό κατώφλι μιᾶς Εὐρώπης χωρίς σύνορα–, αυτό είναι παντελῶς ἀπαγορευμένο, διότι ἡ ἱστορία τους, ἡ ταυτότητά τους, οί ὀφειλές τους θά τοὺς ἀκολουθοῦν και θά τοὺς ἀδράχουν τόσο ἀναπόδραστα, ὡς ἐάν βρίσκονταν πάνω σέ μιὰ γυάλινη σακιέρα.

Στήν προηγούμενη συνεδρία, με κάπως παράξενο τρόπο, είχαμε μετατοπίσει τό ἐρώτημα του ξένου ἀντιστρέφοντας τήν τάξη ἢ τήν κατεύθυνση, στήν πραγματικότητα τό ἴδιο τό νόημα του ἐρωτήματος. Ἀφήνοντας νά ὀδηγηθοῦμε ἀπό κάποια σχεδιάσματα ἐπανάγνωσης τῶν κειμένων του Πλάτωνα (Κρίτων, Σοφιστής, Ἀπολογία Σωκράτους) ἢ του Σοφοκλή (Οἰδίπους ἐπί Κολωνῶ), ἐπιτρέψαμε σέ συγκεκριμένες μορφές του Ξένου νά μᾶς θέσουν ὀρισμένα ἐρωτήματα. Μᾶς ὑπενθύμισαν ένα προηγούμενο: πρίν ἀπό τό ἐρώτημα του ξένου, ὡς θέμα, ὡς τίτλο ἐνός προβλήματος, ὡς ἐρευνητικό πρόγραμμα, πρίν ὑποθέσουμε κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὅτι γνωρίζουμε ἤδη αὐτό πού εἶναι, αὐτό πού θέλει νά πει και ποιός εἶναι ὁ ξένος, ὑπῆρχε βεβαίως, ἀκόμη, τό ἐρώτημα του ξένου ὡς τό ἐρώτημα-αἴτημα πού ἀπευθύνεται στον ξένο (ποιός εἶσαι; ἀπό πού ἔρχεσαι; τί θέλεις; θέλεις νά ἔλθεις; πού θέλεις νά καταλήξεις; κ.λπ.), ἀλλά προπάντων, ἀκόμη πιο πρίν, τό ἐρώτημα του ξένου ὡς ἐρώτημα πού ἔρχεται ἀπό τόν ξένο. Και συνεπῶς τῆς ἀπάντησης ἢ τῆς εὐθύνης. Πῶς νά ἀπαντήσεις σέ ὅλα αὐτά τά ἐρωτήματα; Πῶς νά ἐγγυηθεῖς γι' αὐτά; Πῶς νά ἐγγυηθεῖς γιά τόν ἑαυτό σου ἐνώπιον αὐτῶν; Ἐνώπιον ἐρωτημάτων πού εἶναι ἐξίσου αἰτήματα, και δὴ παρακλήσεις; Σέ ποιὰ γλώσσα μπορεῖ ὁ ξένος νά ἀπευθύνει τό ἐρώτημά του; Νά δεχθεῖ τά δικά μας; Σέ ποιὰ γλώσσα μπορεῖ κανεῖς νά του ὑποβάλει ἐρωτήματα;

«Γλώσσα»: ἄς ἐνοήσουμε-ἀκούσουμε αὐτή τή λέξη με τή στενή και με τήν εὐρεία σημασία της. Μία ἀπό τίς πολλές δυσκολίες πού εἶναι μπροστά μας, ὡς ἐάν ἐπρόκειτο γιά τόν καθορισμό τῆς ἔκτασης τῆς ἔννοιας τῶς φιλοξενίας ἢ τῆς

Αυτές οι διαφορετικές σκέψεις θέτουν το ερώτημα της έξο-
ρίας που είναι αναγκαία για να προσέλθει «ό εαυτός μου ως
ένας άλλος», σύμφωνα με την ωραία έκφραση του Ρικέρ. Τί
γίνεται όμως μια σκέψη όταν εξ αρχής αποκόπτεται από τις
ρίζες της χωρίς μάλιστα να έχει υπάρξει ή μεταβίβαση ενός
νοήματος; Και τί γίνεται το ανθρώπινο όν όταν του αφαι-
ροῦν όχι δικά του πράγματα ή ακόμη και την κατοικία του,
αλλά αυτό που τον συνδέει με την εσωτερικότητα; Αν ο τά-
φος είναι αδιαχώριστος από τη γλώσσα, όπως φρονεί ο

έννοιας του ξένου, είναι όντως ή δυσκολία αυτής της δια-
φοράς αλλά και αυτής της κατά το μάλλον ή ήττον σφιχτής
προσκόλλησης, αυτής της σύσφιγξης μεταξύ της λεγόμενης
ευρείας σημασίας και της λεγόμενης αυστηρής-σφιχτής ση-
μασίας. Με την ευρεία σημασία, ή γλώσσα, αυτή μέσω της
όποιας απευθύνεται κανείς στον ξένο ή τον έννοει-άκούει,
άν τον έννοει-άκούει, είναι το σύνολο της κουλτούρας, είναι
οι αξίες, οι κανόνες, οι σημασίες που διακατέχουν τη γλώσ-
σα. Το να μιλάς την ίδια γλώσσα δεν είναι μόνο γλωσσική
δραστηριότητα. Αυτό που διακυβεύεται είναι το ή θ ο ς εν
γένει. Ειρήσθω εν παρόδω: χωρίς να μιλάμε την ίδια έθνική
γλώσσα, κάποιος μπορεί να μου είναι λιγότερο «ξένος» αν
μοιράζεται μαζί μου μια κουλτούρα, επί παραδείγματι έναν
τρόπο ζωής που συνδέεται με έναν όρισμένο πλούτο, κ.λπ.,
άπ' ό,τι ό τάδε συμπολίτης μου ή συμπατριώτης μου που
άνήκει σε ό,τι όνομαζόταν πρόσφατα (αλλά δεν πρέπει να
έγκαταλείπουμε πολύ γρήγορα αυτή τη "γλώσσα", ακόμη και
αν μάς καλεί σε μια κριτική έπαγρύπνηση) διαφορετική
«κοινωνική τάξη». Τουλάχιστον από μερικές απόψεις έχω
περισσότερα κοινά στοιχεία με έναν Παλαιστίνιο αστό δια-
νοούμενο του όποιου δεν μιλώ τη γλώσσα άπ' ό,τι με τον τά-
δε Γάλλο ό όποιος, για τούτον ή εκείνον τον λόγο, κοινωνι-
κό, οικονομικό ή κάποιον άλλο, μου είναι περισσότερο ξέ-
νος στην τάδε ή στη δείνα σχέση. Αντιστρόφως, αν έξετά-
σουμε τη γλώσσα με την αυστηρή-σφιχτή σημασία, που δεν
καλύπτει την έθνικότητα, τότε ένας Ίσραηλινός αστός δια-
νοούμενος θα μου είναι περισσότερος ξένος από έναν
Έλβετο εργάτη, έναν Βέλγο αγρότη, έναν πυγμάχο από το
Κεμπέκ ή έναν Γάλλο αστυνομικό. Αυτό το ερώτημα της

Ντερριντά, ἐφ' ὅσον πάντοτε μεταφέρουμε μαζί μας τις λέξεις μας και τούς νεκρούς μας, τί γίνονται οἱ τάφοι όταν τοὺς μετακινοῦμε πρὸς τὸ νοσοκομεῖο, όταν ἐξορίζουμε ἀπὸ τὸ «σπίτι μας» τὴ γέννηση και τὸν θάνατο – μυστικοὶ και ἀναπαλλοτριῶτοι χῶροι τοῦ πόνου και τῆς εἰρήνης; Τόσα ἐρωτήματα πού διανοίγονται ἀπὸ τοῦτες τις μεταβάσεις.

Αὐτὲς οἱ μεταβάσεις στὸ ὄριο, ἢ μᾶλλον ἐκτὸς τῶν ὁρίων, καθὼς εἶναι ὑπερβολικὲς μᾶς διδάσκουν ἀκριβῶς ὅσα και ἡ ἴδια ἢ σκέψη. Μᾶς προσφέρουν τὴν ἐκπληξη τῆς

γλώσσας, μετὴ στενὴ σημασία ὅπως εἶπαμε, τουτέστιν τοῦ ὀμιλιακοῦ ιδιώματος πού δὲν εἶναι ἐπᾶλληλο μετὴ τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη (ἐδῶ οἱ Γάλλοι και οἱ κάτοικοι τοῦ Κεμπέκ, ἐκεῖ οἱ Ἄγγλοι και οἱ Ἀμερικανοὶ μποροῦν νὰ μιλοῦν χονδρικά τὴν ἴδια γλώσσα), θὰ μπορούσαμε ἐκ νέου νὰ τὸ δοῦμε νὰ ἐμπεριέχεται πάντοτε, μετὴ χίλιους τρόπους, στὴν ἐμπειρία τῆς φιλοξενίας. Ἡ πρόσκληση, ἡ ὑποδοχή, τὸ ἄσυλο, ἡ παροχὴ καταλύματος περνοῦν μέσα ἀπὸ τὴ γλώσσα [langue] ἢ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπευθυνόμαστε στὸν ἄλλο. Ὅπως λέγει ἀπὸ ἄλλη σκοπιὰ ὁ Λεβινάς, ἡ “γλώσσα” εἶναι φιλοξενία. Συνέβη ἐντούτοις νὰ ἀναρωτιόμαστε πάντοτε μήπως ἡ ἀπόλυτη, ὑπερβολικὴ, ἀπροϋπόθετη φιλοξενία συνίσταται στὴν ἄρση τῆς “γλώσσας” [langage], κάποιας προσδιορισμένης “γλώσσας”, ἀκόμη και τοῦ γεγονότος ὅτι ἀπευθυνόμαστε στὸν ἄλλον. Μήπως πρέπει λοιπὸν νὰ ὑποτάξουμε σὲ ἓνα εἶδος αὐτοσυγκράτησης τὸν πειρασμὸ νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸν ἄλλον νὰ μᾶς πεῖ ποιὸς εἶναι, ποιό εἶναι τὸ ὄνομά του, ἀπὸ ποῦ ἔρχεται, κ.λπ.; Μήπως πρέπει νὰ ἀπέχουμε ἀπὸ τὸ νὰ θέτουμε αὐτὲς τις ἐρωτήσεις πού ἀναγγέλλουν τόσες ἀπαιτούμενες προϋποθέσεις, συνεπῶς τόσα ὄρια σὲ μιὰ φιλοσοφία πού κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξαναγκάζεται και περιορίζεται μέσα σὲ ἓνα δίκαιο και σὲ ἓνα καθῆκον; Ἄρα στὴν οἰκονομία ἑνὸς κύκλου; Ἀκατάπαυστα θὰ μᾶς παραμονεύει τὸ δίλημμα ἀνάμεσα, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, στὴν ἀπροϋπόθετη φιλοξενία πού ἀντιπαρέρχεται τὸ δίκαιο, τὸ καθῆκον ἢ ἀκόμη και τὴν πολιτικὴ και, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, στὴ φιλοξενία πού περιοροθετεῖται ἀπὸ τὸ δίκαιο και τὸ καθῆκον. Ἡ μιὰ πάντοτε μπορεῖ νὰ διαφθεῖρει τὴν ἄλλη, και αὐτὴ ἢ δυνατότητα διαστροφῆς παραμένει μὴ ἀναγώγιμη.

ανακάλυψης. Εκεί όπου το γραπτό κείμενο αποσυνθέτει τις τομές και τις δυσαρμονίες του λόγου για να φωτίσει τη συνεχή εκτύλιξη του μίτου του, ή όμιλία τις εκθέτει. Δεν ένοι-
κοῦμε στο κείμενο με τον ίδιο τρόπο που μας περιβάλλει ή όμιλία. Όταν, σέ ένα σεμινάριο, ο Ντερριντά ξεκινά από μια προφάνεια όπως είναι εκείνη που δικαιώνεται από τα λόγια της Άρεντ: «Άλλωστε δεν είναι ή γλώσσα που έγινε τρελή!», τó κάνει γά να αρχίσει άμέσως τήν εργασία της κατακρήμνισης αυτού του έδάφους, γιά να διασπάσει τήν ήρε-

Και οφείλει να παραμένει. Είναι αλήθεια ότι αυτή ή άποχή («Έλα, Έλα μέσα, σταμάτησε στο σπίτι μου, δεν ζητώ τó όνομά σου, ούτε καν να είσαι υπεύθυνος, ούτε από ποῦ έρχεσαι, ούτε ποῦ πηγαίνεις») φαίνεται ότι είναι περισσότερο άξια τής άπόλυτης φιλοξενίας ή όποία προσφέρει τó δώρο χωρίς επιφύλαξη· όρισμένοι μάλιστα θά μπορούσαν να άναγνωρίσουν σ' αυτήν μια δυνατότητα τής γλώσσας. Τó άπο-σιωπών είναι ήδη μια τροπικότητα τής δυνάμει όμιλίας. Θα πρέπει άδιάλειπτα να άγωνιζόμαστε ανάμεσα σ' αυτές τις δύο προεκτάσεις τής έννοιας τής φιλοξενίας καθώς και τής "γλώσσας". Θα επανέλθουμε επίσης στα δύο καθεστῶτα ένός νόμου τής φιλοξενίας: τόν άπροϋπόθετο ή τόν υπερβολικό άφ' ένός, και τόν υπό προϋπόθεση και τόν νομικο-πολιτικό, και δὴ τόν ήθικό άφ' έτέρου, καθώς ή ήθική στην πραγματικότητα τυγχάνει να άπλώνεται ανάμεσα στους δύο ανάλογα με τόν τρόπο που ρυθμίζει κανείς τις συνθήκες κατοίκησης σύμφωνα με τόν άπόλυτο σεβασμό και τó άπόλυτο δώρο ή σύμφωνα με τήν ανταλλαγή, τήν αναλογία, τó γνώμονα, κ.λπ. Όσον άφορᾶ τις δύο προεκτάσεις τής γλώσσας, άς θέσουμε πολὺ γρήγορα δύο έρευνητικές κατευθύνσεις, δύο προγράμματα ή δύο προβληματικές. Και οί δύο περιορίζονται στη γλώσσα με τή «στενή σημασία», στη φυσική ή έθνική γλώσσα από τήν όποία άντλοῦν τόν λόγο [discours], τήν έκφορά του λόγου, τόν τρόπο όμιλίας.

1. Τó αυτο-κίνητο αυτής τής «γλώσσας που μεταφέρει κανείς μαζί του», όπως είπαμε προηγουμένως, δεν άποχωρίζεται ούτε όλες τις τεχνικές προσθήκες τῶν όποίων οί έκλεπτόνσεις και οί περιπλοκές δεν έχουν κατ' αρχήν κανένα όριο (τό κινητό τηλέφωνο είναι μόνο μία μορφή τους)

μη προφάνεια. Ὁ Ντερριντά μᾶς ὠθεῖ σέ μιὰ προοδευτική ἐγκατάλειψη τοῦ κόσμου πού ἔχει ἐπικυρωθεῖ ἀπό μιὰ κυριαρχική λογική, ὅπως ἀκριβῶς ἐπραξε ὁ Κίρκεγκωρ ὅταν ἀπομόνωσε, στό ἔργο του Φόβος καί τρόμος, τὸ παράδοξο τοῦ φόνου ὡς ὁμολογίας πίστεως. Στὴν κίνηση τῆς «ἀποδόμησης», μέ τὴν ὁποία μᾶς ἐξοικειώνει ὁ Ντερριντά, ἐνίοτε λησιμονοῦμε τὴ διατρητική κίνηση πού ἀποκαλύπτει τὴν ἀνοίκεια ξενότητα στοὺς κόλπους τοῦ πιὸ οἰκείου, ἐκεῖ ὅπου «εἴχαμε μαῦρα μεσάνυχτα».

οὔτε, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἂν μπορεῖ νὰ λεχθεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, τὴν ἐν λόγῳ αὐτο-πάθεια, ἡ ὁποία λέγεται σύμφωνα μέ μιὰ γενική ἀποδοχή ὅτι ἀνήκει, ὡς ἡ πλέον προσίδια δυνατότητά της, στὴν αὐτο-κινητικότητα τοῦ ἐμβίου ὄντος ἐν γένει. Ὑπάρχει φιλοξενία χωρὶς τὴ φαντασίωση, τουλάχιστον, αὐτῆς τῆς αὐτο-νομίας; Αὐτῆς τῆς αὐτο-κινητικῆς αὐτο-πάθειας τῆς ὁποίας τὸ νὰ ἀκοῦς-τὸν-ἐαυτό-σου-νὰ-μιλᾶ μέσα στὴ γλώσσα εἶναι ἡ προνομιακὴ μορφή;

2. Ἄν τὸ κύριο ὄνομα δὲν ἀνήκει στὴ γλώσσα, στὴν τρέχουσα λειτουργία τῆς γλώσσας ἡ ὁποία ὅμως διέπεται ἀπὸ αὐτό, ἂν, ὅπως προσπάθησα νὰ τὸ καταδείξω ἄλλοῦ, ἓνα κύριο ὄνομα δὲν μεταφράζεται σὰν νὰ ἦταν μιὰ ἄλλη λέξη τῆς γλώσσας (Ὁ «Peter» δὲν εἶναι ἡ μετάφραση τοῦ «Pierre»), ποιά εἶναι τὰ συμπεράσματα πού μπορεῖ κανεὶς νὰ συναγάγει ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴ φιλοξενία; Ἡ φιλοξενία προϋποθέτει τὴν κλήση ἢ τὴ μνημονικὴ ἀνάκληση τοῦ κύριου ὀνόματος μέσῳ τῆς καθαρῆς δυνατότητάς του (σ' ἐσένα, σ' ἐσένα τὸν ἴδιο λέω «ἔλα», «ἔλα μέσα», «ναί»), καὶ συνάμα τὴν ἐξάλειψη τοῦ ἴδιου τοῦ κύριου ὀνόματος («ἔλα», «ναί», «ἔλα μέσα», «ὅποιος καὶ ἂν εἶσαι, ὅποιο καὶ ἂν εἶναι τὸ ὄνομά σου, ὅποια καὶ ἂν εἶναι ἡ γλώσσα σου, ὅποιο καὶ ἂν εἶναι τὸ φύλο σου, τὸ εἶδος σου, εἴτε εἶσαι ἄνθρωπος, ζῶο, ἢ θεϊκὴ ὄντοτητα... *»).

Ἡ ξενότητα αὐτῆς τῆς προσέγγισης πού ἐπιχειροῦμε προκύπτει ἀναγκαστικὰ ἀπὸ ἓνα εἶδος νόμου. Αὐτὸν τὸν νόμο θὰ μπορούσαμε ἐπίσης νὰ τὸν περιγράψουμε σὰν μιὰ διασταύρωση γλωσσῶν καὶ κωδίκων. Ἀπὸ τὴ μία μεριά ὠθοῦμε τὰ πράγματα σέ μιὰ γενικὴ καὶ ἀφηρημένη διατύπωση, ἐνίοτε ὑποβάλλοντας ὀρισμένα ἐρωτήματα στὴν ἱστορία

Στό τελευταίο παράδειγμα των μεταβάσεων στο όριο, που θα ήθελα να παραθέσω, ή προφάνεια από την όποια εκκινεί ο Ντερριντά σχεδόν προκαλεί χαμόγελο. Αυτή ή προφάνεια εμπεριέχεται στις ακόλουθες λέξεις: «Ο άνθρωπος προσφέρει τή φιλοξενία μόνο στον άνθρωπο». Πράγματι, πόσο παράξενο θα ήταν να προσφέρουμε τή φιλοξενία σε ένα ζώο, ακόμη περισσότερο σε ένα φυτό! Άς μὴν ἀνησυχούμε, ή φιλοξενία είναι ὄντως ἀνθρώπινο χαρακτηριστικό.

Ο Ντερριντά, ἐξ ἀρχῆς, ἀντιστρέφει τὸ ἐπιχείρημα:

«μας», ιδιαίτερα διαμέσου λογοτεχνικῶν ή φιλοσοφικῶν κειμένων. Ἐπὶ τὴν ἄλλη μεριά ὀρισμένα παραδείγματα, ἀνάμεσα σε τόσα ἄλλα πιθανά, μᾶς ἀνοίγουν τὴν πρόσβαση στο πεδίο σημερινῶν ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν που εἶναι πολιτικές ἀλλὰ συνάμα παραπάνω ἀπὸ πολιτικές (διότι αὐτὸ που διακυβεύεται εἶναι ἀκριβῶς τὸ πολιτικὸ και τὸ νομικὸ). Ὡστόσο αὐτὲς οἱ ἐπείγουσες ἀνάγκες δὲν καθιστοῦν ἐπικαιρές μόνο ὀρισμένες κλασικὲς δομές. Μᾶς ἐνδιαφέρουν και τὲς λαμβάνουμε ὑπ' ὄψιν ἐκεῖ ἀκριβῶς που φαίνονται, οἰοῦναι ἀπ' ἐαυτῶν, νὰ ἀποδομοῦν αὐτὰ τὰ κληρονομήματα ή τὲς ἰσχύουσες ἐρμηνεῖες τούτων τῶν κληρονομημάτων. Ὅλα αὐτὰ προσπαθήσαμε νὰ τὰ ὑποδείξουμε μέσω τῶν νέων τελετεχνολογιῶν και τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο αὐτὲς προσβάλλουν τὴν ἐμπειρία τοῦ τόπου, τῆς ἐδαφικῆς ἐπικράτειας, τοῦ θανάτου, κ.λπ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ δομὴ τοῦ ὀμήρου θὰ ἔπρεπε ἐπίσης νὰ ἀναλύσουμε ἓνα εἶδος νόμου ή μιᾶς οὐσιαστικῆς και σχεδὸν οἰοῦναι ἀνιστορικῆς ἀντινομίας. Θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ κάνομε ἐκκινώντας ἀπὸ κάποια ἀρχαῖα παραδείγματα ή ἀπὸ κάποια ἠθικὰ ἐκφωνήματα τοῦ Λεβινάς, ἀλλὰ και ἀπὸ αὐτὸ που μετασχηματίζει τούτη τὴν προβληματικὴ μέσω νέων ἐμπειριῶν, και δὴ νέων πολέμων μέσω ὀμήρων. Αὐτὸ που διαδραματίζεται στήν Τσετσενία, ἐπὶ παραδείγματι, θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναλυθεῖ σύμφωνα μὲ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ τῆ στιγμῆ ἀκριβῶς που ἡ ὀμηρεία γίνεται ἓνα τρομακτικὸ ὀπλο στή διάρκεια ἓνός πολέμου, γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν γνωρίζει κανεὶς πλέον ἂν εἶναι ἐμφύλιος πόλεμος, πόλεμος τῶν παρτιζάνων (μὲ τὴ σημασία που δίνει ὁ Σμιτ σε αὐτὸν τὸν ὄρο ⁶⁴), πόλεμος που ἀντιπαραθέτει μεταξὺ τους σε διαφορετικὲς

«Μπορεί να πει κανείς ότι το ζώο παρέχει φιλοξενία μόνο στο προσίδιο είδος του, και ένδεχομένως σύμφωνα με συγκεκριμένες τελετουργίες». Πράγματι, η φιλοξενία μιᾶς γάτας σέ ένα πουλί τελειώνει αρκετά ἄσχημα, ἂν ἐξαιρέσουμε ἕνα γλυπτό τοῦ Τζακομέτι¹³.

Ὅταν δηλώνει κανείς ότι ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ προσφέρει τὴ φιλοξενία μόνο σέ ἕναν ἄλλο ἄνδρα, γυναίκα ἢ παιδί, αὐτὸ σημαίνει ότι μετατρέπει τὸν ἄνθρωπο σέ ἕνα ζωικό είδος παρόμοιο μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο. «Μήπως, ἀντίθε-

χρονικές περιόδους συμπολίτες, ὁμόθητους, ξένους, κ.ἄ. Οἱ ὄμηροι δὲν εἶναι πλέον αἰχμάλωτοι πολέμου πού προστατεύονται ἀπὸ τὸ δίκαιο τοῦ πολέμου ἢ τὸ δίκαιο τῶν λαῶν. Ἡ ὄμηρεία ἔχει γίνει κλασική σέ ἰδιόμορφες συγκρούσεις, ὅπου ἀντιπαρατίθενται συμπολίτες πού δὲν θέλουν πλέον νὰ εἶναι συμπολίτες καὶ συνεπῶς ἀποβλέπουν σὸ νὰ γίνουν ἀξιοσέβαστοι ξένοι ὅπως ἀκριβῶς εἶναι οἱ πολίτες μιᾶς ἄλλης χώρας – ἀλλὰ μιᾶς ἀκόμη ἀνύπαρκτης χώρας, ἑνὸς ἐλευσόμενου κράτους. Αὐτὲς οἱ ἀνασυγκροτήσεις τῶν κρατικο-εθνικῶν συνόρων πληθύνονται καὶ ὄχι μόνο στὴν Εὐρώπη. (Ὅποιο καὶ ἂν εἶναι τὸ αἶνιγμα τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ «πράγματος» σὸ ὁποῖο αὐτὸ τὸ ὄνομα ἀναφέρεται, ἢ «Εὐρώπη» ἴσως ὑποδεικνύει τὸ χρόνο καὶ τὸ χωρὸ πού εὐνοοῦν ἕνα μοναδικὸ συμβάν: στὴν Εὐρώπη τὸ οἰκουμενικό δίκαιο-δικαίωμα φιλοξενίας ἔχει προσλάβει τὸν ριζικότερο καὶ προφανῶς τὸν καλύτερα διατυπωμένο ὀρισμὸ του – ἐπὶ παραδείγματι σὸ καντιανὸ κείμενο *Πρὸς τὴν αἰώνια εἰρήνη*, σὸ ὁποῖο δὲν ἔχουμε παῦσει νὰ ἀναφερόμαστε καὶ προφανῶς διαμέσου ὅλης τῆς παράδοσης πού τὸ στηρίζει.) Εἴτε εὐρωπαϊκοὶ (πρῶην Γιουγκοσλαβία) εἴτε παρα-ευρωπαϊκοὶ (Ρωσία καὶ πρῶην Ε.Σ.Σ.Δ.), αὐτοὶ οἱ πόλεμοι ἴσως δὲν εἶναι, κυριολεκτικὰ ἢ αὐστηρά, ἀποικιοκρατικοὶ ἢ ἀπελευθερωτικοὶ πόλεμοι πού διεξάγονται ἀπὸ ἀποικιοκρατούμενους λαούς, ἀλλὰ συχνὰ προσδίδεται σέ αὐτοὺς ἢ μορφή κινήματων ἐπαναποικιοποίησης ἢ ἀποαποικιοποίησης.

Ἄν εἶχα τὸ χρόνο, καὶ ἂν ἦταν εὐπρεπὲς νὰ δώσω μιὰ κάπως αὐτοβιογραφικὴ νότα στὰ λόγια μου, θὰ μοῦ ἄρεσε νὰ ἐξετάσω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη τὴ σχετικά πρόσφατη ἱστο-

τα, τὸ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται στὸ νὰ μπορεῖ νὰ ἀνοίξει τὴ φιλοξενία στὰ ζῶα, στὰ φυτά... καὶ στοὺς θεοὺς;», ὑποδεικνύει ὁ Ντερριντά.

Ἡ ὑπερβολὴ ἔρχεται πάντοτε ὡς ἓνα ἐρώτημα. Παραμερίζει τὰ ὄρια τοῦ πεδίου τοῦ πράγματος πὸν μποροῦμε νὰ σκεφτοῦμε, προσεγγίζει κάποια μέρη πὸν προκαλοῦν ἀναστάτωση καὶ τὰ θέτει στὸ ἐπίκεντρο μιᾶς ἐδαφικῆς περιοχῆς ἢ ὁποῖα πιστεύαμε ὅτι ἦταν οἰκεία. Ἀναζωπυρώνει ὀρισμένα ἐρωτήματα πὸν ὑπῆρχαν μέσα στὴ λήθη ἢ στὸ μυστικόν,

ρία τῆς Ἀλγερίας. Οἱ ἐπιπτώσεις τῆς στὴ σημερινὴ ζωὴ τῶν δύο χωρῶν, τὴν Ἀλγερία καὶ τὴ Γαλλία, εἶναι ἀκόμη ζωντανές καὶ στὴν πραγματικότητά ἐλευσόμενες. Σὲ αὐτὸ πὸν ἦταν, ὑπὸ τὸ γαλλικὸ δίκαιο, ὄχι προτεκτοράτο ἀλλὰ ἓνα σύνολο νομῶν τῆς Γαλλίας, ἡ ἱστορία τοῦ ξένου, ἂν μπορεῖ νὰ λεχθεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ ἱστορία τῆς ιδιότητος τοῦ πολίτη, τὸ γίνεσθαι τῶν συνόρων πὸν χωρίζουν τοὺς ἐξ ὀλοκλήρου πολίτες ἀπὸ τοὺς πολίτες μιᾶς δεύτερης ζώνης ἢ τοὺς μὴ πολίτες, ἀπὸ τὸ 1830 ἕως τὶς μέρες μας, ἔχει μιὰ πολυπλοκότητα, μιὰ κινητικότητα, μιὰ περιπλοκὴ γιὰ τὴ ὁποῖα, ἐξ ὅσον γνωρίζω, δὲν ὑπάρχει ἀντίστοιχο παράδειγμα στὸν κόσμον καὶ στὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Παραπέμπω καὶ πάλι στὸ ἄρθρο τοῦ Λουὶ-Ἐγκυστέν Μπαριέρ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ πᾶζλ τῆς ιδιότητος τοῦ πολίτη στὴν Ἀλγερία» (*Plein Droit*, [τχ. 29-30, Νοέμβριος 1995]), τὸ ὁποῖο μνημόνευσα κατὰ τὴν ἑναρξὴ τοῦ σεμιναρίου. Στὴν ἀρχὴ τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ ἕως τὸ τέλος τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου οἱ μουσουλμάνοι τῆς Ἀλγερίας ἦσαν, ὅπως τοὺς ἀποκαλοῦσαν, «Γάλλοι ἐθνικοί», ὄχι ὅμως «Γάλλοι πολίτες» – λεπτὴ ἀλλὰ κρίσιμη διάκριση. Κατὰ βάθος δὲν εἶχαν τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη μὲ τὴν αὐστηρὴ σημασίαν τοῦ ὄρου, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι ἀπολύτως ξένοι. Τὴ στιγμὴ τῆς προσάρτησης, μὲ τὸ διάταγμα τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1834, τῶν ἀποκαλούμενων ἐκείνη τὴν ἐποχὴ «γαλλικῶν κτήσεων στὴ βόρεια Ἀφρική», οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς χώρας, οἱ μουσουλμάνοι, Ἀραβες ἢ Βέρβεροι, καὶ οἱ Ἑβραῖοι, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπόκεινται σὲ ἓνα θρησκευτικὸν δόγματος δίκαιο. Μετὰ ἀπὸ τριάντα χρόνια, τὸ 1865, αὐτοὶ οἱ αὐτόχθονες ἀποκτοῦν ἀπὸ νομικὴ ἀποψη τὴν ιδιότητα τοῦ Γάλλου,

δπως αὐτὴ ἡ ἐπισήμανση: «Ἐὰν δὲν δικαιώσεις τὴ φιλοξενία πρὸς τὸ ζῶο, τότε ἀποκλείεις καὶ τὸν θεό».

Αὐτὴ ἡ οἴονεϊ σιβυλλικὴ φράση τοῦ Ντερριντὰ ἐγείρει ὄχι μόνον τὸ τεράστιο πρόβλημα τῆς σχέσης μεταξὺ τοῦ κοσμικοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ, ἀλλὰ ὑπαινίσσεται ἐπίσης ὅτι ἡ οὐσία τοῦ ζώου καὶ ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ ἴσως ἔχουν κάποιες ἀντιστοιχίες πού τις ἀγνοοῦμε. Ἐὰν ἔχουμε ἐξαλείψει τὰ ἴχνη τῶν τοτεμικῶν πολιτισμῶν, μήπως πρέπει νὰ ἐνεργήσουμε ἔτσι ὥστε νὰ ἐπανακάμψει ἀπὸ τούτῃ τὴ λήθη ὁ τόπος μιᾶς

καθὼς μποροῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ διεκδικήσουν θέσεις σὲ δημόσιες ὑπηρεσίες, ἀλλὰ μὲ μιὰ ιδιότητα τοῦ Γάλλου χωρὶς τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη. Ὡστόσο τὰ κείμενα προέβλεπαν ὅτι ὁ Γάλλος αὐτόχθων πού δὲν εἶναι πολίτης μπορεῖ νὰ ἔχει πρόσβαση στὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη, ἂν ἐγκατέλειπε, κάτω ἀπὸ ὀρισμένες συνθήκες, τὸ ιδιαίτερο καθεστῶς του καὶ ἂν ἡ δημόσια ἀρχή, ὁ καθ' ὕλην ἔσχατος διαιτητής, συμφωνοῦσε. Ἡ πρόσβαση στὴ γαλλικὴ ιδιότητα τοῦ πολίτη ἐπιταχύνθηκε γιὰ τοὺς αὐτόχθονες Ἑβραίους μὲ τὸ περίφημο διάταγμα Κρεμέ τῆς 24ης Ὀκτωβρίου 1870⁶⁵, τὸ ὁποῖο ἐν συνεχείᾳ καταργήθηκε ἀπὸ τὴν κυβέρνηση τοῦ Βισὺ⁶⁶, χωρὶς τὴν παραμικρὴ παρέμβαση τῶν Γερμανῶν πού τότε κατεῖχαν μόνον ἓνα μέρος τῆς μητροπολιτικῆς Γαλλίας. Ὁ πόλεμος πάντοτε μεταβάλλει τὰ πράγματα. Μετὰ τὸν Πρῶτο Παγκόσμιον Πόλεμον (κατὰ τὸν ὁποῖο σκοτώθηκαν πολλοὶ Ἀλγερινοί), ἓνας νόμος τοῦ Φεβρουαρίου 1919 κάνει ἓνα ἀκόμη βῆμα προσφέροντας τὴ γαλλικὴ ιδιότητα τοῦ πολίτη στοὺς μουσουλμάνους τῆς Ἀλγερίας σύμφωνα μὲ μιὰ διαδικασία πού δὲν συνεπαγόταν πλέον τὴν διακριτικὴν διαιτησίαν τοῦ γαλλικοῦ κράτους. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ αὐτὸ ἦταν μιὰ ἀποτυχία, γιὰ τὴ διοίκηση δὲν ἐνεθάρρυνε τοὺς μουσουλμάνους καὶ ταυτόχρονα αὐτοὶ ἀντιστέκονταν στὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη καθὼς τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ προσωπικοῦ τους καθεστώτος (δηλαδὴ ιδιαίτερα τὸ θρησκευτικὸ δίκαιο, κ.λπ.). Ἐν τέλει, τοὺς προσέφεραν τὴ φιλοξενία τῆς γαλλικῆς ιδιότητος τοῦ πολίτη μὲ τὸν ὄρον νὰ ἐγκαταλείψουν –σύμφωνα μὲ ἓνα σχῆμα πού τώρα μᾶς εἶναι οἰκεῖο– αὐτὸ πού θεωροῦν ὅτι εἶναι ἡ κουλτούρα τους. Πρὶν ἀπὸ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον

δυνατής φιλοξενίας προς τὸ ζῶο, ἐπειδὴ φοβόμαστε μήπως μᾶς ἐγκαταλείψει μὲ τὴ σειρά του καὶ τὸ θεῖο;

«Σὲ ὀρισμένες χῶρες ὁ ξένος ποὺ τὸν ὑποδέχεται κανεὶς εἶναι ὁ θεὸς γιὰ μία ἡμέρα». Καὶ ὁ Ντερριντὰ προσθέτει: «Ὡστόσο πρέπει νὰ προχωρήσουμε ἀκόμη περισσότερο καὶ νὰ σκεφτοῦμε ἐπίσης τὴ φιλοξενία πρὸς τὸ θάνατο. Δὲν ὑπάρχει φιλοξενία χωρὶς μνήμη. Ἡ μνήμη ποὺ δὲν θὰ θυμώταν τὸν νεκρὸ καὶ τὴ θνητότητα δὲν εἶναι μνήμη. Τί θὰ ἦταν ἡ φιλοξενία ποὺ δὲν εἶναι ἔτοιμη νὰ προσφέρει τὸν ἑαυτὸ της στὸν νεκρὸ, στὸν ἐπανερχόμενο ἴσκιό του;».

Πόλεμο, μιὰ ἄλλη πρόοδος (ἡ περίφημη πρόταση Μπλουὺμ-Βιολέτ) διασφαλίζει τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη χωρὶς ἐγκατάλειψη τοῦ μουσουλμανικοῦ προσωπικοῦ καθεστώτος σὲ ὅλα τὰ ἄτομα ποὺ θεωροῦνται ὅτι ἔχουν ἀφομοιωθεῖ λόγω τοῦ καθεστώτος τους κατὰ τὴ στρατιωτικὴ τους θητεία, λόγω τῶν τίτλων τους: πανεπιστημιακῶν, ἐμπορικῶν, ἀγροτικῶν, διοικητικῶν ἢ πολιτικῶν ⁶⁷. Ἄλλη μιὰ ἀποτυχία. Μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καὶ πάλι λόγω τῆς συμμετοχῆς τῶν Ἀλγερίνων στρατιωτῶν στὴν υπεράσπιση καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Γαλλίας, νέα πρόοδος: στίς 7 Μαρτίου 1944 ἓνα διάταγμα ἐκχωρεῖ καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη καὶ τὴν ἰσότητα σὲ ὅλους τοὺς Γάλλους πολίτες τῆς Ἀλγερίας χωρὶς διάκριση καταγωγῆς, φυλῆς, γλώσσας καὶ θρησκείας, μὲ τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις ποὺ προέβλεπαν τὸ προοίμιο καὶ τὸ ἄρθρο 81 τοῦ Συντάγματος. Παρ' ὅλα αὐτά, ἀκόμη γίνεται ἡ διάκριση μεταξὺ δύο ἐκλογικῶν σωμάτων – κάτι ποὺ προφανῶς δὲν ἦταν ξένο, τουλάχιστον ὡς μία ἀπὸ τὶς αἰτίες της, πρὸς τὴν ἐξέγερση ποὺ ὀδήγησε στὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἀλγερίας. Στὸ πρῶτο ἐκλογικὸ σῶμα ἀνῆκαν οἱ μὴ μουσουλμάνοι καὶ κάποιοι μουσουλμάνοι ποὺ πληροῦσαν ὀρισμένους ὄρους (σχολικὰ διπλώματα, κ.λπ., ὑπηρεσίες στὸ στρατό, μετάλλια, βαθμὸς ἀξιωματικοῦ – καὶ ὄχι ὑπαξιωματικοῦ, ἄλλωστε πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῆς ἐξέγερσης τοῦ 1954 συγκαταλέγονταν στοὺς ὑπαξιωματικούς). Αὐτὸ τὸ διπλὸ ἐκλογικὸ σῶμα διαρκεῖ μέχρι τὸν πόλεμο τῆς Ἀλγερίας. Μετὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἀλγερίας αὐτὲς οἱ «περιπλοκὲς» ὑπῆρχαν ἀκόμη ἕως τὴ στιγμή τῶν λεγόμενων «νόμων Πασκουά ⁶⁸» καὶ τῆς «τυποποίησης», ἡ ὁποία ἐφεξῆς θέτει στοὺς Ἀλγερίνους τοὺς ἴδιους ὄρους ποὺ τίθε-

«Ο νεκρός που σ'ας επισκέπτεται είναι το φάντασμα». Ο Ντερριντά εισέρχεται στο ερώτημα της φιλοξενίας προς τον θάνατο διαβάζοντας εκ νέου την τελευταία σκηνή του Δόν Ζουάν, όπου αυτός κομπάζει μπροστά στον τάφο του Φρούραρχου. Ο Φρούραρχος θα απαντήσει στην πρόσκληση του Δόν Ζουάν, «αλλά μόνο για να τον προσκαλέσει με τη σειρά του να έλθει στο σπίτι του», υπογραμμίζει ο Ντερριντά. «Η πρόκληση απαντά σε μιὰ πρόκληση· δώρο του θανάτου για το δώρο του θανάτου».

νται και στους άλλους ξένους όσον αφορά την έλευσή τους στη Γαλλία (οί συμφωνίες του Έβιάν⁶⁹ είχαν προγραμματίσει ειδικές διατάξεις που απαλλάσσουν τους Άλγερινούς πολίτες από την έκδοση βίζας για την έλευσή τους στη Γαλλία: η εποχή των συμφωνιών του Έβιάν έχει παρέλθει, μ'α απάντησε ένας συνεργάτης του κ. Πασκουά όταν έμεις διαδηλώναμε έναντίον της έν λόγω τυποποίησης).

Πρίν τελειώσουμε σήμερα, ως περιοριστούμε σε δύο προ-καταβολικές έννοισεις ή σε δύο πρωτόκολλα.

Κατ' αρχάς ως εξετάσουμε τη διάκριση μεταξύ της άπρο-υπόθετης φιλοξενίας και, από την άλλη μεριά, τα δικαιώματα και τα καθήκοντα που θέτουν υπό όρους τη φιλοξενία. Αντί να παραλύσει την επιθυμία ή να καταστρέψει την αξίωση για φιλοξενία, αυτή η διάκριση μ'α επιτάσσει να καθορίσουμε αυτό που θα μπορούσε να ονομαστέι σε καντιανή γλώσσα (κατά προσέγγιση και κατ' αναλογία, διότι με τη στενή έννοια του όρου αποκλείονται σε τούτη την περίπτωση, και αυτόν τον αποκλεισμό πρέπει να τον σκεφτούμε) ένδιάμεσα σχήματα. Μεταξύ ενός άπροϋπόθετου νόμου ή μι'ας άπόλυτης επιθυμίας για φιλοξενία από τη μία μεριά και, από την άλλη, ενός δικαίου, μι'ας υπό προϋπόθεση πολιτικής, μι'ας υπό προϋπόθεση ήθικης, υπάρχει διάκριση, ριζική έτερογένεια, αλλά επίσης αδυνατότητα διαχωρισμού. Το ένα καλεϊ, συνεπάγεται ή προδιαγράφει το άλλο. Δίνοντας δικαίωμα, αν μπορώ να το πω κατ' αυτόν τον τρόπο, στην άπροϋπόθετη φιλοξενία, πώς να δώσεις τόπο-ένανσμα, ακριβώς, σε ένα δίκαιο-δικαίωμα που θα είναι δυνατόν να περιοριστεί, να όριοθετηθεϊ, με μι'α λέξη να ύπολογιστεϊ; Πώς να δώσεις τόπο-ένανσμα σε μι'α συγκεκριμένη πολιτική

Τὸ φάντασμα ἐμφανίζεται κατ' ἀρχὰς μὲ τὴ μορφή μιᾶς γυναίκας πού καλύπτεται μὲ ἓνα πέπλο. «Θέλω νὰ μάθω τί εἶναι...», ἀναρωτιέται ὁ Δὸν Ζουάν, ἔτοιμος νὰ διακινδυνεύσει τὸν θάνατό του γιὰ τὴ γνώση. «Ὁ Δὸν Ζουάν, ὅπως καὶ ὁ Ἄμλετ, εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς πού δὲν μπορεῖς νὰ τοὺς τὴν φέρεις», ἐπισημαίνει εἰρωνικά ὁ Ντερριντά.

«Δώσε μου τὸ χέρι σου!», προκαλεῖ ὁ Φρούραρχος.

«Τὸ χέρι πού ζητᾶς, πού τὸ δίνεις, συνήθως συμβολίζει τὴ συνδρομὴ ἢ τὸ γάμο. Ἐδῶ θὰ εἶναι τὸ χέρι τοῦ θανάτου»,

καὶ σὲ μιὰ συγκεκριμένη ἠθική πού θὰ περιέχουν μιὰν ἱστορία, ἐξελίξεις, πραγματικὲς ἐπαναστάσεις, προόδους, ἐν ὀλίγοις μιὰ βελτιωσιμότητα; Μιὰ πολιτική, μιὰ ἠθική, ἓνα δίκαιο πού θὰ ἀπαντοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο στὰ νέα κελύσματα καινοφανῶν ἱστορικῶν καταστάσεων, πού θὰ ἀνταποκρίνονται πράγματι σ' αὐτά, μεταβάλλοντας τοὺς νόμους, προσδιορίζοντας διαφορετικὰ τὴν ιδιότητα τοῦ πολίτη, τὴ δημοκρατία, τὸ διεθνὲς δίκαιο, κ.λπ.; Παρεμβαίνοντας ἐπομένως πραγματικὰ στὴν προϋπόθεση τῆς φιλοξενίας [condition de l'hospitalité] ἐν ὀνόματι τοῦ ἀπροϋπόθετου [inconditionnel], ἀκόμη καὶ ἂν αὐτὸ τὸ καθαρὸ ἀπροϋπόθετον [inconditionnalité] φαίνεται ἀπρόσιτο, καὶ μάλιστα ἀπρόσιτο ὄχι μόνο ὡς μιὰ ρυθμιστικὴ ἰδέα, μιὰ Ἰδέα μὲ τὴν καντιανὴ σημασία καὶ ἀπείρως ἀπομακρυσμένη, πού προσεγγίζεται πάντοτε ἀναντίστοιχα, ἀλλὰ ἀπρόσιτο γιὰ δομικοὺς λόγους, «φραγμένο» ἀπὸ τὶς ἐσωτερικὲς ἀντιφάσεις πού ἔχουμε ἀναλύσει;

Ἡ δευτέρα προκαταβολικὴ ἐννόηση θὰ προσλάβει τὴ μορφή ἑνὸς ἔξεργον καὶ μιᾶς ἀναφορᾶς. Ὅλα τὰ παραδείγματα πού ἔχουμε ἐπιλέξει ἕως τώρα ἔφεραν στὸ προσκήνιο τὴν ἴδια ἐπικράτηση ἐντὸς τῆς δομῆς τοῦ δικαιώματος στὴ φιλοξενία καὶ τῆς σχέσης πρὸς τὸν ξένο, εἴτε αὐτὸς εἶναι φιλοξενούμενος εἴτε ἐχθρός. Πρόκειται γιὰ ἓνα συζυγικὸ, πατρικὸ καὶ φαλλογονκεντρικὸ πρότυπο. Αὐτὸς πού δημιουργεῖ τοὺς νόμους τῆς φιλοξενίας εἶναι ἀκριβῶς ὁ οἰκογενειακὸς δεσπότης, ὁ πατέρας, ὁ σύζυγος καὶ τὸ ἀφεντικὸ, ὁ κύριος τοῦ οἴκου. Τοὺς ἐκπροσωπεῖ καὶ ὑποτάσσεται σ' αὐτούς, γιὰ νὰ ὑποτάξει τοὺς ἄλλους στοὺς ἴδιους νόμους μὲσω τῆς βίας τῆς δύναμης-ἐξουσίας τῆς φιλοξενίας, μὲσω τῆς δύνα-

συνεχίζει ο Ντερριντά. Έπομένως τὸ τρίγωνο πὸν τίθεται μεταξὺ τῆς συνδρομῆς, τοῦ γάμου καὶ τοῦ θανάτου ἐγγράφει ἀκριβέστατα τὸ ἐρώτημα τῆς φιλοξενίας μέσα στὴν κρισιμότητα πὸν συνήθως ἀρνούμαστε νὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὑπάρχει σ' αὐτό: νὰ σκεφτοῦμε τὴ φιλοξενία ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς περατότητας καὶ τῆς ἀγάπης.

Ὁ Ντερριντά, κατ' ἐμέ, φέρνει στὸ φῶς τὴ διασπορικὴ λογικὴ τοῦ θανάτου. Ὁ θάνατος παίρνει μαζί του αὐτὸ πὸν ἀγγίζει, δὲν «ἐπισκέπτεται» βεβαίως. Ἡ φιλοξενία πὸν ἀπο-

μης τῆς αὐτότητας πὸν τὴν ἀναλύσαμε πρὶν ἀπὸ μερικὲς ἐβδομάδες. Σὲ μιὰ δεδομένη στιγμή εἶχαμε ἐπίσης ὑπενθυμίσει ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς φιλοξενίας εἶναι ἐπάλληλο μὲ τὸ ἠθικὸ πρόβλημα. Προέχει πάντοτε νὰ ἐγγυηθεῖ κανεὶς γιὰ ἓνα ἐνδιαίτημα, γιὰ τὴν ταυτότητά του, τὸ χῶρο του, τὰ ὄριά του, τὸ ἦ θ ο ς ὡς διαμονή, κατοίκηση, οἶκο, ἐστία, οἰκογένεια, σπίτι [chez-soi]. Ὅθεν θὰ ἔπρεπε τώρα νὰ ἐξετάσουμε τίς καταστάσεις ὅπου ὄχι μόνο ἡ φιλοξενία εἶναι ἐπάλληλη μὲ τὴν ἴδια τὴν ἠθικὴ ἀλλὰ καὶ ὅπου μπορεῖ νὰ φαίνεται ὅτι ὀρισμένοι, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, θέτουν τὸ νόμο τῆς φιλοξενίας ὑπεράνω μιᾶς «ἐπιτακτικῆς ἠθικῆς» [«morale»] ἢ μιᾶς ὀρισμένης «ἠθικῆς» [«éthique»].

Γιὰ νὰ ὑποδείξουμε τὴν ὁδὸ αὐτοῦ τοῦ δύσκολου ἐρωτήματος θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφερθοῦμε στὴν πολὺ γνωστὴ ἱστορία τοῦ Λῶτ καὶ τῶν θυγατέρων του. Αὐτὴ ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὴν παράδοση τοῦ παραδείγματος πὸν παραθέτει ὁ Κάντ στὸ κείμενό του *Περὶ ἑνὸς ὑποτιθέμενου δικαιώματος νὰ ψευδόμεστε ἀπὸ ἀνθρωπιά*, μετὰ ἀπὸ τὰ δύο μεγάλα κείμενα τοῦ Ἁγίου Αὐγουστίνου γιὰ τὸ ψεῦδος⁷⁰. Πρέπει νὰ παραδώσεις τοὺς φιλοξενουμένους σου στοὺς κακοποιούς, στοὺς βιαστές, στοὺς φονιάδες; ἢ νὰ πεῖς ψέματα γιὰ νὰ σώσεις αὐτοὺς στοὺς ὁποίους προσφέρεις κατάλυμα καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους νιώθεις ὑπεύθυνος; Στὸ βιβλίο τῆς *Γενέσεως* (19, 1 κ.έ.) αὐτὸ συμβαίνει ἀκριβῶς τὴ στιγμή πὸν ὁ Λῶτ φαίνεται νὰ θέτει τοὺς νόμους τῆς φιλοξενίας πάνω ἀπ' ὅλα, ἰδιαίτερα πάνω ἀπὸ τίς ἠθικὲς ὑποχρεώσεις πὸν τὸν συνδέουν μὲ τοὺς δικούς του καὶ τὴν οἰκογένειά του, πρωτίστως μὲ τίς θυγατέρες του. Οἱ ἄνδρες τῶν Σοδόμων ζητοῦν νὰ δοῦν τοὺς φιλοξενουμένους στοὺς

Γενέσεως

δίδεται από τον θάνατο είναι όριστική και χωρίς τη δυνατότητα ανταπόδοσης. Είναι ό Όρφείας που αναζητεί την Εύρυνδίκη: θέλοντας να την πάρει πίσω από τον θάνατο, αυτός που θα χαθεί είναι ό ίδιος.

Έν συνεχεία ό Ντερριντά ριφοκινδυνεύει κάνοντας άκόμη ένα βήμα: «Σέ τούτη τή λογική τής πρόσκλησης που ανταποδίδεται, τής αποκατάστασης, τής λογοδοσίας, έγγράφεται άκριβώς ή λογική του έγκλειστου έδάφους», δηλαδή ενός τόπου που δέν διαθέτει πλέον τή κυριαρχία του, ενός τόπου

όποιους ό Λώτ προσφέρει κατάλυμα, εκείνους που ήλθαν σπίτι του τήν ίδια νύχτα. Οί άνδρες τών Σοδόμων θέλουν να δούν αυτούς τούς φιλοξενομένους, για να τούς «διαπεράσουν» [«répéter»] όπως λέει μιá μετάφραση (του Σουρακί: «Νά τούς βγάλεις έξω προς έμάς: ως τούς διαπεράσουμε!»), για να τούς «γνωρίσουν» [«connaître»] όπως λέει αϊδημόνως μιá άλλη μετάφραση (του Ντόρμ στην έκδοτική σειρά τής Βιβλιοθήκης τής Πλειάδας ⁷¹: «Νά τούς όδηγήσεις έξω προς έμάς, για να τούς γνωρίσουμε»). Ό ίδιος ό Λώτ είναι ένας ξένος (gér) που έχει έλθει για να διαμείνει (gûr) στους Σοδομίτες. Για να προστατέψει *μέ κάθε τίμημα* τούς φιλοξενομένους στους όποιους προσφέρει κατάλυμα, ως οικογενειάρχης και ως παντοδύναμος πατέρας, προσφέρει στους άνδρες τών Σοδόμων τίσ δύο παρθένες κόρες του. Αυτές δέν έχουν άκόμη «διαπεραστεί» από άνδρες. Αυτή ή σκηνή ακολουθεί άμέσως τήν εμφάνιση του Θεού και τών τριών άγγελιαφόρων του που έρχονται στον Άβραάμ, ό όποιος τούς προσφέρει φιλοξενία, στίς βελανιδιές τής Μαμβροής ⁷². Θα επανέλθουμε σε τούτο τό θέμα άργότερα: πρόκειται για τή μεγάλη θεμελιακή σκηνή τής άβρααμικής φιλοξενίας, τή μείζονα αναφορά τής *Ιερής φιλοξενίας* ή του *Υπεσχημένου λόγου* του Μασσιγιόν ⁷³.

«Οί δύο άγγελιαφόροι έρχονται στη Σεντώμ, τό βράδυ. / Ό Λώτ είναι καθισμένος στην πύλη τής Σεντώμ. Ό Λώτ βλέπει / σηκώνεται για τήν προϋπάντησή τους. Γονυπετεί, μέ τά ρουθούνια στη γή. / Λέει: “Ίδου λοιπόν, Άδωνάι. / Νά κάνετε μιá παράκαμψη προς τήν κατοικία του υπηρέτη σας, / να περάσετε τή νύχτα εκεί, να πλύνετε τά πόδια σας,

πού είναι σχισμένος, περιχαρακωμένος, μοιρασμένος, ενός στοιχειωμένου τόπου. «Ένας τόπος της ιδέας που κατατρύχει», θα διευκρινίσει, «είναι μια περιοχή χωρίς φάντασμα. Το φάσμα στοιχειώνει έναν τόπο ο οποίος υπάρχει χωρίς αυτό· επανέρχεται εκεί όπου το έχουν αποκλείσει».

Η σκέψη του Ντερριντά, κατ' αυτόν τον τρόπο, επανέρχεται ακόμη μία φορά στο ερώτημα περί του τόπου, το οποίο έννοείται ως η μη αποδεκτή σχέση με τη θνητότητα που μās στοιχειώνει εκκινώντας από το αδιανόητο αυτού

κατόπιν σηκώνεστε νωρίς και πηγαίνετε στο δρόμο σας". / Λέγουν: "Όχι, γιατί θα περάσουμε τη νύχτα στο δρόμο". / Η έπιμονή του προς αυτούς είναι μεγάλη. / Κάνουν μια παράκαμψη προς αυτόν και έρχονται στην κατοικία του. / Τους κάνει το τραπέζι, ψήνει άζυμο ψωμί και τρώγουν. / Πρίν κοιμηθούν, / οί άνδρες της πόλης, οί άνδρες της Σε- ντώμ, περικυκλώνουν την κατοικία, νέοι και πρεσβύτεροι, όλος ό λαός, από παντού. / Φωνάζουν προς τον Λώτ. Τοῦ λέγουν: "Πού είναι οί άνδρες που ήλθαν σ' έσένα τούτη τη νύχτα; / Νά τους βγάλεις έξω προς έμάς: άς τους διαπερά- σουμε!" / 'Ο Λώτ βγαίνει γι' αυτούς, στο άνοιγμα. Πίσω του έκλεισε τό θυρόφυλλο. / Λέει: "Όχι, άδελφοί μου, μήν κάνετε λοιπόν κακό! / Νά λοιπόν: έχω δύο κόρες που άνδρας δέν τις έχει διαπεράσει. / Θα τις βγάλω λοιπόν έξω προς έσάς: νά τις κάνετε αυτό που στά μάτια σας είναι κα- λό. / Μόνο δέν θα κάνετε κανένα κακό σ' αυτούς τους άνδρες, / ναι, έχουν έλθει κάτω από τή σκιά του δοκαριού μου"*.»⁷⁴

Σοδομία και έμφυλη διαφορά: ό ίδιος νόμος της φιλοξε- νίας δίνει ένασμα σε μια ανάλογη συναλλαγή, σε ένα είδος ιεραρχίας φιλοξενουμένων και όμήρων στην όνομαστή σκηνή του όρουσ Έφραϊμ στο βιβλίο των Κριτών. Άφου δε- ξιώθηκε έναν όδοιπόρο προσκυνητή, μαζί με τους δικούς του, κοντά στην Μπέτ Λεέμ⁷⁵, ό φιλοξενών έχει μια επίσκε- ψη των Μπενέι Μπελιά'λ⁷⁶ που του ζητούν νά «διαπερά- σουν» («μέ τή σεξουαλική σημασία του όρου», διευκρινίζει ό μεταφραστής) τον προσκυνητή:

του αποκλεισμού. Μακριά από εκείνα τα αρχιπέλαγα όπου οί άνθρωποι παίρνουν όρισμένα ζώα που έχουν πλεχτεί με χρυσάφι και έντός των οποίων έχουν ταριχευτεί οί νεκροί για να χορέψουν έκστατικά πάνω τους, έτσι ώστε οί ψυχές να μὴν ἐπιστρέψουν για να καλέσουν κοντά τους τοὺς οἰκείους τους, ό Ντερριντά μᾶς προκαλεῖ να σκεφτοῦμε ότι ἴσως ἔχουμε λησιμονήσει, μέσα στη σταθερότητα τοῦ πένθους μας, τὴν κίνηση τῆς πρόσκλησης που εἶναι ἡ φιλοξενία, και ότι

«Ὁ ἄνδρας, ό κύριος τῆς κατοικίας, ἐξέρχεται πρὸς αὐτούς. / Τοὺς λέει: “Ὅχι! Ἄδελφοί μοι, μὴν κάνετε λοιπὸν κακό! / Ἄφ’ οὔτου αὐτὸς ό ἄνδρας ἦλθε στήν κατοικία μου, / δὲν θὰ κάνετε τούτη τὴν προστυχιά! Νά ἡ θυγατέρα μου, ἡ παρθένα, και ἡ παλλακίδα του. Θὰ τίς βγάλω λοιπὸν. Νά τίς κακοποιήσετε, κάνετε ό,τι σὰ μάτα σας εἶναι καλό. / Ἄλλά σέ τοῦτον τὸν ἄνδρα μὴν κάνετε τίποτε ἀπ’ αὐτὴ τὴν προστυχιά”. / Οἱ ἄνδρες δὲν δέχτηκαν νὰ τὸν ἀκούσουν. / Ὁ ἄνδρας ἔπιασε τὴν παλλακίδα του και βγαίνει πρὸς αὐτούς, ἔξω. / Τὴν διαπερνοῦν, τὴν τυραννοῦν ὄλη τὴ νύχτα, μέχρι τὸ πρωί, / και τὴν στέλνουν πίσω μὲ τὴν ἄνοδο τῆς αὐγῆς. / Ἡ γυναίκα ἔρχεται μόλις γυρίζει τὸ πρωί. / Λιποθυμᾷ στὸ ἄνοιγμα τῆς κατοικίας τοῦ ἄνδρα, / ἐκεῖ όπου ἦταν ό κύριός της, μέχρι που φώτισε. / Ὁ κύριός της σηκώνεται τὸ πρωί *». ⁷⁷

Τὸ τέλος τῆς ἱστορίας, ἡ ἀποστολή του [son envoie], ἀν μποροῦμε νὰ τὸ ὀνομάσουμε κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο, τὸ γνωρίζουμε τώρα καλύτερα. Ἐν ὀνόματι τῆς φιλοξενίας, ὄλοι οἱ ἄνδρες ἔχουν ἀποστείλει [se sont envoyés] ⁷⁸ μιὰ γυναίκα, ἀκριβέστερα μιὰ παλλακίδα. Ὁ φιλοξενῶν, ό «κύριος» τῆς γυναίκας «παίρνει ἓνα κουζινομάχαιρο, πιάνει τὴν παλλακίδα του και τὴν κομματιάζει, ἀνάλογα μὲ τὰ ὀστά της, σὲ δώδεκα μέλη. Τὴν ἀποστέλλει [envoie] σὲ κάθε σύνορο τοῦ Ἰσραήλ. Και κάθε ἓνας που τὸ ἔβλεπε ἔλεγε: «Αὐτὸ δὲν ἔχει γίνει / και δὲν τὸ ἔχει δεῖ κανεὶς ἀπὸ τὴ μέρα που οἱ Μπενέι Ἰσραήλ ⁷⁹ / ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴ γῆ Μισραὶμ ⁸⁰ μέχρι σήμερα. / Νά τὸ σκεφτεῖτε καλά. Νά διαβουλευτεῖτε και νὰ μιλήσετε*». ⁸¹

Είμαστε οί κληρονόμοι αὐτῆς τῆς παράδοσης τῶν νόμων τῆς φιλοξενίας; Μέχρι ποιοῦ σημείου; Ποῦ νὰ θέσουμε τὸ ἀμετάβλητο, ἂν ὑπάρχει ἓνα, διαμέσου αὐτῆς τῆς λογικῆς καὶ αὐτῶν τῶν ἀφηγήσεων;

Αὐτὲς μαρτυροῦν ἀτελεύτητα μέσα στὴ μνήμη μας.

ἔχουμε θυσιάσει ἓνα μικρὸ μέρος τῆς ἀνθρωπινότητάς μας στὸ βωμὸ τῆς γνώσης.

Εὐχαριστῶ τὸν Ζὰκ Ντερριντὰ γιατί προσέφερε μέσα στὶς ἐνίοτε αὐστηρὲς περιοχὲς τῆς φιλοσοφίας τὴ φιλοξενία μιᾶς ὁμιλίας ποὺ δὲν φοβᾶται νὰ ἀντιμετωπίσει τὰ φαντάσματα καὶ νὰ ἀνοίξει γιὰ τοὺς ζωντανοὺς κάποια σύντομα μονοπάτια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σημειώσεις της Άν Ντυφουρμαντέλ

¹ Έμμονη ιδέα που μας δίδεται ήδη μέσα από πολυάριθμα θέματα των σεμιναρίων: «Ή μαρτυρία», «Ή φιλία», «Το μυστικό», «Ρητορική του κανιβαλισμού».

² *Hostis*, στα λατινικά, σημαίνει φιλοξενούμενος αλλά και έχθρος.

³ *S. Kierkegaard*, Post-scriptum définitif aux Miettes philosophiques, Éditions de l'Orante, Œuvres complètes, τ. XI, σ. 22.

⁴ *F. Nietzsche*, Ainsi parlait Zarathoustra, «Le chant du marcheur de nuit», μτφρ. *M. de Gandillac*, Œuvres complètes, τ. VI, Gallimard, Παρίσι 1971, σσ. 341-342.

⁵ *F. Nietzsche*, Ecce homo, Œuvres complètes, τ. VIII, Gallimard, Παρίσι 1974, επανέκδοση 1990, σ. 277.

⁶ *J. Patočka*, Liberté et sacrifice. Écrits politiques, μτφρ. *E. Abrams*, έκδ. Jérôme Millon, Grenoble 1990, σ. 36.

⁷ Σχετικά με την έρμηνεία της Άντιγόνης από τον Πάτοτσα, ο *H. Declève* γράφει αυτή την πολύ ωραία φράση: «Ό άνθρωπος δέν είναι μόνο σχίσμα, είναι ταυτόχρονα συμφιλίωση. Άπό την άμεση έπαφή με τή νύχτα, με τό τρομακτικό, με τους νεκρούς, αναδύεται ή σκοτεινή σαφήνεια ενός προσιδιέστερου νόμου και ενός προσιδιέστερου νοήματος από τον νόμο και τό νόημα τής πείσμονος λογικής του

άνθρώπου. Αυτό ακριβώς μᾶς υπενθυμίζει ἐκ νέου, μέσω τῆς πρωτογενούς θηλυκότητάς της, ὁ χαρακτήρας τῆς Ἀντιγόνης», «*Le mythe de l'homme-dieu*», στὸ Marc Richir καὶ Étienne Tassin (ἐπιμ.), Jan Patočka. Philosophie, phénoménologie, politique, Jérôme Millon, Grenoble 1990, σ. 131.

⁸ J.Patočka, Platon et l'Europe, μτφρ. E. Abrams, ἐκδ. Lagrasse, Verdier, Παρίσι 1983, σ. 52.

⁹ Αὐτ., σ. 53.

¹⁰ Αὐτ., σ. 59.

¹¹ Βλ. J. Derrida, «Donner la mort», στὸ Jean-Michel Rabaté, Michael Wetzal (ἐπιμ.), L'éthique du don. Jacques Derrida et la pensée du don, Métailié-Transition, Παρίσι 1992.

¹² J.Patočka, Platon et l'Europe, ὁ.π., σ. 141.

¹³ Καθὼς ἡ κυρία Μάγκ ἀντιπαθοῦσε τὶς γάτες ποὺ τρῶνε πουλιά, ὁ Τζακομέτι τῆς ἔκανε δῶρο γιὰ τὰ γενέθλιά της μιὰ μπρούντζινη γάτα ποὺ παρουσίαζε ἀνάμεσα στὰ πόδια της ἓνα δίσκο. «Γιὰ τὰ ψίχουλα...», εἶπε χαμογελώντας ὁ Τζακομέτι.

Σημειώσεις τοῦ Ζὰκ Ντερριντὰ καὶ τοῦ μεταφραστῆ

Οἱ σημειώσεις τοῦ Ζὰκ Ντερριντὰ δηλώνονται μὲ ἀστερίσκο, τοῦ μεταφραστῆ εἶναι ἀριθμημένες.

¹ Ἡ γαλλικὴ λέξη *étranger* σημαίνει τὸν ξένο καὶ συνάμα τὸ ἔξωτερικό, τὰ ξένα. Ἐξ οὗ καὶ ἡ διττὴ ἑλληνικὴ ἀπόδοση τῆς γαλλικῆς ρήσης «venue de l'étranger» ὡς «[ἐρώτημα] ἐρχόμενο ἀπὸ τὸν ξένο / τὰ ξένα». Τὸ δυσμετάφραστο αὐτῆς τῆς ρήσης γίνεται ἀκόμη δυσχερέστερο ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψιν καὶ μιὰν ἄλλη οὐσιαστικὴ συνδῆλωση ποὺ ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἡ κύρια δήλωση, ἐφ' ὅσον ἡ λέξη *venue* μπορεῖ νὰ εἶναι ὄχι μόνο μετοχή («[question] venue de l'étranger» = «[ἐρώτημα] ἐρχόμενο ἀπὸ τὸν ξένο / τὰ ξένα»), ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικό, ὁπότε ἡ ἐν λόγῳ ρήση θὰ πρέπει νὰ μεταφραστεῖ ἀπλῶς ὡς «ἐλευση τοῦ ξένου».

² Βλ. Emmanuel Lévinas, «Paix et proximité», στὸ Emmanuel Lévinas, Les Cahiers de *La nuit surveillée*, τχ. 2, Verdier, Παρίσι 1984, σ. 345: «Βεβαίως ἡ εὐθύνη γιὰ τὸν ἄλλον ἄνθρωπο, μέσω τῆς ἀμεσότητάς της, προηγείται κάθε ἐρωτήματος. Πῶς ὁμως αὐτὴ ὑποχρεώνει ἂν ἓνας τρίτος διαταράσσει αὐτὴν τῆ διττῆ ἔξωτερικότητα στὴν ὁποία ἡ ὑποταγή μου ὡς ὑποκειμένου εἶναι ὑποταγή στὸν πλησίον; Ὁ τρίτος εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν πλησίον, ἀλλὰ ἐπίσης ἓνας ἄλλος πλησίον καθὼς καὶ ἓνας πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ ὄχι ἀπλῶς ὁ ὁμοῖός του. Τί πρέπει νὰ κάνω; Τί ἔχουν ἤδη κάνει

ὁ ἕνας στὸν ἄλλο; Ποιὸς ὑπερτερεῖ τοῦ ἄλλου ὡς πρὸς τὴν εὐθύνη μου; Τί εἶναι λοιπὸν ὁ ἄλλος καὶ ὁ τρίτος, ὁ ἕνας σὲ σχέση μετὰ τὸν ἄλλο; Γέννηση τοῦ ἐρωτήματος».

³ Ἀρχαιοελληνιστὶ στὸ γαλλικὸ πρωτότυπο. Ἐφεξῆς κάθε ἀρχαιοελληνικὴ λέξη θὰ δηλώνεται μὲ ἀραιή γραφή.

⁴ Ἡ πλήρης ἀρχαιοελληνικὴ στιχομυθία μεταξὺ τοῦ Ξένου καὶ τοῦ Θεαίτητου ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ξένος – Μὴ με οἶον πατραλοῖαν ὑπολάβης γίγνεσθαι τινα. Θεαίτητος – Τί δὴ; Ξένος – Τὸν τοῦ πατρὸς Παρμενίδου λόγον ἀναγκαῖον ἡμῖν ἀμυνομένοις ἔσται βασανίζειν, καὶ βιάζεσθαι τό τε μὴ ὄν ὡς ἔστι κατὰ τι καὶ τὸ ὄν αὐτὸ πάλιν ὡς οὐκ ἔστι πη», *Σοφιστής*, 241 d.

⁵ Βλ. σημ. 29.

⁶ Ὁ Ντερριντὰ παραθέτει τὴ γαλλικὴ μετάφραση τοῦ Auguste Diès (Platon, *Le Sophiste*, Les Belles Lettres, Παρίσι 1925), τὴν ὁποία ἐπιμεταφράζω στὰ ἑλληνικά. Τὸ ἀρχαιοελληνικὸ πρωτότυπο ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ξένος – «Τόδε τοίνυν ἔτι μᾶλλον παραιτοῦμαι σε. [...] Μὴ με οἶον πατραλοῖαν ὑπολάβης γίγνεσθαι τινα. Θεαίτητος – Τὸν τοῦ πατρὸς Παρμενίδου λόγον ἀναγκαῖον ἡμῖν ἀμυνομένοις ἔσται βασανίζειν, καὶ βιάζεσθαι τό τε μὴ ὄν ὡς ἔστι κατὰ τι καὶ τὸ ὄν αὐτὸ πάλιν ὡς οὐκ ἔστι πη» (*Σοφιστής*, 241 d). Ἐφεξῆς, ὅλες οἱ μεταφράσεις μου ἀρχαιοελληνικῶν λέξεων, φράσεων ἢ κειμενικῶν ἀποσπασμάτων εἶναι ἐπιμεταφράσεις (δηλαδή μεταφράζουν τὴ γαλλικὴ μετάφραση στὴν ὁποία παραπέμπει ὁ ἴδιος ὁ Ντερριντὰ), γιὰ νὰ διατηρηθεῖ ἡ συνοχὴ τῆς ντερριντιανῆς ἐρμηνείας πού στηρίζεται ἐν πολλοῖς καὶ στὴ γλωσσικὴ ἀνάλυση τοῦ γράμματος τοῦ σχολιαζόμενου κειμένου.

⁷ Ἡ ἐν λόγῳ φράση τοῦ Θεαίτητου («Φαίνεται τὸ τοιοῦτον διαμαχετέον ἐν τοῖς λόγοις») βρῖσκεται στὸν *Σοφιστή*, 241 d.

⁸ Ἡ πλήρης φράση στὴ γαλλικὴ μετάφραση τοῦ Ντιές ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἐδῶ, προφανῶς, πρέπει νὰ μεταφέρουμε τὴν ἰσχυρὴ πλευρὰ τῆς διαλογικῆς ἀντιπαράθεσης».

⁹ Ἡ πρώτη πρόταση τοῦ ἔξεργου στὸ θεμελιακὸ ἔργο τοῦ Μάρτιν Χάιντεγγερ *Εἶναι καὶ χρόνος* (1927) εἶναι ἡ ἀκόλουθη φράση ἀπὸ τὸν *Σοφιστὴ* τοῦ Πλάτωνα: «... δῆλον γὰρ ὡς ὑμεῖς μὲν ταῦτα (τί ποτε βούλεσθε σημαίνειν ὁπότεν ὄν φθέγγησθε) πάλαι γινώσκετε, ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ μὲν ὄψεσθε, νῦν δ' ἠπορήκαμεν...» (244 a).

¹⁰ Ἡ πλήρης ἀρχαιοελληνικὴ φράση ἔχει ὡς ἐξῆς: «Πῶς γὰρ οὐ φαίνεται καὶ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο τυφλῶ;», *Σοφιστής*, 241 d.

¹¹ Ἡ πλήρης ἀρχαιοελληνικὴ φράση ἔχει ὡς ἐξῆς: «Φοβοῦμαι δὴ τὰ εἰρημένα, μὴ ποτε διὰ ταῦτά σοι μανικὸς εἶναι δόξω παρὰ πόδα μεταβαλὼν ἑμαυτὸν ἄνω καὶ κάτω», *Σοφιστής*, 242 a-b.

¹² Ἡ πλήρης ἀρχαιοελληνικὴ φράση αὐτοῦ τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου εἶναι ἡ ἐξῆς: «*Σωκράτης* – Ἡ πολλὴν χάριν ὀφείλω σοι τῆς Θεαιτήτου γνωρίσεως, ὦ Θεόδωρε, ἅμα καὶ τῆς τοῦ Ξένου», *Πολιτικός*, 257 a.

¹³ Ἡ πλήρης ἀρχαιοελληνικὴ φράση ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἀλλὰ δὴ μετὰ τὸν σοφιστὴν ἀναγκαῖον, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, τὸν πολιτικὸν ἄνδρα διαζητεῖν νῦν· καὶ μοι λέγε πότερον τῶν ἐπιστημόνων τιν' ἡμῖν καὶ τοῦτον θετέον, ἢ πῶς;», *Πολιτικός*, 258 b.

¹⁴ Henri Joly, *La question des étrangers*, Vrin, Παρίσι 1992.

¹⁵ Ἡ φράση ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν παραλείπεται ἀπὸ τὸν Ντερριντὰ χωρὶς νὰ δηλώνεται.

¹⁶ Ἡ φράση ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν παραλείπεται ἀπὸ τὸν Ντερριντὰ χωρὶς νὰ δηλώνεται.

¹⁷ Ἡ ἐπεξηγητική φράση ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν εἶναι τοῦ Ντερριντά.

* (σ. 27) Πλάτων, Ἀπολογία Σωκράτους, 17 c-d, μτφρ. Maurice Croiset, Éditions «Les Belles Lettres», Παρίσι 1920. [Περίληψη μιᾶς αὐτοσχεδιαστικῆς ἀνάπτυξης, ἀπὸ τὴν ὁποία παραμένει μόνο μία συνεπτυγμένη σημείωση. Αὐτὸ ποὺ ἐδῶ πρέπει νὰ προσέξουμε, γιὰ νὰ τὸ σχολιάσουμε καὶ νὰ τὸ ἐξηγήσουμε ἐκτενῶς, εἶναι ἡ κοινωνικο-πολιτισμικὴ διαφορὰ τῶν “γλωσσῶν”, τῶν κωδίκων, τῶν συνδηλώσεων ἐντὸς τῆς ἴδιας ἐθνικῆς γλώσσας, οἱ γλώσσες ἐντὸς τῆς γλώσσας, τὰ ἀποτελέσματα τῆς «ξενικότητος» ἐντὸς τοῦ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ, τὸ ξένο μέσα στὸ ἴδιο. Πολλὰ μπορεῖ νὰ λεχθῶν γιὰ τὶς γλώσσες μέσα σὲ μία γλώσσα: ἔξ οὗ οἱ ῥωγμές, οἱ ἐντάσεις, οἱ δυνητικὲς ἢ πλάγιες συγκρούσεις, διακηρυγμένες ἢ ἐν ἀναστολῇ, κ.λπ.]

¹⁸ Τὸ ἐν λόγῳ ἀρχαιοελληνικὸ πλατωνικὸ κείμενο εἶναι τὸ ἔξης: «[...] ἀλλ’ ἀκούσεσθε εἰκὴ λεγόμενα τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ὀνόμασι· πιστεύω γὰρ δίκαια εἶναι ἃ λέγω· καὶ μηδεὶς ὑμῶν προσδοκησάτω ἄλλως. Οὐδὲ γὰρ ἂν δήπου πρόποι, ὧ ἄνδρες, τῆδε τῇ ἡλικίᾳ ὥσπερ μειρακίῳ πλάττοντι λόγους εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι. Καὶ μέντοι καὶ πάνυ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο ὑμῶν δέομαι καὶ παρίεμαι· ἐὰν διὰ τῶν αὐτῶν λόγων ἀκούητέ μου ἀπολογουμένου δι’ ὧν περ εἴωθα λέγειν καὶ ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν, ἵνα ὑμῶν πολλοὶ ἀκηκόασι, καὶ ἄλλοθι, μῆτε θαυμάζειν μῆτε θορυβεῖν τούτου ἕνεκα. Ἔχει γὰρ οὕτως· νῦν ἐγὼ πρῶτον ἐπὶ δικαστήριον ἀναβέβηκα ἔτη γεγονώς ἑβδομήκοντα· ἀτεχνῶς οὖν ξένως ἔχω τῆς ἐνθάδε λέξεως. Ὡσπερ οὖν ἂν, εἰ τῷ ὄντι ξένος ἐτύγχανον ὢν, συνεγιγνώσκετε δήπου ἂν μοι, εἰ ἐν ἐκείνῃ τῇ φωνῇ τε καὶ τῷ τρόπῳ ἔλεγον ἐν οἷσπερ ἐτεθράμην [...].»

¹⁹ Émile Benveniste, *Le vocabulaire des institutions indo-européennes*, τόμ. 1, λῆμμα «L’hospitalité», Minuit, Παρίσι 1969, σ. 94.

²⁰ Ἐδῶ ὁ Ντερριντά ἀναφέρεται στὸ καντιανὸ κείμενο *Πρὸς τὴν αἰώνια εἰρήνη. Ἐνα φιλοσοφικὸ σχεδιάσμα. (Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf)*.

²¹ Βλ. Émile Benveniste, *Le vocabulaire des institutions indo-européennes*, τόμ. 1, λῆμμα «L’hospitalité», ὁ.π., σ. 94.

* (σ. 45) *Κρίτων*, 50 a-d, μτφρ. Maurice Croiset, Éditions «Les Belles Lettres», Παρίσι 1920.

²² Πρβλ. τὸ σχετικὸ ἀρχαιοελληνικὸ πλατωνικὸ κείμενο: «*Σωκράτης* – Ἄλλ’ ὧδε σκόπει. Εἰ μέλλουσιν ἡμῖν ἐνθένδε εἶτε ἀποδιδράσκειν, εἴθ’ ὅπως δεῖ ὀνομάσαι τοῦτο, ἐλθόντες οἱ νόμοι καὶ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ἐπιστάντες ἔροιντο· “Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες, τί ἐν νῷ ἔχεις ποιεῖν; ἄλλο τι ἢ τούτῳ τῷ ἔργῳ ᾧ ἐπιχειρεῖς διανοῆ τούς τε νόμους ἡμᾶς ἀπολέσαι καὶ σύμπασαν τὴν πόλιν τὸ σὸν μέρος; Ἡ δοκεῖ σοι οἷόν τε ἐτι ἐκείνην τὴν πόλιν εἶναι καὶ μὴ ἀνατετράφθαι ἐν ἧ ἂν αἱ γενόμεναι δίκαι μηδὲν ἰσχύωσιν, ἀλλὰ ὑπὸ ἰδιωτῶν ἄκυροὶ τε γίνωνται καὶ διαφθείρωνται;” Τί ἐροῦμεν, ὦ Κρίτων, πρὸς ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα; Πολλὰ γὰρ ἂν τις ἔχοι ἄλλως τε καὶ ῥήτῳ εἰπεῖν ὑπὲρ τούτου τοῦ νόμου ἀπολλυμένου, ὃς τὰς δίκας τὰς δικασθείσας προστάττει κυρίας εἶναι. Ἡ ἐροῦμεν πρὸς αὐτούς ὅτι· “Ἡδίκαι γὰρ ἡμᾶς ἡ πόλις καὶ οὐκ ὀρθῶς τὴν δίκην ἔκριεν;” Ταῦτα ἢ τί ἐροῦμεν; *Κρίτων* – Ταῦτα νῆ Δία, ὦ Σώκρατες. *Σωκράτης* – Τί οὖν, ἂν εἰπωσιν οἱ νόμοι· “ὦ Σώκρατες, ἢ καὶ ταῦτα ὠμολόγητο ἡμῖν τε καὶ σοί, ἢ ἐμμένειν ταῖς δίκαις αἷς ἂν ἡ πόλις δικάζη;” – Εἰ οὖν αὐτῶν θαυμάζοιμεν λεγόντων, ἴσως ἂν εἴποιεν ὅτι· “ὦ Σώκρατες, μὴ θαύμαζε τὰ λεγόμενα,

ἀλλ' ἀποκρίνου, ἐπειδὴ καὶ εἴωθας χρῆσθαι τῷ ἐρωτᾶν τε καὶ ἀποκρίνεσθαι. Φέρε γάρ, τί ἐγκαλῶν ἡμῖν καὶ τῇ πόλει ἐπιχειρεῖς ἡμᾶς ἀπολλύναι; Οὐ πρῶτον μὲν σε ἐγεννήσαμεν ἡμεῖς καὶ δι' ἡμῶν ἐλάμβανεν τὴν μητέρα σου ὁ πατήρ καὶ ἐφύτευσέν σε; Φράσον οὖν, τούτοις ἡμῶν τοῖς νόμοις τοῖς περὶ τοὺς γάμους μέμφη τι ὡς οὐ καλῶς ἔχουσιν;» – “Οὐ μέμφομαι”, φαίην ἄν. – “Ἀλλὰ τοῖς περὶ τὴν τοῦ γενομένου τροφήν τε καὶ παιδείαν ἐν ἧ καὶ σὺ ἐπαιδεύθης; ἢ οὐ καλῶς προσέταττον ἡμῶν οἱ ἐπὶ τούτοις τεταγμένοι νόμοι παραγγέλλοντες τῷ πατρὶ τῷ σῶ ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν;».

* (σ. 49) *Œdipe à Colonne*, 1-5, 12-13, 21, 30-40, μτφρ. P. Mazon, J. Irgoin, Éditions «Les Belles Lettres».

²³ Ἐπιμεταφράζω κατὰ γράμμα ἀπὸ τῆ γαλλικῆ μετάφραση. Ἐφεξῆς ἡ ἑλληνικὴ μετάφραση ἄλλων ἀποσπασμάτων ἢ φράσεων ἀπὸ τὴν ἴδια τραγωδία θὰ εἶναι ἐπίσης μιὰ κατὰ γράμμα ἐπιμετάφραση. Ἴδου καὶ τὸ ἀντίστοιχο ἀρχαιοελληνικὸ κείμενο: «*Οἰδίπους* – Τέκνον τυφλοῦ γέροντος Ἄντιγόνη, τίνας / χώρους ἀφίγμεθ' ἢ τίνων ἀνδρῶν πόλιν; / Τίς τὸν πλανήτην Οἰδίπου καθ' ἡμέραν / τὴν νῦν σπανιστοῖς δέξεται δωρήμασιν; [...] / Ἄλλ', ὦ τέκνον, θάκησιν εἴ τινα βλέπεις / ἢ πρὸς βεβήλοισ ἢ πρὸς ἄλσεσιν θεῶν, / στήσόν με κάξιδρυσον, ὡς πυθώμεθα / ὅπου ποτ' ἐσμέν· μανθάνειν γὰρ ἤκομεν / ξένοι πρὸς ἀστῶν, ἂν δ' ἀκούσωμεν τελεῖν. / [...] Κάθιζέ νῦν με καὶ φύλασσε τὸν τυφλόν. [...] Ἄντιγόνη – Ἄλλ' ὅστις ὁ τόπος ἢ μάθω μολοῦσα ποι; *Οἰδίπους* – Ναί, τέκνον, εἴπερ ἐστὶ γ' ἐξοικήσιμος. Ἄντιγόνη – Ἄλλ' ἐστὶ μὴν οἰκητός· οἶομαι δὲ δεῖν / οὐδέν· πέλας γὰρ ἄνδρα τόνδε νῶν ὄρω. [...] / χῶ τι σοι λέγειν / εὐκαιρόν ἐστιν, ἔννεφ', ὡς ἀνήρ ὄδε. *Οἰδίπους* – ὦ ξεῖν', ἀκούων τῆσδε τῆς ὑπὲρ τ' ἐμοῦ /

αὐτῆς θ' ὀρώσης, οὐνεχ' ἡμῖν αἴσιος / σκοπὸς προσήκεις ὧν ἀδηλοῦμεν φράσαι... *Ξένος* – Πρὶν νῦν τὰ πλείον' ἱστορεῖν, ἐκ τῆσδ' ἔδρας / ἔξελθ'· ἔχεις γὰρ χῶρον οὐχ ἄγνόν πατεῖν. *Οἰδίπους* – Τίς δ' ἔσθ' ὁ χῶρος; τοῦ θεῶν νομίζεται; *Ξένος* – Ἄθικτος οὐδ' οἰκητός· αἱ γὰρ ἔμφοβοι / θεαὶ σφ' ἔχουσι, Γῆς καὶ Σκότου κόραι».

Γιὰ μιὰ λογοτεχνικότερη ἀλλὰ καὶ πιστότερη μετάφραση βλ. τὴν ἑλληνικὴ ἀπόδοση τοῦ Ἰωάννη Ν. Γρυπάρη (*Οἱ τραγωδίες τοῦ Σοφοκλέους*, τόμ. Β', Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας», Ἀθήνα 1987, σσ. 81-83): «*Οἰδίπους* – Κόρη γέρον τυφλοῦ, πέ μου, Ἄντιγόνη, / σέ ποιούς τόπους νὰ φτάσαμε, ἢ σέ τίνων / ἀνθρώπων πόλη; Ποιὸς γιὰ σήμερα θενὰ δεχτῆ καὶ λιγοστῆ θὰ δώση / στὸν ἀλήτην Οἰδίποδα βοήθεια; / [...] Μὰ ἂν σὺ κάπου / βλέπης, κόρη μου, κάθισμα, ἢ σέ μέρος / ἐλεύτερο, ἢ κοντὰ σέ θεῶν ἄλση, / ἀκούμπα με καὶ βάλε νὰ καθίσω, / γιὰ νὰ μάθωμε ποῦ εἴμαστε· γιατί / σὰν ξένοι ποῦ ἤρθαμε ἐδῶ πέρα, πρέπει / ἀπὸ τοὺς ντόπιους νὰ μαθαίνωμε ὅλα / καὶ νὰ κάνωμε ἐμεῖς ὅ,τι θ' ἀκούμε. / [...] Κάθιζέ με λοιπὸν κι ἔχε τὸ νοῦ σου / στὸν τυφλὸ σου γονιό. Ἄντιγόνη – Μὰ νὰ πῆγαινα κάπου / νὰ μάθω καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ τόπος; *Οἰδίπους* – Ναί, κόρη μου· φτάνει νᾶχη κατοίκους. Ἄντιγόνη – Μὰ βέβαια κι ἔχει· μάλιστα οὔτε ἀνάγκη / καμιά γιὰ πουθενά· κοντὰ μας βλέπω τὸν ἄντρ' αὐτόν. / [...] Κι ὅ,τι σὺ νομίζεις / πῶς φέρν' ἢ ὥρα νὰ τοῦ λέγης, πές του, / γιατί στέκεται μπρός. *Οἰδίπους* – Ἀκούοντας, ξένε, / ἀπὸ τὴν κόρη αὐτῆ, ποῦ καὶ γιὰ μένα / καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της βλέπει, πῶς μᾶς βγῆκες / σέ καλὴν ὥρα ὀδηγὸς ἐμπρός μας / νὰ μᾶς φωτίσης γιὰ ὅσα ἐμᾶς ξεφεύγουν... *Ξένος* – Πρὶν μὲ ρωτήσεις πιότερα, ἔβγα ἀμέσως / ἀπ' ἐδῶ ποῦ καθίσασατε, γιατί εἶναι / τόπος ἱερός, νὰ μὴν πατῆ κανένας. *Οἰδί-*

πους – Ποιός είναι και σὲ ποιό θεό αφιερωμένος; Ξένος – Ἄγγιχτος κι ἀκατοίκητος· γιατί / τὸν ἔχουν φοβερὲς θεές, οἱ κόρες / τοῦ Σκότου και τῆς Γῆς».

²⁴ *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, 42-43: «Ξένος – Τὰς πάνθ' ὀρώσας Εὐμενίδας ὃ γ' ἐνθάδ' ἄν / εἶποι λεώς νιν». Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «Ξένος – Εὐμενίδες, πού ὄλα ἐπιβλέπουν· ἔτσι / ὁ λαὸς τουλάχιστον ἐδῶ τίς λείει».

²⁵ *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, 84-91: «*Οἰδίπους* – ὦ πότνια δεινῶπες [...] / Φοίβω τε κάμοι μὴ γένησθ' ἀγνώμονες, / ὅς μοι, τὰ πόλλ' ἐκεῖν' ὄτ' ἐξέχρη κακά, / ταύτην ἔλεξε παῦλαν ἐν χρόνῳ μακρῶ / ἔλθόντι χώραν τερμίαν, ὅπου θεῶν / σεμνῶν ἔδραν λάβοιμι και ξενόστασιν, / ἐνταῦθα κάμψειν τὸν ταλαίπωρον βίον». Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «*Οἰδίπους* – ὦ σεβαστές, ὦ ἐσεῖς φοβερότατες / θεές, [...] / μὴ φανῆτε σέ μένα και στο Φοῖβο / κακόγνωμες· πού αὐτός, ὅταν ἐκεῖνα / τὰ πολλὰ μοῦ προφήτεψε δεινά μου, / μοῦ εἶπε πὼς θά 'ναι αὐτός ὁ λυτρωμός μου, / μετὰ πολὺν καιρό, νὰ φτάσω τέλος, / σὲ χώρα πού "Σεμνὲς θεές" μοῦ δώσουν / ἔδρα και ξενοστάσι, πού ἐκεῖ πέρα / τὴν πανάθλια τὴ ζωὴ μου θὰ τελειώσω».

²⁶ *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, 109-110: «*Οἰδίπους* – [...] οἰκτίρατ' ἀνδρὸς Οἰδίπου τόδ' ἄθλιον / εἶδωλον· οὐ γὰρ δὴ τόδ' ἀρχαῖον δέμας». Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «*Οἰδίπους* – [...] σπλαχνιστῆτε / τὸ ἄθλιο αὐτὸ τὸ φάντασμα, πού ἔθαν / *Οἰδίπους* μὰ φορὰ, μὰ πιά δὲν εἶναι».

²⁷ *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, 124-125: «Χορός – Πλανάτας, πλανάτας τίς ὁ πρέσβυς, οὐδ' / ἔγχωρος». Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «Χορός – Κάποιος ἀλήτης, ἀλήτης ὁ γέρος· ἀδύνατο ντόπιος».

²⁸ *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, 142: «*Οἰδίπους* – Μὴ μ', ἰκετεύω, προσίδητ' ἄνομον». Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη:

«*Οἰδίπους* – Σᾶς ξορκίζω, μὴ μὲ βλέπετε / σὰ νὰ ἦμουν ἔξω ἀπὸ τὸ νόμο».

²⁹ Τὴν ἐτυμολογική και κατ' ἐπέκταση σημασιολογική συγγένεια μεταξὺ ὄλων αὐτῶν τῶν λέξεων ὁ Ντερριντά τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ λῆμμα *hospitalité* στο ἔργο τοῦ Émile Benveniste, *Le vocabulaire des institutions indo-européennes* (τόμ. 1, ὁ.π., ἰδιαίτερα σσ. 87-92, 95).

³⁰ Ἡ ἀρχαιοελληνική λέξη ξένος εἶναι πολυσήμαντη: ἀφ' ἐνὸς δηλώνει τὸν ξένο, ἀφ' ἑτέρου – ὅπως και ἡ γαλλική λέξη hôte – τὸν φιλοξενούμενο ἀλλὰ συνάμα και αὐτὸν πού φιλοξενεῖ, τὸν ἀμφιτρύωνα.

³¹ Ἡ ἀρχαιοελληνική λέξη ἐντὸς τῆς παρενθέσεως προσιθεται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ντερριντά, ὁ ὁποῖος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο διορθώνει τὴ γαλλική μετάφραση (ἡ ἀρχαιοελληνική φράση ἀρχίζει ὡς ἐξῆς: «Μὴ πρὸς ξενίας ἀνοίξης / τᾶς σᾶς ἀπέπονθ' ἀναιδῆ»).

* (σ. 55) *Œdipe à Colonne*, ὁ.π., 511-548.

³² Βλ. τὸ ἀντίστοιχο ἀρχαιοελληνικό κείμενο και τὴ νεοελληνική μετάφραση: «Χορός – Δεινὸν μὲν τὸ πάλα κείμενον ἦδη / κακόν, ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν· ὁμως δ' ἔραμαι πυθέσθαι... *Οἰδίπους* – Τί τοῦτο; Χορός – ... τᾶς δειλαίας ἀπόρου φανείσας / ἀλγηδόνας, ἃ ξυνέστας. *Οἰδίπους* – Μὴ πρὸς ξενίας ἀνοίξης / τᾶς σᾶς πέπονθ' ἀναιδῆ. Χορός – Τό το πολὺ και μηδαμὰ λῆγον / χρῆζω, ξεῖν', ὀρθὸν ἄκουσμι' ἀκούσαι. / [...] *Οἰδίπους* – Ἦνεγκον κακότατ', ὦ ξένοι, ἦνεγκ' / ἀέκων μὲν, θεὸς ἴστω, / τούτων δ' αὐθαίρετον οὐδέν. [...] Κακᾶ μ' εὐνᾶ πόλις οὐδὲν ἴδριν / γάμων ἐνέδησεν ἄτα. Χορός – Ἦ ματρόθεν ὡς ἀκούω / δυσώνυμα λέκτρ' ἐπλήσω; *Οἰδίπους* – Ὡμοι, θάνατος μὲν τὰδ' ἀκούειν, / ὦ ξεῖν'· αὐται δὲ δὴ ἐξ ἐμοῦ / [...] παῖδε, δύο δ' ἄτα [...] / ματρός κοινᾶς

ἀπέβλαστον ὠδίνος. *Χορός* – Σαί τᾶρ' ἀπόγονοι τ' εἰσί και ... *Οἰδίπους* – Κοιναί γε πατρός ἀδελφραί. [...] *Χορός* – Ἔρεξας... *Οἰδίπους* – Οὐκ ἔρεξα. [...] Ἐδεξάμην / δῶρον, δ μήποτ' ἐγὼ ταλακάρδιος / ἐπωφέλησα πόλεος ἐξελέσθαι. *Χορός* – Δύστανε, τί γάρ; ἔθου φόνον... *Οἰδίπους*. – Τί τοῦτο; τί δ' ἐθέλεις μαθεῖν; *Χορός* – ... πατρός; [...] Ἔκανες... *Οἰδίπους*. – Ἔκανον. Ἔχει δέ μοι [...] πρὸς δίκας τι. [...] Καί γάρ ἄνους ἐφόνευσα και ὤλεσα / νόμῳ δέ καθαρὸς, αἰδρις ἐς τὸδ' ἦλθον».

Μετάφραση τοῦ Ἰωάννη Ν. Γρυπάρη: « *Χορός* – Εἶναι βέβαια, ὦ ξένη σκληρὸ / νὰ ξυπνᾶς μιὰ πληγὴ / πὸν πιά τώρα λουφάζει ἀπὸ χρόνια / λαχταρῶ ὁμως νὰ μάθω... *Οἰδίπους* – Γιὰ τί πράμα; *Χορός* – Γιὰ τὴν ἀραχλὴ ἀνεπάντεχη ἐκείνη / συφορὰ πὸν εἶχες πέση. *Οἰδίπους* – Μή, στὴν ξενία μας, σὲ ὀρκίζω, / μὴν ἀνοίγης ντροπὲς πῶχω πάθη. *Χορός* – Τόσος ἔγινε λόγος και ἀκόμα / δὲ λέει ποτὲ νὰ τελειώση / γι' αὐτὸ θᾶθελα, ξένη, και ἐγὼ / πὸν σωστὰ νὰ τὰκούσω ἀπὸ σένα. [...] *Οἰδίπους* – Τὴν πῆρ' ἀπάνω μου, ξένοι, τὴν πῆρα / χωρὶς νὰ θέλω – ὁ Θεὸς μάρτυράς μου – / τὴ συφορὰ και αὐτεξούσιο τίποτε. [...] Σὲ ἀνίερα ἢ πόλη κρεβάτια / τέλεια ἀνίδεο / μὲ κατάρατους μ' ἔδεσε γάμους. *Χορός* – Μὲ τὴ μητέρα σου ἀλήθεια, ὅπως ἄκουα / κακονόμαστη κλίνη μεράστηκες; *Οἰδίπους* – Ὡμιέ, / θάνατός μου, ὦιμέ, νὰ τὰκούω / και οἱ δύο αὐτές, οἱ δικές μου [...] θυγατέρες, κατάρα διπλή, / [...] ἀπ' τῆς ἴδιας τῆς μάνας μὲ μένα / τὴν κοιλιά γεννηθήκανε. *Χορός* – Και ἔτσι σοῦ εἶναι λοιπὸν θυγατέρες σου και... *Οἰδίπους* – και μαζί και ἀδερφές τοῦ πατέρα των. [...] *Χορός* – Και ἔπραξες. *Οἰδίπους* – Ὁχι, δὲν ἔπραξα. [...] Δέχτηκα δῶρο ὁ βαρυνόμευρος ἐγὼ, / πὸν εἶθε νὰ μὴν τὰξιωνόμευρον ποτὲ / ἀπ' τὴν πόλη ἀμοιβὴ μου νὰ τῶπαιρνα. *Χορός* – Δυ-

στιχισμένε, πῶς ὄχι; ἔκαμες φόνον... *Οἰδίπους* – Τί πάλι; τί θέλεις νὰ μάθης; *Χορός* – τοῦ πατέρα σου! [...] Σκότωσες... *Οἰδίπους* – Σκότωσα· μὰ ἔχω γιὰ μένα / [...] κάτι πὸν μὲ δικαιώνει. [...] Δίχως νὰ ξέρω τί ἔκανα, σκότωσα / και ἔτσι ἀπ' τὸ νόμο εἶμαι ἀθῶος· ἀνίδεος / ἦρθα ὅπου ἦρθα».

³³ *Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, 562-564: «*Θησεύς* – [...] ὅς οἶδα καὐτὸς ὡς ἐπαιδευθὴν ξένος, / ὡσπερ σύ, χῶς τις πλείστ' ἀνὴρ ἐπὶ ξένης / ἦθλησα κινδυνεύματ' ἐν τῶμῳ κάρῳ». Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «*Θησεύς* – [...] ἐγὼ πὸν ξέρω, γιατί και ὁ ἴδιος ξένος, σὰν και σένα, μεγάλωσα στὰ ξένα / και καθὼς ὅποιος και ἄλλος πέρασα / σὲ ξένη γῆ τοῖς πὸν σκληροῦς ἀγῶνες / μὲ κίντυνο τῆς κεφαλῆς μου».

³⁴ Βλ. Émile Benveniste, *Le vocabulaire des institutions indo-européennes*, τόμ. 1, λῆμμα «L'hospitalité», ὁ.π., σσ. 95-96: «Μία ἀπὸ τὶς ἰνδοευρωπαϊκὲς ἐκφράσεις αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ [τῆς φιλοξενίας] εἶναι ἀκριβῶς ὁ λατινικὸς ὄρος *hostis*, μαζί μὲ τὸν ἀντίστοιχο γοτθικὸ ὄρο *gasts* και τὸν σλαβικὸ *gospodī*. Σὲ μιὰ συγκεκριμένη ἱστορικὴ περίοδο, ὁ θεσμός εἶχε χάσει τὴν ἰσχύ του μέσα στὸν ρωμαϊκὸ κόσμον: αὐτὸς ὁ θεσμός προῦποθέτει ἕναν τύπον σχέσεων πὸν δὲν ἦταν συμβατὸς μὲ τὸ καθιερωμένο καθεστῶς. Ὅταν ἡ ἀρχαία κοινωνία γίνεται ἔθνος, οἱ σχέσεις ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον, ἐξωγαμικοῦ συνόλου πρὸς ἐξωγαμικὸ σύνολο, καταργοῦνται· ὑφίσταται μόνον ἡ διάκριση τοῦ στοιχείου πὸν εἶναι ἐσωτερικὸ ἢ ἐξωτερικὸ πρὸς τὴν *civitas*. Μέσω μιᾶς ἀλλαγῆς – τῆς ὁποίας οἱ συγκεκριμένους συνθήκες μᾶς εἶναι ἀγνωστες – ἡ λέξη *hostis* ἔλαβε τὴ σημασία τοῦ “ἐχθρικοῦ” και ἔκτοτε χρησιμοποιεῖται μόνον γιὰ τὸν “ἐχθρό”. [...] Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ἱστορία τοῦ *hostis* συνοψίζει τὴν ἀλλαγὴ πὸν δημιουργήθηκε ἐντὸς τῶν ρωμαϊκῶν θεσμῶν.

Παρομοίως ή αρχαιοελληνική λέξη ξένος, αν και στον Όμηρο χαρακτηρίζεται ως “φιλοξενούμενος”, αργότερα έγινε απλώς ό “ξένος”, ό μη έθνικός. Στο άττικό δίκαιο υπάρχει ή γ ρ α φ ή ξ εν ί α ς, σύμφωνα με την όποία διώκεται ό “ξένος” που θέλει να παρουσιαστεί ως “πολίτης”. Όσοόσο ό ξένος δέν έφτασε μέχρι τό σημείο να έχει τή σημασία του “έχθρου” όπως συμβαίνει με τον λατινικό όρο hostis».

³⁵ Αναφορά στο βιβλίο του Pierre Klossowski, *Les lois de l'hospitalité*, Gallimard 1965. Βλ. επίσης τή σημείωση 44.

³⁶ Η γερμανική λέξη *Gewalt* είναι πολυσήμαντη, δηλώνει τή βία, αλλά, μεταξύ άλλων, και τήν έξουσία, τήν (κρατική) αυθεντία. Η «ισχύς νόμου» παραπέμπει έμμεσα στο ντερριντιανό κείμενο *Ίσχύς νόμου (Force de loi, Galilée, Παρίσι 1994)*, τό όποιο είναι μιá ένδελεχής άποδομητική ανάλυση του κειμένου του Walter Benjamin «Zur Kritik der Gewalt» (*Γιά μιá κριτική τής βίας*, Έλευθεριακή Κουλτούρα, Άθήνα, 2002).

³⁷ Αναφορά στο καντιανό κείμενο «Über ein vermeintes Recht aus Menschen Liebe zu lügen» («Περί ένός ύποτιθέμενου δικαιώματος να ψευδόμαστε από άγάπη για τους ανθρώπους», 1797).

³⁸ Ο Ντερριντά αναφέρεται στο κείμενο του Kant, «Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf» («Πρός τήν αιώνια ειρήνη. Ένα φιλοσοφικό σχεδιάσμα», 1795), και συγκεκριμένα στο «Όριστικό τρίτο άρθρο για τήν αιώνια ειρήνη» που συνοψίζεται από τον ίδιο τον Κάντ ως έξης: «Τό κοσμοπολιτικό δίκαιο πρέπει να περιορίζεται στις προϋποθέσεις τής οικουμενικής φιλοξενίας». Πρβλ. Jacques Derrida, *Πέραν του κοσμοπολιτισμού*, μτφρ. Βαγγέλης Μπιτσώρης, Κριτική, Άθήνα 2003, σσ. 39-40.

³⁹ Γαλλική μετάφραση του τίτλου του καντιανού κειμένου «Über ein vermeintes Recht aus Menschen Liebe zu lügen» («Περί ένός ύποτιθέμενου δικαιώματος να ψευδόμαστε από άγάπη για τους ανθρώπους»).

⁴⁰ *Pas d'hospitalité*: ό ντερριντιανός ένδοτίτλος είναι πρακτικά αδύνατον να μεταφραστεί με δύο λέξεις, έφ' όσον ή γαλλική λέξη *pas* άφ' ένός σημαίνει τό βήμα, άφ' έτέρου συγκροτεί τήν άρνηση (μαζί ή χωρίς τό non).

⁴¹ Οί δύο λέξεις έντός των άγκυλών είναι του Ντερριντά.

⁴² Αναφορά στην καντιανή διάκριση των όρων «pflichtmäßig» και «aus Pflicht». Πρβλ. Ίμμάνουελ Κάντ, *Κριτική του πρακτικού λόγου*, μτφρ. Κώστας Άνδρουλιδάκης, Βιβλιοπωλείον τής «Εστίας», Άθήνα 2004, σ. 123: «Ό ήθικός νόμος είναι πράγματι για τή θέληση ένός τελειότατου όντος ένας νόμος τής αγιότητας, για τή θέληση όμως κάθε πεπερασμένου έλλόγου όντος είναι ένας νόμος του καθήκοντος, του ήθικού έξαναγκασμού και του καθορισμού των πράξεών του μέσω του σεβασμού για τον νόμο και από σεβας για τό καθήκον του. Δέν πρέπει να αποδεχθούμε μιάν άλλη ύποκειμενική άρχή ως έλατήριο· διότι διαφορετικά μπορεί μεν ή πράξη να γίνει, όπως τήν επιτάσσει ό νόμος, όμως, επειδή γίνεται μεν σύμφωνα με τό καθήκον, αλλά όχι από καθήκον, για τουτο δέν είναι ήθικό τό σχετικό φρόνημα, τό όποιο όμως είναι τό πραγματικά σημαντικό στή νομοθεσία αυτή».

⁴³ Η φράση έντός των άγκυλών είναι του Ντερριντά.

* (σ. 105) Για τή λογική μιās τέτοιας δέσμευσης, ένός «καθήκοντος» χωρίς χρέος ή χωρίς καθήκον, βλ., επί παραδείγματι, τό βιβλίο μου *Passions, Galilée, 1993*, σ. 88 κ.έ. Συνεπώς έδώ, ή άλλου, αν θέλει κανείς πράγματι να διαβάσει,

δὲν προέχει νὰ ἐπαναλάβουμε τὸ καντιανὸ ἐπιχείρημα σχετικὰ μὲ αὐτὸ ποὺ εἶναι «σύμφωνο μὲ τὸ καθήκον» (*pflichtmäßig*), ἀλλὰ ἀντίθετα, ἐνάντια καὶ χωρὶς (σ)τὸν Κάντ, νὰ ὀδηγηθοῦμε πέραν τοῦ χρέους καὶ τοῦ καθήκοντος, καὶ ἐπομένως ἀκόμη καὶ πέραν τοῦ πράγματος ποὺ γίνεται ἀπὸ καθαρὸ καθήκον (*aus reiner Pflicht*). *Ἔπεται συνέχεια...

⁴⁴ Pierre Klossowski, *Roberte, ce soir*, Minuit, Παρίσι 1954. Αὐτὸ τὸ μυθιστόρημα μαζί μὲ τὴν Ἐνάκληση τοῦ Διατάγματος τῆς Νάντης (*La Révocation de l'Édit de Nantes*, Minuit, 1959) καὶ τὸν Ὑποβολέα (*Le Souffleur*, Jean-Jacques Pauvert, 1960) ἀπαρτίζουν τὴν τριλογία μὲ τὸν γενικὸ τίτλο *Οἱ νόμοι τῆς φιλοξενίας* (Gallimard 1965).

⁴⁵ Ἡ γαλλικὴ ἔκφραση *mettre sous verre* (κατὰ λέξη: θέτω κάτω ἀπὸ γυαλί) ἀναφέρεται σὲ κάτι ποὺ χρειάζεται ἐξαιρετικὴ προστασία, ποὺ πρέπει νὰ προφυλαχτεῖ μὲ εἰδικὸ τρόπο.

* (σ. 111) Βλ. Jacques Derrida, *Le monolinguisme de l'autre*, Galilée, Παρίσι 1996, σ. 100 κ.έ.

⁴⁶ Τὸ ἐπίθετο *réticent* (ἐπιφυλακτικὸς, διστακτικὸς, ἀλλὰ καὶ ἀποσιωπητικὸς), τὸ οὐσιαστικὸ *réticence* (ἐπιφύλαξη, διστακτικότητα, ἀλλὰ καὶ ἀποσιώπηση) καὶ τὸ ρῆμα *se taire* (σωπαίνω, ἀποφεύγω νὰ μιλήσω, ἀποσιωπῶ) ἐτυμολογικὰ εἶναι συγγενῆ, ἐφ' ὅσον καὶ τὰ τρία ἀνάγονται στὸ λατινικὸ οὐσιαστικὸ *reticentia* –ἀπὸ τὸ ρῆμα *reticere*– (σιώπηση, σίγησις, ἀποσιώπηση) καὶ στὸ λατινικὸ ρῆμα *tacere* (σιωπῶ, σιγῶ, ἀποσιωπῶ).

⁴⁷ Ἀναφορὰ στὴ διττὴ θρησκευτικὴ τελετὴ τῆς κηδείας τοῦ πρώην Προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Φρανσουά Μιττερράν (11-1-1996), ἡ ὁποία ἔγινε ταυτόχρονα ἀφ' ἐνὸς στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων πρὸς τιμὴν τοῦ νεκροῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γαλλικοῦ κράτους, ἀπούσης τῆς σοροῦ

τοῦ τεθνεῶτος καὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ μὲ παρισταμένους, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων ἐπισήμων, ἐξήντα ἀρχηγούς κρατῶν, ἀφ' ἑτέρου στὴν ἐκκλησία ὅπου εἶχε βαπτιστεῖ, στὴν κωμόπολη Ζαρνάκ, γενέτειρα τοῦ ἐπιφανοῦς πολιτικοῦ. Κατὰ τὴν κηδεῖα στὸ Ζαρνάκ ἦταν παρούσα ἡ «ἐπίσημη οἰκογένεια» τοῦ τεθνεῶτος, δηλαδή ἡ σύζυγός του Ντανιέλ καὶ οἱ δύο γιοὶ του, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξώγαμη κόρη του, Μαζαρίν, μαζί μὲ τὴ μητέρα τῆς Ἄν Πενζό.

⁴⁸ Τὸ κείμενο ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν εἶναι τοῦ Ντερριντά.

⁴⁹ *Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, ὁ.π., 1518-1521: «*Οιδίπους* – Ἐγὼ διδάξω, τέκνον Αἰγέως, ἃ σοι / γήρως ἄλυπα τῆδε κείσεται πόλει. / Χῶρον μὲν αὐτὸς αὐτίκ' ἐξηγήσομαι, / ἄθικτος ἠγητῆρος, οὐ με χρῆ θανεῖν». (Οἱ φράσεις ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν εἶναι τοῦ Ντερριντά.) Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «*Οιδίπους* – Αὐτὸ ποὺ θὰ σοῦ πῶ, ὦ Θησέα, θὰ μένη / ἀγέραστο καλὸ γι' αὐτὴ τὴν πόλη. / Στὸν τόπο εὐτύς θὰ σ' ὀδηγήσω ὁ ἴδιος, / δίχως νὰ μὲ κρατῆ ὀδηγός, ποὺ πρέπει / νὰποθάνω».

⁵⁰ *Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, ὁ.π., 1522-1532: «*Οιδίπους* – Τοῦτον δὲ φράζε μὴ ποτ' ἀνθρώπων τινί, / μὴθ' οὐ κέκευθε μὴτ' ἐν οἷς κείται τόποις / ὥς σοι πρὸ πολλῶν ἀσπίδων ἀλκὴν ὄδε / δορός τ' ἐπακτοῦ γειτόνων ἀεὶ τιθῆ. / Ἄ δ' ἐξάγιστα μηδὲ κινεῖται λόγῳ / αὐτὸς μαθήση, κείσ' ὅταν μόλης, μόνος / ὥς οὐτ' ἂν ἀστῶν τῶνδ' ἂν ἐξείπομι τῷ / οὐτ' ἂν τέκνοισι τοῖς ἐμοῖς, στέργων ὁμῶς. / Ἄλλ' αὐτὸς αἰεὶ σῶζε, χῶταν εἰς τέλος / τοῦ ζῆν ἀφικνῆ, τῷ προφερτάτῳ μόνῳ / σῆμαιν' ὁ δ' αἰεὶ τῶπιόντι δεικνύτω». (Οἱ φράσεις ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν εἶναι τοῦ Ντερριντά.) Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «*Οιδίπους* – [...] Καὶ σὺ ποτέ σου ἀνθρώπου / νὰ μὴν τὸν φανερώσης, οὔτε ποῦναι / κρυμμένος, οὔτε σὲ ποῖα κατατό-

πια, / για να σου δίνει αυτός βοήθεια πάντα / πιο σίγουρη κι
 από πολλές ασπίδες / κι από γειτόνων ξώφερο κοντάρι. /
 Μά δσα `ναι απόκρυφα κι δσα δέν πρέπει / να πιάνονται στο
 στόμα, θά τὰ μάθης / όταν εκεί θάρθης, ἐσὺ μονάχος. / Γιατί
 οὔτε σὲ κανένα ἀπ' τοὺς πολίτες / αὐτοὺς θά τὰ φανέρωνα,
 μὰ κι οὔτε / στίς ἴδιες μου τὶς θυγατέρες, μ' ὄλη / τὴ στοργὴ
 πού τῶν ἔχω. Μὰ ἐσὺ πάντα / μυστικά φύλαγέ τα, κι ὅταν
 φτάσης / στο τέλος τῆς ζωῆς φανέρωσέ τα / στο διάδοχό σου
 μόνο κι αὐτὸς πάλι / σ' ἐκείνον πῶρχεται κατόπι πάντα».

⁵¹ *Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, ὁ.π., 1533-1538: «*Οιδίπους* –
 Χοῦτως ἀδῆον τήνδ' ἐνοικήσεις πόλιν / σπαρτῶν ἀπ'
 ἀνδρῶν· αἱ δὲ μυρία πόλεις, / κἄν εὖ τις οἰκῆ, ῥαδίως καθύ-
 βρισαν. / Θεοὶ γὰρ εὖ μὲν, ὀψὲ δ' εἰσορῶσ', ὅταν / τὰ θεῖ'
 ἀφείς τις εἰς τὸ μαίνεσθαι τραπῆ· / ὃ μὴ σὺ, τέκνον Αἰγέως,
 βούλου παθεῖν». (Οἱ φράσεις ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν εἶναι τοῦ
 Ντερριντά.) Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «*Οιδίπους* – Κι
 ἔτσι φόβο δὲ θᾶχης νὰ χαλάσουν / τὴν πόλη σου ποτὲ οἱ
 Δρακοσπαρμένοι. / Συχνὰ κι οἱ πιὸ καλοκυβερνημένες / οἱ
 πολιτεῖες ἀπάνω τους τὸ παίρνουν· / μὰ οἱ θεοὶ ὅσο και
 νὰ γοῦν, καλὰ ὁμως βλέπουν / ὅταν κανεῖς τὸ θεῖο τους νό-
 μο ἀφήνη / καὶ τὸ γυρνᾶ στὴν τρέλλα – πού εἶθε σὺ, / τέκνο
 τοῦ Αἰγέα, ποτὲ νὰ μὴν τὸ πάθης».

⁵² *Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, ὁ.π., 1544-1546: «*Οιδίπους* –
 Χωρεῖτε καὶ μὴ ψαύετ' ἄλλ' ἑατέ με / αὐτὸν τὸν ἱερὸν τύμβον
 ἐξευρεῖν, ἵνα / μοῖρ' ἀνδρὶ τῷδε τῆδε κρυφθῆναι χθονί». (Οἱ
 φράσεις ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν εἶναι τοῦ Ντερριντά.) Μετά-
 φραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «*Οιδίπους* – Ἐμπρὸς μὴ μὲ κρατᾶτε /
 κι ἀφήστε με νὰ πάω μονάχος νᾶβρω / τὸ ἅγιο τὸ μέρος,
 ὅπου θέλει ἡ Μοῖρα / νὰ ταφῆ στὴ γῆ τούτη τὸ κορμί μου».

⁵³ *Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, ὁ.π., 1547-1550: «*Οιδίπους* –

[...] τῆδε γὰρ μ' ἄγει / Ἑρμῆς ὁ πομπὸς ἢ τε νερτέρω θεός. /
 Ὡ φῶς ἀφεγγές, πρόσθε πού ποτ' ἦσθ' ἐμόν, / νῦν δ' ἔσχατόν
 σου τοῦμόν ἄπτεται δέμας». Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη:
 «*Οιδίπους* – [...] γιὰτ' ἀπ' ἐδῶ ὁ ψυχοπομπὸς ὁ Ἑρμῆς / μ'
 ὀδηγᾷει κι ἡ θεὰ τοῦ Κάτω κόσμου. / Ὡ φῶς γιὰ μέναν'
 ἀφεγγο, πρὶν ἦσουν / δικό μου ἀκόμα, τώρα γιὰ στερνὴ /
 φορὰ σ' ἀγγίζει τὸ κορμί μου».

⁵⁴ *Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ*, ὁ.π., 1551-1555: «*Οιδίπους* –
 Ἦδη γὰρ ἔρω τὸν τελευταῖον βίον / κρύψων παρ' Ἄιδην.
 Ἀλλά, φίλτατε ξένων, / αὐτὸς τε χώρα θ' ἦδε πρόσπολοί τε
 σοὶ / εὐδαίμονες γένοισθε, κἄπ' εὐπραξία / μέμνησθέ μου θα-
 νόντος εὐτυχεῖς αἰεί. ». (Οἱ φράσεις ἐντὸς τῶν ἀγκυλῶν εἶναι
 τοῦ Ντερριντά.) Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «*Οιδίπους* –
 [...] τώρα / σέρνομαι πιά νὰ κρύψω μὲς στὸν Ἄδη / τὴ ζωὴ
 μου πού τελειώνει. Μὰ, ὦ μὲς σ' ὄλους / πιὸ ἀγαπημένε μου,
 εἶθε νᾶχης πάντα / καὶ σὺ κι αὐτὴ σου ἡ χώρα κι ὁ λαός σου /
 τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ· καὶ μέσα / στίς εὐτυχίες σας, πού εἶθ'
 αἰώνιες νὰ `ναι / νὰ θυμᾶστε καὶ μένα σὰν πεθάνω».

⁵⁵ Ἐδῶ ὁ Ντερριντά συνενώνει σημασιολογικά-συνειρ-
 μικά-παρετυμολογικά τὴν πολυσήμαντη λέξη *demeure* (κα-
 θυστέρηση, κατοικία, ἐνδιαίτημα – ἀλλὰ καὶ παραμονή, δια-
 μονή, ἀπὸ τὸ ρῆμα *demeurer* πού σημαίνει μεταξὺ πολλῶν
 ἄλλων *παραμένω, διαμένω, μένω, καθυστερῶ*), καὶ δὴ τὴν
dernière demeure (τελευταία κατοικία), μὲ τὸ *mourir* (πεθαί-
 νω). Γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ χρησιμοποιεῖ παράλληλα μὲ τὴν
demeure δύο παλαιούς γαλλικούς τύπους τῆς ἴδιας λέξης,
 τὴν *demeurance* ἢ τὴν *demourance*, τὶς ὁποῖες μεταφράζω
 ἀντιστοίχως ὡς *μονιὰ* καὶ *θανομονιὰ*. Γιὰ μιὰ πληρέστερη
 διευκρίνιση βλ. Jacques Derrida, *Demeure, Galilée*, Παρίσι
 1998, σσ. 101-102.

⁵⁶ Ἡ ἔκφραση *mise en demeure* στή δικανική ὀρολογία σημαίνει τή δικαστική ὄχληση πρὸς τὸν ὀφειλέτη γιὰ καθυστέρηση καταβολῆς συγκεκριμένης παροχῆς. Ἐδῶ ὁμως ἡ ντερριντιανή ρήση *mise en demeure de soi* συνδηλώνει τὴν ἐπιθυμία-ἐντολή τοῦ Οἰδίποδα νὰ τοποθετηθεῖ ὁ ἑαυτός του, δηλαδή ἡ σορός του, σὲ μιὰ τελευταία κατοικία χωρὶς καθυστέρηση πλέον.

* (σ. 137) Emmanuel Lévinas, *Totalité et infini*, Martinus Nijhoff, Χάγη 1961, σ. 276. [Βλ. Emmanuel Lévinas, *Ολότητα καὶ ἄπειρο*, μτφρ. Κωστής Παπαγιώργης, Ἐξάντας, Ἀθήνα 1989, σ. 386: «Τὸ ὑποκείμενο εἶναι φιλόξενο».]

** (σ. 137) Emmanuel Lévinas, *Autrement qu'être ou au-delà de l'essence*, Martinus Nijhoff, Χάγη 1974, σ. 142. Βλ. ἐπίσης σσ. 150, 164, 179, 201, 212, καὶ ὅλο τὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν «Ὑποκατάσταση». Αὐτὴ ἡ ἀνάγνωση τοῦ Λεβινὰς ἔχει ἐν τῷ μεταξύ ἀναπτυχθεῖ (βλ. στὸ βιβλίο μου *Adieu à Emmanuel Lévinas*, Galilée, 1997).

⁵⁷ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, ὁ.π., 1683-1684: «Ἀντιγόνη – [...] τάλαινα, νῶν δ' ὀλεθρία / νύξ ἐπ' ὄμμασιν βέβακε». Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «κι ὦ ἀλλίμονο στίς δυό μας, ἄπλωσε, / στὰ μάτια μας ὀλέθρου νύχτα».

⁵⁸ Ἐδῶ ὁ Ντερριντὰ χρησιμοποιεῖ ὅλες τὶς σημασιολογικὲς καὶ συντακτικὲς δυνατότητες ἀφ' ἑνὸς τοῦ οὐσιαστικοῦ *plainte* (παράπονο, μομφή, ἀλλὰ καὶ καταγγελία, ἀγωγή), ἀφ' ἑτέρου τοῦ ρήματος *se plaindre* (παραπονοῦμαι, μέμφομαι, ἀλλὰ καὶ διαμαρτύρομαι, καταγγέλλω, ἐνάγω). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν παρενθετικὴν χρῆση τῶν γερμανικῶν λέξεων διευκρινίζω ὅτι τὸ μὲν ρῆμα *klagen* σημαίνει πρωτίστως θρηνώ, παραπονοῦμαι, τὸ δὲ *anklagen* σημαίνει καταγγέλλω, ἐγκαλῶ.

⁵⁹ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, ὁ.π., 1697-1714: «Ἀντιγόνη – Πόθος καὶ κακῶν ἄρ' ἦν τις. / Καὶ γὰρ ὁ μηδαμὰ δὴ τὸ φίλον, φίλον, / ὅποτε γε καὶ τὸν ἐν χεροῖν κατεῖχον. / ὦ πάτερ, ὦ φίλος, / ὦ τὸν αἰεὶ κατὰ γᾶς σκότον εἰμένος, / οὐδὲ γέρων ἀφίλητος ἐμοὶ ποτε / καὶ τᾶδε μὴ κυρήσης. Χορός – Ἐπραξεν... Ἀντιγόνη – Ἐπραξεν οἶον ἤθελεν. / Χορός – Τὸ ποῖον; Ἀντιγόνη – Ἄς ἔχρηξε γᾶς ἐπὶ ξένας / ἔθανε· κοίταν δ' ἔχει / νέρθεν εὐσκίαστον αἰέν, / οὐδὲ πένθος ἔλιπ' ἄκλαυτον. / Ἀνὰ γὰρ ὄμμα σε τόδ', ὦ / πάτερ, ἐμὸν στένει δακρῦον, οὐδ' ἔχω / πῶς με χρῆ τὸ σὸν τάλαιναν / ἀφανίσει τὸσον ἄχος. / ὦμοι, γᾶς ἐπὶ ξένας θανεῖν ἔ- / χρηζες· ἀλλ' ἔρημος ἔθανες ὠδέ μοι».

Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «Ἀντιγόνη – Μὰ ὑπάρχει, ὑπάρχει, φαίνεται, / πόθος καὶ γιὰ τίς δυστυχίες· / κι ὅ,τι ἦταν ἄστρεγο, ἐγὼ τῶστρεγα, / κάθε φορὰ πού μὲς στὰ χέρια μου / τότε κρατοῦσα ἐκείνον. ὦ ἀγάπες μου, ὦ πατέρα μου, / ὦ πού τὸ σκότος τὸ παντοτεινὸ / κάτω ἀπ' τὴ γῆ σὲ περιζώνει, / ποτέ, μ' ὅλο πού γέροντας, ποτέ / ἡ ἀγάπη ἐμᾶς τῶν δυὸ δὲ θὰ σοῦ λείψη. Χορός – Τὸν πῆρε ἡ μοῖρα... Ἀντιγόνη – Ναί, ἡ μοῖρα πού ἤθελε... Χορός – Ἡ ποιά; Ἀντιγόνη – σὲ ξένη γῆ τὰ μάτια του, / καθὼς ποθοῦσε, τᾶχει κλείση / καὶ κλίνη ἔχει καλοῖσκιωτη / κάτω στὴ γῆς γιὰ πάντα, / ὄχι χωρὶς ἀθρήνητο / πίσω νάφήση πένθος· / γιὰτὶ ρονιά τὸ δάκρυ μου / τρέχει γιὰ σὲ ἀπ' τὰ μάτια μου, / καὶ πῶς, δὲν ξέρω ἢ ἄμοιρη / τὸν τόσο πόνο μου νὰ πνίξω. / Ἀλλίμονο, σὲ ξένη γῆ τὸ θέλησες / νὰ πέθαινες κι ἔτσι μοῦ πέθανες / ἔρημος καὶ παρατημένος».

⁶⁰ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, ὁ.π., 1723-1733: «Ἀντιγόνη – Πάλιν, φίλα, συθῶμεν. Ἰσμήνη – ὦς τί ῥέξομεν; Ἀντιγόνη – Ἰμερος ἔχει με... Ἰσμήνη – Τίς; Ἀντιγόνη – ... τὰν χθόνιον

έστιαν ιδεῖν... Ἰσμήνη – Τίνος; Ἀντιγόνη – ...πατρός, τά-
λαιν' ἐγώ. Ἰσμήνη – Θέμις δὲ πῶς τάδ' ἐστί; μῶν / οὐχ ὄρας;
[...] Ἄταφος ἔπιτνε δίχα τε παντός. Ἀντιγόνη – Ἄγε με,
καὶ τότε ἔπενάριξον».

Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «Ἀντιγόνη – Ἄς τρέξωμε πί-
σω ἀδερφή; Ἰσμήνη – Γιὰ νὰ κάνωμε τί; Ἀντιγόνη – Μιὰ λα-
χτάρα μὲ πιάνει... Ἰσμήνη – Καὶ ποιά; Ἀντιγόνη – ...τὴν
ὑπόγεια κατοικία νὰ δῶ. Ἰσμήνη – Τίνος; Ἀντιγόνη – Τοῦ
πατέρα, ὡ ἡ ἄμοιρη ἐγώ. Ἰσμήνη – Μὰ πῶς θάταν αὐτὸ μπο-
ρετό; / Μὴ δὲ βλέπεις καὶ σύ; [...] Πέθαν' ἄταφος δίχως κα-
νεὶς νὰ ἔμπρός. Ἀντιγόνη – Πήγαίνε με καὶ τότε σκότωσε
με κεὶ πάνω».

⁶¹ Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶν, ὁ.π., 1755-1772: «Θησεύς – Τί-
νος, ὦ παῖδες, χρεῖας ἀνύσαι; Ἀντιγόνη – Τύμβον θέλομεν /
προσιδεῖν αὐταὶ πατρός ἡμετέρου. Θησεύς – Ἄλλ' οὐ θεμι-
τόν. Ἀντιγόνη – Πῶς εἶπας, ἀναξ, κοίραν' Ἀθηνῶν; Θησεύς
– ὦ παῖδες, ἀπεῖπεν ἐμοὶ κείνος / μήτε πελάζειν ἐς τούσδε
τόπους / μήτ' ἐπιφωνεῖν μηδένα θνητῶν / θήκην ἱεράν, ἣν
κείνος ἔχει. / Καὶ ταῦτά μ' ἔφη πράσσοντα καλῶς / χώραν
ἔξειν αἰὲν ἄλυπον. Ταῦτ' οὖν ἔκλυεν δαίμων ἡμῶν / χῶ πάντ'
αἴων Διὸς Ὅρκος. Ἀντιγόνη – Ἄλλ' εἰ τάδ' ἔχει κατὰ νοῦν
κείνω, / ταῦτ' ἂν ἀπαρκοῖ· Θήβας δ' ἡμᾶς / τὰ ὠγγύιους πέμ-
ψον, ἕαν πως / διακωλύσωμεν ἰόντα φόνον / τοῖσιν ὀμαί-
μοις».

Μετάφραση Ἰ. Ν. Γρυπάρη: «Θησεύς – Καὶ τί / μοῦ
ζητᾶτε, παιδιά, νὰ σᾶς κάμω; Ἀντιγόνη – Τοῦ πατέρα μας
θέλομε / κι ἐμεῖς οἱ ἴδιες τὸν τάφο νὰ δοῦμε. Θησεύς – Μὰ
αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται. Ἀντιγόνη – Πῶς, ἀφέντη, βασιλιά τῆς
Ἀθήνας; Θησεύς – Γιατὶ ἐκεῖνος, παιδιά, μοῦ ἀπαγόρευσε /
πόδι ἀνθρώπου στοὺς τόπους αὐτοὺς / νὰ πλησιάσῃ καὶ μή-

τε φωνὴ νάκουστῆ / πάνω ἀπ' τᾶγια χῶματα / ποὺ τὸ σῶμα
του κρύβουν. / Κι ἂν φυλάω, μοῦ εἶπε, αὐτὲς / τίς παραγγε-
λιές του πιστά, / θᾶχω πάντα τὴ χώρα μου / ἀπὸ κάθε καὶ
ἀσφαλισμένη. Αὐτὴ μας λοιπὸν τὴν ὑπόσχεση / δέχτηκε ὁ
Θεὸς καὶ τοῦ Δία ὁ πιστὸς / ὁ Ὅρκος ποὺ ὄλα τὰ ἀκούει.
Ἀντιγόνη – Ἄν αὐτὸ εἶναι ἐκείνου τὸ θέλημα, / τόσο φτάνει.
Μὰ ἐμᾶς, βασιλιά, / στείλε κὰν στὴν πανάρχαια τὴ Θήβα, /
μὴν τυχὸν καὶ τὸ φόνον προλάβωμε / ποὺ κρέμετ' ἀπάνω
στῶν δυὸ μας / ἀδερφῶν τὰ κεφάλια».

⁶² Ὁ Ντερριντὰ ἀναφέρεται στὸ μυθιστόρημα τοῦ Πιερ
Κλοσσόφσκι Ἡ Ρομπέρτ, ἀπόψε, τὸ πρῶτο ἀπὸ τὴν τριλο-
γία ποὺ ἔχει τὸν τίτλο Οἱ νόμοι τῆς φιλοξενίας (βλ. ἐδῶ τίς
σημειώσεις 44 καὶ 63). Ἦδη στὴν τρίτη σελίδα τοῦ ἐν λόγῳ
μυθιστορήματος ὁ ἐνδότητιλος ὀνομάζεται «Δυσκολίες».

⁶³ Pierre Klossowski, *Robert, le soir*, στὸ *Les lois de
l'hospitalité*, Gallimard, coll. «L'imaginaire», Παρίσι 1965, σσ.
109-110. Ἡ γραφὴ τῶν λέξεων μὲ πλάγια στοιχεῖα εἶναι τοῦ
Ντερριντὰ.

* (σ. 173) Αὐτὰ τὰ δύο σημεῖα εἶχαν ἀναπτυχθεῖ ἐκτενῶς
στὴ διάρκεια μιᾶς αὐτοσχέδιας συζήτησης ἀπὸ τὴν ὁποία
δὲν ἔχει διασωθεῖ κανένα ἴχνος.

⁶⁴ Ἀναφορὰ στὸ βιβλίον τοῦ Γερμανοῦ συνταγματολόγου
Carl Schmitt, *Theorie des Partisanen. Zwischenbemerkung zum
Begriff des Politischen* (1963). Βλ. τὴν ἑλληνικὴ μετάφραση:
Carl Schmitt, Ἡ θεωρία τοῦ ἀντάρτη. Παρεμβολὴ στὴν
ἐννοια τοῦ πολιτικοῦ, μτφρ. Σίσσυ Χασιώτη, Πλέθρον,
Ἀθήνα 1990.

⁶⁵ Ὁ Isaac Moïse Crémieux (1796-1880), ἐβραϊκῆς κατα-
γωγῆς, ὑπουργὸς Δικαιοσύνης τῆς γαλλικῆς κυβέρνησης τῆς
Ἐθνικῆς Ἀμυνας, ἦταν ὁ ἐμπνευστὴς τοῦ διατάγματος διὰ

του οποίου χορηγήθηκε η γαλλική ιδιότητα του πολίτη στους Έβραίους της Άλγερίας.

⁶⁶ *Κυβέρνηση του Βισύ*: όνομα που δόθηκε στην εκτελεστική εξουσία του γαλλικού κράτους, η οποία εγκαταστάθηκε στην νότια, «ελεύθερη ζώνη» της χώρας, συγκεκριμένα στην πόλη Βισύ, από τις 10 Ιουλίου 1940 έως τις 20 Αυγούστου 1944, μετά τη συνθηκολόγηση της ήττημένης Γαλλίας, σύμφωνα με την οποία μόνο η βόρεια ζώνη της χώρας θα ήταν υπό γερμανική κατοχή. Στην πραγματικότητα ήταν μια κυβέρνηση-άνδρείκελο της ναζιστικής Γερμανίας, εθνικιστική, αντισημιτική, αντικομμουνιστική.

⁶⁷ Τον Δεκέμβριο του 1936 η γαλλική κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου υπό την πρωθυπουργία του σοσιαλιστή Λεόν Μπλουμ πρότεινε ένα νόμο μερικής αφομοίωσης των μουσουλμάνων της Άλγερίας, το οποίο είχε προετοιμάσει ο ύπουργος άνευ χαρτοφυλακίου Μωρίς Βιολέτ, πρώην Γενικός Κυβερνήτης της αποικιοκρατούμενης Άλγερίας (*Σχέδιο Μπλουμ-Βιολέτ*). Σύμφωνα με αυτό το σχέδιο νόμου όσοι από τους μουσουλμάνους αυτόχθονες διέθεταν κάποιον βαθμό στη στρατιωτική ιεραρχία ή είχαν παρασημοφορηθεί ή είχαν ένα γαλλικό δίπλωμα (δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, επί παραδείγματι) μπορούσαν να γίνουν Γάλλοι πολίτες χωρίς να εγκαταλείψουν το προσωπικό τους καθεστώς. Στο σχέδιο αντιτάχθηκαν τόσο οι Γάλλοι άποικοι και φασίστες όσο και οι εθνικιστές αυτόχθονες. Τελικά το σχέδιο καταψηφίστηκε από τη Γερουσία το 1938. Στην πραγματικότητα αφορούσε είκοσι πέντε χιλιάδες αυτόχθονες επί συνόλου επτά εκατομμυρίων.

⁶⁸ Αναφορά στους διαβόητους νόμους του ύπουργού των Έσωτερικών Σαρλ Πασκουά, της δεξιάς γαλλικής κυ-

βέρνησης, σχετικά με τον έλεγχο της μετανάστευσης. Ο πρώτος «νόμος Πασκουά» –το 1986, επί πρωθυπουργίας του Ζακ Σιράκ– άποκαθιστά εκ νέου τη διοικητική αποπομπή των μεταναστών εκτός των γαλλικών συνόρων και τον περιορισμό της ανανέωσης της «κάρτας παραμονής δέκα ετών». Τέλος, ο δεύτερος «νόμος Πασκουά» της 24ης Αυγούστου 1993 για τον «έλεγχο της μετανάστευσης, τις προϋποθέσεις εισόδου, ύποδοξης και διαμονής των ξένων» αποτελεί τη ζοφερή καμπή μιας ξενόφοβης πολιτικής που είχε ήδη αρχίσει από τον Ιούλιο 1974 με την απόφαση της τότε κυβέρνησης να «άρει τη μετανάστευση».

Ο Ντερριντά αντιτάχτηκε σ' αυτούς τους νόμους, ιδιαίτερα όσον αφορά τους μετανάστες που αποκαλούνται «χωρίς-χαρτιά». Έπ' αυτού βλ. Jacques Derrida, «Παραλείψεις του δικαιώματος στη δικαιοσύνη», στο «*Πέραν του κοσμοπολιτισμού*, δ.π., σσ. 130-157.

⁶⁹ Στις 18 Μαρτίου 1962 υπεγράφησαν οι *Συμφωνίες του Έβιάν* μεταξύ των εκπροσώπων της γαλλικής κυβέρνησης και των όμολόγων της προσωρινής κυβέρνησης της Άλγερινής Δημοκρατίας, σύμφωνα με τις οποίες επικυρώνεται η άνεξαρτησία της Άλγερίας.

⁷⁰ Αναφορά στα δύο κείμενα του Άγιου Αυγουστίνου *De mendacio* (*Περί ψεύδους*) και *Contra mendacium* (*Κατά του ψεύδους*). Πρβλ. Jacques Derrida, «Histoire du mensonge. Prolegomènes», στο Marie-Louise Mallet, Ginette Michaud (έπιμ.), *Derrida, L'Heme*, Παρίσι 2004, σσ. 495, 496, 498, 518 σμμ. 1.

⁷¹ *La Bible. Ancien Testament*, τόμ. I, μτφρ. Édouard Dhorme, Gallimard, coll. «Bibliothèque de la Pléiade», Παρίσι 1956, σ. 57.

⁷² Βλ. *Γένεσις*, 18, 1-8.

⁷³ Αναφορά στα βιβλία του Γάλλου ανατολιστή, καθηγητή στο Collège de France, Louis Massignon (1883-1962): α) *L'hospitalité sacrée*, Nouvelle Cité, Παρίσι 1987· β) *Parole donnée*, Juillard, Παρίσι 1962.

* (σ. 193) *Genèse*, XIX, 1-9, μτφρ. A. Chouraqui.

⁷⁴ Ο Ντερριντά, όσάκις παραθέτει στα κείμενά του αποσπάσματα από τη Βίβλο, παραλέμπει συστηματικά στη μετάφραση του Σουρακί. Ο André Chouraqui, Γαλλοεβραϊός που γεννήθηκε στην Άλγερία, υπέρμαχος ενός θρησκευτικού οικουμενισμού, έχει μεταφράσει στα γαλλικά τὸ Κοράνιο καὶ τὴ Βίβλο (*Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη: La Bible*, Desclée de Brouwer, Παρίσι 1985). Στη μετάφραση τῆς Βίβλου ἐπιδιώκει νὰ φέρει στὴν ἐπιφάνεια τῆς γαλλικῆς ἀπόδοσης τὸ λανθάνον σημιτικὸ ὑπόβαθρο τοῦ πρωτοτύπου. (Ἐπισημαίνω ὅτι ὁ Σουρακί φρονεῖ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι ἡ μετάφραση ἑνὸς ἀπολεσθέντος ἐβραϊκοῦ πρωτοτύπου.) Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο ἐπιμεταφράζω στὰ ἑλληνικά τὴ δική του γαλλικὴ μετάφραση. Τὸ ἀντίστοιχο ἑλληνικὸ κείμενο στὴ μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα εἶναι τὸ ἑξῆς:

«Ἦλθον δὲ οἱ δύο ἄγγελοι εἰς Σόδομα ἑσπέρας· Λῶτ δὲ ἐκάθητο παρὰ τὴν πύλην Σοδόμων. Ἴδὼν δὲ Λῶτ ἐξανέστη εἰς συνάντησιν αὐτοῖς καὶ προσεκύνησεν τῷ προσώπῳ ἐπὶ τὴν γῆν καὶ εἶπεν· ἰδοὺ, κύριοι, ἐκκλίνατε εἰς τὸν οἶκον τοῦ παιδὸς ὑμῶν καὶ καταλύσατε καὶ νύψασθε τοὺς πόδας ὑμῶν, καὶ ὀρθοῖσαντες ἀπελεύσεσθε εἰς τὴν ὁδὸν ὑμῶν. Εἶπαν δὲ οὐχί, ἀλλ' ἐν τῇ πλατείᾳ καταλύσομεν. Καὶ κατεβιάζετο αὐτούς, καὶ ἐξέκλιναν πρὸς αὐτὸν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν

οἰκίαν αὐτοῦ. Καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς πότον, καὶ ἄζύμους ἔπεψεν αὐτοῖς, καὶ ἔφαγον. Πρὸ τοῦ κοιμηθῆναι καὶ οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως οἱ Σοδομίται περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν ἀπὸ νεανίσκου ἕως πρεσβυτέρου, ἅπας ὁ λαὸς ἅμα, καὶ ἐξεκαλοῦντο τὸν Λῶτ καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν· ποῦ εἰσιν οἱ ἄνδρες οἱ εἰσελθόντες πρὸς σὲ τὴν νύκτα; Ἐξάγαγε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, ἵνα συγγενώμεθα αὐτοῖς. Ἐξῆλθεν δὲ Λῶτ πρὸς αὐτοὺς πρὸς τὸ πρόθυρον, τὴν δὲ θύραν προσέωξεν ὀπίσω αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς· μηδαμῶς, ἀδελφοί, μὴ πονηρεύσηθε. Εἰσιν δὲ μοι δύο θυγατέρες, αἱ οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρα· ἐξάξω αὐτάς πρὸς ὑμᾶς, καὶ χρήσασθε αὐταῖς, καθά ἂν ἀρέσκη ὑμῖν· μόνον εἰς τοὺς ἄνδρας τούτους μὴ ποιήσητε μηδὲν ἄδικον, οὗ εἵνεκεν εἰσῆλθον ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν δοκῶν μου».

⁷⁵ Μπέτ Λεέμ, δηλαδὴ Βηθλεέμ. Ὁ Ντερριντά διατηρεῖ τὸ ἐβραϊκὸ τοπωνύμιο, ὅπως ἀκριβῶς τὸ μεταφράζει ὁ Σουρακί: Beit Lehem.

⁷⁶ Ὁ Ντερριντά διατηρεῖ τὴν ἐβραϊκὴ ὀνομασία, Benéi Belia'al, ὅπως ἀκριβῶς μεταφράζει ὁ Σουρακί. Στὴ μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα ἀναφέρονται ὡς «υἱοὶ παρανόμων» (*Κριταί*, 19, 22).

* (σ. 195) *Juges*, XIX, 23-25, μτφρ. A. Chouraqui.

⁷⁷ Τὸ ἀντίστοιχο ἑλληνικὸ κείμενο στὴ μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα εἶναι τὸ ἑξῆς:

«Καὶ ἐξῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ ἀνὴρ ὁ κύριος τοῦ οἴκου καὶ εἶπεν· μή, ἀδελφοί, μὴ κακοποιήσητε δὴ· μετὰ τὸ εἰσελθεῖν τὸν ἄνδρα τούτον εἰς τὴν οἰκίαν μου μὴ ποιήσετε τὴν ἀφροσύνην ταύτην· ἰδὲ ἡ θυγάτηρ μου ἡ παρθένος καὶ ἡ παλλακὴ αὐτοῦ, ἐξάξω αὐτάς, καὶ ταπεινώσατε αὐτάς τε καὶ ποιήσατε αὐταῖς τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς ὑμῶν· καὶ τῷ ἀνδρὶ

τούτω οὐ ποιήσετε τὸ ῥῆμα τῆς ἀφροσύνης ταύτης. Καὶ οὐκ εὐδόκησαν οἱ ἄνδρες τοῦ εἰσακοῦσαι αὐτοῦ. Καὶ ἐπελάβετο ὁ ἀνὴρ τῆς παλλακῆς αὐτοῦ καὶ ἐξήγαγεν αὐτὴν πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ ἔγνωσαν αὐτὴν καὶ ἐνέπαιζον ἐν αὐτῇ ὅλην τὴν νύκτα ἕως πρωῖ· καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὴν, ὡς ἀνέβη τὸ πρωῖ. Καὶ ἦλθεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν ὄρθρον καὶ ἔπεσεν παρὰ τὴν θύραν τοῦ οἴκου, οὗ ἦν αὐτῆς ἐκεῖ ὁ ἀνὴρ, ἕως τοῦ διαφῶσαι. Καὶ ἀνέστη ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τὸ πρωῖ».

⁷⁸ Μὴ μεταφράσιμος γαλλικὸς συνειρμὸς. Ἡ λέξις *envoi* σημαίνει τὴν ἀποστολὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπωδὸν, τὸ στάσιμον, ἐνῶ τὸ ῥῆμα *s'envoyer* σημαίνει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὸ ἐνεργημα τῆς ἀμοιβαίας ἀποστολῆς ἀλλὰ καὶ τὴν πράξιν τῆς συνουσίας.

⁷⁹ Ὁ Ντερριντὰ διατηρεῖ τὴν ἑβραϊκὴν ὀνομασίαν, *Benéi Israël* (Γιοὶ τοῦ Ἰσραήλ), ὅπως ἀκριβῶς μεταφράζει ὁ Σουρακί.

⁸⁰ Ὁ Ντερριντὰ διατηρεῖ τὴν ἑβραϊκὴν ὀνομασίαν, «*terre de Misraïm*» («γῆ τῆς Αἰγύπτου»), ὅπως ἀκριβῶς μεταφράζει ὁ Σουρακί.

* (σ. 195) Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Ρουσσώ ἐπένδυσε, ἐρμήνευσε, μετέτρεψε αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιον. Τόσο στὸ ἔργο του *Δοκίμιον γιὰ τὴν καταγωγὴν τῶν γλωσσῶν* ὅσο καὶ στὸ βιβλίον του *Ὁ Λευίτης τοῦ Ἐφραΐμ*, γιὰ τὸ ὁποῖον λέει στίς *Ἐξομολογήσεις* ὅτι «ἂν δὲν εἶναι τὸ καλύτερον ἀπὸ τὰ ἔργα μου, θὰ εἶναι πάντοτε τὸ πιὸ ἀγαπημένον». Παραπέμπω στὴ θαυμάσια ἀνάλυσιν αὐτῶν τῶν κειμένων ἀπὸ τὴν Peggy Kamuf σὲ ἓνα ὁλόκληρον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τῆς *Signatures – ou l'institution de l'auteur*, Galilée, Παρίσι 1991, σσ. 107-132.

⁸¹ *Juges*, XIX, 29-32, μτφρ. André Chouraqui. Τὸ ἀντίστοιχον ἑλληνικὸν κείμενον στὴ μετάφρασιν τῶν Ἑβδομήκοντα εἶναι

τὸ ἐξῆς (*Κριταί*, 19, 29-32): «Καὶ ἔλαβεν τὴν ῥομφαίαν καὶ ἐκράτησεν τὴν παλλακὴν αὐτοῦ καὶ ἐμέλισεν αὐτὴν εἰς δώδεκα μέλη καὶ ἀπέστειλεν αὐτὰ ἐν παντὶ ὄρει Ἰσραήλ. Καὶ ἐγένετο πᾶς ὁ βλέπων ἔλεγεν· οὐκ ἐγένετο καὶ οὐχ ἐόραται ὡς αὕτη ἀπὸ ἡμέρας ἀναβάσεως υἱῶν Ἰσραήλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· θέσθε ὑμῖν αὐτοὶ ἐπ' αὐτὴν βουλὴν καὶ λαλήσατε».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ <i>Άν Ντυφουμαντέλ</i>	6
ΠΕΡΙ ΞΕΝΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑ: ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΞΕΝΟ / ΤΑ ΞΕΝΑ <i>Ζάκ Ντερριντά</i>	7
ΒΗΜΑ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ / ΟΧΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ <i>Ζάκ Ντερριντά</i>	95